

CONSTANTIN TUDOR

**ADMINISTRAȚIA ROMÂNEASCĂ
ÎN CADRILATER
(1913 - 1940)**

www.ziuaconstanta.ro

Ediția AGOR

CONSTANTIN TUDOR
doctor în istorie

ADMINISTRAȚIA ROMÂNEASCĂ

CADRILATER
(1913 - 1940)

Editura AGORA
Călărași, 2005

Coperta 1: Sediul fostei Prefecturi din Silistra
(Grafică de Alexander Stanev)
Coperta 4: Harta Cadrilaterului (1913)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
TUDOR, CONSTANTIN

Administrația românească în Cadrilater /

Constantin Tudor, - Călărași: Agora, 2005

Bibliogr. ISBN 973 - 8295 - 43 - 2

35(498 Cadrilater)

94(498 Cadrilater)

Drepturile pentru multiplicarea și reeditarea acestei lucrări
aparțin Editurii Agora

TIPOGRAFIA
MEDIAERINT
ROMÂNIA - CĂLĂRAȘI Str.
București nr. 254 - 256

CUVÂNT ÎNAINTE

*Pe 7 septembrie 2005 se împlinesc 65 de ani de la semnarea **Tratatului de la Craiova**, între guvernele României și Bulgariei, care consfințea retrocedarea către Bulgaria a **Cadrilaterului**, după o perioadă de aproximativ 25 de ani de evoluție în cadrul statului român, și stabilea condițiile concrete privind schimbul de populații între cele două țări, precum și cuantumul despăgubirilor pentru proprietățile și culturile neridicate de către familiile ce urmau a se repatria. Sunt 65 de ani care au însemnat, atât pentru România cât și pentru Bulgaria, o perioadă de adânci frământări interne, profund marcată de aproape o jumătate de secol de comunism care a bulversat conștiințe și a determinat o abordare falsă a istoriilor celor două popoare.*

Schimbările democratice intervenite pe plan intern, atât în România cât și în Bulgaria, în ultimii 15 ani, impun revenirea la normalitate atât în plan politico-diplomatic, cât și în ceea ce privește atitudinile istoricilor români și bulgari față de evenimente și fapte care au marcat trecutul celor două popoare vecine. Astăzi, România și Bulgaria sunt membre ale Alianței Nord-atlantice iar la 25 aprilie 2005 au semnat împreună Tratatul de aderare la Uniunea Europeană. Putem aprecia deci, că în momentul de față prioritar pentru cele două țări și popoare sunt eforturile de accelerare a reformelor necesare pentru

Administrația românească în Cadrilater

Constantin TUDOR

compatibilizarea sistemelor social-economice și politice cu cele existente în statele comunitare.

Istoricii și oamenii politici nu pot rămâne indiferenți față de noile realități cu care se confruntă cele două popoare. Tocmai de aceea se impune o abordare cu mult calm și responsabilitate a tuturor aspectelor, inclusiv a celor istorice și istoriografice, care au marcat viețuirea noastră comună în spațiul fizico-geografic al Balcanilor. Este imperios necesar ca relațiile noastre tradiționale de bunăvecinătate să nu fie afectate de abordări partizane în probleme sensibile, cum sunt cele ale unor teritorii care au aparținut unuia sau altuia dintre cele două state, funcție de evoluția unor evenimente politico-diplomatice sau militare care au marcat, în decursul timpului, destinul popoarelor din Balcani.

Tocmai acestor deziderate încercă să le răspundă și lucrarea noastră, care reprezintă o muncă de cercetare istorică de mai mulți ani și care a fost concretizată într-o teză de doctorat susținută la Universitatea din București în anul 1999. Textul inițial a fost revizuit și pus de acord cu lucrările de specialitate ce au apărut în ultimii ani.

Folosesc acest prilej pentru a mulțumi tuturor celor care m-au încurajat și susținut în realizarea acestui volum, și în mod deosebit academicianului Dan Berindei, care mi-a fost atât îndrumător științific cât și sfătuitor de nădejde în problemele mai delicate abordate în paginile lucrării.

Prof. dr. Constantin TUDOR

Administrația românească în Cadrilater

INTRODUCERE

Istoria modernă a României a fost marcată de fapte și evenimente care aveau să-i determine decisiv evoluția sa politică și economico-socială. Unirea Principatelor, realizată la 24 ianuarie 1859 și constituirea statului român modern, obținerea Independenței de stat, la 9 mai 1877 și revenirea Dobrogei de Nord la patria mamă, în urma Congresului de la Berlin din vara anului 1878, consacrarea monarhiei constituționale și acordarea unor largi drepturi și libertăți democratice, sunt de natură să determine creșterea prestigiului și importanței tânărului stat român în sud-estul Europei, regiune în care lupta popoarelor pentru autodeterminare politico-statală se intensifică, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, concomitent cu agravarea crizei din marile imperii, a căror existență devenea tot mai anacronică.

În acest context, în anii 1912-1913, au loc cele două războaie balcanice și Conferința de la București, care adoptă, la 10 august 1913, Tratatul de pace, semnat de părțile aflate în conflict: România, Turcia, Bulgaria, Grecia, Serbia și Muntenegru. Conform articolului II al Tratatului de pace, granița sudică dintre România și Bulgaria “va porni de la Dunăre, din sus de Turtucaia, ca să ajungă în Marea Neagră la miazăzi de Ekrene” (1) Într-astfel în componența statului român o nouă parte din

vechea Dobroge, cu o suprafață de aproximativ 7.770 k.p. și o populație în jur de 280.000 de locuitori, teritoriu care avea să intre în istorie sub numele de Cadrilater.(2)

Cu o întrerupere de aproape doi ani (septembrie 1916-decembrie 1918), Cadrilaterul, cu cele două județe Caliacra și Durostor, a fost parte componentă a statului român, până la 7 septembrie 1940 când, prin Tratatul semnat între delegațiile guvernelor român și bulgar, urmare a puternicelor presiuni exercitate de Hitler, Stalin și Musolini, acest teritoriu este cedat Bulgariei.

Deși existența și evoluția Cadrilaterului în cadrul României pentru o perioadă de un sfert de secol reprezintă un fapt de viață incontestabil, în istoriografia românească a ultimilor șazeci de ani nu s-a scris aproape nimic despre acest subiect, trecut în categoria celor interzise de către regimul comunist. Tocmai de aceea, lucrarea noastră, care reia tema unei teze de doctorat, susținute la Universitatea București în anul 1999, încearcă să umple un gol și să pună în circuitul istoric, cu petele sale de lumină și de umbră, viețuirea sub administrația românească a județelor sud-dunărene, Caliacra și Durostor.

Elaborarea lucrării a avut în vedere nu o tratare exhaustivă a problematicii administrației românești în Cadrilater, sub toate componentele ei, ci mai degrabă o prezentare sintetică a evoluției politico-administrative, economico-sociale și culturale a celor două județe, ținând cont atât de cadrul general național, cât și de aspectele particulare ale acestei regiuni. Am intenționat să punem în valoare acele date, fapte și evenimente care să întregască informația istorică necesară elaborării unei monografii a României întregite din anii interbelici.

Administrația românească în Cadrilater

În demersul nostru nu am urmărit sub nici o formă să interpretăm tendențios faptele și evenimentele din această perioadă și nici să cosmetizăm datele și cifrele pe care ni le-au oferit sursele documentare. Nici în ceea ce privește critica făcută unor studii și lucrări ale istoriografiei bulgare, care au abordat o problemă similară nu am dorit ca aceasta să fie polemică, ci am ținut cont de adevărul istoric așa cum reiese el din documentele vremii. Precizăm, în acest context, că noi am folosit pentru prima dată documente din fondurile arhivistice create de instituțiile și organizațiile care au funcționat în cele două județe ale Cadrilaterului în perioada 1913-1940, spre deosebire de istoricii bulgari care au utilizat surse documentare provenite fie din fondurile Legației Bulgariei din București, fie din publicații care au apărut pe teritoriul bulgăresc, iar atunci când folosesc publicații românești din anii interbelici, articolele și materialele informative incluse în volumele lor sunt selectate cu mare atenție. În Bibliografia care însoțește lucrarea noastră prezentăm toate fondurile arhivistice din Cadrilater care se păstrează până astăzi în depozitele Direcției județene Vâlcea a Arhivelor naționale.

Considerăm că istoricul trebuie să fie obiectiv, să surprindă și să descrie faptele și evenimentele așa cum s-au produs în epocă. Mai mult, chiar am renunțat la prezentarea unor documente privind ocupația bulgărească, în perioada septembrie 1916-decembrie 1918. În același mod am procedat și atunci când ne-am referit la bandele de comitații organizate și dirijate de organizațiile extremist-iredentiste bulgare, în economia lucrării noastre reținând doar problema ca atare.

Dintre sursele istoriografice românești contemporane evenimentelor, se detașează volumul de documente diplomatice din anii 1912-1913, cunoscut sub numele de Cartea Verde, operă a ilustrului om politic și de stat Titu Maiorescu. Cuprinzând 282 de documente diplomatice și textul integral al Tratatului de pace de la București, Cartea Verde rămâne și astăzi o sursă documentară pentru oricine dorește să cunoască veridic evenimentele politice și militare din Balcani în anii premergători declanșării primului război mondial, reliefând poziția deosebit de constructivă a României față de stabilitatea și echilibrul zonei.(3)

Chiar în anul anexării Cadrilaterului, geograful George Murgoci publica, la București, lucrarea intitulată *țara Nouă. Dobrogea sudică și Deliormanul*, ce constituie o primă micro-monografie a provinciei, valoroasă atât prin bogăția și varietatea informației, cât și prin aspectul iconografic deosebit, volumul conținând nu mai puțin de 22 de imagini fotografice contemporane, precum și prima hartă documentată a acestei noi provincii românești.

În aceeași categorie a surselor documentare contemporane trebuie incluse și cele două rapoarte pe anul 1914 ale prefecților de Durostor și Caliacra, Ion Cămărășescu și George Georgescu, tipărite la București în anul 1915.(4) În mod deosebit raportul prefectului de Durostor, Ion Cămărășescu, intitulat *Durostorul. Expunerea situației județului la 1 decembrie 1914*, constituie o adevărată monografie a județului, conținând nu mai puțin de 201 pagini.

De un real folos ne-au fost cele trei volume omagiale ale revistei “Analele Dobrogei”, pe anul 1938, toate dedicate

Administrația românească în Cadrilater

Cadrilaterului cu prilejul aniversării a 25 de ani de stăpânire românească și subintitulate sugestiv CADRILATERUL 1913-1938(5) Sub semnăturile unor reputați geografi, istorici, economiști și juriști, volumele, însumând sute de pagini, abordează aspectele fizico-geografice, istorice, economico-sociale și demografice ale Cadrilaterului. Multe dintre studiile respective constituie adevărate documente de epocă, și probitatea lor se susține prin numele celor care le-au semnat: Constantin Brătescu, Radu Vulpe, Nicolae Bănescu, Dimitrie Onciul, Alex. P. Arbore, Nicolae Dragomir, Ion I. Nistor, A. N. Pineta, D. Stoicescu, C. Filipescu, Victor Morfei, I.P.S.S Gherontie - episcopul Tomisului.

În anii interbelici au fost publicate și lucrări monografice dedicate Cadrilaterului și județelor sale. Se detașează lucrarea în șase volume, editată și publicată la Bazargic, în anii 1924-1930, de institutorul V. Stroescu și publicistul N. Pantely Stanciu, intitulată *Dobrogea Nouă pe urmele străbunilor*, precum și Monografia județului Durostor realizată de alți doi învățători și gazetari, în același timp, P. Dimitriu și A. Negoescu: *Durostor. Cuvinte-Fapte-Icoane*, care vedea lumina tiparului la Călărași, în anul 1936. Ambele lucrări conțin numeroase informații din domeniile vieții politico-administrative, economico-sociale și culturale.

Din categoria realizărilor istoriografice de până la primul război mondial se cuvin a fi amintite și volumele speciale dedicate colonizării Cadrilaterului, despre care s-au publicat în epocă nu mai puțin de patru lucrări.(6) Atât Const. Noe, cât și V. Th. Muși, primul fiind autorul volumului *Colonizarea*

Cadrilaterului iar al doilea al lucrării *Un deceniu de colonizare în Dobrogea Nouă 1925-1935*, au fost implicați direct în opera de colonizare a Cadrilaterului, făcând parte fie din comisiile guvernamentale, fie din comitele de conducere ale asociațiilor de coloniști, astfel încât lucrările lor conțin numeroase documente și informații indispensabile oricărui cercetător care abordează o asemenea problemă.

Nu mai puțin importante sunt studiile și articolele scrise în perioada interbelică și publicate în revistele locale, sau sub formă de broșuri. Unul dintre cei mai buni cunoscători ai realităților dobrogene, în ansamblu, s-a dovedit a fi publicistul și politicianul Ion M. Roman, autor a numeroase broșuri și articole, unele chiar cu tentă naționalistă, care susțineau drepturile românilor în Dobrogea.⁽⁷⁾ Aceleași preocupări întâlnim și la Oreste Tafrali și Al Cioranescu, cu precizarea că aceștia au publicat la Paris studii documentate și argumentate privind realitățile istorice și etno-demografice din Dobrogea.⁽⁸⁾

În perioada dictaturii comuniste, istoriografia românească abordează singular și tangențial unele probleme ce țin de istoria Cadrilaterului, referirile fiind făcute mai ales la condițiile concret istorice în care acest teritoriu a intrat în componența statului român (vezi în acest sens: Anastasie Iordache, *Viața politică în România 1910-1914*, București, 1973), sau a fost cedat Bulgariei în urma Tratatului de la Craiova din 7 septembrie 1940 (M. Mușat și I. Ardeleanu, *România după marea Unire*, București, 1988).⁹ Chiar atunci când se realizează o monografie a Dobrogei, pentru perioada 1913-1940, referirile se fac exclusiv la Dobrogea de nord, așa cum se constată în volumul istoricilor

constănțeni A. Rădulescu și I. Bitoleanu, *Dobrogea. Istoria românilor dintre Dunăre și Mare*, publicat în anul 1979.

Din păcate, nici în ultimii ani, deși s-au publicat numeroase lucrări de sinteză sau de specialitate, abordarea aspectelor istorice privind evoluția în cadrul statului român a teritoriului sud-dobrogean lipsesc aproape cu desăvârșire. Au încercat să suplinească acest neajuns câțiva tineri istorici de la Constanța, care au aniversat 80 de ani de la anexarea Cadrilaterului, în anul 1993, organizând, pe 28 iulie 1993, un simpozion științific intitulat *Dobrogea de Sud în contextul istoriei poporului și statului român*, cele mai multe dintre comunicările prezentate cu această ocazie fiind apoi reunite în volumul *Dobrogea de sud în contextul istoriei românești*.⁽⁹⁾ Se poate imputa lucrării aspectul de popularizare al articolelor publicate, acestora lipsindu-le aparatul critic necesar. Tocmai pentru a suplini acest neajuns, principalul editor al volumului, istoricul dobrogean Stoica Lascu, avea să publice în “Revista de istorie”(tom VI, nr. 11-12/1995) un studiu sinteză, intitulat *Din istoria Dobrogei de sud în cadrul României întregite*. deosebit de interesant tocmai datorită aparatului critic folosit. Alți doi istorici, Gheorghe Zbucă și Anastasie Iordache, au abordat în lucrări recente problematica României și a războielor balcanice din anii 1912-1913, apelând atât la izvoare internaționale cât și la volumul de documente editat de Titu Maiorescu în anul 1913. Deși problemele administrației românești în Cadrilater sunt abordate doar tangențial, amintim aici și volumul VII, tom II, precum și volumul VIII, din recenta lucrare de sinteză realizată sub egida Academiei Române și intitulată

Administrația românească în Cadrilater

Istoria românilor. Nici în alte două lucrări realizate de istoricii constănțeni I. Bitoleanu, A. Rădulescu și Stoica Lascu (*Istoria Dobrogei și Mărturii de epocă privind istoria Dobrogei*), informațiile despre Cadrilater nu sunt decât rareori întâlnite în textul acestora.

Referitor la istoriografia bulgară circumstanțială Dobrogei, vom constata o deplină continuitate, atât în ceea ce privește conținutul cât și cantitatea volumelor publicate, începând de la sfârșitul secolului al XIX-lea și până astăzi. Indiferent de pe ce poziții au abordat problematica Dobrogei, istoricii bulgari sunt aproape unanimi în conturarea concluziilor: până la 1878 Dobrogea a fost parte inseparabilă a teritoriului pe care s-a format și a viețuit poporul bulgar; includerea Dobrogei de Nord în cadrul statului român, în urma Congresului de la Berlin din anul 1878, a fost rezultatul politicii de dictat a Marilor puteri care au făcut atunci un cadou României; ea însăși o țară imperialistă, România a profitat de slăbiciunea vecinului ei de la Sud și prin Tratatul de pace de la București i-a mai răpit Bulgariei o parte a Dobrogei, Cadrilaterul; Conferința de pace de la Versailles și Tratatul de la Neuilly sur Seine, care reconfirma Cadrilaterul ca aparținând statului român, reprezenta o recompensă pentru rezistența României împotriva Rusiei sovietice; evoluția Cadrilaterului în cadrul statului român a fost dezastruoasă din punct de vedere economic pentru populația băștinașă bulgară, împotriva căreia statul român a dus o susținută politică de deznaționalizare și înrobire culturală, politică căreia i s-a pus capăt prin Tratatul de la Craiova din 7 septembrie 1940.

Sunt toate acestea idei și teze care se regăsesc la istorici, publiciști și analiști politici bulgari, de ieri și de azi, precum: A.Işirkoff, St. Romansky, ʼtefan Stambolov, Stoian Danev, V.T. Tocheff, Joseph Popov, Ivan Gheorghiev, Velko Tonev, L. Dukov. Gh. Markov, M. Kumanov, Petăr Todorov, Liuben Bejkov, Jeko Popov, Antonina Kuzmanova, Velicko Gheorghiev, Veselin Trakov, Pirin Boiagiev ș.a.(10)

Volumelor consistente care abordează problematica Dobrogei, în ansamblu, li se adaugă numeroase studii și articole, publicate, în mod deosebit, în revista “Dobrogea”, ce se editează la Varna, începând din anul 1984. Recent se constată publicarea unor importante culegeri de documente privind istoria Dobrogei, sub egida unor foruri științifice și academice din Sofia, precum și editarea unor lucrări memorialistice aparținând unor personalități politice din Bulgaria care au fost implicate direct în evenimentele din perioada 1878-1940.(11)

Nu a fost în intenția noastră să facem polemică cu istoricii bulgari, deși pe parcursul lucrării, acolo unde am simțit imperios necesar am făcut precizările de rigoare și nici nu dorim să redeschidem un subiect la care colegii noștri s-au arătat și se arată deosebit de sensibili, așa cum a demonstrat-o încă o dată cercetătoarea Antonina Kuzmanova, la o întâlnire-discuție pe problema Istoriei Dobrogei ce a avut loc la Silistra, în aprilie 1993, când a afirmat, în totală contradicție cu realitatea evidentă pentru orice om de bună credință, că în România sunt tot mai multe voci care revendică Dobrogea de Sud, când statul român stăpânește și așa fără nici o legitimitate Dobrogea de Nord de peste 125 de ani.(12)

Administrația românească în Cadrilater

Întărim afirmația noastră că am elaborat această lucrare fără idei preconcepute și mărturisim că nu ne-a fost ușor. Există un vast material documentar, surprinzător de elocvent în ceea ce înseamnă faptele de istorie în toată complexitatea lor. Noi doar am încercat să le prezentăm într-o formă coerentă, conform normelor de elaborare a unei lucrări științifice.

NOTE

1. Vezi textul integral al Tratatului în Anexa 1
2. Radu Vulpe, *Dobrogea meridională în antichitate*, în “Analele Dobrogei”, nr. II/1938, p. 1
3. Vezi *Cartea Verde. Documente diplomatice. Evenimentele din Peninsula Balcanică. Acțiunea României, septembrie 1912-august 1913*, București, 1913
4. Ion Cămărășescu, *Durostorul. Expunerea situației județului la 1 decembrie 1914*, București, 1915; George Georgescu, *Județul Caliacra din punct de vedere administrativ, financiar, economic, social și cultural*, București, 1915
5. Vezi *Cadrilaterul 1913-1938*, vol. I-III, ce constituie cele 3 numere pe anul 1938 ale Revistei “Analele Dobrogei”.
6. Const. Noe, *Colonizarea Cadrilaterului*, București, 1938; VTh. Muși, *Un deceniu de colonizare în Dobrogea Nouă 1925-1935*, București, 1935; I. Vlădescu, *Cadrilaterul. Ce este și ce trebuie să fie. Colonizarea și naționalizarea lui*, Constanța, 1927; T. Hagigogu, *Emigrarea aromânilor și colonizarea Cadrilaterului*, București, 1927
7. Ion M. Roman, *Drepturile, sacrificiile și munca noastră în Dobrogea față de pretențiile bulgarilor asupra ei*,

Iași, 1918; Ion M. Roman, *Proiecte, cuvinte și gesturi bulgărești din timpul marelui război*, Constanța, 1920

8. Oreste Tafrali, *La Roumanie transdanubienne*, Paris, 1918; Al. Cioranescu, *Une restitution historique. La Dobroudja - terre roumaine*, Paris, 1939

9. Volumul a fost publicat în anul 1994, constituind nr. 3-4/1994 al Revistei "România de la Mare", revistă de istorie și civilizație românească, editată de Asociația cultural-istorică dobrogeană "România de la Mare"

10. A. Ișircof, *Die Bevölkerung in Bulgarien*, Sofia, 1911; V.T. Tocheff, *Propriete fonciere rurale dans la Dobroudja du Sud*, Sofia, 1928; Joseph Popov, *La Dobroudja et les relations bulgaro-roumaine*, Liege, 1935; Ivan Gheorghiev, *Dobrudza v horbata za svoboda 1913-1940*, Sofia, 1962; Petăr Todorov, *Agrarnite otnoşenia v Iujna Dobrudza 1878-1944*, Veliko Târnovo, 1982; Velkov Velizar, *Kratka istorija na Dobrudza*, Varna, 1984; Antonina Kuzmanova, *Ot Nîui do Kraiova. Văprosit za Iujna Dobrudza v mjdunarodite otnoşenia 1919-1940*, Sofia, 1989; Liuben Beşkov, *Bălgaria i Dobrudza*, Plovdiv, 1992. Jeko Popov, *Bălgărite v Severna Dobrudza 1878-1913*, Sofia, 1991

11. Velicko Gheorghiev, Stajko Trifonov, *Istoriija na bălgărite 1878-1944 v dokumenti*, Sofia, 1996; *Migracionni dvizenia na bălgărite 1878-1912*, Sofia, 1993; *Bălgărite v Rumunija, XVII-XX v. Dokumenti i materialii*, Sofia, 1994; *Izvorî za istorijata na Dobrudza*, T.1-2, Sofia, 1992-1993; ʼtefan Stambolov, *Licen arhiv. Pisma, telegrami, zapiski i dnenici*, Sofia, 1997; Hristofor Hespaciev, *Sluzba na Balgarija v cuzbina*.

Administrația românească în Cadrilater

Voennodiplomaticeski spomeni(1899-1914), Sofia, 1993; Ivan Gueşov, *Licna korespondencija*, Sofia, 1994; Simeon Radev, *Konferencijata v Bukurest i bukureskijat mir ot 1913 g. Memoari*, Sofia, 1992.

12. Apud “Nova Silistrusca Tribuna”, Silistra, nr. din 23.04.1993

I.
**CADRILATERUL, PÎNĂ LA ÎNCORPORAREA SA
DE CĂTRE STATUL ROMÂN**
- Scurtă incursiune istorică -

Într-un memoriu înaintat Conferinței de pace de la Paris, în vara anului 1946, de către Asociația evacuaților din Dobrogea de Sud (Cadrilater), memoriu semnat de Teodor Belu, fost deputat, prin care se protesta împotriva Tratatului de pace cu Bulgaria, încheiat la Craiova în 7 septembrie 1940, se menționa, referitor la teritoriul cedat atunci Bulgariei, cunoscut în epocă sub denumirea de **Cadrilater**: “Termenul de Cadrilater, aplicat Dobrogei de Sud, nu este o expresie geografică. El aparține cartografiei militare din secolul al XIX-lea și desemna, în epoca războaielor ruso-turce, vastul câmp militar cuprins între fortărețele Silistra - Rusciuk - Caliacra - Varna, care desemna, aproximativ, un patrulater”(1).

După cel de al doilea război balcanic, prin hotărârea Congresului de pace de la București din vara anului 1913, România primea un teritoriu la sud de Dunăre, în suprafață de aproximativ 7500 kmp., care, așa cum preciza prof. G. Murgoci, nu era decât o parte a Cadrilaterului militar, ce pornea mai sus de Turtucaia și se oprea la miazănoapte de Varna. “E tot un cadrilater - scria prof. Murgoci - format de vechea graniță a Dobrogei, Dunărea, Marea Neagră și o linie convențională; dar nu se poate compara cu vechiul cadrilater milităresc și nu

Administrația românească în Cadrilater

este nici măcar ***cadrilaterul geografic***, pe care a vrut să ni-l dea țarul Alexandru II încă de la 1878, în schimbul județelor basarabene românești Cahul, Bolgrad și Ismail”(2).

Un alt bun cunoscător al realităților fizico-geografice și istorice ale regiunii, Ioan N. Roman, preciza: “Întreg Cadrilaterul a fost privit, în toate timpurile, ca făcând parte integrantă din Dobrogea și constituind împreună cu restul podișului ei și cu înălțimile de nord din județul Tulcea, acea unitate geografică aparte, care se deosebește fundamental de regiunea balcanică de la miazăzi și se apropie, prin întreaga sa structură, de Bugeacul basarabean”(3).. Numeroase alte surse documentare contemporane au reținut, pentru același teritoriu care intrase în componența statului român la 1913, și denumirile de **Dobrogea Nouă** sau **Dobrogea de Sud**. În ceea ce ne privește, vom folosi denumirea de CADRILATER pentru spațiul fizico-geografic și administrativ aparținător județelor **Durostor** și **Caliacra** care au fost alipite României în vara anului 1913.

Din punct de vedere fizico-geografic teritoriul Cadrilaterului îl reprezintă un podiș puțin înclinat pe direcția Sud-Nord (135 m în dreptul Silistrei și maximum 485 m pe culmea Deliormanului) și brăzdat de văi ale unor râuri ce-și îndreaptă apele spre Dunăre(4). Din punct de vedere al climei, regiunea se încadrează în tipul de climat continental, cu veri secetoase, ierni reci și precipitații concentrate spre sfârșitul primăverii și în toamnă. O influență benefică o reprezenta briza marină în localitățile județului Caliacra, județ care dispunea de un litoral la Marea Neagră, cu o lungime de peste 50 km. Solurile, dezvoltate în marea lor majoritate pe un strat gros de loess, bogate în

substanțe nutritive, permiteau practicarea unei agriculturi diversificate, de la cultivarea cerealelor și plantelor tehnice până la vii și livezi(5).

În ceea ce privește **evoluția istorică a Cadrilaterului** până la intrarea acestui teritoriu în componența statului român, istoriografia națională a abordat insuficient acest aspect, în comparație cu vastele studii și sinteze pe care colegii noștri bulgari le-au dedicat subiectului în discuție. ^ai dacă pentru perioada de până la 1878 dispunem totuși de studii pertinente elaborate în anii interbelici(6), sau de monografii mai recente ale unor istorici români interesați de istoria Dobrogei, în ansamblul ei(7), în schimb se resimte lipsa acută a unor informații privind evoluția istorică a Cadrilaterului între anii 1878-1913, când această regiune s-a aflat în componența Principatului autonom bulgar și mai apoi, după 1908, a Regatului bulgar. Am apelat, în consecință, la folosirea și interpretarea unor date și informații ce ne-au fost oferite de lucrările recente ale istoricilor bulgari(8), pe care le-am coroborat cu cele desprinse din puținele studii elaborate de cercetătorii români(9).

Numeroasele cercetări arheologice efectuate de-a lungul timpului în spațiul dobrogean atât de specialiștii români cât și de cei bulgari, au pus în evidență faptul că acest teritoriu a fost locuit din vremuri imemorabile. S-a dovedit cert că omul primitiv a fost prezent în Dobrogea începând din paleoliticul mijlociu(10). Așa cum afirma Radu Vulpe încă din anul 1938, vestigiile neoliticului și eneoliticului sunt deosebit de numeroase în localitățile Dobrogei meridionale, la Atmageaua Tătărăscă, Acadîlnar, Suiuciuc, Cociular, Turtucaia și Pandacli - în județul

Administrația românească în Cadrilater

Durostor, precum și la Ormangic și Gurcova- în județul Caliacra(11). Materialul arheologic scos la iveală de cercetările sistematice efectuate în zonă dovedește că și în spațiul administrativ ce a aparținut județelor Durostor și Caliacra, s-au dezvoltat culturile Boian și Gumelnița, puse în evidență dincolo de Dunăre, în perimetrul actualului județ Călărași, ceea ce dovedește că, încă din timpuri străvechi, malurile Dunării au fost populate de aceleași seminții(12). Epoca bronzului este cunoscută în localitățile fostului Cadrilater prin culturile Glina și Coslogeni, ultima cultură fiind atestată pentru prima dată în așezarea de la Grădiștea Coslogeni, din Balta Borcii, de unde a împrumutat și numele. De altfel recente cercetări arheologice confirmă acest lucru(13). Caracteristicile tipologice ale acestei culturi, circumscrisă unui areal cultural mult mai larg(Faciesul Noua-Sabatinovka), sunt date de așezările de tip “cenușare” - locuințe păstorești în care aprinderea repetată a focului determina straturi succesive de cenușă.

Epoca fierului aduce în Dobrogea, pe lângă dezvoltarea accelerată a comunităților locale de natură gentilico-tribală, și prezența în zonă a unor noi populații, ale căror așezări sunt întărite cu valuri succesive de pământ, dovadă clară a integrării spațiului dintre Dunărea de Jos și Mare, ariei culturale carpatodunărene, unde la mijlocul mileniului I î. Hr. se constituie societatea băștinașă traco-getică(14). Începea pentru teritoriul dintre Dunăre și Mare o nouă perioadă istorică ce avea să se caracterizeze prin contacte puternice între băștinașii geto-daci, dintre care izvoarele istorice îi amintește, pentru Dobrogea de Sud, pe crobyzi și terizi, și numeroase populații migratoare

atrasede de caracterul Dobrogei de coridor între lumea euroasiatică din nordul Mării Negre și lumea mediteraneană. Dintre aceștia, sciții aveau să dea și viitoarea denumire romană a acestei provincii: Scythia Minor(15). În perioada secolelor VII-V î. Hr., spre același spațiu se îndreaptă și coloniștii greci care-și vor întemeia puternice cetăți la Pontul Euxin, a căror influență avea să lase urme importante în zonă. Numele unor astfel de colonii, precum Dyonisopolis, Callatis, Tomis și Histria sunt deosebit de cunoscute în epocă. Așa cum bine afirmă autorii volumului *Dobrogea. Istoria românilor dintre Dunăre și Mare*, “odată constituite, coloniile stabilesc relații de schimb cu populația autohtonă a geților. Rațiunea prezenței lor în acest cadru geografic o aflăm în beneficiile pe care natura locului îi ajută să le tragă: schimbul intens de mărfuri cu populația locală și exploatarea agricolă”(16).

Primele informații contemporane despre Dobrogea și locuitorii săi le avem de la Herodot și sunt prilejuite de incursiunea făcută în zonă de către Darius, marele rege al perșilor. Ulterior, și alți conducători militari din Balcani își vor face prezența în zonă, luînd sub ascultare aceste teritorii până la gurile Dunării. Este vorba de Sitalkes, regele odrisilor (a doua jumătate a secolului V î. Hr.) și de regele scit Ateas, care se împotrivesc, la 339 î. Hr. regelui macedonean Filip al II-lea, ce luase și el în stăpânire aceste teritorii, așa cum avea să facă și fiul său, marele Alexandru Macedon, prezent la Dunăre, pentru a-i înfrunta pe geți, la anul 335 î. Hr. Stăpânirea macedoneană în Dobrogea avea să fie consolidată sub regele Traciei, Lysimah (a doua jumătate a secolului III î. Hr.), perioadă de timp în care și

Administrația românească în Cadrilater

coloniile grecești de la Pontul Euxin ajung la maxima lor înflorire. Din aceste vremuri datează și prima mențiune a cetății de la Durostorum(Silistra), despre care Radu Vulpe crede că a fost mai degrabă întemeiată de traci decât de celți(17).

În timp ce lumea elenistică se diviza și pierdea din influența pe care o avusese secole întregi în Balcani, o altă mare putere era deja pregătită să îi ia locul: Imperiul Roman, pentru care îndepărtatul Danubius trebuia să devină un puternic și sigur hotar. Într-un interval de timp relativ scurt, Roma a ocupat Iliria, apoi Grecia și Macedonia, Tracia devenind, pentru început, stat clientelar, sfârșind însă, la începutul sec. I î. Hr. prin a fi inclusă în granițele Imperiului. Poziția economică și strategică a Dobrogei, va atrage repede privirile romanilor, care nu așteptau decât un moment prielnic pentru a-și face simțită prezența în teritoriile geto-dace. Astfel, profitând de cel de al treilea rzboi mitridatic(74-71 î. Hr), romanii, sub conducerea guvernatorului Macedoniei, Marcus Terentius Varro Lucullus, ocupă coloniile grecești de la Pontus Euxinus și subjugă apoi și populațiile getice din teritoriile înconjurătoare(18). Apăsarea la care au fost supuși băștinașii geto-daci a determinat numeroase împotriviri locale și a ușurat acțiunea fulgerătoare a lui Burebista, regele geto-dacilor de dincolo de Dunăre, care reușește să ocupe teritoriul Dobrogei și să-l includă, deși pentru puțin timp, în cadrul statului geto-dac, în urma unei acțiuni fulgerătoare, care a avut loc, foarte probabil, în jurul anului 55 î. Hr.(19).

După moartea lui Burebista, romanii își reinstalează stăpânirea asupra Dobrogei și pun în aplicare un serios program de reorganizare a acesteia, incluzând teritoriul dintre Dunăre

și Mare provinciei Moesia. Rezultatele nu vor întârzia să se arate, această parte a Imperiului roman devenind o regiune înfloritoare, atât în ceea ce privește fostele colonii grece și ti cât și noile așezări pe care le ctoreau coloniștii romani. Aa se face că această zonă intră rapid într-un accelerat proces de romanizare, vizibil în toate localitățile provinciei, proces ce avea să se intensifice după ocuparea Daciei de către romani. Sunt suficient de multe argumente care justifică faptul că și teritoriul Dobrogei a fost inclus în spațiul premizelor etnogenezei românești, chiar dacă numeroși autori bulgari au negat sau au bagatelizat acest aspect(20). Despre intensitatea fenomenului de romanizare a acestei zone vorbesc atât descoperirile arheologice, deosebit de bogate pe litoralul Mării Negre, dar și la Durostorum (Silistra) sau Transmarisca (Turtucaia), localități a căror importanță în zonă crește, odată cu măsurile de reorganizare administrativă și militară întreprinse în secolul IV d. Hr, când la Durostorum se instalează comandamentul Legiunii XI Claudia, iar restul de cinci cohorte sunt amplasate la Transmarisca. Sunt elocvente, în acest sens, afirmațiile savantului român Vasile Pârvan: “Dintre țările care alcătuiesc România de azi, Dobrogea este cea mai veche țară romană. Cu mult înainte ca dacii din Dacia să se facă romani, dacii din Dobrogea au început să vorbească latinește, să se închine ca romanii și să-și facă orașe și sate romane”(21).

Concomitent cu accentuarea procesului de romanizare în Dobrogea meridională asistăm, în secolele IV-V și la creștinarea populației băștinașe. Numai pentru Durostorum, documentele vremii atestă prezența următorilor episcopi:

Administrația românească în Cadrilater

Auxentius, Iacob, Monophilus și Dulcissimus, acesta din urmă înmormântat la Odessos, în jurul anului 600, după cum reiese din însemnările de pe piatra lui funerară(22). Intensificarea procesului de creștinare a zonei se constată în vremea împăratului Iustinian atunci când Scythia Minor avea să cunoască și o puternică revenire în spațiul economic și spiritual roman. Numărul episcopatelor din Dobrogea meridională se mărește, pe lângă Durostorum și Abrittus, asemenea instituții creștine fiind consemnate și la Dionysopolis, Zaldapa și Transmarisca(23).

După moartea împăratului Iustinian, invaziile avaro-slave aveau să determine bulversarea întregii vieți a populației băștinașe, cetățile romane din zonă fiind aproape rase din temelii, mulți locuitori văzându-se nevoiți să treacă Dunărea și să întărească astfel romanitatea din spațiul carpato-danubian. Toate acestea au determinat și o schimbare radicală a Imperiului Roman de Răsărit, care se îndepărtează tot mai mult de civilizația clasică romană, creind în zona Balcanilor ceea ce s-a numit civilizația bizantină(24). În istoria Dobrogei meridionale începea o nouă perioadă. Istoricul Radu Vulpe concluzionează în încheierea valorosului său studiu intitulat ***Dobrogea meridională în antichitate***: “Cu așezarea slavilor ca element etnic și cu venirea bulgarilor ca factor politic, istoria antică a Dobrogei, ca și a tuturor regiunilor de la Dunăre, e încheiată”(25).

Când bulgarii au venit în apropierea noastră, în regiunea de la nordul gurilor Dunării, numită de bizantini *Oglos*, slavii erau deja în Balcani. Peste ei avea să-și stabilească stăpânirea Asparuh, când pe la 676 trece Dunărea și se așează, cu hoardele lui de bulgari, dincolo de munții Balcani, către Marea Neagră,

unde întemeiază Statul bulgar, la anul 681(26). Începând cu acest moment, istoriografia bulgară a încercat și încă încearcă să abordeze într-o notă vădit interesată Istoria Dobrogei, în ansamblul ei, elaborând tomuri întregi care sunt subsumate următoarelor comandamente: 1) Dobrogea nu mai era în sec. VI o provincie romanizată; 2) După anul 600 slavii se așează în masă în Dobrogea. Începând cu anul 681, alături de slavi, în Dobrogea se așează și protobulgarii; 3) Exceptând perioada dintre 971 și sfârșitul sec. XII, Dobrogea a fost, fără întrerupere, parte integrantă a statului bulgar până la sfârtecarea sa din anul 1878 când Dobrogea de Nord a fost inclusă statului român; 4) Dobrogea a fost una din regiunile cele mai strâns legate de istoria poporului bulgar, un model de organizare statală și de cultură bulgărească(27).

Nu ne-am propus ca prin lucrarea de față să realizăm o polemică pe această temă cu istoricii bulgari, deși considerăm că acest fapt reprezintă o prioritate contemporană a istoriografiei românești, după cum bine afirma un împătimit cercetător al istoriei meleagurilor dobrogene(28). Reținem doar remarca cunoscutului bizantinolog român Nicolae Bănescu, care afirma, tocmai referindu-se la această perioadă de sfârșit a mileniului I: “În orașele de la Dunăre și de la Pontul Euxin, romanitatea, atât de viguroasă mai nainte, n-a putut slăbi, în această epocă a începuturilor Statului bulgar. Flota imperiului e neconținut în apele Dunării, în toată perioada luptelor Bizanțului cu bulgarii”(29) Reintegrată Imperiului bizantin în anul 971, după victoria lui Ioan Tzimiskes de la Dorostolon(Silistra), Dobrogea e transformată în themă bizantină, condusă de un strateg, care

Administrația românească în Cadrilater

avea comanda orașelor și ținuturilor de la Dunăre - “paristriene”, cum le numeau izvoarele bizantine. De aici și denumirea themei de “Paristrion” sau “Paradunavon”.(30)

Dacă pentru perioada de timp inclusă între momentul terminării procesului de etnogeneză românească și sfârșitul veacului al XII-lea, despre populația românească din Dobrogea izvoarele scrise ne oferă date relativ sumare, cercetările arheologice din ultimii ani, efectuate la Galița-Ostrov, Rasova, Hîrșova, Limanu, Păcuiul lui Soare sau Capidava sunt elocvente în ceea ce privește prezența românilor în Dobrogea(31). Paralel cu formațiunile politice prestatale românești din Transilvania, Muntenia și Moldova, în Dobrogea au apărut și s-au dezvoltat structuri cu caracter statal, ca aceea din 943 care l-a avut în frunte pe jupan Dimitrie, sau cele din secolul următor conduse de Tatos, Satzas și Sesthlav Toți acești conducători, în special ultimii, au servit interesele societății dobrogene(32).

Pentru secolul al XIII-lea, două izvoare documentare străine confirmă prezența românilor în Dobrogea. Astfel, pentru începutul secolului, Cronica lui Geoffroy de Villehardouin și scrierea lui Manuel Holobolos(care datează din perioada anilor 1272-1273) remarcă faptul că Dobrogea făcea parte din teritoriile locuite și stăpânite de români, care formau Vlahia-țara Vlahilor, numită plastic de primul “Blaquie” și de al doilea “pământul dacilor”(33).

La sfârșitul secolului al XIII-lea, concomitent cu slăbirea influenței bizantine în această zonă, vom constata o creștere a importanței vlahilor, mai ales în ceea ce privește viața provincială. Chiar dacă formal vor recunoaște pe mai departe autoritatea

Bizanțului, conducătorii locali din Dobrogea, vor încerca să promoveze o politică proprie. Sunt cunoscute numele “seniorului” Balica, ale “despoților” Dobrotici și Ivanco, acesta din urmă trimițând chiar soli la Constantinopol pentru a susține interesele stăruțului său, ce-și avea capitala la Cavarna. Este cunoscut numele unuia din soli -Ciolpan-, de bună seamă român(34).

Izvoarele bizantine mai amintesc, referitor la Dobrogea, și faptul că încă din secolul al XI-lea exista o episcopie cu sediul la Vicina, pe Dunăre, așezare localizată de istoricul Petre Diaconu în insula Păcuil lui Soare, din apropierea Silistrei.

De aici, de la Vicina, domnitorul Alexandru Basarab muta episcopia la Curtea de Argeș și o ridică la rang de Mitropolie a țării Românești(35). Strămutarea oficială a sediului mitropolitului Hyacinth Christopoulos, în mai 1359, de la Vicina la Curtea de Argeș, s-a efectuat numai ca urmare a voinței domnitorilor români în cadrul unui teritoriu ce le aparținea (36). Acum, în secolul al XIV-lea, o parte a populației românești din Dobrogea a căpătat numele de “dicieni”, de la cei ce înconjurau faimosul port Vicina(37).

Nu se cunosc cu exactitate împrejurările în urma cărora “țara lui Dobrotici”, adică teritoriul dintre Dunăre și Mare, al cărui nume istoric va deveni Dobrogea, a intrat în componența statului feudal țara Românească. Cert este că în primul său hrisov pentru mănăstirea Cozia, din anul 1387, Mircea cel Bătrân se intitulează “mare voevod și domn, stăpânind și domnind toată Țara Ungrovlahiei și părțile de peste munți încă și spre părțile tătarești, și Amlașului și Făgărașului herțeg, și banatului de Severin domn, și de amândouă părțile de peste

Administrația românească în Cadrilater

toată Dunărea până la marea cea mare și cetății Dârstorului stăpânitor”(38). Temerarul domnitor român de la sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul celui de al XV-lea a luptat în repetate rânduri și a depus un efort considerabil pentru organizarea și apărarea teritoriului dobrogean.

După înfrângerea mai multor campanii prădalnice otomane, Mircea lasă Dobrogea fiului său Mihail (1418-1420), acesta din urmă pierzând-o în favoarea otomanilor, care sub conducerea lui Mehmet I Celebi(1413-1421) ajung să cucerască cetățile românești Enisala și Isaccea(39). Conform unor alte informații provenite din cronicile turcești, se pare că Dobrogea intrase în componența Imperiului Otoman încă de la 1417, deci de la sfârșitul domniei lui Mircea cel Bătrân(40). Din păcate, nu dispunem de documente numeroase care să ne permită să tragem concluzii pertinente în ceea ce privește structura demografică a teritoriului dobrogean în momentul intrării acestuia sub dominație turcească. Însă este cert că elementul valah în zonă era bine reprezentat, din moment ce la 1444, în timpul Cruciadei de la Varna, după aproximativ un sfert de veac de ocupație otomană, retragerea cruciaților către Dunăre a fost posibilă grație călăuzelor valahe, după cum afirmă cronicarul polonez Jan Duglosz(41). Schimbări masive în structura demografică a regiunii se vor produce începând cu anul 1484 când cetatea Chilia este cucerită de turci și nordul Dobrogei este transformat în sangeac turcesc, mai întâi cu reședința la Babadag și mai apoi la Tulcea(42).

După cum afirma P.P. Panaitescu, “Dobrogea era pentru turci o regiune de graniță și de aceea ei o colonizară militar.

De la început, mari mase de populație turcească și tătarască, mai târziu și alți musulmani, ca cerchezii, se instalează în Dobrogea. Această colonizare, începută în secolul al XV-lea, a continuat și în secolele următoare și a schimbat caracterul etnografic al provinciei... Cea mai mare parte a numirilor topice, în special ale așezărilor umane, din Dobrogea Nouă, ca și din întreaga regiune colonizată de turci a devenit turcească, afară de numirile satelor și orașelor de pe malurile Dunării. Coloniștii veniți mai ales din Asia Mică în aceste regiuni erau așezați după modelul feudal otoman al timarelor, formând împreună cu tătarii o oaste totdeauna gata pentru războaiele sultanului cu polonii, ungurii, românii, mai târziu și cu rușii... Nu rămâne îndoială că începând din secolul al XV-lea și până la 1877 turcii (cu tătarii) formau majoritatea populației în Dobrogea Sudică”(43).

Un alt cercetător român al realităților demografice din Dobrogea în perioada dominației otomane, prof Alex. P. Arbore, menționa, în urma analizei aprofundate a consemnărilor lăsate de călătorii aflați prin aceste locuri: “Relațiunile de călătorie... arată în unanimitate că majoritatea populației ținutului dobrogean era formată de turci și tătari, locuind cu deosebire mijlocul Dobrogei, din regiunea Babadagului până în Deliorman și Bulgaria răsăriteană. După toate probabilitățile și după resturile satelor tătarești de astăzi, tătarii locuiau cu deosebire ținuturile de stepă, iar turcii părțile mai păduroase sau pe litoralul Mării Negre, în locul elementului grecesc împuținat acum, împingând spre Dunăre populațiunea românească, care începe să fie și ea pomenită mai des de la începutul veacului al XVII-lea”(44).

Administrația românească în Cadrilater

Același lucru îl constată și C. Brătescu: “Până la anul 1878... o bună parte a Bulgariei răsăritene era o țară aproape turcească din punct de vedere etnografic. Toponimia regiunii, mărturiile călătorilor, hărțile etnografice și studiile din a doua jumătate a sec. XIX, mărturisesc acest adevăr cu prisosință. Cinci secole de stăpânire otomană reușiseră să creeze, în această parte a continentului nostru, cea mai compactă masă de element musulman din întreaga Turcie europeană. Românii se retrăseseră spre malurile dunărene și numai turmele lor mai străbăteau stepele ierboase din interior, către locurile bune de iernat, iar bulgarii își aflaseră loc de refugiu în Balcani sau trecuseră în stepele Rusiei ori în Câmpia română”(45).

Chiar dacă din motive lesne de înțeles, istoriografia bulgară nu a agreat și nu agreează asemenea aprecieri, mulți cercetători ai fenomenului demografic petrecut în spațiul dobrogean în perioada dominației otomane, s-au văzut nevoiți să recunoască, măcar parțial, aceste realități. Așa, spre exemplu, geograful bulgar Ischirkoff scria la 1911 că în perioada cuprinsă între sfârșitul secolului al XV-lea și până la 1878, “o puternică colonizare turcească s-a îndeplinit mai ales în Bulgaria răsăriteană. Ea a progresat încet, dar statornic și a realizat mase compacte de ambele laturi ale Balcanilor, până la Dunăre și până la Adrianopole; și astăzi încă, după o puternică emigrare turcească, tot mai sunt ținuturi unde ei formează marea majoritate”(46). Iar istoricul C. Jireck, fost secretar general al Ministerului Instrucțiunii Publice, în anii 1879-1881 și mai apoi ministrul Instrucțiunii și ministru de externe (1881-1883), în binecunoscuta sa lucrare publicată în limba cehă și intitulată

“Jurnalul bulgar” menționa: “Foarte slab e reprezentat elementul bulgar în tot răsăritul principatului, între Iantra și Marea Neagră... În regiunea Tîrnovo-³umla-Silistra, căorești ca într-o adevărată țară turcească”(47). Filologul bulgar L. Militeci recunoștea, într-un studiu publicat la Viena în anul 1903, o situație similară pentru Dobrogea meridională: “Este un fapt neîndoios, că în afară de găgăuți și de coloniile grecești, puține la număr, întreaga populație creștină din cercurile Varna, Balic, Dobrici... Curtbunar și Silistra... se dovedește a fi recent colonizată, adică nu e mai veche de 100 de ani și numai în cazuri foarte rare de un secol și jumătate”(48).

Eforturi recente ale istoricilor bulgari încearcă să minimizeze rezultatele înaintașilor lor, considerând că perioada cuprinsă între sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea reprezintă perioada *Renașterii bulgare* în teritoriul dobrogean (vezi în acest sens lucrarea cunoscutului istoric V. Tonev, “Dobrudja prez Vâzrajdaneto” - “Dobrogea în epoca Renașterii”, publicată la Varna, în anul 1973). Cu toate acestea, alt istoric bulgar, Pirin Boiagiev, arată în lucrarea sa monografică “Silistra în perioada Renașterii”, apărută la Sofia în anul 1993, că Recensământul oficial rus, din anul 1878, înregistra la Silistra următoarea situație demografică: 822 case turcești, 412 case de bulgari și români, 41 case locuite de tătari, 45 de armeni, 28 de evrei și tot 28 de țigani. Deci în anul încorporării Cadrilaterului de către Principatul autonom bulgar, în cel mai reprezentativ oraș al provinciei, raportul între musulmani și creștini era net în defavoarea celor din urmă! Această realitate avea să fie confirmată și de către cercetările

Administrația românească în Cadrilater

făcute personal, în zonă, de austriacul F. Kanitz, timp de aproape 20 de ani (1860-1879). Peste numai un an, în 1879, F. Kanitz înregistra, la Silistra, următoarea situație demografică: 2915 familii turcești și tătărești, 529 bulgărești, 210 românești, 140 armenesti, 115 grecești, 65 israelite și 58 țigănești(49). ^ai mai elocventă era situația înregistrată de același F. Kanitz în regiunea Turtucaia, unde din 44 de sate numai unul era locuit în întregime de creștini, anume Kalimok, care aparținea românilor(50).

Referitor la românii din Cadrilater, în perioada ocupajiei otomane, aceștia au fost nevoiți să se retragă pe linia Dunării, mulți dintre ei pendulând de o parte și de alta a fluviului, dovada constituind-o numele comune a unor sate amplasate în aval de Turtucaia și până la Hârșova. În așezările urbane, comunități românești importante găsim în aceste vremuri grele la Turtucaia și Silistra. Un alt element etnic românesc, care a pătruns puternic în spațiile centrale ale Dobrogii meridionale l-au constituit și oierii transhumanți care-și petreceau în acest spațiu o mare parte din timp și unde își ridicaseră așezări temporare(51). Nu dispunem de date certe care să precizeze numărul românilor din regiune. Trebuie să fi fost suficient de important elementul etnic românesc, atâta vreme cât sunt amintiți în documentele contemporane și să motiveze interesul constant acordat acestei zone de domnitorii țării Românești. Același Pirin Boiagiev menționa în deja amintita sa lucrare că, Mitropolia din Silistra a fost sprijinită în permanență de domnitorii munteni. Grigore Ghica(1660-1664 și 1672-1673) a construit chiar o biserică în Silistra, iar Grigore II Ghica(1742-1753) a

reparat catedrala și a dăruit comunității creștine locale 500 bucăți mari de sare de la Salina Slănic. Gestul avea să fie repetat în anul 1783 de domnitorul Alexandru Moruzi, care trimitea la Silistra 650 bucăți de sare(52).

La Turtucaia exista școală românească de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, “bucoavna” fiind predată de preotul român Rusu ăaru, sau de dascălii Mihaiu din Oltenia, Gheorghe din Oltenia și Gavrilă Brănescu din Câmpina(53). Dar adevăratul focar al românismului din zonă l-a reprezentat tot orașul Silistra, acolo unde dascălul Petrică, originar dintr-o familie de dicieni din Dobrogea, înființa prima școală românească, pe la 1847-1848. După moartea sa, survenită în anul 1849, cursurile ăcolii românești din Silistra sunt susținute de sora acestuia, Despina, iar de la 1861 de către fiul său, Costache Petrescu, de numele căruia sunt legate cele mai importante acte de cultură românească în Cadrilater, până la încorporarea acestei regiuni de către statul bulgar. În afara școlii române ă ț ti, Costache Petrescu pune bazele, la 12 octombrie 1870, “*Societii române de cultură și limbă*”, al cărei scop era limpede definit de Statut: “A propaga, prin toate mijloacele putincioase, între românii din aceste părți, învățătura limbii materne (româna), a ajuta Comunitatea română și Eforia școalelor române de aici în afacerile ări misiunea lor; a conlucra la dezvoltarea educațiunii naționale și a apăra privilegiile ei; protejând școalele urbane și rurale din toată Dobrogea și stăruind a înființa și o școală de fete în orașul Silistra; cerând și activând prin stăruințele sale, înmulțirea și îmbunătățirea școalelor”(54).

Este cert că un program atât de ambițios nu putea fi făcut decât pentru o puternică comunitate românească. De altfel, școli

Administrația românească în Cadrilater

românești mai funcționau la Alimanu, Vaidomir (Aidemir), Ostrov și Popina. Din păcate toate aveau să fie închise, începând din anul 1878, iar Costache Petrescu era expulzat în același an de noile autorități bulgărești(55).

Intrată definitiv în componența Imperiului otoman după anul 1484, Dobrogea s-a aflat în centrul atenției sultanilor, care, înțelegând exact potențialul economic al acestei regiuni, au inclus acest teritoriu în sistemul administrativ otoman. Astfel, încă din vremea sultanului Baiazid al II-lea, teritoriul Dobrogei a fost organizat ca *udj* (provincie), pusă sub conducerea beilor de margine (*udj-bei*), ce-și aveau reședințele în cetățile de frontieră. O primă formă de organizare cunoscută în zonă a fost Sangeacul de Silistra care făcea parte din vilaietul Rumeliei. Mai târziu, la sfârșitul secolului al XVI-lea, chiar regiunea Silistrei este ridicată la rangul de vilaiet ce avea sub ascultare teritoriile de la Dunărea de jos și până la Mare(56).

Treptat, Dobrogea devine, încet dar sigur, o provincie bine delimitată în cadrul Imperiului otoman, organizată puternic, din punct de vedere militar, pentru a face față tot mai numeroaselor războaie care au loc în zonă, începând de la sfârșitul secolului al XVI-lea, când Mihai Viteazul asedia Silistra și pătrundea adânc în Dobrogea meridională. Conform ierarhiei administrative turcești, pașa de Silistra, căruia îi era încredințată apărarea teritoriilor septentrionale ale Imperiului otoman, avea rangul militar de vizir cu trei tuiuri, ceea ce scotea în evidență importanța acordată de turci acestei provincii. Cu mici modificări, aceasta a fost organizarea administrativă și militară a Dobrogei până la începutul secolului al XIX-lea, când frecvențele și

puternicele războaie ruso-turce purtate în zonă au determinat o scădere progresivă și sigură a influenței otomane, concomitent cu creșterea interesului rusesc pentru spațiul dintre Dunăre și Mare(57).

Dacă războiul ruso-turc din anii 1806-1812, nu a avut o influență mare în zonă, în schimb cel din anii 1828-1829, încheiat cu Pacea de la Adrianopole, avea să aducă Silistra și regiunea limitrofă sub stăpânire rusească pentru mai bine de șapte ani. Este momentul care marchează începutul exodului populației bulgărești din nord către Dobrogea meridională, la adăpostul stăpânitorilor ruși, cunoscuți pentru politica lor panslavistă. Este perioada când la Silistra, după cum consemnează autorii unei recente monografii, orașul se înviorază, se dezvoltă meșteșugurile, se construiesc case, se deschid școli, se tipăresc cărți(58).

Reinstalarea administrației turcești, după 1836, determină exodul unei părți a bulgarilor din zona Silistrei spre Călărași și satele învecinate. Este cunoscut cazul lui Hagi Tănase Țoncovici, care împreună cu un numeros grup de bulgari din Silistra primea, în anul 1836, aprobarea domnului țării Românești de a se așeza în Călărași(59).

Un nou conflict militar de dimensiuni europene, Războiul Crimeii(1853-1856), încheiat prin Tratatul de pace de la Paris (1856), aducea din nou în atenția Marilor Puteri, situația populațiilor creștine din Balcani și problema Dunării, ca fluviu european. Deși Poarta otomană, ieșită victorioasă în Războiul Crimeii, cu masivul sprijin al Puterilor occidentale, a încercat să-și modernizeze sistemul administrativ în teritoriile ocupate

Administrația românească în Cadrilater

în Balcani și să ușureze regimul exploatării economice și al apăsării naționale (vezi în acest sens măsurile de reformă întreprinse de sultanul Abdul Medjid, precum și adoptarea, în anul 1869 a legii cetățeniei, în sensul modern al cuvântului și nu după sistemul confesional), datorită jafului sistematic la care s-au dedat basbuzucii, cerchezii și tătarii, cu sprijinul direct al administratorilor locali, în rândul populațiilor creștine din regiune s-a accentuat starea de nemulțumire care avea să genereze războaiele bosniacilor, în anul 1875 și mai apoi a bulgarilor, în 1876, aceștia din urmă bucurându-se de largul sprijin al statului român, pe teritoriul căruia au activat și s-au pregătit militar numeroși fruntași ai mișcării de eliberare națională(60). În acest sens, academicianul Dan Berindei făcea următoarea apreciere sintetică, într-o recentă lucrare: “Patrioții bulgari au beneficiat de sprijin moral și material din partea locuitorilor, dar și din partea autorităților române. Au primit arme, echipament, bani și aceasta cu tot riscul pe care-l implica această luare de poziție pentru tânărul stat național român”(61). Represaliile sângeroase la care s-au dedat otomanii au determinat o reacție pe măsură din partea Rusiei țariste, care aștepta doar momentul prielnic pentru a interveni din nou în Balcani. În numele acelorași sentimente panslaviste, țarul își asigură neutralitatea marilor puteri europene și în urma semnării Convenției cu România, la 4 aprilie 1877, se pregătește să declanșeze ostilitățile militare împotriva Porții otomane.

Despre Războiul ruso-turc din anii 1877-1878, despre participarea României la acest război, devenit pentru noi Războiul de Independență, s-au scris tomuri întregi, datorate

atât istoricilor români cât și străini. Mai puțin sunt cunoscute intrigile diplomatice și militare ale Rusiei țariste, care vor determina în zona Balcanilor o redistribuire de teritorii în funcție de interesele de moment ale Marilor puteri. În ceea ce privește spațiul dobrogean, încă dinainte de începerea războiului, pe 16 noiembrie 1876, se constituise, pe lângă Cartierul General al armatei țariste, un serviciu special privind administrarea teritoriilor otomane ce urmau a fi ocupate la sud de Dunăre, serviciu ce fusese pus sub comanda prințului V. Cercaschi, cunoscut pentru experiența sa în domeniul administrației(62).

Așa cum menționează istoricul Nicolae Ciachir, “În urma trecerii trupelor rusești la sud de Dunăre, pe 1 iulie 1877, este dat decretul privind organizarea regiunilor ^aiștov, Târnovo și Tulcea. Până la sfârșitul războiului au luat ființă la sud de Dunăre, sub administrația rusească, opt regiuni. Acestea erau: ^aiștov, Rusciuk, Tulcea, Rahova, Târnovo, Sofia, Plovdiv și Sliven”(63). În acest context, Dobrogea s-a aflat sub administrație militară rusească mai mult de un an de zile. Intenția declarată, în repetate rânduri, a fost aceea ca Rusia să se folosească de acest teritoriu în funcție de interesele postbelice. În ceea ce privește România, țarul dorea ca în schimbul acceptării încorporării Dobrogei la statul român, să primească județele Cahul, Bolgrad și Ismail din sudul Basarabiei, cedate Moldovei de către Marile puteri în urma Conferinței de pace de la Paris din anul 1856(64).

După cum se cunoaște, Războiul ruso-turc din anii 1877-1878, soldat cu înfrângerea Turciei, război la care armata română a avut o contribuție importantă, recunoscută ca atare

Administrația românească în Cadrilater

chiar de Rusia, care-l desemnase drept comandant al trupelor româno-ruse din Balcani pe domnitorul Carol I, s-a încheiat prin Tratatul de pace de la San Stefano, semnat la 3 martie 1878, între Rusia și Imperiul otoman. Deși ostașii români se umpluseră de glorie în luptele de la Plevna, Smârdan și Vidin, delegatului român, colonelul Eraclie Arion, nu i s-a permis să participe la tratative(65). Încălcând prevederile Convenției româno-ruse din 4 aprilie 1877, care garantau integritatea teritorială a statului român, Rusia impune în textul Tratatului de la San Stefano, cedarea de către Turcia în favoarea sa, a unei părți din teritoriul Dobrogei (sangeacul Tulcea cu districtele Chilia, Sulina, Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Măcin, Babadag, Hârșova, Constanța și Medgidia), împreună cu întreaga Delta a Dunării și Insula Țerpilor, pe care să le ofere ulterior României în schimbul încorporării la Imperiul țarist a celor trei județe din sudul Basarabiei, Cahul, Bolgrad și Ismail(66). Acest fapt a determinat o puternică opoziție din partea a numeroși oameni politici români, care nu acceptau să facă troc cu teritoriul național. Nici promisiunea țarului Alexandru II de a extinde spre sud teritoriul Dobrogei, ce urma să fie acordat României, nu a fost de natură să determine acceptarea ideii schimbului de teritorii(67).

Faptul că Rusia își impusese unilateral punctul de vedere în ceea ce privește rezolvarea “problemei orientale” și trasase la San Stefano granițele unui Principat bulgar autonom nefiresc de mare, care se întindea de la Dunăre și Marea Neagră până la Marea Egee, atunci când nici nu se uscaseră cerneala de pe tratatul de pace cu Turcia, marile puteri occidentale au și început

să pună pe tapet necesitatea convocării unui congres de pace, cu participarea Puterilor europene și a altor state implicate în zonă. Chiar dacă Rusia se opune vehement și încheie un acord bilateral cu Anglia la 30 mai 1878, prin care accepta o diminuare importantă a teritoriului Bulgariei, inevitabilul se produce și la 13 iunie 1878, la Berlin își deschidea lucrările Congresul de pace care își propunea să revizuiască prevederile Tratatului de la San Stefano. Nu era pentru prima dată când marile puteri se așezau la masa tratatelor ca să tranzacționeze teritorii care nu le aparținuseră(68).

La 1 iulie 1878 este ascultat în Congres și punctul de vedere al Guvernului român, expus de primul ministru Ion C. Brătianu și ministrul de externe Mihail Kogălniceanu, care se bucurau de statutul de “invitați”. Solicitățile României au fost explicit formulate de Ion C. Brătianu: “Nici o părticică din teritoriu să nu se deslipească. România să nu servească armatelor ruse ca drum de trecere. Principatul României, în puterea drepturilor sale seculare, ia din nou în stăpânire insulele Dunării și Gurile Dunării, cu Insula ăerpilor. România să primească o despăgubire proporțională cu forțele ce a adus în luptă. Recunoașterea independenței României și declararea neutralității sale”(69).

Cu tot sprijinul de care s-a bucurat România din partea delegaților Italiei și Franței, care au cerut chiar extinderea frontierei sudice a Dobrogei ce urma să fie cedată României, până la Caverna, ca recompensă pentru eforturile sale materiale și umane(pe fronturile din Balcani căzuseră peste 10.000 de soldați români), Congresul avea să recunoască României doar

Administrația românească în Cadrilater

deplina independență și restabilirea autorității sale asupra Dobrogei de Nord, insulelor Dunării, Gurile Dunării și Insulei Țerpilor. În schimb, România pierdea cele trei județe din sudul Basarabiei, încorporate Imperiului țarist(70). Pentru prima dată se consfințea printr-un Tratat internațional divizarea Dobrogei geografice și istorice în două teritorii, “pe o linie care, plecând de la răsărit de Silistra, răspunde la Marea Neagră, la miazăzi de Mangalia”(71). Nordul Dobrogei revenea statului român, iar Dobrogea de Sud(Cadrilaterul) intra în componența Principatului autonom bulgar, a cărui constituire ca entitate statală fusese recunoscută de Congresul de la Berlin.

În istoria Cadrilaterului începea o nouă perioadă, cea a apartenenței sale la statul bulgar timp de 35 de ani (1878-1913), istoriografia din țara vecină, considerând-o cea mai fertilă din evoluția meleagurilor sud-dobrogene, până la redobândirea Cadrilaterului în urma tratatelor de la Craiova din 7 septembrie 1940(72).

Redăm, în continuare, câteva pasaje dintr-o asemenea lucrare: “În perioada pe care o studiem (1878-1912 *n. ns.*), Dobrogea de Sud este grâнарul cel mai mare din Bulgaria. Se însămânțează cu cereale aproximativ 80-90% din pământul arabil. Se produc anual, în medie, 324 820 t cereale(15% din producția Bulgariei), valorificate cu 43,6 mil. leva. Ocoalele Dobrici și Balcic ocupau primul loc pe țară la producția de grâu pe cap de locuitor. O altă preocupare a locuitorilor, o adevărată bogăție a Dobrogei de Sud este creșterea animalelor. Venitul general în anul 1910, referitor la creșterea vitelor, se evaluează la 20,8 milioane leva, dar numai o parte din animale și produse animaliere se valorifică. Crearea acestei producții imense pentru

timpul acela, naște condiții prielnice pentru dezvoltarea industriei de prelucrare.

Din cauza unui șir de motive cu caracter intern și internațional această industrie de prelucrare se realizează într-un ritm lent. În sfera industriei de prelucrare, în anul 1888 este antrenată 7,9% din populația activă. Până la începutul secolului se profilează o tendință de micșorare a părților procentuale, după care începe mărirea progresivă. Diminuarea numărului de persoane active în industria de prelucrare se datorează falimentului unui număr mare de meșteșugari de la sate. Apar la începutul secolului XX primii pași în dezvoltarea industriei de fabrică. Sunt deschise câteva mori moderne la Balcic, Dobrici, Silistra și un număr mare de mori care foloseau forța aburului, unele deschise la sate. Se mărește producția și exportul făinei, în orașe apar, de asemenea, câteva fabrici textile, turnătorii, fabrici de tutun și de prelucrarea lânii. Sunt bine dezvoltate croitoria, cizmăria, fierăria, cojocăria, prelucrarea lemnului și altele. În ajunul războiului balcanic sunt formate mai multe cooperative meșteșugărești. Se dezvoltă dinamic comerțul și sistemul bancar, care treptat capătă un aspect de concentrare și centralizare”(73).

Nu constituie scopul lucrării noastre analiza economico-socială și culturală a acestei perioade. Mai mult, afirmăm chiar că am consultat unele lucrări contemporane ale căror autori, români fiind, recunoșteau progresele notabile înregistrate în dezvoltarea Cadrilaterului în această perioadă. Doar cu titlu de exemplificare amintim lucrările elaborate de B.G.Assan și prof G. Murgoci(74). Precizăm doar că în acești 35 de ani constatăm

Administrația românească în Cadrilater

eforturi masive făcute de oficialitățile de la Sofia în ceea ce privește colonizarea cu elemente etnice bulgare a acestei regiuni. Cu toate acestea, după datele statistice oficiale ale Recensământului făcut de statul bulgar la 31 decembrie 1910, elementul musulman al regiunii era încă dominant (134 331 bulgari, față de 106 830 turci, 11584 tătari, 4919 găgăuți și 12192 țigani), deși s-a dovedit la timpul respectiv faptul că datele oferite de acest recensământ nu erau în totalitate corespunzătoare realității demografice a zonei, întrucât numai după doi ani, în ajunul declanșării primului război balcanic, în Cadrilater se înregistrau 121925 bulgari, 136224 turco-tătari și 11024 țigani turcești(75). În ceea ce privește relațiile dintre România și Bulgaria, ca state care primiseră la 1878 două teritorii aparținând aceleiași provincii istorice, putem afirma că în cea mai mare parte a intervalului 1873-1913 acestea au fost relații de bună vecinătate, cu perioade chiar deosebit de cordiale, cum s-a întâmplat în anul 1891, când, la abdicarea principelui Alexandru de Battemberg, bulgarii se gândeau serios să ridice pe tronul de la Sofia pe regele României, Carol I(76). Dar evenimentele politice și militare din Balcani, ce au urmat Revoluției junilor turci din anul 1908, au determinat deteriorarea generală a situației din această regiune, tensionând treptat și relațiile româno-bulgare, mai ales după ce, în decembrie 1909, Bulgaria încheiase o convenție militară cu Rusia, prin care țarul se angaja să sprijine pretențiile teritoriale ale Bulgariei privind Dobrogea de Nord, devenite tot mai obsedante atât pentru clasa politică cât și pentru o parte a istoricilor bulgari(77). În condițiile agravării situației politice și militare

generale din Balcani, care prevesteau declanșarea unui conflict armat iminent, pentru România singurele interese specifice priveau asigurarea unei frontiere strategice stabile la sud și protejarea comunităților aromânilor din Balcani, a căror autodeterminare devenise doar o problemă de timp. Declanșarea războaielor balcanice avea să acutizeze aceste probleme și să determine România să-și exercite direct rolul de factor stabilizator în zonă.

NOTE

1. *Memoire sur la Dobroudja du Sud(Quadriletere)*, București, 1946, p.7 (în manuscris la Biblioteca Academiei, sub cota III 465807).

2. G. Murgoci, *țara Nouă. Dobrogea sudică și Deliormanul*, București, 1913, p. 5.

3. Ioan N. Roman, *Drepturile, sacrificiile și munca noastră în Dobrogea față de pretențiile bulgarilor asupra ei*, Iași, 1918, p.50.

4. G. Murgoci, *op. cit.*, p. 13.

5. *Ibidem*, p. 22-23.

6. Radu Vulpe, *Dobrogea meridională în antichitate*, în "Analele Dobrogei", Anul XIX, nr. II/1938, p. 1-51; N. Bănescu, *Dobrogea bizantină*, în *loc.cit.*, p. 52-59; Alex. P. Arbore, *Caracterul etnografic al Dobrogei sudice din epoca turcească până la 1913*, în *loc. cit.*, p. 77-120; P.P. Panaitescu, *Originea populației în Dobrogea Nouă*, București, 1940; Al. Cioranescu, *Une restitution historique. La Dobroudja-Terre*

Administrația românească în Cadrilater

roumanine, Paris, 1939; Carp Sandu, *Promovarea culturii românești în Dobrogea Nouă*, Silistra, 1926.

7. Cele trei volume *Din istoria Dobrogei*, editate de Ed. Academiei în anii 1967-1971; A. Rădulescu și I. Bitoleanu, *Istoria românilor dintre Dunăre și Mare. Dobrogea*, Ed. științifică și enciclopedică, București, 1979; Al. Suceveanu și Al. Barnea, *La Dobroudja romaine*, București, 1991, precum și volumele elaborate recent de istoricii dobrogeni de la Constanța: *Valori ale civilizației românești în Dobrogea*, Constanța, 1993; *Dobrogea de sud în contextul istoriei românești* (lucrarea constituie nr. 3-4/1994 al Revistei “România de la Mare”); I. Bitoleanu și A. Rădulescu, *Istoria Dobrogei*, Constanța, 1998; Stoica Lascu, *Mărturii de epocă privind istoria Dobrogei*, Constanța, 1999; Magiru Maria și Stoica Lascu, *Dobrogea*, Constanța, 2001.

8. Velicko Gheorghiev, Stojko Trifonov, *Istoriya va na bălgărite 1878-1944 v dokumenti*, T.1, partea a II-a, 1878-1912. *Bălgărite v Makedonia, Trakia i Dobrudza*, Sofia, 1996; *Migracionni divizeniice na bălgărite. 1878-1941*, T.1, 1878-1912, Sofia, 1993; *Izvori za istoria na Dobrudza*, T.1, 1878-1918, Sofia, 1992.

9. B.G.Assan, *Quadrilaterul dobrogean*, București, 1912; Ion I. Nistor, *Recuperarea Cadrilaterului*, în “Analele Dobrogei”, Anul XIX, nr. II/1938, p. 138-157; C. Brătescu, *Populația Cadrilaterului între anii 1878 și 1938*, în loc. cit, p. 189-202; Stoica Lascu, *Din istoria Dobrogei de Sud în cadrul României întregite (1913-1940)*, în “Revista istorică”, Tom VI, nr. 11-12/1995, p. 957-975; St. Brezeanu și Gh. Zbucnea,

Introducere în istoria românilor sud-dunăreni, în “Românii de la sud de Dunăre. Documente”, București, 1997, p. 7-50

10. A. Rădulescu și I. Bitoleanu, *op. cit*, p. 15.

11. Radu Vulpe, *op. cit*, p. 5.

12. Marian Neagu, *Primele populații de pe teritoriul județului Călărași*, în “Cultură și civilizație la Dunărea de jos”, vol. I, Călărași, 1985, p. 9-14.

13. M. Neagu, *The eastern component of the Coslogeni culture*, în “Culture et civilisation au bas Danube”, vol. X, Călărași, 1993, p. 165-167.

14. A. Rădulescu și I. Bitoleanu, *op. cit*, p. 38-39.

15. Radu Vulpe, *op. cit*, p. 9-10.

16. A. Rădulescu și I. Bitoleanu, *op. cit*, p. 47.

17. Radu Vulpe, *op. cit*, p. 15-18.

18. A. Rădulescu și I. Bitoleanu, *op. cit*, p. 73-74.

19. *Ibidem*, p. 75.

20. Iată, spre exemplu, ce susținea, într-un studiu din anul 1978, savantul bulgar Velizar Velkov, referitor la procesul de romanizare din Dobrogea: “Vechile așezări rurale - *vici* - sunt distruse încă din a doua jumătate a sec. III, iar populația romană și romanizată, dislocată, a început să se stingă treptat, încât în veacurile IV-VI ea este înecată într-o masă de barbari”. (Apud Petre Diaconu, *Despre istoria Dobrogei în evul mediu*, în “Dacia” nr. 1-2/1988, p. 175-193.)

21. Vasile Pârvan, *Începuturile vieții romane la gurile Dunării*, București, 1923, p. 93.

22. Radu Vulpe, *op. cit*, p. 44-45.

23. *Ibidem*, p. 47.

Administrația românească în Cadrilater

24. G. I. Brătianu, *Une enigme et un miracle historique: le peuple roumain*, București, 1937, p. 54.

25. Radu Vulpe, *op. cit.*, p. 51.

26. N. Bănescu, *op. cit.*, p. 54

27. Aceste comandamente ale istoriografiei bulgare au fost sintetizate de academicianul D. Anghelov în introducerea la volumul *Dobroudza. Etudes ethno-culturelles*, Sofia, 1978.

28. Vezi St. Lascu, *Cu amărăciune despre un net avantaj: bulgaristica circumstanțială Dobrogei*, în “România de la Mare”, nr. 3-4/1994, p. 63.

29. N. Bănescu, *op. cit.*, p. 54.

30. *Ibidem*, p.55-56.

31. Vezi pe larg, A. Rădulescu și I. Bitoleanu, *op. cit.*, p. 158-160.

32. R. St. Ciobanu, *Puncte de vedere asupra formațiunilor politice din Dobrogea în secolul al XI-lea*, în “Peuce”, nr. II/1971, p. 254-255.

33. Apud N. Ciachir și R. St. Ciobanu, *Revenirea Dobrogei la aria de viață a statului român, consecința permanenței populației românești pe pământul dobrogean*, în “Din lupta poporului român pentru independență”, București, 1977, p. 159.

34. A. Negoescu și P. Dimitriu, *Durostor. Cuvinte-Fapte-Icoane*, Călărași, 1936, p. 34.

35. *Ibidem*, p. 35.

36. C.C. Giurescu, *Întemeierea mitropoliei Ungro-Vlahiei*, în B.O.R., nr. 7-10/1959, p. 680.

37. C.C. Giurescu, *Informations sur la population roumaine de la Dobroudja dans des cartes medievales et modernes*, în “Revue roumaine d’histoire”, nr. 3/1965, p. 442.

38. Apud Dimitrie Onciul, *Mircea cel Bătrân*, în “Analele Dobrogei”, Anul XIX, nr. II/1938, p. 62-63.

39. M. Gubolglu și M. Mustafa, *Cronici turcești privind țările române*, vol. I, București, 1966, p. 31.

40. Apud P.P. Panaitescu, *op. cit*, p. 12.

41. *Ibidem*, p. 13.

42. N. Ciachir și R.St. Ciobanu, *op. cit*, p. 162.

43. P.P. Panaitescu, *op. cit*, p. 13.

44. Alex. P. Arbore, *op. cit*, p. 98.

45. C. Brătescu, *op. cit*, p. 190.

46. Apud C. Brătescu, *op. cit*, p. 191.

47. *Ibidem*.

48. *Ibidem*, p. 192.

49. Apud Alex. P. Arbore, *op. cit*, p. 103.

50. *Ibidem*, p. 102.

51. Vezi pe larg, N. Dragomir, *Oierii mărgineni și transhumanța în Dobrogea de Sud*, în “Analele Dobrogei”, Anul XIX, , nr. II/1938, p. 121-137.

52. Vezi capitolul “Viața religioasă și culturală” din: Pirin Boiagiev, *Silistra în perioada Renașterii*, Sofia, 1993.

53. Carp Sandu, *op. cit*, p. 57.

54. Apud Carp Sandu, *op. cit*, p. 43. Despre activitatea dascălului Petrică și a lui Costache Petrescu amintește și Pirin Boiagiev în *op. cit*, capitolul “Comunitatea română în Silistra și bulgarii”.

Administrația românească în Cadrilater

55. *Ibidem*, p. 54-56. Vezi și Gh. Dumitrașcu, *Din istoria învățământului românesc în Dobrogea până la 1878*, în “Valori ale civilizației românești în Dobrogea”, Constanța, 1993, p.27-40

56. A. Rădulescu și I. Bitoleanu, *op. cit.*, p. 186.

57. *Ibidem*, p. 187-189.

58. *Silistra - letopiseș al orașului nebiruit*, Sofia, 1989, cap. VII, intitulat simbolic “Se luminează” este dedicat în întregime perioadei ocupației rusești din anii 1828-1836.

59. Constantin Tudor, *Istoria orașului Călărași*, Ed. Alas, Călărași, 1993, p. 49-50.

60. N. Ciachir, *Marile Puteri și România (1856-1947)*, Ed. Albatros, București, 1996, p. 83-85.

61. Dan Berindei, *Românii și Europa în perioadele premodernă și modernă*, Ed. enciclopedică, București, 1997, p. 322.

62. N. Ciachir, *op. cit.*, p. 106-107.

63. *Ibidem*, p. 107.

64. Dan Berindei, *op. cit.*, p. 122-123.

65. N. Ciachir și Gh. Bercan, *Diplomația europeană în epoca modernă*, Ed. științifică și enciclopedică, București, 1984, p. 391-392.

66. N. Ciachir, *op. cit.*, p. 97.

67. G Murgoci, *op. cit.*, p. 6-7; vezi și Stoica Lascu, *Din istoria....*, p. 963.

68. Dan Berindei, *op. cit.*, p.123; vezi și A. Rădulescu și I. Bitoleanu, *op. cit.*, p. 275-276.

69. Apud N. Ciachir, *op. cit.*, p. 101-102.

48 *Administrația românească în Cadrilater*

70. Dan Berindei, *op. cit.*, p. 124.

71. *Documente privind istoria Dobrogei. Războiul pentru independență*, vol. 9, București, 1955, p. 377.

72. Milan Markoff, *Istoriceskite pravo na Bălgarija vărbu Dobrudza*, Sofia, 1917; Milan Markoff, *Le sort politique de la Dobroudja apres le Congres de Berlin 1876-1916*, Sofia, 1917; Velizar Velkov, *Kratka istoria na Dobrudza*, Varna, 1986; *Istoria na Dobrudza*, Ed. Academiei bulgare, Sofia, 1984; Jeko Popov, Coslo Pencikov, Petăr Todorov, *Izvori za istoriata na Dobrudza 1878-1919*, Ed. Academiei bulgare, Sofia, 1992.

73. *Kratka istoria na Dobrudza*, p. 166-167

74. B. G. Assan, *op. cit.*: G. Murgoci, *op. cit.*

75. Pentru datele din 1910, vezi St. Romansky, *Carte ethnographique de la nouvelle Dobrogea roumaine*, Sofia, 1915, Anexă, iar pentru cele din 1912, S. Mehedinți, *Observări asupra Dobrogei*, în "Convorbiri literare", LI/1918, p. 79.

76. Ion I. Nistor, *op. cit.*, p. 139.

77. M. Roman, *Iredenta bulgară în Dobrogea*, Cernăuți, 1935, p. 4-6.

II. INSTALAREA ADMINISTRAȚIEI ROMENE³ ÎN CADRILATER^a I ACTIVITATEA ACESTEIA ÎN PERIOADA 1913-1916

a) Războaiele balcanice. Pacea de la București și instalarea administrației românești în Cadrilater

Începutul secolului al XX-lea avea să scoată în evidență faptul că la Berlin, Congresul din vara anului 1878 nu rezolvase nici pe departe “problema orientală”, măsurile adoptate de Marile Puteri fiind mai degrabă paleative care au întârziat rezolvarea “crizei balcanice”. De altfel și noile alianțe care se făceau și se desfăceau după interese de moment între principalii protagoniști ai scenei politice și militare europene depindeau direct de modul în care Rusia țaristă, Germania, Austro-Ungaria, Anglia, Italia sau Franța vedeau noua hartă a Balcanilor după sucombarea “omului bolnav al Europei” - Imperiul otoman. În acest context Bucureștiul este obligat să-și revizuiască întreaga politică externă, orientată acum spre apărarea intereselor provinciilor românești ocupate de Imperiul țarist și Imperiul austro-ungar, precum și ale românilor aflați în diaspora sud-dunăreană(1).

În condițiile declanșării unor conflicte militare în zona Balcanilor, după anul 1910, România a înțeles să-și declare

neutralitatea și să urmărească foarte atent evoluția evenimentelor, mai ales după ce, în decembrie 1909, Bulgaria încheiase o convenție militară secretă cu Rusia, prin care țarul se angaja să sprijine revendicările teritoriale ale Bulgariei asupra Dobrogei românești(2). Este elocvent, în acest sens, mesajul adresat Corpurilor Legiuitoare de regele Carol I, în ședința din 15 noiembrie 1911, după izbucnirea războiului italo-turc pentru Tripolitania: “Situația noastră ne-a impus de la sine și fără anume declarare o neutralitate absolută, care ne dă puțința a contribui și noi la împiedicarea oricărei tulburări a păcii în Peninsula Balcanică. Putem privi dar cu liniște și încredere viitorul”(3).

Sprijinite de Rusia țaristă, Bulgaria, Serbia, Muntenegru și Grecia, aveau să constituie, în vara anului 1912, în urma unor acorduri secrete bilaterale, “Alianța Balcanică”, al cărei scop declarat era lupta comună împotriva Imperiului otoman în scopul rezolvării pretențiilor teritoriale, pe care statele balcanice le formulară în repetate rânduri. Devenise evident faptul că statele membre ale “Alianței Balcanice” intenționau declanșarea conflictului militar cu Poarta otomană. În acest context, la 26 septembrie 1912, prin intermediul ministrului său de la București, Turcia încerca să afle care va fi poziția României în eventualitatea că ea va fi atacată. Referitor la această întrevedere Titu Maiorescu, avea să consemneze: “Pe la ora 11 a.m. pe Sefabey la mine ca să-mi ceară o declarație în ziarele oficiale, că Guvernul român nu va sta <insensibil și indiferent în caz de întreprinderi de natură a tulbura pacea și statu-quo-ul în Balcani>”(4). Primul ministru român i-a declarat diplomatului

Administrația românească în Cadrilater

turc că, pentru moment, “noi suntem decisi să păstrăm neutralitatea”(5).

Încurajat de aliații săi balcanici, la 8 octombrie 1912, Muntenegrul declara formal război turcilor, a doua zi declanșând ostilitățile militare. Evenimentele se precipită și pe 13 octombrie 1912, Bulgaria, Serbia și Grecia trimiteau o notă cu caracter ultimativ Turciei, însoțită de o anexă cu nouă articole, prin care se impuneau condiții dure Porții otomane, considerate de Guvernul turc drept ofensatoare. A doua zi, pe 14 octombrie 1912, Turcia trimitea într-o nouă audiență la primul ministru român pe senatorul Nicolae Batzaria, unul din cei 39 de parlamentari nemusulmani de la Istanbul, cu rugămintea ca România să facă o demonstrație de forță contra Bulgariei, prin decretarea unei mobilizări parțiale. Răspunsul lui Titu Maiorescu a fost: “Să facă Turcia întâi pacea cu Italia, apoi se poate vorbi de altele”(6). A doua zi, la 15 octombrie 1912, Turcia semnează pacea cu Italia, prin care renunță la Tripolitania, și își recheamă miniștrii de la Sofia și Belgrad, declarând război celor două țări balcanice. Serbiei și Bulgariei i se alătură și Grecia, iar din data de 17 octombrie 1912 luptele în Balcani se generalizează. Începea astfel **Primul război balcanic**(7).

Pe 18 octombrie 1912, Kalinkoff, ministrul Bulgariei la București, prezenta primului ministru Titu Maiorescu, o notă din partea Guvernului de la Sofia prin care făcea cunoscut părții române faptul că, împreună cu Serbia și Grecia, declarase război Sublimei Porți și solicita, din partea României, “să nu-i refuze neutralitatea sa binevoitoare în greaua sarcină ce și-a

asumat-o”(8). Răspunzând intervenției diplomatului bulgar, care făcuse aluzie și la un eventual sprijin pe care România ar fi putut să-l acorde Turciei, Titu Maiorescu avea să precizeze: “Zvonurile care circulă nu sunt întemeiate. România nu poate uita că ea însăși și-a câștigat independența în lupta contra turcilor și că, prin urmare, dacă bulgarii și sârbii, și grecii, creștini ortodoxi ca și noi, vor să lupte pentru îmbunătățirea soartei conaționalilor lor de sub stăpânirea turcească, România va păstra o strictă neutralitate, întrucât nu va fi vorba de schimbări teritoriale”(9). Cu alt prilej, la 29 octombrie 1912, Titu Maiorescu avea să-i reamintească aceluiși Kalinkoff, de data aceasta mult mai tranșant: “În limitele Tratatului de la Berlin, neutralitatea României este firească. Dacă se vor produce însă schimbări teritoriale în Balcani, România va avea să-și spuie cuvântul”(10).

Între timp, evenimentele militare din Balcani anunțau o înfrângere inevitabilă a Turciei, epuizată după conflictul prelungit cu Italia. Luptele se desfășurau pe trei fronturi de operații principale(Tracia orientală, Macedonia și Thesalia) și trei secundare: sangeacul Novi Pazar, Albania și Epir. Într-un interval de numai șase săptămâni, aliații obțin victorii după victorii, eliberând cea mai mare parte a Peninsulei Balcanice, ajungând până la Ceatalgea, la numai 40 km apropiere de Istanbul.(11). În acest context, ministrul Turciei la București, Sefa-bey, prezenta Guvernului României, pe 4 noiembrie 1912, următoarea telegramă, din partea Guvernului otoman: “Situația foarte compromisă a armatei noastre nu ne permite să avem speranța de a putea apăra cu succes Ceatalgea.

Administrația românească în Cadrilater

Recurgem deci, la mijloace politice ca să împiedicăm intrarea bulgarilor în Constantinopol. Cerem Marilor Puteri ca oprind mersul înainte al armatelor bulgare, să facă să înceteze ostilitățile și să se înceapă negocierile pentru pace. Tratatative directe pentru armistițiu ar fi pierdere de timp prețios și nu putem prevedea grozavele consecințe ale ocupării Constantinopolului de către dușmani. Guvernul român este rugat să întrebuințeze toate mijloacele pentru a preveni intrarea bulgarilor în Constantinopol”(12).

Intervenția Porții otomane pe lângă Guvernul de la București era o recunoaștere firească a rolului politic și militar pe care-l avea România în zonă, a poziției ei înțelepte și moderate, a rolului constructiv avut în ansamblul afacerilor balcanice, fapte confirmate de nenumărate aprecieri ale unor oameni politici și militari contemporani, ca și a majorității istoricilor europeni care au analizat această problemă. Iată ce afirma, în octombrie 1912, Serghei D. Sazanov, ministru de externe rus, în revista “Russkoe Slovo”: “Națiunile balcanice trebuie să țină seama și de România, care e un factor politic important. Contrariul ar fi o ușurință pe care nu o pot bănuși la ele”(13).

Înțelegând că Turcia era aproape de capitulare, România începe să desfășoare o susținută activitate diplomatică, al cărui scop era bine precizat: dacă se vor petrece modificări teritoriale în Balcani, reluarea discuțiilor din 1878 privind frontiera sudică a statului român, care să-i asigure o mai mare protecție geostrategică într-o zonă în care conflictele militare deveniseră deosebit de frecvente, apăsătoare ca inevitabilă. Din acest punct

de vedere, un raport al primului ministru Titu Maiorescu, trimis regelui Carol I, la 9 noiembrie 1912, era cât se poate de elocvent: “Odată ce se înlătură cu desăvârșire dispozițiunile Tratatului de la Berlin, se înlătură și legitimarea fruntariei noastre dobrogene impusă prin acel tratat și o nouă regulare devine necesară. Noi am dori ca această regulare să se facă prin bună înțelegere între România și Bulgaria și așteptăm chiar ca inițiativa unei asemenea înțelegeri să pornească de la Bulgaria, de la care a pornit și războiul contra Turciei. Din considerație pentru regele Ferdinand al Bulgariei, voim să evităm orice presiune străină în această privință. Însă în mod amical și confidențial, pot spune că rectificarea hotarului nostru de la Sudul Dobrogei trebuie să cuprindă o linie de la Turtucaia la Marea Neagră, dincoace de Varna”(14).

În aceeași zi, Titu Maiorescu îl primește pe ministrul Rusiei la București, Nikolai Shebeko, căruia îi expunea același punct de vedere privind poziția României, adăugând: “Noi am dori ca aceasta să fie făcută printr-o înțelegere între România și Bulgaria și așteptăm ca inițiativa să fie luată de Bulgaria”(15). Guvernul țarist i-a exprimat acordul de a media între România și Bulgaria. La sugestia ministrului de externe S.D. Sazanov, pe 8 decembrie 1912 sosea la București Stoian Danev, președintele Parlamentului de la Sofia, care a avut primele contacte cu oficialii români. Dar, așa cum avea să consemneze Titu Maiorescu în însemnările sale zilnice, deși partea română fusese tranșantă în ceea ce privește teritoriul de la Sud de Dunăre, Danev a tergiversat orice angajament, precizând că problema se va relua după finalizarea tratatelor de pace. Mai

Administrația românească în Cadrilater

mult, motivând unele neînțelegeri cu Tache Ionescu, ministrul român de externe, Danev refuză continuarea discuțiilor.(16).

Înfrântă în luptele de la Ceatalgea(15-21 noiembrie 1912), Turcia se vede nevoită să ceară încetarea ostilităților, armistițiul fiind semnat pe 2 decembrie 1912. La 16 decembrie 1912, începeau la Londra tratativele de pace între beligeranții balcanici, iar a doua zi debutau, tot la Londra, lucrările Conferinței ambasadurilor marilor puteri Austro-Ungaria, Franța, Germania, Italia, Anglia și Rusia, consacrată stabilirii unui punct de vedere comun în ceea ce privea rezolvarea problemelor complexe ale Europei de Sud-est. Având în vedere cele discutate la București cu Danev, România aștepta de la Conferința ambasadurilor o hotărâre care să-i dea satisfacție în ceea ce privește granița ei de Sud. În acest sens, N. Mișu, ministrul nostru la Londra, care reprezenta România la Conferință, primea, pe 31 decembrie 1912, următoarele instrucțiuni, referitoare la fondul problemei de negociat cu reprezentantul Bulgariei: “Cerem o linie de frontieră care să plece la vest de Turtucaia și să ajungă la sud de Ekrene, cu sau fără Dobrici. Oferim pod peste Dunăre și sprijin diplomatic” (17). În fața refuzului categoric al lui Danev, care reprezenta partea bulgară la tratative, N. Mișu telegrafia la București, pe 2 ianuarie 1913: “Bulgaria nu poate să acorde decât o mică rectificare a frontierei române din Dobrogea și anume în locul liniei ocolite de acum, o linie dreaptă”(18).

În aceste împrejurări, România avertizează că va fi nevoită să ia sub control linia Turtucaia-Balcic, fapt care determină intervenția marilor puteri pe lângă Bulgaria de a

relua tratativele cu partea română și a se arăta mai conciliantă. Dar reluarea ostilităților militare din Balcani, după “lovitura de stat” a junilor turci, din 23 ianuarie 1913, duce la sistarea tratatelor bulgaro-române de la Londra, încheiate totuși printr-un Protocol, semnat de N. Mșu și S. Danev, care consemna doar punctele de vedere ale fiecărei părți. Deși ulterior discuțiile bilaterale bulgaro-române au continuat la Sofia, nu se ajunge la nici un rezultat concret în ceea ce privește solicitările noastre referitoare la granița de sud.⁽¹⁹⁾ În condițiile unor noi eșecuri în luptele din jurul Adrianopolului, Turcia este nevoită să accepte un nou armistițiu, la 27 aprilie 1913.

Ambasadorii marilor puteri se vor întâlni într-o nouă conferință, de data aceasta la Sankt-Petersburg. Prin Protocolul încheiat la 9 mai 1913 și parafat de ambasadorii Marilor Puteri europene, Bulgaria era nevoită să recunoască apartenența la România a orașului Silistra cu o zonă exterioară de 3 km. Deși acordul mai stabilea și alte măsuri pentru asigurarea unei parțiale securități a României în zonă (Bulgaria se angaja să nu ridice nici o fortificație de-a lungul frontierei sale cu România; Bulgaria consimțea să dea autonomie școlilor și bisericilor cuțo-vlahilor aflați în viitoare posesiuni bulgare), din cauza opoziției bulgare, Protocolul de la Petersburg nu s-a aplicat în fapt niciodată, chiar dacă atât partea română cât și cea bulgară își numiseră comisiile care urmau să delimiteze hotarul la fața locului și acestea se întruniseră în câteva rânduri la Silistra⁽²⁰⁾.

Despre eșecul acestor tratative, un bun cunoscător al problemei, menționa: “Asupra cauzelor care au provocat

Administrația românească în Cadrilater

ruperea tratatelor de la Silistra, următoarele amănunte sunt foarte interesante: Comisiunea română pentru fixarea zonei de trei km în jurul Silistrei a cerut ca acei trei km să fie măsurăți cu începere de la ultima proprietate trecută în rolurile financiare ca urbană, ținând de Silistra. Comisiunea bulgară a fost de părere că măsurarea celor trei km să înceapă de la zidurile vechii cetăți turcești, ziduri ce azi sunt cuprinse în raza orașului. Delegații bulgari au declarat că, după indicațiile primite de la Guvernul din Sofia, rămân la prima lor părere în privința măsurătorii celor trei kilometri. Delegații români declarând că și dâșii rămân la punctul de vedere ce l-au arătat, s-a convenit de ambele părți că tratativele nu mai au nici un rost să continue”(21) Între timp se finalizează și tratativele ce duc la consemnarea oficială a terminării primului război balcanic, prin semnarea, la Londra, pe 30 mai 1913, a *Preliminariilor păcii între aliați și Turcia*, punându-se astfel capăt dominației de secole a Imperiului otoman în sud-estul Europei.

Din păcate, Marile Puteri lăsaseră statelor creștine învingătoare din Balcani libertatea să procedeze, în fapt, la partajarea teritoriilor pe care Turcia urma să le cedeze în această parte a Europei, ceea ce a generat, nu după multă vreme, apariția unor conflicte de interese între foștii aliați. România fusese avertizată asupra acestei perspective încă din timpul desfășurării Conferinței de la Londra. Astfel, la 15 mai 1913, ministrul Greciei la București, propunea primului ministru român Titu Maiorescu, o alianță a celor două țări împotriva pretențiilor exagerate ale Bulgariei(22). De aceea atunci când situația din

Balcani se deteriora pe zi ce trece, România atrăgea atenția guvernelor Marilor Puteri că izbucnirea unui nou conflict în zonă nu o putea lăsa indiferentă. Rusia și Franța se arătaseră sensibile la sesizările României și la rândul lor avertizează Bulgaria și Serbia asupra consecințelor unui nou război în Balcani(23).

Toate avertismentele au fost în zadar. La sud de Dunăre, conflictele generate de împărțirea moștenirii otomane se acutizează. Bulgaria dorea să-și impună hegemonia pe cea mai mare parte a fostei Turcii europene, inclusiv asupra Salonicului și a unei bune părți a Macedoniei istorice. La rândul ei Serbia dorea să aibă ieșire la Marea Adriatică, pretinzând și ea teritorii macedonene, ca să nu mai vorbim de pretențiile Greciei asupra acestei regiuni, considerată de Guvernul elen drept teritoriu național. Cât privește Guvernul român, și în această fază îndemna la moderație și realism partea bulgară, avertizând că în cazul unui nou conflict armat în Balcani, România nu mai putea rămâne neutră(24). Dar nici avertismentul României, nici intervenția directă a țarului Nicolae al II-lea pe lângă regii Bulgariei și Serbiei, prin care se oferea să medieze între pretențiile celor două țări slave sud-Dunărene, nu au fost de natură să tempereze pornirile războinice ale foștilor aliați. Țara care avea să se arate mai intransigentă în susținerea revendicărilor ei teritoriale a fost Bulgaria, mai ales după instalarea în fruntea Guvernului a lui Danev, fostul președinte al Parlamentului bulgar. În acest sens, pe 26 iunie 1913, ministrul Rusiei la București comunica ministrului român de externe că “bulgarii nu vor să asculte de nici un sfat de moderațiune, ci sunt gata să înceapă războiul contra sârbilor și grecilor” (25).

Administrația românească în Cadrilater

Al doilea război balcanic era declanșat pe 29 iunie 1913, când Bulgaria începea o puternică ofensivă militară împotriva Serbiei și Greciei. Se crease astfel o extrem de periculoasă stare conflictuală, ce risca să arunce în aer și așa destul de fragila stabilitate continentală. În ceea ce privește poziția României față de acest nou conflict balcanic, ea fusese explicit prezentată de primul ministru Titu Maiorescu, într-o discuție avută cu ministrul Austro-Ungariei la București, pe 21 iunie 1913, atunci când diplomatul austriac încerca să intervină în favoarea Bulgariei, pe care Guvernul de la Viena o încurajase în demersurile sale revendicative din zona Balcanilor: “Dacă ar izbucni războiul între aliații balcanici, România ar mobiliza imediat - conform aprobării date de rege - și ar ocupa mai întâi de toate linia Turtucaia-Balcic, pe care avem și intenția să o păstrăm definitiv” (26). Același mesaj fusese comunicat oficial și guvernului bulgar, prin intermediul ministrului român la Sofia, pe data de 26 iunie 1913, demers diplomatic la care Bulgaria nu a răspuns.

După declanșarea ostilităților militare, pe 3 iulie 1913, România, conform avertismentelor ei, trece la mobilizarea generală a armatei(27). A doua zi, pe 4 iulie 1913, ziarul *Deutsches Tages Zeitung* avea să consemneze: “Ni se pare că este în interesul Triplei Alianțe ca, într-un război cu Serbia și Grecia, Bulgaria să nu fie complet zdrobită prin intervenția României. Pe de altă parte însă, trebuie să dorim ca România să primească întreg prețul binemeritat pentru politica sa leală și inteligentă și să nu fie redusă la un rol mai mic decât acela la care îi dă dreptul trecutul său istoric”(28).

Situația militară de pe fronturile din Balcani se derula în defavoarea evidentă a Bulgariei, mai ales după ce Muntenegru intră în război de partea Serbiei și Greciei, iar trupele turcești se grăbesc să reocupe Adrianopolul(29). În această situație ministrul Italiei la Paris comunica omologului său bulgar, pe 8 iulie 1913: “Căutați a profita că România nu v-a declarat război, pentru a întreba ce condițiuni de pace cere guvernul român pentru Serbia și ce linie de graniță cere pentru România. Grăbiți-vă de a primi condițiunile ei, fiind singurul mijloc de a evita cele mai rele catastrofe. Intrarea României în campanie ar fi dezastruoasă pentru dumneavoastră”(30).

Întrucât nici de această dată Bulgaria nu a înțeles să facă pasul înapoi, când nu era încă prea târziu, pe 9 iulie 1913 România își rechema ministrul său acreditat la Sofia, iar a doua zi, pe 10 iulie 1913, declara oficial război Bulgariei, justificându-și atitudinea prin următoarea notificare făcută Guvernului bulgar: “Guvernul român a prevenit la timp guvernul bulgar că dacă aliații balcanici s-ar afla în stare de război, România n-ar putea să păstreze rezerva ce-și impusese până acum în interesul păcii și s-ar vedea silită să intre în acțiune. Guvernul bulgar n-a găsit necesar să răspundă acelei comunicări. Dimpotrivă și din nenorocire războiul a izbucnit mai întâi prin atacuri fără veste bulgărești contra trupelor sârbești, chiar fără a observa regulile elementare de notificări prealabile, care cel puțin ar fi dat dovadă de respectul convențiilor și uzanțelor internaționale. În fața acestei atitudini, guvernul român a dat ordin armatei de a intra în Bulgaria”(31).

Administrația românească în Cadrilater

Rațiunea intervenției noastre militare avea să fie din nou reiterată într-o notă pe care primul ministru Titu Maiorescu o trimite șefilor reprezentanțelor diplomatice ale României în principalele capitale europene, datată 3/16 iulie 1913: “Făcând să înainteze armata sa pe pământul bulgar, România nu urmărește nici o politică de cuceriri și nici zdrobirea armatei bulgare. Acțiunea militară a României e datorită în prim loc obligației de a procura acum teritoriului său de peste Dunăre o graniță asigurată. Conflictul actual între statele balcanice, și mai ales originea acestui conflict, născut din intransigența Guvernului bulgar și agresiunea la care s-a dedat contra aliaților din ajun, au întărit pe Guvernul român în convingerea că o graniță strategică se impunea spre partea Bulgariei, pentru a face cu putință pe viitor relațiunile pașnice între cele două state. Această graniță este linia Turtucaia-Dobrici-Balcic cu un oarecare număr de kilometri la Apus și la Miază-zi, după conformația terenului”(32).

Pe 11 iulie 1913, forțele concentrate în Dobrogea, sprijinite cu foc de monitorul “Lahovari”, trec vechea frontieră și ocupă Silistra, fără a întâmpina vreo rezistență. În dimineața aceleiași zile, pe adresa regelui Carol I sosea următoarea telegramă semnată de generalul Hârjeu, ministrul apărării: “Respectuos aduc la cunoștința Maiestății Voastre că astăzi la ora 11,00 cetatea Silistra a trecut sub sceptrul Regelui Carol I”(33).

Un alt document contemporan, descrie evenimetele de la Silistra din ziua ocupării ei de către trupele române: “Vestita cetate Silistra la această oră(ora 11,00 -n. ns.) era românească.

S-a procedat imediat de Escadronul I la ocuparea de fapt a cazarmii. S-a pus stăpânire pe 250 de arme ce s-au găsit în cazarmă și 200 lăzi de cartușe. S-a luat sabia comandantului Garnizoanei Silistra, un maior bulgar ce era în cazarmă. S-a pus stăpânire pe oficiul telegrafic și s-a trimis posturi pe forturile Medjidie-Tabia și Kalipetrova. Dl. comandant al regimentului a trimis imediat știre dlui general Culcer, comandantul Corpului de armată care se găsea la Ostrov, că cetatea Silistra, la ora 11,00, a fost ocupată militarmente... La orele 2 p.m. a sosit domnul ministru de război, împreună cu dl. Nicolae Filipescu, fost ministru de război, dl. general Culcer, dl. general Istrati, dl. general Văleanu, secretar general al Ministerului de război, dl. maior Balif, aghiotantul ministrului. Dl. comandant al Regimentului 5 roșiori i-a prezentat situația și a primit ordin să adune toți notabilii din Silistra la primărie, cărora dl. ministru le-a citit o proclamațiune, prin care le-a făcut cunoscut că cu începere de astăzi, cetatea Silistra se găsește sub sceptrul Maiestății Sale Regelui Carol I”(34).

Prezența la Silistra, pe 11 iulie 1913, a ministrului Hârjeu și a lui Nicolae Filipescu, reprezentantul personal al principelui Ferdinand, era de natură să reliefeze importanța strategică pe care această zonă de la Sud de Dunăre o avea pentru România. De altfel, același lucru avea să fie reliefat și de primul ministru Titu Maiorescu, care, primindu-i pe miniștrii Franței și Germaniei, în aceeași zi, le preciza: “Noi am intrat pe teritoriul bulgar cu două scopuri: 1) a ne asigura o frontieră dobrogeană strategică, adică Turtucaia(cu câțiva kilometri la vest)-Dobrici-Balcic, deoarece convențiile internaționale se vede că n-au însemnătate pentru bulgari, care au atacat pe proprii lor aliați;

Administrația românească în Cadrilater

2) de a participa ca parte integrantă la tratatul care va regla împărțirea teritoriilor câștigate de aliați de la Turci”(35).

Pe 13 iulie 1913, elementele cele mai înaintate ale Corpului de armate dobrogean ocupaseră deja aliniamentul Turtucaia-Dobrici-Balcic. Cadrilaterul trecea astfel sub autoritatea comandamentului român, care pune grabnic în aplicare măsuri de apărare a întregului teritoriu, în scopul prevenirii unor eventuale concentrări a unităților bulgare în zonă(36).

Conform *Proiectului de operații I bis*, elaborat sub conducerea generalului Averescu, grosul trupelor române, sub comanda supremă a principelui Ferdinand, treceau în Bulgaria, pe la Corabia, unde pontonierii români construiseră un pod de vase într-un timp record. Planul de operații prevedea desfășurarea trupelor române în două direcții: spre sud-vest, cu obiectivul Sofia și alta spre sud, obiectiv Varna. Impulsionați și de prezența regelui Carol I la Corabia, pe linia frontului, soldații români avansează rapid pe fronturile de luptă din Balcani, astfel încât la 16 iulie 1913, Grupul de Sud ocupă Varna și se îndreaptă spre trecătorile din Balcani, iar la 17 iulie Grupul de Nord sparge sistemul de fortificații din apropierea Sofiei, anunțând iminenta înfrângere a Bulgariei(37).

Forțat de desfășurarea evenimentelor militare și sfătuit de Marile Puteri, Guvernul bulgar trimetea, la 19 iulie 1913, o Notă primului ministru român, prin care se oferea “să cedeze României partea teritoriului bulgar situat la nord-est de o linie, plecând din Turtucaia și ajungând la Balcic” În schimb, se dorea oprirea imediată a operațiunilor militare și retragerea armatelor române dincolo de Dunăre și de linia Turtucaia-

Balcic. Mai mult, i se cerea României să se declare neutră față de continuarea conflictului balcanic, precum și față de o viitoare reglementare a diferendelor teritoriale din zonă.(38) Declarându-se de acord cu propunerea de încetare a ostilităților militare, Guvernul român răspunde, pe 20 iulie 1913, printr-o telegramă, în care se menționa: “Dacă Bulgaria vrea să ajungă la același rezultat, ea trebuie să vestească despre aceasta România și să desemneze plenipotențiarul său pentru discutarea preliminarilor păcii între toți beligeranții. La această discuție România va proceda cu un spirit de conciliere și nepărtinire” (39).

În același sens se adresa și regele Carol I regilor Greciei, Serbiei și Muntenegrului: “Mă fac dator să vă atrag atenția Maiestății Voastre asupra stării precare în care se află această țară(Bulgaria n. ns.) și asupra interesului pe care noi îl avem de a ajunge cât mai degrabă posibil la un armistițiu... Nu mă îndoiesc că Maiestatea Voastră va vedea în demersul meu o nouă dovadă a prieteniei pe care i-o port, ca și interesul meu pentru viitorul, care trebuie, ca și noi, să dorească ca echilibrul în Peninsula Balcanică, cerut de Europa întreagă, să nu fie prea zdruncinat. Orice altă vărsare de sânge nu ar putea decât să înrăutățească situația”(40).

În fața evidențelor de pe front, precum și a celor diplomatice, Bulgaria acceptă ideea unui armistițiu, urmat de un tratat de pace ce urma să fie discutat și parafat între țările creștine beligerante la București. Astfel, după o primă întâlnire a unor experți militari la Niș, în Bulgaria, pentru a purta discuții privitoare la măsurile militare provizorii în vederea suspendării

Administrația românească în Cadrilater

luptelor, în după amiaza zilei de 29 iulie 1913, la București soseau împuterniciții statelor creștine angrenate în cel de al doilea război balcanic.

Încă din discursul de bun venit, primul ministru român Titu Maiorescu a propus reprezentanților Bulgariei, Serbiei, Greciei și Muntenegrului încetarea acțiunilor militare pe toate fronturile în care erau angrenate trupele participanților la Conferință. Conform aprobării unanime a delegațiilor la Conferința de la București, începând cu ora 12,00 a zilei de 30 iulie 1913 se ia act de încheierea armistițiului pe toate fronturile. Era momentul istoric care consfințea încheierea luptelor în cel de al doilea război balcanic(41).

Pe 30 iulie 1913, la București se deschideau oficial lucrările **Conferinței de pace**, desfășurate sub președinția primului ministru român, Titu Maiorescu. Conferința de pace de la București era prima consfătuire diplomatică modernă în care statele participante urmau să-și hotărască soarta fără “contribuția” Marilor Puteri europene. Într-adevăr, după zece zile de discuții, în cadrul cărora România a reușit să tempereze revendicările foștilor aliați față de Bulgaria și după mai multe runde de negocieri, delegațiile țărilor participante ajung la încheierea unui tratat acceptat și parafat de toți, fără să se ceară nici măcar aprobări de principiu din partea Marilor Puteri. Este drept că s-au făcut unele încercări de influențare a hotărârilor ce urmau să se adopte de către Conferință. În acest sens, Al. Marghiloman, ministru român de finanțe și membru al delegației României, mărturisea, în memoriile sale, că Austro-Ungaria și Rusia prezentaseră lui Titu Maiorescu două “aide-memoire”,

prin care fiecare din cele două mari puteri încercau să propună rezolvări ale unor probleme teritoriale în funcție de propriile lor interese în zonă(42). Dar cele două intervenții vor rămâne fără rezultat, grație poziției ferme a delegației României și mai ales a lui Titu Maiorescu, a cărui prestație a constituit, pe drept cuvânt, apogeul carierei sale politice.

În cercurile diplomatice europene, rezultatele Conferinței de la București, au fost privite diferențiat. Astfel, dacă Parisul, Berlinul și Londra agreeau modul de rezolvare a diferendelor teritoriale, sir Edward Grey, secretarul de stat britanic la externe afirmând chiar că “Pacea trebuie considerată ca definitivă”, împăratul Austro-Ungariei, Franz Joseph se arătase deosebit de iritat de faptul că părerea sa nu fusese ascultată, afirmând: “Puterile Centrale nu pot primi tratatul de la București ca un aranjament definitiv al chestiunii balcanice, numai un război general ne va putea duce la o soluție convenabilă”(43).

Cu toate acestea, cu mici excepții, majoritatea părerilor exprimate despre Conferința de pace de la București au scos în evidență că, cel puțin pentru moment, a adoptat acele soluții care puteau asigura o oarecare stabilitate în zona Balcanilor. Al. Cioranescu scria, la Paris, peste un sfert de veac: “Ar fi într-adevăr dificil să găsești un al doilea exemplu de tratat atât de moderat, care nu conține, în afara obiectului pentru care a fost convocat, nici măsuri privind despăgubiri de război, nici avantaje economice și nici alte măsuri care să fie rezultatul dorințelor învingătorilor de a trage cât mai multe foloase pe seama celui învins”(44) La fel de sugestivă, în acest sens, este și aprecierea lui Titu Maiorescu din discursul de închidere

Administrația românească în Cadrilater

a Conferinței, rostit în fața delegaților, duminică, 10 august 1913: “Domnilor, ne putem despări cu conștiința că ne-am străduit să apărăm interesele statelor pe care le reprezentăm și cu sentimentul că legăturile personale pe care le-am creat în timpul muncii noastre comune vor fi precursorile bunelor relații care se vor stabili între țările noastre”(45).

Încheiat la 10 august 1910, ***Tratatul de pace de la București*** cuprindea 10 articole și era semnat de toți membrii delegațiilor participante: *pentru România* - Titu Maiorescu, Al. Marghiloman, Take Ionescu, C.G. Dissescu, generalul C. Coandă și colonelul C. Christescu; *pentru Grecia* - E.K. Venizelos, D. Panas, N. Politis și căpitanii A. Exadactylos și C. Pali; *pentru Bulgaria* - D. Toncev, S. Ivanciov, S. Radev, generalul Ficev și lt. col. Stanciov; *pentru Serbia* - Nik. P. Pasici, M.G. Ristici, M. Spalaicovici, colonelul Smilanici și lt. col. D. Calafatovici; *pentru Muntenegru* - generalul-serdar I. Vukotici și I. Matanovici.(46)

În baza prevederilor tratatului, Serbia primea partea de nord a Macedoniei(art. III), Grecia lua cea mai mare parte a Macedoniei istorice și Bulgaria se angaja să renunțe la orice pretenție asupra insulei Creta(art. V), iar în ceea ce privește reglementarea raporturilor dintre Bulgaria și România, art. II stipula: “Noua graniță va porni de la Dunăre, din sus de Turtucaia ca să ajungă în Marea Neagră la miazăzi de Ekrene... O comisie mixtă, compusă din reprezentanții celor două părți contractante, în număr egal din ambele părți va fi însărcinată ca, în 15 zile care vor urma după semnarea acestui tratat, să execute la fața locului traseul noii granițe, conform

stipulațiilor precedente. Această comisie va prezida la împărțirea proprietății imobiliare și capitalurilor care până acum au aparținut în comun județelor, comunelor sau comuni-tăților de locuitori despărțiți prin noua linie de graniță”(47).

Delegația României a făcut eforturi ca în textul Tratatului de pace să fie trecute în mod expres și prevederi referitoare la drepturile și libertățile de care urmau să se bucure românii din teritoriile aflate în componența statelor participante la Conferință. În același sens se adresase conducătorilor delegațiilor și R. Jackson, ministrul SUA la București, care solicita includerea în tratat a unei clauze privind acordarea libertăților civile și religioase locuitorilor din teritoriile ce urmau să intre în componența celor cinci state(48).

În urma unor discuții bilaterale între primul ministru român Titu Maiorescu, pe de o parte, și primul ministru grec E. Venizelos, primul ministru sârb, N. Pasici și conducătorul delegației bulgare, S. Toncev, se cade de acord să se procedeze la un schimb de scrisori cu un conținut identic prin care semnatarii se angajau să acorde reciproc drepturi și libertăți școlare și confesionale cetățenilor lor de alte naționalități. În acest context, Grecia, Serbia și Bulgaria se obligau să acorde autonomie școlilor și bisericilor românilor din Peninsula Balcanică, respectiv din noile teritorii ce urmau să intre în posesia lor. Totodată se obligau a recunoaște pentru români un episcopat distinct. De asemenea, își exprimau acordul ca pe viitor instituțiile culturale, școala și biserica, să fie subvenționate de către autoritățile de la București, sub supravegherea guvernelor țărilor respective. În final, s-a convenit ca aceste scrisori să fie considerate ca și anexe ale Tratatului de pace(49).

Administrația românească în Cadrilater

Deși, oficial, Conferința de pace de la București se încheiase la 10 august 1913, prin semnarea și parafarea Tratatului de pace, pe 12 august, țările participante, cu excepția Bulgariei, mai semnează un *Protocol secret* care cuprindea măsuri concrete ce urmau să fie întreprinse în comun de țările semnatare (România, Grecia, Serbia și Muntenegru) în cazul în care Bulgaria n-ar fi respectat prevederile Tratatului de pace semnat la 10 august(50).

Tratatul de la București, semnat în urmă cu 92 de ani, marca încheierea crizei balcanice și realiza o configurație teritorială în zonă mai echitabilă. În ceea ce o privește, România își consolidează rolul de mediator în regiune și își mărește teritoriul național cu partea de sud a Dobrogei, care îi fusese oferită de țară încă din anul 1878. Intra astfel în componența statului român un teritoriu de 7780 km. p. și o populație de aproximativ 280.000 locuitori, musulmani în majoritate(turci, tătari, țigani), urmați, ca pondere, de bulgari, români, ruși, sârbi, evrei, armeni(51). Din punct de vedere administrativ, teritoriul cedat României, care se afla sub stăpânirea armatei sale încă de la 11 iulie 1913, avea să fie organizat în două județe: Durostor - cu capitala în străvechea cetate a Silistrei și Caliacra - cu reședința la Dobrici(Bazargic).

Începând cu 15 august 1913, odată cu încetarea oficială a stării de război dintre România și Bulgaria și după ce comisia mixtă prevăzută de Tratatul de pace a definitivat noua linie de graniță dintre cele două țări, va începe și procesul de instalare a administrației civile românești în cele două județe. Armata, reprezentată de Brigada XVII infanterie, din cadrul Corpului V

armată, va asigura trecerea de la administrația bulgară la cea românească, mai ales că perioada de mijloc a anului agricol și financiar nu permitea o schimbare bruscă. Din acest motiv, administrația civilă românească se va instala treptat, până în octombrie 1913, când, prin decizii ale guvernului sunt numiți prefecții de județe și se introduce justiția românească în Cadrilater. În istoria acestor meleaguri începea **perioada administrației românești**, care avea să dureze, cu excepția ocupației militare bulgare din anii 1916-1918, până în septembrie 1940.

b) Activitatea administrației românești în Cadrilater în perioada anilor 1913-1916

Conform uzanțelor dreptului internațional, în cazul unor conflicte militare soldate cu ocuparea unor teritorii, situație consfințită apoi prin tratate unanim acceptate de părți, data anexării teritoriilor respective se consideră, de fapt și de drept, data încorporării acelor teritorii de către statul învingător. În temeiul acestor principii, **Cadrilaterul**, cu cele două județe, *Durostor* și *Caliacra* se consideră trecut statului român începând cu 11 iulie 1913 și nu odată cu semnarea și parafarea Tratatului de pace de la București - 10 august 1913. Această realitate avea să fie consfințită și de *Legea pentru organizarea Dobrogei Noi* din 1/14 aprilie 1914, care prevede la art. 3: “Cetățenii bulgari care la data de 28 iunie 1913(11 iulie 1913 - stil nou) erau domiciliați în Dobrogea Nouă devin cetățeni români”(52) În consecință, data oficială a încorporării Cadrilaterului de către

Administrația românească în Cadrilater

statul român se consideră a fi 28 iunie/11 iulie 1913, când acest teritoriu trece sub administrație militară și mai apoi civilă românească.

În momentul anexării, teritoriul Cadrilaterului cedat României făcea parte din districtele bulgărești *Rusciuk*, *Varna* și *Umla*, situație administrativă care dura din anul 1900, când Bulgaria înlocuise județele, până atunci în număr de 24, cu districtele, al căror număr fusese redus la 12.(53). România primea în întregime teritoriul administrativ aparținător plășilor Silistra, Turtucaia, Dobrici și Balcic și o parte din plasa Curt-Bunar, în suprafață totală de 7780 Km p. și cu o populație estimată în jur de 280.000 de locuitori, ceea ce reprezenta doar o parte din regiunea de sud a Dobrogei cedată Bulgariei, în urma hotărârilor Congresului de la Berlin din vara anului 1878. Totodată, din punct de vedere fizico-geografic, teritoriul încorporat statului român reprezenta aproximativ jumătate din *Cadrilaterul geografic*, care avea o suprafață totală de 15680 km p. și o populație de 720.500 locuitori(54).

Din punct de vedere al organizării și evoluției administrației românești în teritoriul anexat și numit de noi-convențional-*Cadrilater*, până la intrarea României în primul război mondial și ocuparea temporară a Cadrilaterului de către trupele bulgare, deosebim două perioade:

a) perioada administrației românești provizorii, care a durat între 11 iulie 1913 și 14 aprilie 1914, când s-a făcut trecerea de la administrația militară la cea civilă, iar din punct de vedere legal teritoriul și instituțiile administrative au fost organizate prin decizii guvernamentale și ministeriale;

b) perioada administrației românești propriu-zise, care cuprinde intervalul de timp dintre 1/14 aprilie 1914 - octombrie 1916, când întreaga activitate economico-socială și administrativă a Cadrilaterului a fost organizată și s-a desfășurat în conformitate cu prevederile *Legii pentru organizarea Dobrogei Noi*, intrată în vigoare la 1/14 aprilie 1914.

Datele istorice de care dispunem, demonstrează că după intrarea trupelor române în Silistra (28 iunie/11 iulie 1913), întreg teritoriul Cadrilaterului, până la linia Turtucaia-Dobrici-Balcic, a intrat sub ascultarea armatei române, în zilele imediat următoare. Iată ce declara lt. în rezervă Constantin M. Ionescu, participant la aceste evenimente, în februarie 1914: “Am avut satisfacțiunea mândriei naționale de a intra în Silistra în prima zi de ocupație, cu Batalionul I al Regimentului 35 Infanterie “Matei Basarab” din care făceam parte, împreună cu celelalte prime trupe: Regimentul 5 Roșiori și Regimentul 23 Infanterie și chiar a doua zi am trecut în avanposturi, cu compania a III-a, la satul Kalipetrovo, care predomină Silistra, după care, străbătând mai multe sate, am cantonat la Balbunar, o comună situată ca la 45 km la vest de Turtucaia; iar de aici trecând prin mai multe sate, am cantonat la Dobrici, orașel principal ridicat pe vechiul Pazargic turcesc; apoi de la Balcic, frumusețelul port de pe Coasta de argint, am fost demobilizați”(55).

După cum afirmă și alte mărturii documentare contemporane, intrarea trupelor române în Cadrilater și luarea sub stăpânire a acestui teritoriu a fost privită cu simpatie de majoritatea musulmană a locuitorilor, care i-au primit pe militarii români “cu un entuziasm ce nu se poate descrie,

Administrația românească în Cadrilater

considerând pe ostașii noștri , ca pe niște eliberatori”(56) Referitor la același aspect, într-un editorial al revistei “România Mare”, ce apărea la Constanța, se menționa: “De ce celelalte naționalități, afară de bulgari, din Dobrogea Nouă s-au bucurat nespuse la vestea ocupării acelei provincii de către români? De ce au ieșit înaintea trupelor noastre cu pâine și sare și au sărbătorit pe ostașii noștri ca pe niște liberatori, ca pe aducătorii unor vremi mai bune decât cele trăite până atunci sub dominațiunea bulgară. De ce?”(57).

Articolul X al Tratatului de pace de la București stipula: “Acest Tratat va fi ratificat și ratificările se vor schimba la București în termen de 15 zile sau mai curând dacă se poate.” Cum Parlamentul României se afla în vacanță, Tratatul a fost ratificat, pe 14 august 1913, prin înalt Decret regal. De asemenea, conform art. 93 din Constituția României, Corpurile legiuitoare, adoptau, la 11 decembrie 1913, *Legea privind ratificarea și aprobarea Tratatului de pace încheiat la București pe 28 iulie/10 august 1913*.(58). Imediat după ratificarea Tratatului de către rege, Ministerul de Interne de la București înființa *Comisariatul civil pentru teritoriul Cadrilaterului* , cu sediul la Silistra, condus de un comisar civil, ajutat de doi consilieri, câte unul pentru viitoarele județe Durostor și Caliacra. Ca șef al Comisariatului a fost numit comisarul guvernamental Victor Verzea. Sarcina acestei prime instituții civile din Cadrilater era aceea de a face o temeinică analiză a situației noilor teritorii intrate în componența statului român și de a propune primele măsuri de organizare administrativă a regiunii. La 1 septembrie 1913, noii demnitari se vor și prezenta în

Cadrilater, preluând administrarea teritoriului din partea autorităților militare în limita stabilită de comisia mixtă româno-bulgară, ale cărei lucrări de delimitare a graniței de stat dintre cele două țări fuseseră finalizate la sfârșitul lunii august 1913(59).

Comisariatul civil pentru organizarea administrației românești în Cadrilater avea o sarcină deosebit de delicată, întrucât își începea lucrările la mijloc de an agricol și financiar, iar din punct de vedere administrativ în condițiile în care conducerea primăriilor urbane și rurale era asigurată, pe mai departe, de autoritățile civile bulgare. Probleme ridica și structura proprietății imobiliare a Cadrilaterului, reglementată de legi ale Parlamentului bulgar, iar în ceea ce privește justiția și sistemul bancar lucrurile se complica și mai mult. Trebuie adăugat și faptul că arhivele administrației bulgărești, în marea lor majoritate, fie că au fost distruse, fie că au fost trecute dincolo de graniță de o parte a primarilor și funcționarilor bulgari care au părăsit localitățile Cadrilaterului, imediat după ocuparea lui de către trupele românești. Referitor la acest aspect, o notă a prefectului județului Dobrici, din 24 octombrie 1913, menționa, în urma unui control făcut la Primăria din Duranculac: “Numitul secretar(secretarul primăriei n. ns.) a dispărut din comună fără ca să predea scriptele cu care percepea veniturile comunei și acelea ș colare, lăsând încuiată casa de fier a comunei <^i se crede că i-ar fi însușit și banii comunei, peste 16.000 lei.”(60).

În momentul instalării autorităților civile românești, teritoriul Cadrilaterului era alcătuit din 5 localități urbane

Administrația românească în Cadrilater

(Silistra, Turtucaia, Dobrici, Balcic și Caverna), 115 comune rurale și în jur de 200 sate nereședință și cătune. La orașe populația majoritară o reprezentau etnicii bulgari, iar satele “în majoritate sunt populate de turci”. Etnicii români se cifrau la aproximativ 10.000 de persoane și erau stabiliți, în marea lor majoritate, în Turtucaia, Silistra și localitățile rurale de pe linia Dunării(61). Din acest motiv, Comisariatul civil va face apel la românii de dincolo de Dunăre, cu oarecare experiență în domeniul administrației locale, pentru a veni în Cadrilater să fie numiți în administrarea orașelor și comunelor, în funcția de secretar, urmând să colaboreze o perioadă cu primarii locali. Printre primele numiri, le consemnăm pe cele ale lui Take Mărgărit - secretar la Balcic și T. Pineta - secretar la Dobrici(62). Propunând **organizarea teritoriului** Cadrilaterului în două județe: *Durostor*, cu reședința la Silistra și *Dobrici*, cu reședința în orașul Dobrici, la 1 octombrie 1913 Comisariatul civil înainta Ministerului de Interne de la București un raport în acest sens, cu mențiunea că după constituirea județelor și numirea prefecților, activitatea sa urmând să înceteze(63). În baza acestor propuneri, Ministerul de Interne emitea Decizia 64489 din 15 octombrie 1913 privind înființarea județului Dobrici, iar la 25 noiembrie 1913, prin Decizia 76993 se constituia județul Durostor. Totodată, erau numiți și primii prefecți ai celor două județe: Victor Bilciulescu, pentru județul Dobrici și A. Stavri pentru județul Durostor, ambii foști consilieri civili pe lângă *Comisariatul civil al Cadrilaterului*, instituție administrativă provizorie care la data de 25 noiembrie 1913 își încetează activitatea. Întrucât nu existau clădiri

corespunzătoare în care să se instaleze noile prefecturi, prefectul de Dobrici închiriază pentru Prefectură un local de la cetățeanul bulgar Jelez Abagieff, iar la Silistra Prefectura este instalată în localul fostului gimnaziu bulgar(64).

La puțin timp după constituirea celor două județe, primii prefecți numiți își vor prezenta demisia și la începutul lunii ianuarie 1914 vor fi numiți, prin Înalt Decret regal alți doi prefecți, recrutați dintre oameni de administrație cu experiență în domeniu. Astfel, la 4 ianuarie 1914 în funcția de prefect al județului Dobrici este numit George Georgescu(65), iar pe 6 ianuarie 1914 Ion Cămărășescu este investit în funcția de prefect al județului Durostor(66). Cei doi prefecți vor fi și autorii primelor rapoarte detaliate privind situația Cadrilaterului în primii ani de administrație românească ce se constituie în adevărate documente de epocă(67).

Imediat după instalarea lor în funcții, prefecții de Caliacra și Durostor realizează și o primă delimitare, provizorie, a plășilor, precum și un prim recensământ al populației, cu date aproximative, având în vedere atât greutatea de deplasare în localitățile județelor cât și lipsa arhivelor de stare civilă. Astfel, cu o populație estimată la aproximativ 145.000 de locuitori la începutul anului 1914 și o suprafață în jur de 2.500 km p., **județul Durostor** avea 42 de comune și 133 de sate și cătune, grupate în cinci plăși: *Silistra, Turtucaia, Accadânlar, Doimușlar și Sarsânlar*. În categoria orașelor erau incluse doar cele două localități danubiene Silistra și Turtucaia.(68) Pentru **jude** **ul Dobrici**, aceleași prime estimări indicau o populație total de 140.000 - 150.000 de locuitori, pe o suprafață de

Administrația românească în Cadrilater

aproximativ 5.000 km p., care din punct de vedere administrativ cuprindea tot cinci plăși: *Dobrici, Ghelengic, Curt-Bunar, Gargalâc și Balcic*, cuprinzând un total de 31 comune rurale cu 254 sate și cătune, precum și 3 localități urbane (Dobrici, Balcic și Cavarina) (69). După cum afirma prefectul de Dobrici, “comunele au rămas aceleași care erau și sub organizarea administrației bulgare; compunerea lor actuală nu corespunde însă necesităților unei bune administrațiuni, căci sunt prea întinse ca teritoriu și cuprinde un număr prea mare de sate, din cauza aceasta se administrează foarte greu și locuitorii sunt jigniți în interesele lor, căci foarte multe sate se găsesc la distanțe de 20-25 km de satul de reședință” (70).

În asemenea condiții, a fost deosebit de dificil pentru prefectii celor două județe de a cunoaște repede realitățile din zonă și a asigura o bună administrație a teritoriului Cadrilaterului. ³i totuși, numeroși oameni cu experiență în munca de administrație, din diferite județe ale țării, s-au oferit ca voluntari pentru a fi numiți administratori de plăși. În acest sens, același prefect de Dobrici, George Georgescu, menționa în Raportul său înaintat Ministrului de Interne: “Încă de la începutul administrațiunii noastre, prin raportul no. 1859, vă arătam, Domnule Ministru, că pentru a putea face o organizațiune administrativă temeinică în această provincie, este nevoie de un personal ales, cu experiență și cunoscător al chestiunilor administrative; a-ți binevoit atunci a delega dintre cei mai buni administratori de plasă din țară, care actualmente au devenit titulari definitivi ai plășilor din județ și anume; Dl Marin Hușanu la plasa Dobrici, Dl. Ioan Stoenescu la plasa Ghelengic,

Dl I. Diaconescu la plasa Curt-Bunar, Dl Aurel Constantinescu la plasa Gargalâc și Dl Alex. Dumitrescu la plasa Balcic. Cu concursul acestor domni administratori care au experiență deplină și bunăvoință la muncă, am putut face organizarea administrativă a comunelor”(71).

Eforturi deosebite s-au făcut și pentru **înființarea celorlalte instituții ale statului**, fără de care administrarea noului teritoriu nu era posibilă. Astfel, după cum afirmă în raportul său Ion Cămărășescu, “la 7 august 1913 s-a înființat în teritoriul anexat un detașament provizoriu de jandarmi rurali, împărțit în două companii: compania Silistra și compania Dobrici. La 1 noiembrie 1913, detașamentul provizoriu se desființează și se înlocuiește cu 2 companii, compania Silistra, cu reședința în orașul Silistra și compania Dobrici, cu reședința în orașul Dobrici”(72) De asemenea, în orașe s-au creat servicii de poliție chiar imediat după intrarea trupelor românești în Cadrilater, după cum menționa raportul aceluiasi prefect Ion Cămărășescu: “La 28 iunie(1 1 iulie) 1913, un comisar clasa I detașat din țară a fost însărcinat cu conducerea Poliției din orașul Silistra, fiind ajutat de 2 subcomisari, de asemenea detașați și de 2 agenți speciali. La sfârșitul lunii septembrie următoare, un polițaiu clasa I a luat postul în primire și a condus serviciul în mod provizoriu până când s-a stabilit poliția locală sub forma ei definitivă la 20 octombrie 1913”(73). Situația a fost similară și pentru județul Dobrici: “Printre primele servicii care s-au organizat în noul teritoriu și cât se poate de bine au fost polițiile; S-a înființat atât la Dobrici, cât și la Balcic și Cavarina câte o poliție clasa I”(74).

Administrația românească în Cadrilater

În baza Jurnalului Consiliului de Miniștri nr. 2731/ 10.10.1913, în aceeași zi se *adoptă Decizia privitoare la organizarea judecătorească, competența și procedura autorităților judecătorești din teritoriul cedat statului român de statul bulgar în urma tratatului de pace încheiat la București în ziua de 28 iulie 1913*, prin care în Cadrilater erau introduse “instanțele judecătorești din România, toate legile civile, comerciale, penale, legea autentificării actelor, precum și orice alte legi relative la organizarea și administrarea justiției din România”(75) În baza acestei decizii, în Cadrilater se înființau două tribunale, la Silistra și Dobrici și șase judecătoria, la Turtucaia, Silistra, Accadânlar, Balcic, Dobrici și Curt-Bunar(76).

În ceea ce privește **organizarea administrațiilor financiare** din Cadrilater, rapoartele celor doi prefecți reliefează faptul că aceste instituții au fost create foarte repede, chiar înainte de constituirea județelor. În acest sens, George Georgescu scria: “Printre primele servicii care s-au organizat aici în județ(județul Dobrici n. ns.) după ocupațiune a fost administrațiunea financiară. Conducerea ei a fost încredințată dlui Grigore Teodorescu, fost administrator financiar la Tulcea, care a depus multă activitate pentru buna organizare a serviciului”(77). La rândul său, prefectul de Durostor, Ion Cărmărașescu, menționa: “După anexiune, una din grijile de căpetenie ale statului nostru a fost de a așeza pe baze sigure și temeinice administrațiunea finanțelor. S-a înființat, ca în restul țării, câte o administrațiune financiară. Administrațiunea financiară a județului Durostor a fost înființată la Silistra în ziua de 19 august 1913”(78).

După înființarea celor două administrații financiare, s-a trecut la delimitarea teritoriului în circumscripții fiscale, cu scopul de a se realiza o primă evidență a contribuabililor. Dar, așa cum afirma Ion Cămărășescu n raportul său, “la instalarea organelor fiscale atât în comunele urbane cât și în comunele rurale nu s-au găsit alte scripte de contabilitate decât matriculele de contribuțiuni. Din pricina războiului percepții nu încasaseră decât o foarte mică parte din dări”(79). Din cauza acestor greutăți, precum și datorită faptului că anul financiar bulgar nu coincidea cu cel românesc, în sensul că în Bulgaria anul financiar-fiscal începea la 1 ianuarie și se termina la 31 decembrie, iar cel din România începea la 1 aprilie și se termina la 31 martie, s-a hotărât să se meargă pe sistemul fiscal bulgar până la 31 decembrie 1913. Între timp, cele două administrații financiare au început activitatea de recenzare a contribuabililor și de pregătire a elaborării bugetelor comunale și județene pentru anul fiscal 1914-1915, operațiune finalizată la 1 decembrie 1913. În perioada 1 ianuarie-1 aprilie 1914, “cheltuielile generale ale județelor au fost întâmpinate de Ministerul de Interne din creditul ce i s-a pus la dispoziție pentru organizarea noului teritoriu”(80).

Una dintre problemele care a creat mari dificultăți administrației românești imediat după anexare a fost cea referitoare la stabilirea **proprietății statului asupra terenurilor** și **delimitarea corectă a proprietății private**. Normele de drept internațional prevăd că atunci când un stat succede în suveranitate asupra unui teritoriu, preia și toate drepturile pe care statul cedent le avea în acel teritoriu, inclusiv dreptul de

Administrația românească în Cadrilater

proprietate imobiliară și domenială. Totodată, locuitorii teritoriului cedat, proprietari de terenuri și imobile, ca drepturi câștigate, le pot opune oricui în baza dreptului internațional, inclusiv statului care prin anexare și-a întins suveranitatea asupra unui nou teritoriu. Dar în condițiile specifice ale Cadrilaterului, în această primă fază a administrării noului teritoriu, autoritățile românești au avut de întâmpinat greutăți aproape insurmontabile, ceea ce a determinat ca această problemă să fie rezolvată mult mai târziu, după anul 1919.

Referindu-se la acest aspect, Ion Cămărășescu concluzionează în raportul său privind situația moștenită în Cadrilater: “Personalități competente au studiat această chestiune grea, complicată prin faptul că nu s-a găsit până acum documentele necesare pentru întocmirea tabloului complet al fostelor proprietăți ale statului bulgar și mai ales pentru că în timpul ocupațiunii armatei române și imediat după ocupațiune multe proprietăți ale statului și ale comunelor au fost cotropite de către locuitori, interesați astăzi ca să tăinuiască adevărul și ca să nu se restabilească situațiunea exactă anterioară anexiunii” (81). Aceeași situație moștenise și prefectul de Dobrici: “Suprafața de pământ luată în stăpânire de stat... este relativ foarte mică și aceasta din cauză că investigațiunile agenților domeniali pentru a dovedi aceste proprietăți au mers și merg foarte greu. Nimeni nu denunță, nimeni nu arată care erau proprietățile statului bulgar; cei ce le stăpânesc fără drept nu au nici un interes iar dintre fostele autorități bulgare care au poate cunoștință de ele nu dau nici un concurs autorităților noastre și tăinuesc existența acelor pământuri, fie prin

solidaritate, fie prin faptul că cei interesați le-au cumpărat tăcerea”(82).

Conștient de aceste greutăți, Ministerul Domeniilor a înființat, încă din septembrie 1913, două inspectorate domeniiale și a trimis la Silistra și la Dobrici doi inspectori din minister pentru a demara operațiunile de inventariere, în care scop au și fost create ocoalele domeniiale și ocoalele silvice(83). Cu toate eforturile depuse de funcționarii români, problema delimitării proprietății în Cadrilater rămânea în continuare nerezolvată și avea să fie reluată după promulgarea Legii privind organizarea Dobrogei Noi.

La fel de delicată a fost și **organizarea creditului bancar** în Cadrilater, datorită specificului bancar al acestui teritoriu preluat de la bulgari. Astfel, comunele urbane și rurale, precum și eforturile școlare aveau depozite constituite la filialele din Silistra, Turtucaia, Dobrici și Balcic ale Bancii Agricole bulgare, filiale care își încetaseră activitatea odată cu ocuparea Cadrilaterului de către armatele române, iar arhivele acestora fuseseră încuiate și sigilate. Mai mult, capitalul acestor filiale se afla blocat în Banca centrală de la Sofia, urmând ca statul român să-și regleze conturile ulterior(84). La Silistra și Dobrici mai existaseră două sucursale ale Bancii Naționale bulgare, ale căror conturi fuseseră de asemenea blocate. Funcționau doar câteva mici bănci locale (Banca Gherdap, Banca comercială, Banca Unirea, Banca Viitorul și Banca de Nord), precum și numeroase bănci populare și cooperative de credit sătești, al căror capital aparținea în întregime particularilor(85).

Derularea normală a activității bancare <ri de credit era îngreunată și de faptul că în timpul desfășurării războaielor

Administrația românească în Cadrilater

balcanice autoritățile bulgare procedaseră în regiune la efectuarea unor masive rechiziții în schimbul cărora eliberaseră bunuri de tezaur care urmau să fie decontate de băncile bulgare centrale, problemă nerezolvată și care se impunea să fie de asemenea abordată la nivel guvernamental, conform prevederilor Tratatului de pace de la București. Numai pentru județul Durostor valoarea acestor bunuri se ridica la suma de 2.563.656 lei.(86) Luînd cunoștință de această situație în urma raportului întocmit de comisarul guvernamental pentru Cadrilater, Victor Verzea, Banca Națională a României dispune, în luna septembrie 1913, efectuarea unei anchete economice la fața locului, anchetă condusă personal de Victor Antonescu, directorul Băncii Naționale, în urma căreia s-a hotărât înființarea a două sucursale la Silistra și Dobrici(87).

^ai **sănătatea publică** avea să cunoască o primă organizare încă din această perioadă de început a administrației românești. În momentul anexării Cadrilaterului, la Silistra și la Dobrici funcționau câte un medic de plasă în subordinea cărora se aflau câteva centre medicale, conduse de agenți sanitari, în comunele mai importante. În orașe existau dispensare medicale, iar la Silistra, Dobrici și Turtucaia se aflau spitale sau “lazarete”, cum erau cunoscute în epocă. Primele măsuri ale noii administrații au vizat introducerea instituțiilor existente în România. Astfel, după cum afirma prefectul Ion Cămărășescu, în raportul său către Ministerul de Interne, “Servicul sanitar a fost instalat în județ la 30 septembrie 1913 prin înființarea circumscripției medicale Turtucaia. Serviciul central al județului a fost înființat la 18 noiembrie 1913 și încredințat unui medic primar”(88).

Dintr-o altă sursă, aflăm și numele primului medic primar al județului Durostor. Acesta a fost dr. Vasile Teodorescu, care s-a aflat în fruntea Serviciului sanitar județean până în anul 1922(89). La rândul său, prefectul de Caliacra preciza că “organizarea sanitară a județului s-a început la 1 ianuarie 1914. Conducerea serviciului sanitar a fost încredințată dlui medic N. Teișanu, care îndeplinește funcția de medic primar”(90).

În paralel, autoritățile românești se dovedesc preocupate și de înființarea serviciilor sanitare veterinare, mai întâi la Silistra, unde va fi detașat, încă din septembrie 1913, medicul veterinar din Ostrov, ca apoi, din decembrie același an să se încadreze cu medic și i circumscripția Turtucaia. Când, în ianuarie 1914, izbucnește epidemia de pestă bovină în Bulgaria, în Cadrilater sunt detașați 12 medici veterinari, care primesc în supraveghere frontiera cu statul bulgar. Cu această ocazie s-a realizat și o primă catagrafiere a animalelor din regiune(91).

Organizarea **serviciilor tehnice** județene a fost un alt domeniu prioritar spre care și-a îndreptat atenția administrația românească a Cadrilaterului imediat după instalare. Comisarul guvernamental Victor Verzea și mai apoi prefecții celor două județe au înaintat rapoarte Ministerului de Interne, în care, arătând starea proastă a majorității drumurilor din regiune, au solicitat înființarea de servicii tehnice, în a căror sarcină să se afle și întreținerea drumurilor, podurilor și podețelor din cele două județe ale Cadrilaterului. Sub conducerea lui Sterie Ciumetti, primul șef al Serviciului tehnic județean de la Silistra, au fost numiți “în tot județul un număr de cantonieri suficient pentru buna îngrijire a șoselelor; a executat întreținerea curentă a

Administrația românească în Cadrilater

acestora prin astuparea gropilor și a făgașelor, așternând piatră, curățind acostamentele și refăcând șanurile; a aprovizionat piatră brută și piatră spartă în cantități mari; a reîmpietruit complet în multe părți”(92). Situația este similară și pentru județul Dobrici, unde fusese numit șef al Serviciului tehnic inginerul I. Mihalache, “care cu multă pricepere și-a dat toată silința ca mai întâi să organizeze serviciul iar în al doilea rând să se ocupe de întreținerea drumurilor existente și de construcțiunea unor noi drumuri care leagă comunele cu șoselele de mare circulație”(93)

O atenție cu totul aparte a acordat noua administrație românească organizării **învățământului** în cele două județe ale Cadrilaterului, cu atât mai mult cu cât autoritățile bulgare, în perioada când această regiune se aflase sub autoritatea statului bulgar, au făcut eforturi deosebite privind dezvoltarea rețelei școlare care să susțină politica de bulgarizare din zonă. La data anexării, în Cadrilater înregistrăm următoarea situație a învățământului public pentru anul școlar 1912/1913: “9 grădini de copii cu 9 conducătoare, 250 școli primare de stat cu 435 învățători, 297 azile confesionale turcești cu 328 hogași și învățători, 33 școli tătarăști, 10 progimnazii cu 50 profesori, 7 școli de menaj și profesionale cu 11 profesoare, 2 licee cu 20 de profesori, o școală română la Turtucaia cu 6 institutori, o școală armenască și una lipovenească”(94).

În ceea ce privește introducerea învățământului de stat în limba română, încă din luna august 1913, Ministerul Instrucțiunii Publice de la București trimite în Cadrilater o comisie numeroasă, sub președenia lui G. Lascăr, secretar

general al Ministerului, din care mai făceau parte: M. Popescu - administratorul Casei ^acolilor; I. Ottescu, I. Clinciu, Marin Stroescu și I. Prassa - inspectori generali în Minister; C. Rădulescu Motru și M. Dragomirescu - profesori universitari; V. Mantu, Pericle Papahagi și Gh. Mugur - inspectori în Minister; V. Stroescu și D. Niculescu - institutori. Secretarul Comisiei era Victor Munteanu - subdirector în Minister. Cu sprijinul direct al comisarului guvernamental pentru Cadrilater, comisia s-a deplasat în numeroase localități urbane și rurale, a inspectat localurile de școli, întocmind apoi un Raport detaliat către Ministrul Instrucțiunii Publice prin care sunt făcute propuneri concrete privind organizarea învățământului românesc în Cadrilater(95). Referitor la această perioadă de început, Ion Cămărășescu preciza: “Introducerea învățământului primar românesc în Dobrogea Nouă a întâmpinat multe din greutățile inerente ori și cărui început. Ele au fost biruite însă într-un timp relativ destul de scurt de un corp didactic ales, al cărui devotament este mai presus de orice laudă”(96).

^acolile românești din Cadrilater se deschid la 1 decembrie 1913, grosul cadrelor didactice fiind recrutat din ultima promoție a școlilor normale din țară. Despre sosirea lor în Cadrilater, o sursă documentară contemporană consemna: “Toți tineri, flăcăiandri, încrezători și mândri de apostolatul lor, grăbiți la datorie, părăseau capitalele... unde? Spre necunoscut! În căruțe, câte doi, sgribuliți de frig, cu viorile nedespărțite, înfundându-se prin păduri nesfârșite, urcând dealuri și coborând, ajung în sate. Grija lor, școala! E mare, frumoasă, câte săli, etc. Fel de fel de întrebări, despre care avusese destul timp să întrebe

Administrația românească în Cadrilater

pe căruțași, timp, care, cu cât se scurgea, în mințile lor vioaie, avea să prindă loc, marele rol, marea misiune istorică ce au de îndeplinit. Fețele lor copilărești, încet, încet se schimbau, redând chipul celor ce le este înaintea așezat adevăratul martiraj!” (97).

Acestor tineri entuziaști li s-au alăturat și învățători, institutori și profesori cu experiență care au venit voluntari în Cadrilater pentru a pune bazele învățământului românesc. La 1 decembrie 1913, când, prin Decizie a Ministerului Instrucțiunii Publice se deschideau școlile din această nouă provincie românească, în județul Durostor “funcționau 36 învățători și 8 conducătoare de copii la comunele rurale, 20 de institutori și 10 conducătoare la comunele urbane. Fosta școală românească din Turtucaia, care rămăsese închisă pe tot timpul războiului balcanic, redeschisese cursurile ei în ziua de 15 noiembrie 1913” (98) și în județul Dobrici își deschiseseră cursurile, la 1 decembrie 1913, un număr de 20 de școli cu predare în limba română. Trebuie precizat că școlile din Cadrilater cu predare în limbile bulgară și turcă continuau să funcționeze nestingherit, atât cu sprijinul colectivităților locale cât și ale noii administrații românești (99).

În ceea ce privește **instituțiile de cult** Cadrilaterul înregistra o situație cu totul particulară. Astfel, la data anexării, erau predominante instituțiile specifice cultului mahomedan, numărul bisericilor ortodoxe fiind foarte mic. Explicația acestui fenomen are atât o conotație istorică și demografică, dar denotă și o anumită lipsă de preocupare a fostei administrații bulgare, față de ridicarea și întreținerea lăcașurilor creștine de cult. Iată, spre exemplu, cum se prezenta situația,

din acest punct de vedere în județul Durostor, în vara anului 1913: “115 geamii la care slujesc 120 hatibi, 112 imami sau hogi și 44 muezini”, față de doar “ a) 25 parohii rurale cu 27 biserici destul de rău întreținute, în afară de biserica din comuna Sarsânlar, care este frumoasă și în stare bună și 2 biserici urbane din care una la Silistra și alta la Turtucaia, găsite ambele în stare bună. Erau astfel 29 de biserici în tot județul: b) 22 preoți la sate și 4 la comunele urbane, din care 3 la Silistra și 1 la Turtucaia.” (100) Prin decizie ministerială și cu acordul Sinodului Bisericii ortodoxe române, la data de 4 ianuarie 1914 se înființează Protoieria județului Durostor, cu sediul la Silistra și Protoieria județului Dobrici, cu sediul provizoriu la Balcic(101).

În concluzie, putem afirma că în *perioada administrației românești provizorii*, în cele două județe ale Cadrilaterului se constituiseră și funcționau principalele instituții administrative care creaseră deja în practică structurile necesare noii realități politico-administrative. Se aștepta doar consfințirea prin lege a acestei noi realități.

În baza art. 3 al Legii din 11 decembrie 1913 privind ratificarea Tratatului de pace de la București, care prevedea că “organizarea noului teritoriu se va face prin deosebită lege”, Corpurile legiuitoare ale României adoptă, la 30 martie/12 aprilie 1914, *Legea pentru organizarea Dobrogei Noi*, lege promulgată la 31 martie/13 aprilie 1914 și publicată în “Monitorul Oficial al României” nr. 1 bis din 1/14 aprilie 1914, moment care marca intrarea Cadrilaterului în etapa de tranziție spre armonizarea întregii vieți politico-administrative și economico-sociale cu cea a statului român.

Administrația românească în Cadrilater

Un bun cunoscător al problemei, scria, referitor la acest aspect: “Legea de organizare a Dobrogei Noi, apare, față de sistemul legislației din țară, ca un mănunchi de norme excepționale, tinzând însă a îmbrățișa această lume nouă și a o apropia de întregul țării, - deci norme care să realizeze o liniștită tranziție spre înglobarea în națiunea română a locuitorilor, în sistemul proprietății românești a raporturilor lor cu bunurile, în sistemul administrației și justiției românești a raporturilor lor cu autoritatea de stat”(102). Legea, deosebit de densă și care realiza o largă cuprindere a tuturor aspectelor economico-sociale, administrative, culturale și juridice ale noului teritoriu românesc, avea nouă capitole și 160 de articole (103).

Chiar din primul articol, legea stabilește că “teritoriul anexat României prin Tratatul de la București din 28 iulie 1913 și Legea din 11 decembrie 1913, în întinderea și cu limitele acolo prevăzute, se împarte în două județe: Durostor și Caliacra... Marca județului Durostor este efigia lui Mircea cel Bătrân, iar a județului Caliacra un far.” Județele erau împărțite în plăși, care cuprindeau comune urbane (Silistra și Turtucaia - în județul Durostor, primul oraș fiind și localitate de reședință a județului; Bazargic, Balcic și Cavarna - în județul Caliacra, reședința județului fiind stabilită la Bazargic), comune rurale, sate și cătune. Textul de lege, fără să facă o trimitere specială la acest fapt, înlocuia numele inițial al județului Dobrici cu cel de Caliacra, precum și al orașului de reședință - Dobrici, care revenea la mai vechiul nume turcesc Bazargic.

Capitolul al doilea al Legii stabilea drepturile locuitorilor din Cadrilater, stipulând că cetățenii bulgari care la data de 28

iunie/1 1 iulie 1913 erau domiciliați în teritoriul cedat României devin de drept cetățeni români, iar cei care nu doreau cetățenia română erau obligați să-și precizeze poziția în termen de un an de zile de la promulgarea legii. Cât despre cetățenia celor care urmau condiția teritoriului, legea dispunea verificarea acestora, înscrierea pe listele de cetățeni români și acordarea unei diplome de cetățenie. La art. 7 se stipula că “cetățenii români din Dobrogea Nouă se vor bucura de toate drepturile civile și politice prevăzute de legile țării, cu excepțiunile cuprinse în legea de față” Această precizare apărea absolut firească în condițiile în care structura etnică și socio-culturală era încă mult diferită față de cea din celelalte regiuni ale României. Sunt elocvente, în acest sens, cuvintele lui Nicolae Iorga: “Acolo nu intrăm într-o lume de români: sunt români acolo și unii foarte vechi: Turtucaia și toată linia Dunării au fost populate de români, dar în pările turcești, asupra cărora s-a întins o colonizare rurală bulgărească, acolo nu este cazul. Și când nu este cazul, când noi am ocupat dintr-o necesitate militară și politică un teritoriu, ei bine, atunci se impune o singură politică. Această politică este întâiu, respectul tuturor drepturilor culturale pe care le-ai întâlnit și, al doilea, întrebuințarea tuturor mijloacelor, pentru ca, tocmai prin aceea că noii cetățeni reprezintă această cultură, să avem legături bune cu vecinul, cu care suntem meniți, cu voia sau fără voia lor, a îndeplini aceeași misiune istorică”(104)

Capitolul III era destinat în întregime organizării administrative a noului teritoriu. Administrarea celor două județe urma să se realizeze potrivit *Legii Administrative*

Administrația românească în Cadrilater

generale din Regatul român, dar, având în vedere aspectele specifice Cadrilaterului, legea avea și dispozițiuni speciale. Astfel, prefecții celor două județe aveau atribuții sporite, ei având “dreptul de control asupra mersului tuturor serviciilor publice din județul său, afară de justiție și armată”, după cum se stipula în art. 23. Față de restul României, unde primarii erau aleși, pentru județele Durostor și Caliacra legea prevedea numirea acestora; la comunele urbane prin decret regal, la propunerea prefectului, iar la comunele rurale primarii erau numiți direct de prefe și i.

Dei legea prevedea organizarea de alegeri pentru consiliile locale și pentru consiliul județean, până în septembrie 1916 acest lucru nu a fost posibil datorită faptului că nu se finalizaseră lucrările comisiilor constituite în vederea acordării cetățeniei române. În toată această perioadă la comunele urbane au funcționat comisii interimare, alcătuite din cinci membri și numite prin decret regal, la propunerea prefecților, iar la nivelul comunelor rurale au funcționat comisii interimare, alcătuite din trei membri, numite prin ordin al celor doi prefecți. De asemenea, întrucât legea prevedea faptul că la nivel de județ consiliile județene urmau să fie alese indirect de către consilieri desemnați de la nivelul consiliilor locale, până în septembrie 1916 această instituție nu a putut fi constituită, atribuțiile consiliilor județene fiind preluate de prefect și de către consiliile de prefectură, înființate în baza art. 30 din lege.

Alcătuite din șefii serviciilor publice constituite la nivel județean, din primarii orașelor și șefii cultelor din județe, consiliile de prefectură aveau ca președinte prefectul județului

și avizau, așa cum prevedea art. 32 din lege, “regulamentele întocmite de autoritățile administrative județene și comunale, precum și asupra ordonanțelor care emană de la aceleași autorități, afară de acelea relative la poliție și siguranța generală; asupra bugetelor comunelor urbane și rurale; asupra construcțiilor de lucrări precum: școale, biserici, primării, drumuri etc, precum și oricărei alte chestiuni de ordin administrativ, economic sau cultural, asupra căreia prefectul îi va cere avizul”. În activitatea sa administrativă, prefectul era ajutat, la nivelul plășilor, de către administratorii de plasă, numiți prin decret regal, care, așa cum prevedea art. 28 al legii, aveau în subordine directă “primarii comunelor urbane nereședință, primarii comunelor rurale și cârmuitorii satești”.

Dacă până la apariția Legii din 1/14 aprilie 1914, organizarea judecătorească a celor două județe din Cadrilater fusese realizată prin decizii ale Ministerului de Justiție, noul act normativ dedica un întreg capitol (cap. IV) acestei probleme. Primul articol al capitolului IV (art.64) învedera faptul că “toate legile civile, penale, comerciale, fiscale și legea de expropriere pentru utilitate publică, legea pentru autentificarea actelor, aceea a timbrului și înregistrării, precum și legile relative la organizarea, competența și administrarea justiției vor fi aplicabile și în Dobrogea Nouă”. Se prevedea de asemenea că limba folosită în justiție era limba română, pentru cauzele în care erau implicați cetățeni de etnie bulgară, instanțele urmând să asigure translator din oficiu.

Referitor la instanțele de judecată românești, legea reglementa modul de organizare și de funcționare a următoarelor

Administrația românească în Cadrilater

instanțe: judecătoriile de ocol ale căror competențe erau identice cu cele stabilite prin *Legea judecătoriilor de ocoale din 30 decembrie 1907*; tribunale județene, câte unul în fiecare reședință de județ, apelurile urmând a fi judecate de Curtea de apel din Constanța, în a cărei jurisdicție erau trecute cele două tribunale județene de la Silistra și Bazargic. ținând cont de specificul demografic al Cadrilaterului, unde populația musulmană era majoritară, legea înființa tribunalele mahomedane la Silistra, Turtucaia, Bazargic și Balcic, cu competențe în materie de drepturi familiale și succesiuni între musulmani, aceste instanțe urmând să delibereze și să adopte hotărâri conform uzanțelor mahomedane.

Capitolul V, intitulat *Despre puterea armată*, reglementa modul de executare a obligațiilor militare de către populația celor două județe, ținându-se cont atât de legislația românească în materie cât și de specificul etnic și confesional al populației Cadrilaterului. În același mod, capitolele VII și VIII introduceau reglementările naționale privind regimul minelor, al măsurilor și greutăților, precum și al drumurilor publice.

O atenție mai mare acordă legea organizării financiare (cap. IX), stabilind atât impozitele, taxele și alte contribuții legale, cât și modul de constatare și încasare a acestora. În ceea ce privește instituțiile financiare din cele două județe, art. 145 meniona: “Organizarea administrațiunii financiare este identică în toată România, cuprinzând și județele Durostor și Caliacra. Vor fi două administrațiuni financiare, una cu reședința la Silistra, a doua cu reședința la Bazargic, având în capul lor câte un administrator financiar”. Legea reglementa

și regimul de funcționare a cârciumilor din cele două județe, stabilirea organelor vamale și competențele acestora (birouri vamale urmau să funcționeze la Turtucaia, Silistra și Balcic) și recunoștea băncile populare și societățile cooperative care funcționau la data anexării Cadrilaterului.

Drepturile de proprietate și posesiune imobiliară erau reglementate de capitolul VI al Legii, în condițiile în care statul român preluase de la cel bulgar o situație specială în domeniul proprietății, de care legiuitorul era obligat să țină seama. În consecință, a dispus că, de la 28 iunie/1 iulie 1913, proprietatea de orice natură din Cadrilater se dobândește, se conservă, se transmite și se pierde potrivit legilor în vigoare în România, precum și dispozițiilor speciale introduse prin Legea din 1/14 aprilie 1914, prevederi introduse tocmai pentru a se respecta drepturile câștigate de-a lungul timpului de locuitorii acestui teritoriu, îndeosebi de musulmani. În acest scop, legea dispunea înființarea unor comisii de plasă în fiecare județ, care urmau să verifice documentele probatorii prezentate de petenți și să trimită spre validare unei comisii centrale titlurile de proprietate.

Pentru ca să se poată controla vânzările, legiuitorul a înființat dreptul de preemțiune al statului la orice înstrăinare de proprietate imobiliară rurală. Totodată, în calitate de succesor al statului cedent, statul român a fost declarat proprietar a orice avere publică sau privată ce a aparținut statului cedent la 28 iunie/11 iulie 1913. De asemenea legea declara proprietate a statului pădurile ce nu erau proprietate particulară, minele, carierele, apele minerale, lacurile, bălțile, canalurile, pescăriile de orice natură, precum și toate pământurile fără stăpân.

Administrația românească în Cadrilater

Act normativ cu un profund caracter democratic pentru epoca la care a fost elaborat, *Legea pentru organizarea Dobrogei Noi*, își propusese ca ținând cont de structurile economico-sociale, mentale și etnice existente în Cadrilater să integreze cele două județe în ansamblul național, juridic, economic și politico-administrativ al României. În acest sens, primul ministru Ion I.C. Brătianu afirma, cu prilejul votării Legii de către Senat: “Legea actuală, în întregimea ei, este inspirată de simțământul pe care-l avem cu toții că trebuie să stabilim în regiunile nou alipite de Statul român un regim care să asigure veșnica lor unire de Regat și care în liniște să ne permită să câștigăm dragostea și încrederea populațiilor lor”(105)

Începea în istoria Cadrilaterului o nouă etapă, cea a evoluției lui, pe baze legale, în cadrul statului român. ³¹ tocmai pentru a accentua importanța acestui moment, la mai puțin de o lună de la promulgarea *Legii de organizare a Dobrogei Noi*, Regele Carol I hotărâște să facă o vizită în această nouă provincie românească.

Prezent în suita regală, Carol al II-lea, viitorul rege al României, avea să consemneze: “Luni, 28 aprilie 1914. Plecăm, la 9,10, cu trenul la Oltenița, ca de aici să trecem dincolo și să punem piciorul pe pământul nou cucerit. Ajunși la Turtucaia, suntem primiji de dl prefect Jean Cămărășescu... Debarcat, încep prezentările... După prezentări și după ce Regele trecuse pe dinaintea Gărzii de onoare, primarul înconjurându-se de comisia interimară, scoate o hârtie de pe care citește un discurs... Vizităm, pe urmă, biserica, școala și cazarma... ³²coala pe care am vizitat-o e vechea școală românească, care fusese de mai multe

ori închisă de bulgari, apoi redeschisă, în urma protestărilor noastre. Directorul de acum e tot acela care fusese și în timpurile trecute. După școală vizităm spitalul... Turtucaia e foarte pitorească, clădită în etaje, ca mai toate orașele de pe malul drept al Dunării, e format aproape exclusiv de căsuțe turcești, cu delicioase acoperișuri de țiglă, câteodată până la 5 straturi suprapuse. De aici, pe o căldură tropicală, ne reîmbarcăm și navigăm spre Silistra... Sosim, discurs fulgerător al prefectului, care amintește că azi sunt tocmai 10 luni de când trupele noastre au intrat în acest oraș. Orașul pare mai civilizată... Clădirile nu sunt mai frumoase, dar sunt pomi peste tot, are aerul curățel. Începem vizitele, prin biserică. Aci suntem primiți de episcopul Dunării de Jos, care, după un Te Deum, ține un discurs, admirat de unii... De la biserică trecem la Prefectură... Vizităm Tribunalul și apoi se primește corpul ofițeresc. Vizita o continuăm spre Meșed-Tapia... De aci e o priveliște splendidă peste câmpia românească și, mai ales, peste balta Călarășului. Marți, 29 aprilie 1914. După-amiază excursie în automobil prin județul Durostor.. Prima oprire o facem la Calipetrova, un sat despre care s-a vorbit mult în timpul tratativelor pentru Silistra. Continuăm, și la fiecare sat sunt primiri. Sosim apoi la Accadânlar, unde sunt două companii din Regimentul 35, care nu găsiseră loc la Silistra. Pe urmă continuăm până la graniță, unde e o poiană. Regiunea e foarte frumoasă, ușor ondulată, cu o mulțime de pomi izolați... Ne întoarcem apoi, seara, la Ostrov, unde, după masă, ne luăm rămas bun de la prefectii noului teritoriu”(106).

Însuși regele Carol I fusese foarte plăcut impresionat de ceea ce văzuse în Cadrilater, după numai zece luni de

Administrația românească în Cadrilater

administrație românească. În acest sens, el avea să-i scrie primului ministru Ion I.C. Brătianu, la 7 mai 1914: *“Cu prilejul călătoriei Mele pe Dunăre, împreună cu Regina și Familia Mea, am avut deosebita plăcere de a vizita noul teritoriu alipit României în urma tratatului din București. Nu pot îndeajuns a arăta mulțumirea Noastră sufletească pentru dragostea cu care am fost întâmpinați de întreaga populație, fără deosebire de neam și credință. Nu vom uita niciodată entuziasta primire ce Ni s-a făcut la Turtucaia, Silistra și în toate satele ce le-am străbătut până la noul nostru hotar, precum și graba cu care sătenii au alergat din locurile cele mai îndepărtate spre a Ne saluta. Aclamațiile nesfârșite din vechea cetate a lui Mircea cel Bătrân, mai ales, au găsit un răsunet recunoscător în inimile noastre; dorința Mea vie este ca acest străvechi oraș, atât de înfloritor până acum câteva veacuri, să-și redobândească, împreună cu regiunea ce-l înconjoară, strălucirea de altădată, printr-un nou avânt de propășire sub domnia Mea”*(107).

Deși se poate considera, pe drept cuvânt, că începând de la 1/14 aprilie 1914, Cadrilaterul dispunea de cadrul legislativ necesar integrării sale accelerate în contextul economico-social general existent în întreaga țară, din păcate, în perioada imediat următoare adoptării *Legii pentru organizarea Dobrogei Noi*, stabilitatea politico-militară din Balcani s-a deteriorat rapid și s-a ajuns astfel la declanșarea primului război mondial, în vara anului 1914. Acest fapt avea să determine, pe de o parte, creșterea tot mai accentuată a rezistenței populației bulgărești din Cadrilater față de actele administrației românești, iar pe

de altă parte scăderea interesului pentru această provincie din partea oamenilor politici și guvernanților de la București, interesați acum mai mult de analizarea situației generate în Europa de declanșarea războiului în perspectiva adoptării unei decizii cât mai favorabile României. Cu toate acestea vom constata că până în septembrie 1916, când Cadrilaterul va fi ocupat de trupele germano-bulgare, grație eforturilor întreprinse de funcționarii și intelectualii români numiți în județele Durostor și Caliacra, în frunte cu cei doi prefecți, Ion Cămărășescu și George Georgescu, activitatea politico-administrativă, economico-socială și culturală va înregistra progrese vizibile.

Din punct de vedere politico-administrativ, Legea din 1/14 aprilie 1914 menținea mai vechea organizare administrativă a Cadrilaterului în două județe (Durostor și Caliacra - fost Dobrici), urmând ca, prin Decret Regal, să se stabilească, conform art.1, alin 5, "întinderea acestor județe, împărțirea lor în plăși, denumirea plășilor, numărul comunelor rurale cu satele și cătunele ce le compun și denumirea lor".

Având în vedere că împărțirea provizorie în plăși și comune realizată odată cu constituirea celor două județe în toamna anului 1913, era deficitară, în sensul că atât numărul plășilor cât și al comunelor era prea mic față de întinderea județelor, ceea ce îngreuna administrarea acestora, prefecții înaintează Ministerului de Interne propuneri noi, aprobate, prin Decret regal începând cu 1 ianuarie 1915, dată la care se finalizaseră și lucrările de măsurătoare exactă și cartografiere a județelor. Astfel, *județul Durostor* avea o suprafață de 2.870

Administrația românească în Cadrilater

km p. și era împărțit în 6 plăși și 47 de comune rurale, după cum urmează: *Silistra* - cu 8 comune rurale; *Accadânlar* - cu 6 comune rurale; *Doimușlar* - cu 9 comune rurale; *Sarsânlar* - cu 11 comune rurale; *Turtucaia* - cu 7 comune rurale; *Beibunar* - cu 6 comune rurale(108). *Județul Caliacra* era înregistrat cu o suprafață de 4950 km p. și era împărțit în 7 plăși și 58 comune: *Bazargic* - cu 11 comune rurale; *Ghelengic* - cu 7 comune rurale; *Curt-Bunar* - cu 8 comune rurale; *Gargalâc* - cu 9 comune rurale; *Balcic* - cu 8 comune rurale; *Cociular* - cu 8 comune rurale; *Arabagilar* - cu 7 comune rurale.(109)

Cu sprijinul comisiilor pentru verificarea cetățeniei, în cursul anului 1915 se realizează și o primă recensare a populației celor două județe cu date mai apropiate de realitățile demografice ale provinciei. Astfel, în decembrie 1915, populația județului Caliacra număra 149.106 persoane, dintre care 29.038 locuiau în mediul urban și 120.068 în mediul rural, iar județul Durostor înregistra un total de 137.341 locuitori, repartizați pe medii astfel: 22.972 - urban; 114.360 - rural.(110)

Din păcate nu dispunem de date din această perioadă în ceea ce privește repartiția pe naționalități a populației celor două județe. Dar ele nu pot fi esențialmente modificate față de cele din vara anului 1913. Un lucru este însă sigur. Populația de origine bulgară trebuie să se fi redus cu două-trei mii de locuitori ca urmare a părăsirii Cadrilaterului de cei din fosta administrație, precum și de unele elemente care au refuzat să accepte cetățenia română. În schimb, numărul românilor crește cu peste 5.000 de locuitori, după cum afirmă Ion Cămărășescu, care în decembrie 1914 recenza numai în județul Durostor

Administrația românească în Cadrilater

7.353 de români, precizând că “în acest număr nu intră nici funcționarii numiți după anexiune, nici armata”.(111) Referitor la funcționarii români care s-au oferit voluntari să lucreze în Cadrilater, o Notă a prefectului județului Ialomița, din 24 septembrie 1914, menționa că numai din acest județ plecaseră în județul Durostor 278 persoane cu experiență în actul de administrație pentru a fi numiți secretari comunali, notari și chiar administratori de plăși(112).

Pe de altă parte, deși statul român nu a încurajat aducerea de coloniști români fie din țară fie din rândul comunităților de vlahi din Balcani, constatăm încă din această perioadă sosirea unor familii de români în Cadrilater. În acest sens, administratorul plășii Curt-Bunar raporta prefectului județului Caliacra că pe 6 august 1914, granița bulgaro-română a fost trecută de un număr de 276 de persoane, care au declarat organelor de frontieră: “Suntem români născuți în Bulgaria. Cunoaștem limbile română, turcă și bulgară. Am emigrat în România unde avem rude și unde e mai bine de trăit”. Prefectul George Geogescu ordona ca întreg lotul de români să fie trimis la Bazargic, de unde urmau să fie orientați spre așezările rurale din județ unde comisiile de verificare a terenurilor găsiseră pământ excedentar(113). În raportul său către Ministerul de Interne, el avea să menționeze: “În decursul acestui an, foarte mulți plugari din țară și chiar de dincolo au venit să ne solicite dreptul de a se stabili în comune și deși de bună seamă această colonizare trebuie să se facă cu o anumită regulă, care nu s-a stabilit până acum, totuși nu ne-am putut opri de a le permite

Administrația românească în Cadrilater

stabilirea având grijă de a-i stabili în grupe în aceeași comună dându-le loc de casă. Până la împroprietărire acești locuitori sunt arendași ai statului și au puțină astfel de a-și completa o gospodărie și desigur a realiza și oarecare economii cu care să achite primele rate ale pământurilor ce vor dobândi în viitor” (114).

O primă direcție asupra căreia și-au concentrat atenția prefecții celor două județe, Ion Cămărășescu și George Georgescu, după ce, imediat după promulgarea *Legii pentru organizarea Dobrogei Noi*, sunt reconfirmați pe funcții prin înalte Decrete regale, a fost aceea de a propune validarea în funcții a administratorilor de plăși și a șefilor serviciilor publice județene numiți anterior apariției legii, precum și pentru constituirea comisiilor speciale prevăzute de noua lege pentru acordarea cetățeniei române și pentru verificarea titlurilor de proprietate.

O a doua măsură luată a fost aceea de a se face frecvente deplasări în localitățile rurale ale celor două județe în vederea instalării primarilor și a comisiilor interimare, în conformitate cu prevederile Legii. Este elocvent, în acest sens, raportul prefectului județului Caliacra, înaintat Ministerului de Interne în decembrie 1914, din care cităm: “După cum știți, potrivit legii de organizare, comunele sunt administrate de comisiuni interimare care au atribuțiunile consiliilor comunale. Socotesc că la 1 mai 1915, listele de încetățenire vor fi terminate și atunci vom proceda la întocmirea listelor electorale, iar în urmă la alegerea consiliilor comunale. La numirea comisiilor interimare, am ținut seama de naționalitatea de origină a locuitorilor care

Administrația românească în Cadrilater

compun comuna și astfel mai toate comisiile sunt compuse și din turci și din bulgari; în câteva comune am numit români care erau stabiliți de mai înainte în localitate sau care se stabilise după ocupațiune.... Pe lângă notar, la fiecare primărie este un secretar și la comunele mai mari și un copist, pe lângă telefonistul primăriei care lucrează și el în cancelarie... Mai toate comunele au localuri proprii pentru primării, unele din ele sunt construcțiuni moderne, frumoase și încăpătoare. Toate aceste localuri au fost reparate în cursul verii și li s-a completat mobilierul, mai la toate s-a mobilat câte o cameră unde să se poată găzdui funcționarii publici, la trecerea lor prin comună”(1 15).

Într-adevăr era nevoie de amenajarea unor spații în care să fie găzduiți funcționarii din administrația publică, aflați în permanență în comune, sate și cătune pentru a asigura transpunerea în fapt a prevederilor legii. Arhivele istorice centrale păstrează și astăzi dosare voluminoase care cuprind, îndeosebi, rapoartele de teren ale administratorilor de plăși. Procesele-verbale încheiate de administratori cu prilejul inspecțiilor efectuate comunelor rurale din cele două județe făceau referire la următoarele aspecte: 1. Probleme de stare civilă(născuți, morți, căsătoriți); 2. Probleme privind cancelaria și arhiva; 3. Starea drumurilor; 4. Țara; 5. Starea sanitară; 6. Alte probleme(starea generală a comunei, comerț, comunicații telefonice, stadiul lucrărilor efectuate de comisiile pentru cetățenie și proprietate, nemulțumiri ale locuitorilor)(116).

Despre rezultatele acestor eforturi, prima publicație românească care apărea în Cadrilater, ziarul “Ecoul”, editat și tipărit la Bazargic, avea să consemneze, în numărul său din 22

Administrația românească în Cadrilater

august 1914: “Un an a trecut numai de la ocupația română! Un an însă plin de folos, prosper în toate privințele, vădit în ameliorările ce s-au adus stării orașelor, satelor, comerțului, instituțiilor, școalelor etc, printr-o administrațiune stăruitoare, cu spirit de înaltă civilizație. Bugetele comunelor s-au format pe principiul unei echitabile distribuii de fonduri. Dările către stat și comune ale locuitorilor sunt mult mai suportabile ca în trecut. Comisia numită de Guvern verifică titlurile proprietăților rurale. În Balcic s-a instituit o comisie de verificarea proprietăților și terenurilor rurale. S-a înființat un vapor cu curse regulate între Constanța-Balcic cu deservirea Cavarnei. S-a îngrijit de salubritatea excesivă a orașelor și satelor, s-au creat șosele noi, școlile s-au reparat, s-au luat măsuri de aliniere prin orașe și sate, iar străzile orașelor s-au pietruit.”

Referitor la atitudinea deosebit de conciliantă și nepărtinitoare a autorităților române față de populația majoritară a Cadrilaterului, de etnie musulmană și bulgară, același ziar, în numărul său din 4 decembrie 1914, preciza: “Românii nu și-au dezis numele de popor civilizat, prin purtarea ce a avut față de populația de aici, de la ocupație până în prezent. Aceasta, de altfel, e o nouă caracteristică a lor, care <ri pe viitor se va menține, atât prin dreptele procedări ale autorităților, cât și prin spiritul lor conciliant. Relevând această stare de lucruri mulțumitoare, nu putem decât aduce laude Guvernului, pentru programul impus acestui teritoriu și care a avut până în momentul de față darul de a mulțumi pe toată lumea”.

Rezultatele pozitive obținute de administrația românească în Cadrilater în acești ani de început, nu ar fi fost posibile fără

Administrația românească în Cadrilater

sprijinul organelor de ordine publică constituite în cele două județe. *Unitățile de jandarmi* se reorganizează odată cu intrarea în vigoare a Legii din 1/14 aprilie 1914, cele două companii de la Silistra și Bazargic reușind să-și constituie în fiecare comună câte un post fix de jandarmi, grupate în secții, la nivelul fiecărei plăși. Astfel, la 1 ianuarie 1915, în județul Durostor funcționau 6 secții cu un total de 329 de jandarmi, iar în județul Caliacra 7 secții cu 354 de jandarmi. Ambele companii erau conduse de câte un maior de jandarmi, având ca ajutori câte un locotenent(117).

În sarcina jandarmilor se afla patrularea drumurilor, supravegherea localităților din zona de competență, urmărirea și prinderea infractorilor și dezertorilor din armată, exercitarea poliției judiciare, asigurarea pazei și ordinei în localitățile rurale de reședință și-n satele și cătunele aparținătoare. Misiunea lor era cu atât mai grea cu cât populația rurală din cele două județe refuza, mai ales în cazul celei de etnie bulgară, să coopereze, mai mult, acoperind chiar multe fapte ale bandelor de comitagii care încep să-și facă simțită prezența mai ales în localitățile de frontieră. Tocmai acest aspect era avut în vedere de prefectul județului Caliacra atunci când raporta Ministerului de Interne: “Populația acestui județ fiind compusă din streini de neam ^i limbă, neavând nici o cunoștință de legile țării, neînțelegând și nevorbind altă limbă, decât limba originii lor, lesne se înțelege de oricine greutățile ce au întâmpinat și întâmpină jandarmii când vin în contact cu populațiunea, mai ales în cazuri de urmăriri, cercetări, pentru constatarea și consemnarea în acte a diferitelor crime și delictes”(1 18).

Administrația românească în Cadrilater

În baza ordinelor Inspectoratului general al Jandarmeriei rurale, orice eveniment petrecut în teritoriul de competență al unui post de jandarmi se raporta telefonic secției de care depinde, iar șeful secției făcea o sinteză care era adusă la cunoștința administratorului de plasă și a comandantului companiei județene în seara fiecărei zile. La rândul ei compania informa atât conducerea Prefecturii cât și direcția de specialitate din Ministerul de Interne de la București. ³i pentru a înțelege exact volumul de muncă al jandarmilor din Cadrilater în această perioadă, iată care fusese activitatea, raportată sintetic, a Companiei județului Durostor, în anul 1914: “Au dresat un număr de 34 procese verbale pentru crime, 6 procese verbale pentru sinucideri, 1087 procese verbale pentru diferite delictе, 62 procese verbale pentru delictе de vânat, 65 procese verbale pentru delictе silvice, 1371 procese verbale pentru contravențiuni, 56 procese verbale pentru fapte diverse: contrabande, mituiri, etc” (119).

Dacă în localitățile rurale ordinea publică era asigurată de către jandarmi, Poliția era reprezentată în cele două județe ale Cadrilaterului de către *polițiile de orașe și polițiile de frontieră*, instituții administrative care au fost încă de la început încadrate cu un personal deosebit de competent, detașat de la cele mai importante unități de poliție din țară. *Legea pentru organizarea Dobrogei Noi* consfințea următoarea structură polițienească în Cadrilater: județul Durostor - două poliții orașenești, la Silistra și Turtucaia, două poliții de port, de asemenea la Silistra și Turtucaia și câte o poliție de frontieră la punctele Turcșmil, Agifaclar, Omurcea și Ibrahim-Mahle;

Administrația românească în Cadrilater

județul Caliacra - trei poliții orășenești, la Bazargic, Balcic și Caverna, o poliție de port, la Balcic și cinci poliții la punctele de frontieră. În afară de polițiile administrative propriu-zise, la Silistra și Bazargic se înființează câte o brigadă specială a poliției de siguranță, iar la Turtucaia și Balcic două sub-brigăzi, unități care vor avea mult de lucru cu agenții Organizației “Dobrogea”, ale cărei obiective declarate subscriau subminării administrației românești din Cadrilater și pregătirea readucerii sub ocupație bulgară a acestui teritoriu, așa cum o dovedesc numeroase documente de arhivă ce se mai păstrează încă în fondul arhivistic al Poliției orașului Silistra(120).

Litigiile dintre locuitori, cât și cauzele penale se aflau în competența de judecată a instanțelor stabilite de Legea din 1/14 aprilie 1914 în cele două județe, lege care la art. 93 reconfirma toate instanțele din Cadrilater înființate în baza Deciziei din 10 octombrie 1913. Apar în plus tribunalele mahomedane de care face vorbire legea, precum și două instituții speciale cu atribuții juridice: 1) câte o comisie județeană pentru stabilirea calității de cetățean român, alcătuite din un consilier al Curții de Apel din Constanța, președintele tribunalului județean respectiv, sau un judecător delegat de acesta, prefectul județului, sau în lipsa acestuia, un inspector general administrativ delegat de Ministerul de Interne; 2) o comisie centrală pentru verificarea drepturilor de proprietate sau de posesie, compusă dintr-un consilier al Curții de Apel, un președinte de tribunal sau judecător și câte un reprezentant al ministerelor de interne, finanțe și domenii, numiți cu avizul Guvernului(121).

Administrația românească în Cadrilater

Referitor la activitatea instanțelor de judecată, găsim relevantă următoarea afirmație, datorată lui Ion Cămărășescu: “Cu concursul administrației românești care a pus la îndemâna magistraților toate mijloacele necesare menite să înlesnească normala funcționare a justiției..., tribunalul a putut să-și îndeplinească menirea sa de a nu întrerupe cursul justiției de care sunt legate atâtea interese morale și materiale și de a contribui astfel la cimentarea legăturilor dintre populațiunea locală și noua lor patrie. De altfel numărul afacerilor pendinte de acest tribunal este o dovadă de încrederea pe care o inspiră instituțiunile noastre judecătorești populațiunii din acest teritoriu. În adevăr, de la înființarea sa(15 octombrie 1913) și până la 1 septembrie 1914, adică în mai puțin de un an de zile, tribunalul a rezolvat 2407 afaceri, din care 690 de sentințe propriu-zise, iar restul jurnale de cameră privitoare la confirmări de mandate, la eliberări de garanții, la confirmări de acte de stare civilă și altele”(122).

În ceea ce privește activitatea comisiilor speciale înființate în baza *Legii pentru organizarea Dobrogei Noi*, cu tot sprijinul primit din partea reprezentanților autorităților locale, acestea nu și-au putut duce la bun sfârșit lucrările până în vara anului 1916. O mărturie contemporană avea să justifice acest fapt. Astfel referindu-se la lucrările comisiei de verificare a titlurilor de proprietate și posesie, prefectul de Caliacra recunoștea, cu amărăciune: “Împrejurările externe însă au făcut ca să se suspende lucrările acestor comisiuni deoarece ele s-au descompletat prin faptul că cea mai mare parte din membrii ce le compuneau au fost chemați la concentrare. Comisiunile

Administrația românească în Cadrilater

nu și-au mai reluat lucrările și probabil că ele nu vor reîncepe lucrul decât după liniștea generală”(123).

Programele de dezvoltare edilitar-gospodărească a localităților celor două județe, precum și asigurarea fondurilor financiare necesare bunei funcționări a instituțiilor de administrație publică necesitau elaborarea unor bugete județene și locale acoperitoare, în caz contrar, apelându-se la subvenții din partea Ministerului de Interne. Din acest motiv, administrațiile financiare de la Silistra și Bazargic au depus eforturi stăruitoare atât pentru elaborarea unor bugete realiste cât și pentru indentificarea surselor de colectare a veniturilor în conformitate cu prevederile *Legii privind organizarea Dobrogei Noi*.

Deși și în acest domeniu s-au întâmpinat numeroase dificultăți generate de întârzierea lucrărilor comisiei de stabilire a proprietății de stat și particulare, “încasările sunt satisfăcătoare și toate plățile la zi”, după cum afirma prefectul județului Caliacra.(124) și în județul Durostor se va reuși elaborarea unor bugete relativ solide. Astfel, Bugetul pentru exercițiul financiar 1915/1916, aprobat prin Decretul regal nr. 1182 din 25 aprilie 1915, prevedea un buget cu suma de 1.058.509 lei, atât la venituri cât și la cheltuieli, care urma să asigure buna funcționare a prefecturii județene și administrațiilor de plasă, pentru instanțele judecătorești, jandarmeria rurală și poliție, arestul preventiv, sănătatea publică, serviciul sanitar veterinar, instrucția publică, cultul, poșta, telegraful, telefonul și percepia locală (125).

Sursele bugetare au fost folosite și pentru realizarea unor lucrări de infrastructură și edilitar-urbanistice, atât de necesare

Administrația românească în Cadrilater

noului teritoriu. Așa, spre exemplu, pentru a se lega Cadrilaterul cu sistemul de cale ferată din Dobrogea de Nord, în martie 1914 se elabora proiectul de construire a tronsonului de cale ferată Bazargic-Cobadin, lucrare care avea să fie finalizată în numai opt luni, astfel încât întreaga linie Bazargic-Mircea Vodă era dată în circulație în decembrie 1915(126). Și pentru construirea de șosele pietruite în cele două județe s-au făcut eforturi financiare considerabile. Astfel în intervalul 1914-1916 numai în județul Caliacra pentru realizarea a 163 km de drumuri pietruite noi, s-a utilizat suma de 2.445.000 lei, ceea ce echivala cu bugetul județean pe 18 luni(127). Semne vizibile de progres încep să apară și în localitățile reședință de județ. Când, pe 3 august 1915, Bazargicul primea vizita reginei Maria și a altetelor regale, principele Carol și principesa Elisabeta, orașul își schimbase mult în bine înfățișarea: “Astăzi nu se mai găsesc nici gropi, nici mlaștini în mijlocul său. Străzile centrale sunt asfaltate până la periferia orașului. În Bazargic iluminatul este aproape electric. În capitala județului se mai află grădini, piețe publice, plantații de arbori”(128).

O altă sursă contemporană menționa despre intențiile de modernizare ale județului Caliacra: “Îndată ce evenimentele vor permite, județul urmează să contracteze un împrumut pentru construcțiunea unui palat de justiție, a unui palat administrativ, a localurilor pentru administratorii de plăși și secții de jandarmi, precum și judecătorii.”(129). Aceleași frumoase ambiții nutrea și prefectul de Durostor, Ion Cămărășescu, dar precipitarea evenimentelor generate de declanșarea primului război mondial și, mai ales, ocuparea Cadrilaterului, vor determina amânarea acestor proiecte pentru câțiva ani buni.

Administrația românească în Cadrilater

Despre o viață politică propriu-zisă nu se poate vorbi în Cadrilater. Deși Legea din 1/14 aprilie 1914 garanta drepturi și libertăți largi pentru cetățenii celor două județe, inclusiv dreptul de asociere, de a alege și a fi aleși, nefinalizarea lucrărilor comisiilor de acordare a cetățeniei române a împiedicat constituirea unor formațiuni politice și organizarea de alegeri locale. Cu toate acestea, intelectualii români din Cadrilater, înalți funcționari publici de aici urmăreau cu încordare desfășurarea evenimentelor politice din București și din țară, mai ales după declanșarea primului război mondial, când se întetesc și presiunile diplomatice asupra României privind clarificarea poziției ei față de unul sau altul din cele două blocuri militare aflate în conflict. Când Bulgaria se hotărăște, în septembrie 1915, să intre în conflict de partea Puterilor centrale, românii din Cadrilater știau exact că Germania și Austro-Ungaria promisese Guvernului de la Sofia tot sprijinul pentru ocuparea nu numai a județelor Durostor și Caliacra, ci a întregii Dobroge(130).

Toate acestea vor determina o încordare a stării de spirit în Cadrilater. Este elocvent, în acest sens, un raport pe care îl trimitea Ion Cămărășescu, în martie 1916, Ministerului de Interne de la București: “Locuitorii bulgari din județ sunt tot mai des contactați de emisari de la Sofia. Prin sate, mai ales, se constată împotriviri fățișe la plata dărilor, iar notarii, secretarii și percepatorii români sunt tot mai mult amenințați. Actele banditești de la frontieră se intensifică”(131). Din nefericire, numai peste câteva luni, amenințările bulgarilor deveneau o crudă realitate.

Referitor la **activitatea economico-socială și culturală** din Cadrilater în acești primi ani de administrare românească,

Administrația românească în Cadrilater

puținătatea documentelor de arhivă și a altor surse istoriografice nu ne permite să realizăm o prezentare exhaustivă a acestor domenii. Mai mult, lucrările istoricilor bulgari prezintă această perioadă drept catastrofală, motivând că anii 1913-1916 au însemnat pentru Cadrilater ani de înapoiere economico-socială și culturală, afirmații mai mult decât gratuite, care nu se bazează decât pe articolele de epocă din presa bulgară și pe rapoartele tendențioase ale Legajiei bulgare de la București(132). Să vedem însă cum este privită această problemă, așa cum reiese ea din rapoartele prefectilor Cămărășescu și Georgescu, din lucrările unor intelectuali români care au trăit aceste evenimente, precum și din puținele documente de arhivă contemporane.

Din punct de vedere economic, profilul predominant al Cadrilaterului era cel agricol, industria și comerțul în sensul modern al cuvântului, fiind slab reprezentate. Atât în județul Durostor, cât și în județul Caliacra, datorită regimului funciar impus de legislația bulgară încă din anul 1904 când se adoptă *Legea despre bunuri, proprietate și servituți*, care abrogă vechile reglementări otomane în materie și o mare parte a terenurilor devin proprietate privată a statului bulgar, suprafețe ce vor fi apoi date în proprietate sau arendă, atât etnicilor bulgari din Cadrilater, cât și celor ce au fost colonizați aici după anul 1878, administrația românească va găsi aici mari proprietăți arendășești, de până la 2000 de ha, pe care se practica o agricultură extensivă(133).

Din cauză că lucrările comisiilor de verificare a titlurilor de proprietate nu și-au finalizat lucrările până în vara anului 1916, această situație s-a perpetuat și sub administrația

Administrația românească în Cadrilater

românească. Acest fapt era confirmat și de raportul prefectului de Caliacra, înaintat Ministrului de Interne în ianuarie 1915: “Astfel că astăzi frații Costoff, din satul Poiraz comuna Pcelarovo, stăpânesc peste 2000 de hectare... Cazuri de asemenea natură trebuie să fie foarte numeroase și ele nu se vor rezolva și nu vor ieși la iveală decât odată cu revizuirea titlurilor de proprietate”(134). Că avea dreptate prefectul George Georgescu când făcea aceste afirmații, o dovedesc și documentele de arhivă. Astfel, pentru anul agricol 1914/1915, Oscar Fischer, din satul Cur-Mahle, județul Caliacra, avea în proprietate o moșie în suprafață de 1170 ha, pe care o lucra cu zilieri aduși din Bulgaria(135). La fel, cetățeanul bulgar B.N. Tuciarmanski, domiciliat în Varna, avea în județul Caliacra, următoarele proprietăți de terenuri agricole, pe care le lucra cu 180 de zilieri: o moșie de 400 ha în satul Racovschi; o moșie de 1500 ha în satul Iastăkcilar și o moșie de 500 ha în satul Hamzalar(136). Situația proprietății particulare era similară și în județul Durostor. La 31 decembrie 1914, aceasta se prezenta, după cum urmează(137):

<u>Nr. proprietari</u>	<u>suprafața deținută</u> (în ha)	<u>media proprietății</u> (în ha)
13.393	16.632,31	1,24
4.836	21.161,51	4,37
4.020	31.125,45	7,80
3.388	51.391,46	15,17
26	1.895,20	71,50
24	5.806,32	214,90
5	3.161,45	632,29
2	3.016,58	1.508,29

Administrația românească în Cadrilater

Constantin TUDOR

În ceea ce privește structura culturilor, în Cadrilater se cultivau cerealele (numai în județul Durostor, în anul agricol 1914/1915, cu grâu se cultivaseră 46.527 ha, cu orz - 7.988 ha, cu secară - 4.147 ha, cu ovăz - 1.586 ha, iar cu porumb - 14.630 ha), fasolea (care în județul Durostor ocupa locul doi ca suprafață, după grâu: 16.258 ha), legume, zarzavaturi și tutun. Despre această din urmă cultură, prefectul Ion Cămărășescu preciza: “Durostorul este o regiune foarte priicioasă culturii tutunului. Terenul este deluros iar clima mult mai dulce decât dincolo de Dunăre. Tutunurile se colorează ușor într-un galben roșiatic. Cultivarea lor sistematică, nefăcându-se decât din anul acesta, nu se poate preciza încă nimic privitor la calitatea producției; prima recoltă se află acum în fermentare în depozitele Regiei... Cultura tutunului a fost introdusă la 10 martie 1914 și s-a extins foarte repede... Întinderea totală cultivată în întregul județ este de 639 ha”(138).

Referitor la modul de lucrare al pământului agricol, majoritatea lucrărilor se executau manual și cu ajutorul vitelor: “Pământul având o fertilitate mare, agricultorii nu simt încă nevoia unei plugării mai sistematice. Adeseori se vede pe câmp 8-10 vite înșirate la un plug, când se examinează însă arătura se vede că abia se zgârie pământul... Mașinile de secerat sunt foarte răspândite pretutindeni, în schimb însă foarte mulți mici proprietari treacă încă cu caii. Marii proprietari nici ei nu fac o agricultură mai sistematică și spre mirarea noastră nu am găsit nici un conac de moșie care să posede gospodăria care se găsește mai la toți proprietarii și arendașii noștri, care cultivă o suprafață mai însemnată de pământ”(139).

Administrația românească în Cadrilater

A doua ocupație, ca importanță economică pentru locuitorii Cadrilaterului o reprezenta creșterea vitelor, mai ales bulgarii fiind recunoscuți ca buni crescători de animale. Vitele, caprele și oile, caii, porcii și păsările sunt nelipsite din gospodării și creșterea lor este favorizată și de existența unor islazuri comunale îndestulătoare ca suprafață și cu o bună calitate a nutrețurilor(numai în județul Durostor suprafața acestora depășea 10.000 de hectare). Un rol important în ameliorarea raselor de animale din zonă l-a jucat, în această perioadă, Ferma de stat model din Silistra, care s-a bucurat de o atenție deosebită atât din partea autorităților administrative locale cât și a Ministerului Agriculturii și Domeniilor de la București.(140) Un recensământ al animalelor din cele două județe ale Cadrilaterului, realizat în ianuarie 1916, înregistra următoarele efective totale: 380.472 capete bovine, 476.323 oi și capre, 43.576 cai, noateni și măgari, 18541 porci(141).

Regiune cu o largă deschidere la Dunăre și Mare, precum și cu numeroase lacuri și privaluri, Cadrilaterul a fost cunoscut din vechime ca o zonă piscicolă cu tradiție. “Durostorul nu suferă de lipsa peștelui. - afirma Ion Cămărășescu - Dimpotrivă, se îndestulează cerințele populației locale și se mai trimite pește în diferite dire și iuni: La Oltenița și la București, din Turtucaia; la Călărași din Silistra și la Bazargic, Balcic și Caverna din Srebărna”(142). În acești primi ani ai administrației românești constatăm o intervenție treptată a statului și pentru reglementarea legală a acestui domeniu economic, lacurile și bălțile, împreună cu exploatarea economică a acestora trecând în răspunderea și proprietatea statului prin *Legea de organizare*

Administrația românească în Cadrilater

a Dobrogei Noi. Fermele piscicole din Durostor, care fuseseră înființate la Silistra, Turtucaia, Sreberna și Popina, se aflau sub autoritatea Revizoratului pescăriilor statului de la Oltenița.

Pădurile constituiau o altă bogăție naturală a Cadrilaterului. Cu excepția celor aflate în proprietate particulară și a căror suprafață era neînsemnată, restul pădurilor din județele Durostor și Caliacra, a căror suprafață înregistra aproximativ 90.000 de hectare, trecuseră în proprietatea statului român, prin Legea din 1/14 aprilie 1914. Pentru întreținerea și exploatarea rațională a acestora se înființaseră patru ocoale silvice, la Silistra, Turtucaia, Curt-Bunar și Bazargic, care se aflau în subordinea Inspectoratului silvic regional cu sediul la Bazargic(143).

Stabilimentele industriale și comerciale propriu-zise, înregistrate, începând cu anul 1914 la Camera de comerț și industrie din Constanța, a cărei jurisdicție se extinsese și asupra județelor Durostor și Caliacra, înregistrau, la 1 ianuarie 1916, un număr de 892 firme individuale și comerciale, constituite, în marea lor majoritate, în orașele Silistra, Turtucaia, Bazargic și Balcic. De departe, cea mai importantă ramură industrială o reprezenta industria de morărit, iar cele mai semnificative stabilimente comerciale erau restaurantele, birturile și magazinele de coloniale și manufactură(144). Acestora li se adăugau morile sătești.

O mențiune specială se cuvine a fi făcută pentru activitatea comercială a celor două porturi dunărene Turtucaia și Silistra, precum și a portului maritim de la Balcic, pe unde se desfășura întreaga activitate de import-export a Cadrilaterului. Prin porturile de la Dunăre se importa, în ordine, zahăr, alcool,

Administrația românească în Cadrilater

petrol, coloniale și diferite produse manufacturate și se exportau cereale, lemn, animale vii, balastu și nisip(145). De asemenea, pe la Balcic, județul Caliacra exporta anual în jur de 5000 vagoane de cereale, în condițiile în care în port nu se executaseră lucrări de amenajare, nu existau diguri de apărare și puncte de acostare, operațiunile de încărcare-descărcare făcându-se exclusiv manual, cu un efort uman și financiar considerabil (146).

Rapoartele celor doi prefecți cuprind numeroase referiri la aspecte ale *vieții sociale* din Cadrilater. În capitolul intitulat “Viața casnică și gospodăria comunală rurală” Ion Cămărășescu sublinia: “țăranul local este de o talie peste mijlocie, voinic, spătos și cu pieptul dezvoltat. Este muncitor, conștiincios și hotărât. Econom din fire până la avariție, duce o viață destul de primitivă, având obiceiul adoptat de la turci de a dormi pe jos.... Condițiunea femeii, atât la bulgari cât și la turci, este inferioară condițiunii bărbatului. Femeia se ocupă de casă și crește copiii, fără a spune cuvântul ei... Cu deosebire de populațiunea de la orașe populațiunea de la sate este relativ avută. Extensiunea și propășirea băncilor populare este o dovadă a bunei lor stări materiale... Petrecherile locuitorilor în zilele de sărbătoare sunt adunarea la prispele caselor sau în fața cafenelelor unde tinerimea joacă hora în sunetele unui cimpoi unic. În zilele de lucru, seara, flăcăii se adună la unele case; convorbirile și povestirea basmelor țin până târziu noaptea”(147). La rândul lui, prefectul de Caliacra constata: “ Satele sunt risipite și îndepărtate unele de altele, din cauza adâncimii stratului aquifer mai cu seamă în nordul județului, ele sunt așezate pe văi, aspectul

Administrația românească în Cadrilater

lor nu este tocmai frumos, mai cu seamă din lipsa plantațiilor. Piatra fiind abundentă în regiune, mai toate casele sunt construite în piatră, tencuite cu lut și învelite cu olane sau țiglă care se fabrică chiar în localitate... În general locuințele locuitorilor de origine bulgară sunt mai frumoase și mai igienice decât locuințele mahomedanilor, în schimb însă o lipsă de confort și la unii și la alții.”(148) Hrana locuitorilor o reprezentau alimentele lacto-vegetariene. “Se consumă în mare cantitate - consemna Ion Cărmășescu - fasole, ceapă, usturoi, ardei, murături și lapte acru. Pâinea este fabricată în casă: nu există brutării în comunele rurale. Familiile avute pregătesc în casă pastramă, cârnați și pește sărat, dar nu le consumă decât foarte rar. Se face adesea magiun din pepene verde; fructele se păstrează uscate cu scopul de a se prepara cu ele un fel de compot numit hușav”(149).

Faptul că alimentarea cu apă, atât a localităților urbane, cât mai ales a celor rurale, era asigurată din fântâni jărănești, precum și starea de igienă și curățenie necorespunzătoare din multe localități, dublate chiar de unele elemente de mentalitate și educație religioasă specifice mai ales populației musulmane, a determinat apariția unor focare epidemice(s-au înregistrat cazuri de febră tifoidă, tifos exantematic, scabie), pe care serviciile sanitare din cele două județe au reușit să le stăpânescă, grație profesionalismului și responsabilității de care au dat dovadă medicii și personalul sanitar de la spitalele și circumscripțiile saniatre din cele două județe. Documentele vremii rețin numele doctorilor V Teodorescu - medic șef al Serviciului sanitar Durostor, N. Teișanu - medic șef al Serviciului sanitar Caliacra,

Administrația românească în Cadrilater

St. Dimitrescu - medic șef al Spitalului Silistra și Ion Periețeanu - medic șef la Spitalul Turtucaia, care au funcționat până în septembrie 1916(150).

Prin *Legea pentru organizarea Dobrogei Noi* statul român luase asupra sa sarcina asigurării gratuității învățământului public primar, ca și în restul țării, comunele urbane și rurale contribuind, la rândul lor, cu sume din bugetele locale pentru asigurarea cheltuielilor de întreținere, reparații și construcții. În momentul aplicării legii, anul de învățământ 1913/1914 era în plină desfășurare. Rezultatele acestui prim an de învățământ în limba română în orașele și satele Cadrilaterului sunt sintetizate cât se poate mai bine în Circulara nr. 90, din 8 iulie 1914, pe care Petre R. Petrescu, revizorul școlar al județului Durostor o trimitea tuturor învățătorilor români: “Acum când anul I de școală în acest teritoriu nou, în Dobrogea Nouă, s-a sfârșit, găsesc prilejul să arunc o ochire în trecutul lui și să evidențiez, la lumina faptelor dv de apostoli, munca, străduința, întreaga energie ce ați depus pentru ca roadele școlii române ți, binefacerile culturii noastre naționale, să se simtă de populația satelor în care ați lucrat. Ați pornit din diferite părți ale țării, de la munte, de la baltă - cum zice cântecul - v-ați avântat pe un teren nou, ca o armată a culturii ca să sădiți pace, civilizație și românism... Ați pășit încrezători în puterile și căldura sufletului vostru, peste gheața primejdioasă a Dunării bătrâne și nu v-ați oprit decât în satele ce ați ales la întâmplare: unele cu câte un local mai bun, altele cu câte un local dărăpănat de vremuri și rigorile războiului... Ajunși la școală ați dat de lucruri străine, ați dat de oameni ce nu înțelegeau limba voastră, ori refuzau s-o

Administrația românească în Cadrilater

vorbească... Este demn de admirat cum i-ați învățat să scrie românește și să citească cu înlesnire pe abecedar și orice altă carte, să povestească faptele mari din istoria țării și, mai presus de toate, să vă iubească și cei mari și cei mici... Prin voi s-au împânzit firele conducătoare prin care va trece în tot cuprinsul Cadrilaterului, un singur curent, acela al simțirii românești și tot prin voi s-a apropiat sufletul populației străine de acela al națiunii noastre. Prin voi, în fine, s-a ușurat munca celor ce vor mai veni, a acelora care vă vor privi cu toată admirația și vă vor cere la tot pasul sfat și îndemn la muncă”(151).

Un alt document contemporan scotea în evidență succesele școlii primare din Cadrilater, după primul an de activitate cu predare în limba română: “Progresele realizate în decurs de un an sunt cât se poate de mulțumitoare. Elevii au început să înțeleagă și să vorbească limba românească, unii chiar să o scrie destul de bine. Au dobândit cunoștințe generale despre țară, despre familia regală și despre drapel. Prin activitatea desfășurată până acum de învățători, prin serbările școlare organizate, prin cursurile de adulți și alte manifestări similare, școala a câștigat sufletește pe un număr mare de locuitori”(152).

Eforturile inimoșilor învățători români au fost susținute de o administrație școlară de excepție, reprezentată de G. Arghirescu, inspector școlar general pentru Cadrilater, ajutat de revizorii școlari L. Mrejeriu și Petre Petrescu - pentru județul Durostor, și V. Stroescu și Al. Voinescu - pentru județul Caliacra (153). Cu asemenea oameni în fruntea cîr colii din Cadrilater și cu sprijinul direct al celor doi prefeți, “bărbații cu cultură superioară, inițiați în bunul mers al administrației” virtutea

Administrația românească în Cadrilater

școlii românești și a slujbașilor ei a reușit să învingă rezistența inițială a populației bulgărești și dezinteresul proverbial pentru instrucție al populației musulmane din cele două județe, ceea ce a condus direct la creșterea numărului de elevi care au început să frecventeze cu regularitate cursurile. Astfel, în anul școlar 1914/1915, situația învățământului public din Cadrilater era următoarea: județul Durostor - 31 grădinițe cu 2016 copii; 67 școli primare, urbane și rurale cu 7415 elevi, un liceu la Silistra, înființat la 1/14 aprilie 1914 și două școli profesionale la Silistra și Turtucaia județul Caliacra - 26 grădinițe cu 1183 copii, 87 școli primare urbane și rurale cu 6620 elevi, precum și Liceul de băieți "N. Filipescu" din Bazargic, înființat la 1 septembrie 1914. Acestor școli, unde toate cursurile se desfășurau în limba română, li se adăugau următoarele unități școlare particulare, cu predare în limbile etniilor respective: 7 școli primare și un liceu bulgăresc, mai multe școli confesionale turcești și un seminar musulman ce funcționa la Bazargic, precum și o școală armenească cu 44 de elevi(154).

Cadrele didactice au fost nu numai dascăli ai elevilor, ci adevărați îndrumători spirituali. De numele lor se leagă și primele manifestări culturale românești din Cadrilater, primele spectacole teatrale, la Turtucaia, Silistra și Bazargic, precum și primele conferințe ținute în cadrul cercurilor culturale. Totodată, împreună cu alți intelectuali români, ei au fost inițiatorii apariției primelor publicații românești. Amintim aici ziarul "Ecoul", editat mai întâi la Bazargic și mai apoi la Balcic, al cărui director proprietar a fost N. Pantely-Stanciu.(au apărut 32 de numere în perioada 2 august 1914 - 20 mai 1916). În

Administrația românească în Cadrilater

iulie 1916, când se făcea bilanțul celui de al treilea an de învățământ românesc în Cadrilater, în Balcani mirosea din nou a praf de pușcă.

c) Intrarea României în primul război mondial și ocuparea Cadrilaterului de către bulgari

Doar un an de zile trecuse de la data la care Conferința de pace de la București consfințise încetarea ostilităților militare din Balcani și încorporarea Cadrilaterului de către România și această zonă avea să se găsească la originea declanșării unei noi conflagrații militare, de data aceasta de proporții internaționale: **primul război mondial**. Motivat de atentatul de la Sarajevo, din 15/28 iunie 1914, conflictul militar avea să izbucnească la 28 iulie 1914, când Austro-Ungaria ataca Serbia. Urmează o serie de declarații de război în lanț (Germania Rusiei - la 1 august; Germania Franței și Belgiei - la 3 august; Anglia Germaniei - la 4 august; Austro-Ungaria Rusiei și Muntenegru Austro-Ungariei - la 5 august; Serbia Germaniei - la 6 august; Muntenegru Germaniei și Franța Austro-Ungariei - la 11 august; Anglia Austro-Ungariei - la 13 august) care vor extinde războiul la nivelul întregii Europe. (155)

Deși se afla încă în vigoare un tratat între țara noastră și Puterile Centrale, în ședința din 3 august 1914 ținută la Sinaia, Consiliul de coroană, după dezbateri furtunoase, declară neutralitatea României față de blocurile militare aflate în conflict, ca o soluție de provizorat ce putea permite o analiză aprofundată a stării generale creată de declanșarea războiului

Administrația românească în Cadrilater

în vederea realizării dezideratului național: unirea cu patria mamă a teritoriilor locuite de români și care se aflau încă sub dominație străină.

În acest context, în perioada imediat următoare, clasa politică românească se va diviza în două curente, unul susținând cauza “securității naționale”, reprezentat de P.P. Carp și Constantin Stere, în a căror opinie intrarea în război de partea Puterilor Centrale ar fi dus, cel puțin, la salvagardarea statului român în frontierele existente, și cel de al doilea curent, reprezentat de Ion I. C. Brătianu, Take Ionescu, N. Filipescu și N. Iorga care considerau că numai împreună cu Antanta România va reuși să-și întrească teritoriul național(156).

Timp de doi ani, primul ministru Ion I.C. Brătianu a negociat în secret cu reprezentanții Antantei o eventuală intrare a României în război, în condițiile în care marile puteri membre ale Alianței ar fi susținut ideea realizării unității naționale și ar fi sprijinit material și militar armata română. După un prim acord realizat cu Rusia încă din data de 1 octombrie 1914, Brătianu va semna, la 17 august 1916, Tratatul de alianță cu Antanta, însoțit de o convenție militară, în baza căruia România se angaja să intre în război împotriva Austro-Ungariei, iar Antanta se declara de acord cu alipirea la România a următoarelor teritorii din componența monarhiei austro-ungare: Transilvania cu Crișana, de la vărsarea Someșului în Tisa până la vărsarea Mureșului în Tisa, Bucovina și Banatul(inclusiv cel sârbesc). Totodată, Tripla Înțelegere se angaja să declanșeze, cu opt zile înainte de intrarea României în război, o ofensivă puternică pe frontul din nordul Greciei, pentru a reține trupele germano-

Administrația românească în Cadrilater

Constantin TUDOR

bulgare și o alta pe frontul austriac care să ușureze viitoarele acțiuni ale trupelor române în Ardeal(157).

După ce în Consiliul de coroană, ale cărui lucrări s-au desfășurat duminică 27 august 1914, se hotărăște intrarea României în război împotriva Austro-Ungariei, în care sens ministrul român de la Viena este împuternicit să prezinte declarația oficială de declarare a războiului, în aceeași noapte forțele militare române trec la ofensivă pe toată lungimea arcului carpat, silind trupele austro-ungare să se retragă pe întregul front (158).

Planul de operații militare al României fusese astfel stabilit: ofensivă la nord și defensivă la sud. La adoptarea unei asemenea poziții o influență deosebită a avut Rusia, care era convinsă că Bulgaria nu va ataca România. Cât de greșită a fost o asemenea abordare avea să se dovedească, din păcate, nu peste mult timp. Cu doar o lună de zile înainte, la 29 iulie 1916, în localitatea Pless, Cartierul german convocase un Consiliu de război secret în cadrul căruia fusese adoptat planul de operații împotriva României, stabilindu-se cu exactitate rolul ce revenea Bulgariei în aceste operații(159).

Că Germania acorda o atenție deosebită frontului din Balcani, reiese și din faptul că la 28 august 1916 în fruntea trupelor germano-bulgaro-turce este numit generalul Mackensen, considerat o somitate în probleme de artă militară, cu o bogată carte de vizită, concretizată în numeroase alte victorii ce le obținuse pe diverse câmpuri de luptă. La dispoziția generalului german se aflau patru divizii bulgare, două divizii turcești și o puternică divizie germană, unități deosebit de bine dotate cu

Administrația românească în Cadrilater

tehnică militară, pregătite să atace România pe întreaga graniță dobrogeană pentru a determina slăbirea atacului nostru pe fronturile din Carpați. Din contră, pe frontul din Dobrogea, considerat defensiv de România și, în consecință ușor de apărat, mai ales că se conta pe promisă ofensivă aliată la Salonic, precum și pe afluirea rapidă în Dobrogea a unor importante forțe militare rusești, România dispunea doar de un efectiv de 71.815 soldați, aparținând Armatei a III-a, aflată sub conducerea generalului Aslan și avea organizate trei capete de pod, la Turtucaia (Divizia17), Silistra(Divizia 9) și Bazargic (Divizia19) (160)..

Operațiile militare în zonă se declanșează încă din noaptea de 30 august 1916, prin atacuri ale trupelor bulgare pe linia de frontieră dobrogeană, deși oficial Bulgaria declara război României la 1 septembrie 1916, ora 10,00, când Guvernul Radoslavoff, înmâna ministrului român la Sofia declarația de război. În aceeași zi, manifestul de război, anunța pe bulgari că “ora răzbunării a sunat”, iar presa bulgară saluta cu bucurie începerea “războiului național” împotriva “inamicului ereditar”(161).

Între 1 și 6 septembrie 1916 s-a desfășurat tragica bătălie de la Turtucaia. Atacul trupelor germano-turco-bulgare orientate asupra capului de pod românesc de la Turtucaia, surprinsese linia de apărare în curs de organizare, cu lucrările nefinalizate. Mai mult, militarii ce alcătuiau Divizia a 17-a proveneau din recruți recentți, fără o experiență deosebită, experiență care lipsea chiar comandantului Garnizoanei, generalul Teodorescu, cunoscut până atunci doar ca autor al unor lucrări de cartografie militară(162). Dacă mai adăugăm și faptul că generalul Aslan

Administrația românească în Cadrilater

conducea operațiunile militare de la București, în timp ce Makensen se afla în imediata apropiere a liniei frontului, vom înțelege și mai bine disproporțiile tehnico-tactice evidente de la început între cei doi combatanți (163)..

După trei zile de lupte încordate, duminică 3 septembrie 1916, pozițiile românești fuseseră supuse unui puternic bombardament de artilerie, ceea ce determină abandonarea avanposturilor și retragerea în interiorul liniei principale de rezistență. Deși la Turtucaia sosesc întăriri de la București, prin Oltenița, luptele din ziua de 5 septembrie 1916, deosebit de sângeroase, se soldează cu victoria inamicului, ceea ce-l determină pe generalul Teodorescu ca a doua zi, pe 6 septembrie 1916, să părăsească comanda Garnizoanei și să treacă Dunărea, la Oltenița. După aproape o săptămână de lupte sângeroase, forțele românești suferă o grea înfrângere la Turtucaia. Din întreaga Garnizoană se salvaseră doar aproximativ 4000 de soldați care reușiseră să treacă Dunărea. Au căzut în mâna dușmanilor, ca prizonieri, 462 de ofițeri și 25.000 de soldați (164).

Despre dimensiunile dezastrului de la Turtucaia, Alexandru Marghiloman nota: “24 august/6 septembrie 1916. Dis de dimineață încep răniții să inunde Bucureștii; mai toate spitalele sunt nepregătite; ele trebuiau să fie puse în stare de serviciu decât peste trei săptămâni! Toți răniții vin de la Turtucaia... La ora două zvonuri sinistre circulă. Mi se anunță că Turtucaia a căzut”(165).

Conform planului general de luptă conceput de forjele germano-turco-bulgare, pe 3 septembrie 1916 fusese prevăzut

Administrația românească în Cadrilater

și un atac puternic asupra Bazargicului, concomitent cu simularea unor incursiuni ale bandelor de comitagii. Surprinzător însă, generalul Arghirescu, comandantul Diviziei a 19-a, însărcinată cu paza Garnizoanei Bazargic, ordonă retragerea, pe 4 septembrie 1916, fără să opună o serioasă rezistență. Împreună cu trupele române se retrage și prefectul George Georgescu, precum și alți funcționari români. După ocuparea Bazargicului, trupele inamice, în marș forțat, ocupă a doua zi și orașele Balcic și Caverna, lăsate practic fără apărare(166)..

Următorul punct asupra căruia generalul Mackensen își concentrează atenția este orașul Silistra. După ocuparea Turtucăii, grosul trupelor germano-bulgare se îndreaptă spre Silistra. În aceste condiții, în noaptea de 7/8 septembrie 1916, la Silistra se întrunesc în ședință membrii Consiliului de război, la care participă și prefectul Ion Cămărășescu. Constatându-se că în fața raportului totalmente inegal de forțe apărarea Silistrei devenise atât inutilă cât și periculoasă, se hotărăște ca începând din dimineața zilei de 8 septembrie să înceapă evacuarea autorităților și a populației românești, Divizia a 9-a, de sub comanda generalului Basarabescu urmând să se retragă în interiorul Dobrogei de Nord(167). După două zile, pe 10 septembrie 1916, trupele germano-bulgare intrau în Silistra. Același Alexandru Marghiloman avea să consemneze în notele sale politice: “29 august/11 septembrie 1916: Am părăsit Silistra; s-au incendiat depozitele noastre de grâu și de petrol, s-a ars Popina, s-a distrus tot ce putea fi distrus și armata s-a retras la Lipnița, la vreo 5 km de Cernavodă. Totul este măcel și pradă în această nenorocită regiune”(168).

Administrația românească în Cadrilater

Constantin TUDOR

Insuccesele de pe frontul din Cadrilater au avut grave urmări asupra desfășurării ulterioare a luptelor în întreg spațiul românesc, anunțând o toamnă de calvar, la sfârșitul căreia o mare parte a teritoriului național ajungea sub ocupație străină. Din păcate, cele două județe ale Dobrogei de Sud, Durostorul și Caliacra, începând din 13 septembrie 1916, vor fi direct încorporate de către statul bulgar, fapt ce avea să fie consfințit de către Puterile Centrale, ai căror reprezentanți se întâlniseră la Sofia, pe 2 decembrie 1916, pentru a decide modul de administrare a Munteniei, Olteniei și Dobrogei.(169) Când, la 7 mai 1918, România era nevoită să semneze Pacea cu Puterile centrale, s-a pus din nou problema Cadrilaterului, care, împreună cu partea de sud a județului Constanța erau anexate Bulgariei. Primul ministru român Alexandru Marghiloman, care semnase tratatul din partea României avea să consemneze: “Prin tratat, în ultimul moment, s-a lăsat bulgarilor partea de jos a Dobrogei până la o linie paralelă cu linia drumului de fier, la o distanță de 10-15 km de ea. Restul este condominium”(170).

Sunt sugestive cuvintele lui Constantin Kirițescu despre ce a însemnat anexarea de către bulgari a Cadrilaterului: “Din punct de vedere administrativ, Cadrilaterul - adică județele Caliacra și Durostor - au fost încorporate direct Bulgariei. Restul Dobrogei a fost dat numai în administrație bulgară. Ca guvernator al provinciei a fost numit fostul prefect al Poliției din Sofia, care s-a instalat la Constanța. S-au instituit peste tot organe administrative bulgare, s-a introdus sistemul de impozite și mărci poștale bulgare, iar limba bulgară a fost declarată limbă oficială pentru autorități și tribunale”(171).

Administrația românească în Cadrilater

În ceea ce privește poziția României față de pierderea Cadrilaterului, acesta a fost considerat ca un teritoriu vremelnic ocupat de inamic, administrațiile celor două județe, Durostor și Caliacra, fiind evacuate, treptat, în zonele care se aflau sub controlul Guvernului român. Astfel, după ocuparea Cadrilaterului, prefectura de Durostor fusese evacuată la Medgidia, mulți funcționari fiind detașați provizoriu în județul Ialomița, iar Prefectura de Caliacra, împreună cu câțiva funcționari, fusese evacuată la Călărași(172). Ulterior, funcție de evoluția defavorabilă a evenimentelor militare pe frontul din Dobrogea, cele două prefecturi, împreună cu administrațiile de plăși sunt evacuate la Brăila. Ion Cămărășescu este numit, în decembrie 1916, comisar guvernamental pentru problemele persoanelor evacuate, în locul lui, funcția de prefect de Durostor fiind girată de Carapancea Dumitru(173).

La începutul anului 1917, cu arhivele ambalate în lăzi, sub directa supraveghere a directorilor de prefectură și a administratorilor de plăși, cele două prefecturi se vor refugia la Huși, în Moldova și vor ține o legătură permanentă, atât cu Guvernul român refugiat la Iași, precum și cu funcționarii români din Cadrilater, detașați pe lângă numeroase administrații de plăși din Moldova. În acest sens, la 12 februarie 1917, Ion Cămărășescu, în calitate sa de comisar guvernamental, trimitea Ministerului de Interne, la Iași, un raport însoțit de un tabel care cuprindea situația detașării funcționarilor de la Prefectura Durostor(174). Din acest raport aflăm că Constantin Gustav, administratorul plășii Turtucaia, împreună cu alți funcționari români din oraș, nu reușiseră să se refugieze și

Administrația românească în Cadrilater

erau în continuare considerați drept prizonieri ai armatei bulgare. Este demn de semnalat faptul că alți funcționari publici din Cadrilater, care nu fuseseră mobilizați, se aflau detașați la instituții similare din Moldova. Astfel, într-o notă a Prefecturii Durostor, din 1 septembrie 1917, se menționa că funcționari ai Polițiilor din Silistra și Turtucaia se aflau detașați în județul Fălciu, unde executau misiuni specifice muncii polițienești (175)..

Chiar după semnarea Păcii de la București, din 7 mai 1918, prin care României i se impusese cedarea Cadrilaterului către Bulgaria, constatăm menținerea administrațiilor românești a celor două județe. Astfel, într-un document oficial, din 21.06.1918, emanat de la Prefectura Durostor, în funcția de prefect al județului îl regăsim pe Ion Cămărășescu, care se afla în continuare la Huși, cu instituția pe care o conducea(176).

După ocuparea întregii provincii transdanubiene, Comandamentul trupelor bulgare de ocupație a acordat prerogative importante în administrarea acestui teritoriu cunoscutei societăți iredentiste “Dobrogea”, care a procedat imediat la lichidarea tuturor societăților și instituțiilor românești, a închis școlile și a impus limba bulgară inclusiv în biserici. Este neîndoielnic faptul că pentru instituțiile românești evacuate din Cadrilater și Dobrogea de Nord, ca și pentru funcționarii acestora refugiați în Moldova, intervalul de timp cuprins între septembrie 1916-noiembrie 1918, a însemnat o perioadă deosebit de dificilă. Dar la fel de adevărat este că pentru românii care au rămas în teritoriile ocupate situația a fost infinit mai grea.

Administrația românească în Cadrilater

Cât de greu le-a fost românilor, împotriva cărora se declanșase un adevărat pogrom reliefa, în primul său număr, din 16.12.1918, ziarul “Ecoul Silistrei”: “Cu ocaziunea retragerii armatelor române și invadarea armatelor inamice, locuitorii județului nostru, ca și cei din restul țării, au suferit mari pagube, unii ajungând în sapă de lemn, iar alții, deși au avut cu ce trăi până acum, se găsesc în situațiuni dificile, neștiind de ce să se apuce nemaivând nici capital nici credite. Pe la sate, pentru motive de strategie, au fost distruse, arse și nimicite diferite case, magazine, șure, etc”.

NOTE

1. Titu Georgescu, *Istoria românilor*, Ed. Fundației “România de mâine”, București, 1997, p. 109-110; vezi și Anastasie Iordache, *Viața politică în România 1910-1914*, Ed. științifică, București, 1972, p. 154

2. Ion I. Nistor, *Recuperarea Cadrilaterului*, în “Analele Dobrogei”, Anul XIX, nr. II/1938, p. 140; vezi și Stoica Lascu, *1913 - acțiune energică a României în sprijinirea asigurării păcii europene și a graniței sale meridionale*, în România de la Mare”, nr.3-4/1994, p.2

3. *Dezbaterile Adunării Deputaților*, sesiunea 1911-1912, nr. 1, ședința din 15 noiembrie 1911, p. 1.

4. Titu Maiorescu, *România, războaiele balcanice și Cadrilaterul*, Ed. Machiavelli, București, 1995, p. 14-15; vezi și Gh. Zbucă, *România și războaiele balcanice 1912-1914*, București, 1999

Administrația românească în Cadrilater

Constantin TUDOR

5. *Cartea Verde. Documente diplomatice. Evenimentele din Peninsula Balcanică. Acțiunea României, septembrie 1912 - august 1913*, Ed. Minerva, București, 1913, p.5

6. Titu Maiorescu, *op. cit.*, p. 25

7. Dumitru Preda, *România și războaiele balcanice*, în "Magazin istoric", Anul XXVII, nr. 7/1993, p. 14; vezi și *Istoria românilor*, vol. VII, tom II, București, 2003, p. 279-283

8. *Cartea Verde*, p. 10

9. G.A. Dabija, *Amintirile unui atașat militar român în Bulgaria 1910-1913*, București, 1936, p. 194-195

10. *Cartea Verde*, p. 10-11

11. Dumitru Preda, *op. cit.*, p. 15

12. *Cartea Verde*, p. 12; vezi și Titu Maiorescu, *op. cit.*, p. 39

13. Apud Dumitru Preda, *op. cit.*, p. 16

14. *Cartea Verde*, p. 13; vezi și Stoica Lascu, *Din istoria Dobrogei de Sud în cadrul României întregite(1913-1940)*, în "Revista istorică", tom VI, nr. 11-12/1995, p. 963

15. Titu Maiorescu, *op. cit.*, p. 40; vezi și *Cartea Verde*, p. 13

16. *Ibidem*, p. 50-51; vezi și Dumitru Preda, *România și războaiele balcanice. Tratatul de pace de la București*, în "Magazin istoric", Anul XXVII, nr. 8/1993, p. 49

17. *Cartea Verde*, p. 24

18. *Ibidem*, p. 27

19. Dumitru Preda, *România... Tratatul de pace...*, p. 50

20. Stoica Lascu, *op. cit.*, p. 964; vezi și *Izvori za istorijata na Dobrudza*, T. I, Sofia, 1992, p. 206-207(doc. 197); I.T. Ghica, *Luarea Silistrei*, București, 1915, p. 5

Administrația românească în Cadrilater

21. I.T. Ghica, *op. cit.*, p. 52
22. *Cartea Verde*, p. 136
23. Ion I. Nistor, *op. cit.*, p. 151-152
24. *Cartea Verde*, p. 203-205. În ciuda acestor evidențe, istoriografia bulgară abordează total tendențios poziția României. Sunt elocvente, în acest sens, afirmațiile cunoscutei Antonina Kuzmanova, care în volumul *Kratka istorija na Dobrudza*, p. 194, afirmă: “Pentru burghezia șovinistă română a venit momentul prielnic, de mult așteptat, pentru atacul în Bulgaria”.
25. Ion I. Nistor, *op. cit.*, p. 152; vezi și Dumitru Preda, *România... Tratatul de pace...*, p. 52
26. *Cartea Verde*, p. 153
27. Titu Maiorescu, *op. cit.*, p. 128-129
28. Apud Dumitru Preda, *România... Tratatul de pace...*, p. 52
29. *Narodnata Katastrofa Voinata 1912-1913*, Sofia, 1936, p. 81
30. *Cartea Verde*, p. 203
31. *Ibidem*, p. 204
32. *Ibidem*, p. 211-212
33. Alexandru Marghiloman, *Note politice, vol. I*, Ed. Scripta, București, 1993, p. 113
34. Apud I.T. Ghica, *op. cit.*, p. 134
35. Titu Maiorescu, *op. cit.*, p. 134
36. Dumitru Preda, *Acțiunea armatei române în cel de al doilea război balcanic*, în “Istoria militară a poporului român”, vol. V, Ed. militară, București, 1988, p. 289

Administrația românească în Cadrilater

Constantin TUDOR

37. *Ibidem*, p. 290-291
38. Ion I. Nistor, *op. cit.*, p. 155
39. *Cartea Verde*, p. 224
40. Apud Dumitru Preda, *România... Tratatul de pace...*, p. 53
41. *Ibidem*
42. Alexandru Marghiloman, *op. cit.*, p. 125-126; vezi și *Istoria românilor*, vol. VII, tom. II, p. 285-287
43. Apud Nicolae Ciachir, *Marile puteri și România*, Ed. Albatros, București, 1996, p. 153
44. Al Cioranescu, *Une restitution historique. La Dobroudja - Terre roumaine*, Paris, 1939, p. 19
45. Titu Maiorescu, *op. cit.*, p. 231
46. vezi textul tratatului la Titu Maiorescu, *op. cit.*, p. 232-237; vezi și *Izvorî na istorijata Dobrudza 1878-1914*, T. 1, Sofia, 1992, p. 230-231
47. *Le traite de paix de Bucarest*, București, 1913, p. 16
48. N. Ciachir și Gh. Botoran, *Diplomația europeană în epoca modernă*, Ed. științifică și enciclopedică, București, 1984, p. 445
49. Gh. Zbucnea, *Românii din Peninsula Balcanică și Tratatul de pace de la București*, în "Dimândarea", Anul II, nr.1/1995
50. Alexandru Marghiloman, *op. cit.*, p. 135
51. G. Murgoci, *țara nouă. Dobrogea sudică și Deliormanul*, București, 1913, p. 28
52. vezi *Legea pentru organizarea Dobrogei Noi*, în "Monitorul Oficial", nr. 1 bis din 1/14 aprilie 1914

Administrația românească în Cadrilater

53. Ion N. Cămărășescu, *Durostorul. Expunerea situației județului la 1 decembrie 1914*, București, 1915, p. 178
54. B.G. Assan, *Quadrilaterul dobrogean*, București, 1912, p. 26
55. Apud “România Mare”, An I, nr. 7/februarie 1914
56. I.N. Roman, *Drepturile, sacrificiile și munca noastră în Dobrogea față de pretențiile bulgarilor asupra ei*, Iași, 1918, p. 51
57. “România Mare”, An I, nr. 4/25.12.1913. Dacă constituie un adevăr istoric faptul că România a fost considerată ca un eliberator de către populația musulmană, majoritară în Cadrilater, la fel de adevărat este și faptul că cea mai mare parte a populației bulgărești din regiune s-a arătat ostilă față de administrația românească.
58. D. Stoicescu, *Organizarea Dobrogei Noi și principiile de justiție*, în “Analele Dobrogei”, Anul XIX, nr. II/1938, p. 167
59. Arhivele istorice centrale, fond Ministerul de Interne, dos. 15/1913, f 2-8
60. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Caliacra, dos. 1/1913, f 7
61. Ana I. Dumitriu, *Descrierea Cadrilaterului*, Călărași, 1914, p. 5; 10.
62. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Caliacra, dos. 1/1913, f 8
63. Arhivele istorice centrale, fond Ministerul de Interne, dos. 17/1913, f 3-5
64. *Ibidem*, dos. 138/1913, f 3;5. De remarcat faptul că toate lucrările de până acum care fac referire la constituirea

Administrația românească în Cadrilater

județelor Durostor și Caliacra amintesc ca primi prefecți ai acestor județe pe Ion Cămărășescu, la Durostor și George Georgescu, la Caliacra. În realitate aceștia vor fi numiți la conducerea celor două județe deabia în ianuarie 1914. Vezi și Carol II, *Între datorie și pasiune. Însemnări zilnice*, Ed. Silex, București, 1995, p. 6; Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Caliacra, dos. 4/1914, f. 2-3.

65. *Ibidem*, dos. 204/1914, f. 4. George Georgescu era licențiat în drept al Universității din Paris. A fost prefect de Buzău în perioada 20 aprilie 1907 - 28 decembrie 1910.

66. *Ibidem*, dos. 211/1914, f. 1. Ion Cămărășescu numit prefect al județului Durostor la 6 ianuarie 1914 și reconfirmat în funcție prin Decretul regal nr. 1540/3.04.1914, era proprietarul moșiei Dâlga din județul Ialomița. Licențiat în drept, la Paris, Ion Cămărășescu s-a dovedit a fi un foarte bun administrator. După 1918 intră în politică, fiind numit ministru de interne și ales deputat în trei legislaturi.

67. vezi Ion Cămărășescu, *Durostorul. Expunerea situației județului la 1 decembrie 1914*, București, 1915, 201 p.; George Georgescu, *Județul Caliacra din punct de vedere administrativ, financiar, economic, social și cultural*, București, 1915, 69 p.

68. Ion Cămărășescu, *op. cit.*, p. 17-21.

69. George Georgescu, *op. cit.*, p. 5

70. *Ibidem*

71. *Ibidem*, p. 6-7; vezi și Arhivele istorice centrale, fond Ministerul de Interne, dos. 16/1913 (detașarea administratorilor de plasă în Cadrilater)

Administrația românească în Cadrilater

72. Ion Cămărășescu, *op. cit.*, p. 90
73. *Ibidem*
74. George Georgescu, *op. cit.*, p. 17-18
75. Apud D. Stoicescu, *Justiția românească în Dobrogea. Schiță istorică*, în “Dobrogea. Cinzeci de ani de viață românească”, București, 1928, p. 714-715.
76. Ion Cămărășescu, *op. cit.*, p. 25; vezi și Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fondurile judecătorești din Cadrilater (Tribunalul județului Durostor, Tribunalul județului Caliacra, Judecătoria mixtă Turtucaia, Judecătoria mixtă Bazargic, Judecătoria mixtă Silistra, Judecătoria mixtă Balcic, Judecătoria rurală Accadânlar).
77. George Georgescu, *op. cit.*, p. 19
78. Ion Cămărășescu, *op. cit.*, p. 29
79. *Ibidem*, p. 30
80. George Georgescu, *op. cit.*, p. 21-22
81. Ion Cămărășescu, *op. cit.*, p. 126
82. George Georgescu, *op. cit.*, p. 61-62
83. Ion Cămărășescu, *op. cit.*, p. 130-131
84. *Ibidem*, p. 44-47
85. Victor Morfei, *Organizația de credit a Dobrogei sudice*, în “Analele Dobrogei”, Anul XIX, nr. III/1938, p. 29-34
86. Ion Cămărășescu, *op. cit.*, p. 48
87. Victor Morfei, *op. cit.*, p. 28
88. Ion Cămărășescu, *op. cit.*, p. 74
89. A. Negoescu și P. Dimitriu, *Durostor. Cuvinte - Fapte - Icoane*, Călărași, 1936, p. 120
90. George Georgescu, *op. cit.*, p. 35

Administrația românească în Cadrilater

Constantin TUDOR

91. Ion Cămărășescu, *op. cit.*, p. 79; vezi și George Georgescu, *op. cit.*, p. 39
92. Ion Cămărășescu, *op. cit.*, p. 49
93. George Georgescu, *op. cit.*, p. 49
94. Apud Sandu Carp, *Promovarea culturii românești în Dobrogea Nouă*, Silistra, 1926, p. 64
95. *Ibidem*, p. 64-66
96. Ion Cămărășescu, *op. cit.*, p. 54
97. Sandu Carp, *op. cit.*, p. 66-67
98. Ion Cămărășescu, *op. cit.*, p. 55
99. George Georgescu, *op. cit.*, p. 40-42
100. Ion Cămărășescu, *op. cit.*, p. 64 și 68
101. *Ibidem*, p. 64; vezi și George Georgescu, *op. cit.*, p. 44-45
102. D. Stoicescu, *Organizarea Dobrogei Noi și principiile de justiție*, în “Analele Dobrogei”, Anul XIX, nr. II/1938, p. 169-170
103. vezi textul de lege integral în “Monitorul Oficial” nr. 1 bis/1/14 aprilie 1914
104. Apud I. Dobrogeanu, *Statul nostru ^politica de întărire a românismului în Dobrogea de Sud*, în “România de la Mare”, nr. 3-4/1994, p. 19
105. *Ibidem*
106. Carol II, *op. cit.*, p. 5-7
107. “Monitorul oficial”, nr. 24 din 7 mai 1914
108. “Monitorul județului Durostor”, nr. 9/15.01.1915
109. “Monitorul județului Caliacra” nr. 10/14.01.1915
110. Apud Romulus Seișanu, *Dobrogea, Gurile Dunării și Insula ăerpilor*, București, 1928, p. 194

Administrația românească în Cadrilater

111. Ion Cămărășescu, *op. cit*, p. 20
112. Arhivele naționale - Direcția județeană Ialomița, fond Prefectura jud. Ialomița, dos. 2/1914, f 48
113. Arhivele istorice centrale, fond Ministerul de Interne, dos. 12/1914, f 14
114. George Georgescu, *op. cit*, p. 65. Referindu-se la aspectele acestor prime colonizări românești în Cadrilater, istoricul bulgar Petăr Todorov, în lucrarea sa *Agrarnite otnoşenia v Iujna Dobrudza 1878-1944*, editată la Veliko Târnovo în anul 1982, consemna, la pagina 18: “Încercări de colonizare în domeniul agriculturii se fac încă din anii primei anexări(1913-1916). Pe pământurile de stat bulgărești și alte pământuri confiscate începe stabilirea unui număr de coloniști - țărani fără pământ, veterani din războiul 1877-1878 și transfugi din Transilvania. Numărul lor este însă mic”.
115. George Georgescu, *op. cit*, p. 7-11
116. Arhivele istorice centrale, fond Ministerul de Interne, dos. 12/1914, 16/1914, 204/1914, 22/1915, 23/1915, 17/1916.
117. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 1/1914, f 2; Prefectura jud. Caliacra, dos. 2/1915, f 7
118. George Georgescu, *op. cit*, p. 15
119. Ion Cămărășescu, *op. cit*, p. 92
120. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Poliția orașului Silistra, dos. 1/1914, f 1-9; dos. 1/1915, f 3-5; dos. 1/1916, f 18-21
121. D. Stoicescu, *Organizarea Dobrogei Noi și...*, p. 185-186.

Administrația românească în Cadrilater

122. Ion Cămărășescu, *op. cit.*, p. 26-27
123. George Georgescu, *op. cit.*, p. 63
124. *Ibidem*, p. 22
125. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 2/1915, f 3-5
126. C. Budeanu și A. Petrescu, *Realizări tehnice și economice în Cadrilaterul dobrogean*, Cernăuți, 1939, p. 4
127. *Ibidem*, p. 3
128. "Ecoul" nr. 22/22.07.1915 și nr. 23/10.08.1915.
129. George Georgescu, *op. cit.*, p. 23
130. vezi M. Mușat și I. Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, Ed. științifică și enciclopedică, București, 1983, p. 464
131. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 1/1916, f 12
132. vezi: V.T. Tocheff, *Propriete fonciere rurale dans la Dobroudja du Sud*, Sofia, 1928, p. 3-9; *Silistra - letopiseș al orașului nebiruit*, Sofia, 1989.(în capitolul 14, intitulat "Din nou greutăți pentru bulgari", se afirmă că primul lucru pe care-l face noua administrație românească în județul Durostor este închiderea instituțiilor bulgare de cultură și învățământ și confiscarea averilor).
133. Apud C. Filipescu, *Agricultura în Dobrogea Nouă*, în "Analele Dobrogei", Anul XIX, nr. III/1938, p. 15-17
134. George Georgescu, *op. cit.*, p. 62
135. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Caliacra, dos. 1/1914, f 7-10
136. *Ibidem*, f 22

Administrația românească în Cadrilater

137. Apud Ion Cămărășescu, *op. cit*, p. 112.
138. *Ibidem*, p. 114-115; 117-118.
139. George Georgescu, *op. cit*, p. 67-68
140. Ion Cămărășescu, *op. cit*, p. 152-155
141. Arhivele istorice centrale, fond Ministerul Agriculturii și Domeniilor, dos. 37/1916, f. 64-68
142. Ion Cămărășescu, *op. cit*, p. 143
143. *Ibidem*, p. 139
144. Arhivele naționale - Direcția județeană Constanța, fond Camera de comerț Constanța, dos. 3/1916, f 7
145. Ion Cămărășescu, *op. cit*, p. 199
146. Virgil Cotovu, *Instalațiile pentru navigația maritimă pe coastele Cadrilaterului*, în “Analele Dobrogei”, nr. III/1938, p. 55
147. Ion Cămărășescu, *op. cit*, p. 165-166
148. George Georgescu, *op. cit*, p. 12
149. Ion Cămărășescu, *op. cit*, p. 167
150. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 1/1914, f 6-7
151. Apud Sandu Carp, *op. cit*, p. 75-77
152. Ion Cămărășescu, *op. cit*, p. 56-57
153. Sandu Carp, *op. cit*, p. 69
154. I. N. Roman, *op. cit*, p. 52-53
155. Mircea N. Popa, *Primul război mondial*, Ed. științifică și enciclopedică, București, 1979, p. 35
156. Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Ed. Univers enciclopedic, București, 1997, p. 273
157. *Ibidem*, p. 275

Administrația românească în Cadrilater

158. Ion Cupșa, *Armata română în campaniile din anii 1916-1917*, Ed. militară, București, 1967, p. 38
159. Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*, vol. I, București, 1922, p. 161.
160. *Ibidem*, p. 166
161. *Ibidem*, p. 164
162. Constantin Kirițescu, *op. cit.*, p. 170
163. *Ibidem*, p. 171
164. *Ibidem*, p. 179-187
165. Alexandru Marghiloman, *Note politice*, vol. II, Ed. Machiavelli, București, 1994, p. 22
166. vezi, Emil Răcilă, *Contribuții privind lupta românilor pentru apărarea patriei în primul război mondial*, Ed. științifică și enciclopedică, București, 1981, p. 66; A. Rădulescu și I. Bitoleanu, *op. cit.*, p. 308-309
167. Constantin Kirițescu, *op. cit.*, p. 195
168. Alexandru Marghiloman, *op. cit.*, vol II, p. 25.
169. Emil Răcilă, *op. cit.*, p. 169
170. Alexandru Marghiloman, *Note politice*, vol. III, Ed. Machiavelli, București, 1995, p. 145
171. Constantin Kirițescu, *op. cit.*, vol. III, p. 162
172. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 1/1916, f 17 și 46
173. Arhivele istorice centrale, fond Ministerul de Interne, dos. 73/1916, f 4
174. *Ibidem*, dos. 38/1917, f 49-50
175. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 1/1917, f 130-135
176. *Ibidem*, f 269.

Administrația românească în Cadrilater

III.
REINSTALAREA ADMINISTRAȚIEI ROMANE³ ÎN CADRILATER.
CREAREA CADRULUI LEGISLATIV
PRIVIND ORGANIZAREA ADMINISTRATIVĂ
^a I ECONOMICO-SOCIALĂ
A JUDEȚELOR DUROSTOR ^a I CALIACRA

Pacea de la București din 7 mai 1918, impusă României de Puterile centrale, prin care statul român era serios amputat teritorial, prin pierderea Dobrogei și a creștelor carpatine, constituia, în concepția Germaniei și Austro-Ungariei, doar un preludiv al politicii lor expansioniste. Conform planului intitulat “Osterreich uber alles, Wenn es nur will”, se preconiza ca România, Serbia, Albania și alte state să devină părți componente ale viitorului Imperiu austro-ungar, ce urma să se reorganizeze și să se constituie pe baze federale. Referitor la condițiile în care Guvernul Alexandru Marghiloman a fost nevoit să accepte condițiile impuse prin Tratatul de pace, este elocvent Memoriul Legației României de la Paris adresat președintelui Franței, cu câteva zile înainte de semnarea tratatului: “Ce putea face România înconjurată de dușmani din toate părțile prin retragerea ultimelor trupe rusești din Bucovina și ocuparea Ucrainei de trupele austro-germane, având populația demoralizată din cauza foametei și a lipsurilor, fără nici o

Administrația românească în Cadrilater

speranță de ajutor din partea aliaților săi? Să lase să fie exterminată armata sa și să aducă la sclavie ceea ce a mai rămas din populația sa civilă sau să cedeze forței, păstrându-și armata, care ar putea astfel să servească aliaților săi când se vor schimba împrejurările”(1).

Regele Ferdinand, marea majoritate a politicienilor români, ca și opinia publică, în ansamblul ei, au privit Pacea de la București doar ca un rău necesar, ca un compromis de moment, care să asigure continuarea existenței noastre în forme statale, cu instituții și armată capabile să pregătească marea noastră renaștere națională, aspecte surprinse, cât nu se poate mai bine în paginile ziarului “România nouă”, care în numărul său din 30 mai 1918, menționa: “Dar se înșeală amar Germania dacă crede că prin orice fel de măsuri ale ei ne va putea sfârâma... Sunt tari tunurile nemțești, dar e mai tare sufletul nostru și credința noastră... Pacea nedreaptă de astăzi va fi începutul unui război nou, pe care-l va duce întreg neamul românesc până la învingerea deplină”. Anglia și Franța, foștii noștri aliați, ca și guvernele altor țări democrate occidentale au înțeles exact atât condițiile în care ne-a fost impus Tratatul de la București, cât și caracterul de provizorat al condițiilor pe care România a fost nevoită să le accepte, inclusiv în ceea ce privește cesiunile teritoriale din Dobrogea și Carpați. În acest sens se exprima secretarul de stat pentru afaceri externe al Marii Britanii, lordul R. Cecil, atunci când, la 1 iunie 1918, se adresa Parlamentului de la Londra: “Guvernul Majestății Sale manifestă o profundă simpatie față de România în situația grea în care a fost pusă, iar prietenilor și foștilor ei aliați le revine să facă tot posibilul

Administrația românească în Cadrilater

ca la o eventuală Conferință de pace să obțină o revizuire a termenilor duri care i-au fost impuși. Miniștrii la Iași ai țărilor aliate au anunțat de fapt oficial guvernul român că guvernele lor nu pot decât să considere nule și neavenite stipulațiile tratatului de pace impus României în ceea ce ele violează drepturile și interesele Puterilor Aliate și principiile pentru care luptăm”(2).

Trebuie remarcat faptul că Tratatul de pace de la București, impus României de Puterile Centrale, nu a fost recunoscut și nici ratificat de regele Ferdinand, chiar dacă Parlamentului de la București, rezultat în urma unui simulacru de alegeri, i se impusese adoptarea documentului semnat de Alexandru Marghiloman. Se poate afirma cu deplină temeinicie că Pacea de la București din 7 mai 1918 nu a reușit să ducă la distrugerea statului român. Regele, Guvernul și armata se găseau pe mai departe în Moldova, iar pe fronturile de luptă trupele Antantei obțineau noi victorii, care vor tranșa definitiv soarta războiului în favoarea țărilor aliate și asociate.

România, care nu-și considera anulate obligațiile asumate față de puterile Antantei, prin Convenția politică și militară semnată la București, în august 1916, aștepta doar momentul prielnic pentru a relua luptele împotriva blocului Puterilor centrale. În condițiile ofensivei generale a forțelor aliate din august-septembrie 1918 și a unei tot mai puternice împotriviri interne, Germania și Austro-Ungaria se declară dispuse să accepte revizuirea Tratatului de la București, în care sens reprezentanții lor de la București încep tratative cu Guvernul Alexandru Marghiloman. Regele Ferdinand rămâne însă pe

Administrația românească în Cadrilater

poziția sa binecunoscută de a nu accepta ideea revizuirii unui tratat pe care el ca șef al statului nu l-a recunoscut și nu l-a ratificat. În acest context, la 6 noiembrie 1918, regele a cerut demisia guvernului Marghiloman și, prin Decret regal, a dizolvat Corpurile legiuitoare, pe care le declară “inexistente și lipsite de orice putere legală”, iar lucrările acestora devin, pe cale de consecință, “nule și neavenite”. Tratatul de pace de la București din 7 mai 1918, cu toate prevederile și consecințele acestuia, este anulat în totalitate(3).

În ceea ce privește Dobrogea, prin Tratatul de pace de la București, României i se impusese să transfere Bulgariei teritoriul anexat în urma hotărârii Conferinței de pace de la București, din vara anului 1913, respectiv Cadrilaterul cu cele două județe Durostor și Caliacra. De asemenea, Bulgaria mai primea aproape jumătate din Dobrogea de Nord, până la o linie ce se apropia de calea ferată Cernavodă-Constanța. Cu toate acestea, delegația bulgară a protestat vehement, pretinzând întreaga Dobrogea. Refuzul Germaniei și Austro-Ungariei de a satisface pretențiile bulgărești, a determinat o puternică reacție a grupărilor iredentiste și revanșarde de la Sofia, care vor determina chiar căderea Guvernului Radoslavov, care semnasese Pacea de la București(4).

Pentru motivarea intențiilor sale anexioniste, Bulgaria declanșase o puternică ofensivă propagandistică, atât în regiune, cât și pe lângă cancelariile statelor din blocul Puterilor Centrale, ce încerca să demonstreze că Dobrogea nu este pământ românesc. Sunt elocvente, în acest sens, cele două congrese de la Babadag, din decembrie 1917 și iulie 1918, organizate de bulgari, în

Administrația românească în Cadrilater

numele “popoarelor din Dobrogea”, prin care se cerea anexarea întregii Dobroge la statul bulgar(5). Intelectuali bulgari de prestigiu, precum Milletici, Ișircoff, Zlatarschi, Arnaudof, Romanski și alții, au publicat, în acești ani, numeroase articole și lucrări de popularizare prin care încercau să motiveze a<^a-zise drepturi istorice ale Bulgariei asupra Dobrogei, până la Gurile Dunării. După cum afirma un foarte bun cunoscător al problemei, “la Berlin, dr. Rizof, ministrul plenipotențiar și omul de încredere al lui Ferdinand de Coburg, publica, în același scop, un mare atlas, reprezentând, pe vreo 40 de hărți, Bulgaria la diferite epoci și explicând în 4 limbi europene (printre care, neapărat și cea bulgară!) înjelesul acelor hărți și limitele la care Bulgaria era îndreptățită să aspire”(6).

Împotriva unor asemenea manifestări și atitudini se vor ridica numeroși oameni politici și cărturari români din Dobrogea, reuniți, la Iai, în jurul ziarelor “Neamul românesc” și “Independența economică”. Constantin Brătescu avea să publice mai multe articole în “Neamul românesc” prin care, pe baza unor argumente istorice pertinente, reliefa vechimea și permanența de locuire a românilor în spațiul dobrogean, iar George Vâlsan publică articole prin care susține drepturile legitime ale românilor în Dobrogea(7). O activitate deosebită în favoarea drepturilor noastre în Dobrogea avea să desfășoare Ioan N. Roman, fost deputat în Parlamentul României, cel care, așa cum sugestiv sublinia Nicolae Iorga, “se pusese în fruntea rezistenței dobrogene”(8). Într-o sinteză publicată mai târziu în “Analele Dobrogei”, nr. 1/1922 și intitulată *Amintiri și documente privitoare la Dobrogea din anul frământărilor*

Administrația românească în Cadrilater

sufletești 1918, I.N. Roman consemna: “Moldova era plină de refugiați dobrogenei. În Iași, mai cu seamă, ei erau foarte numeroși. Se îngrămădiseră acolo o sumă de intelectuali, de mari proprietari și comercianți. Foștii parlamentari, care reprezentaseră Dobrogea în corpurile legiuitoare de mai nainte, erau mai toți la Iași, unii apucați de vremuri acolo, alții înapoiți din Rusia, de la Odesa.”

Constituindu-se într-un adevărat document privind motivarea istorică și politică a luptei românilor pentru păstrarea întregii Dobroge în cadrul statului român, sinteza la care am făcut referire cuprinde textul a mai multor memorii pe care I.N. Roman, împreună cu alți oameni politici și intelectuali dobrogeni, le-a prezentat, la Iași, primului ministru Alexandru Marghiloman, fostului prim-ministru Ion I.C. Brătianu și regelui Ferdinand. Elocvente, ni se par, în ceea ce privește starea de spirit a românilor față de cesiunile teritoriale ce ne fuseseră impuse, cuvintele regelui Ferdinand: “E adevărat că neamul românesc a suferit multe dureri și nedreptăți în tot cursul istoriei sale, dar a găsit în el destulă putere de voință ca să reziste și să se refacă. Nici acum speranța nu trebuie pierdută”(9).

Acțiuni similare au desfășurat și românii aflați în afara granițelor țării pentru apărarea drepturilor României asupra teritoriului dintre Dunăre și mare, stăpânit, în baza unor tratative de pace unanim acceptate și recunoscute de comunitatea internațională, inclusiv de Bulgaria, cea care ocupa pentru moment această regiune. Profesorul Oreste Tafrali desfășoară o susținută activitate publicistică la Paris, are contacte personale cu oameni politici occidentali, cărora le prezintă argumente în

Administrația românească în Cadrilater

favoarea dreptului României asupra întregii Dobroge. El va tipări, la Paris, studiul său intitulat *La Roumanie transdanubienne (La Dobroudja)*, broșura respectivă fiind trimisă la numeroși parlamentari și oameni de cultură francezi, precum și miniștrilor SUA, Angliei și Italiei acreditați la Paris. Studii asemănătoare au mai publicat D. Drăghicescu, la Paris și N. Petrescu-Comnen, la Lausanne, în Elveția.

Ecoul acestor lucrări a fost deosebit, nume ilustre ale culturii europene elaborând, la rândul lor, articole și studii care susțineau, pe bază de documente și argumente etno-culturale drepturile României asupra Dobrogei. Amintim aici doar cunoscuta lucrare a lui Em. de Martonne, *La Dobroudja*, publicată la Paris în vara anului 1918. În Statele Unite ale Americii s-a remarcat activitatea lui Vasile Stoica, membru al misiunii noastre diplomatice din capitala americană, care a publicat, la New York, o colecție de lucrări intitulată *The Roumanians and Their lands*, o broșură specială fiind dedicată Dobrogei(10). Numai așa se poate explica poziția tranșantă în favoarea României, adoptată de Guvernul SUA în a doua parte a anului 1918. Iată ce îi telegrafia, în acest sens, ministrul de stat american lui Charles Wopicka, șeful misiunii americane în România: “Excelența voastră puteți da asigurări guvernului și poporului român că atitudinea Statelor Unite față de România nu s-a schimbat absolut în nici un fel și că președintele nostru își menține declarația în toate punctele. În numele guvernului Statelor Unite vă pot aduce la cunoștință că integritatea, libertatea și independența României reprezintă o datorie de onoare a puterilor aliate. Noi cunoaștem și apreciem sacrificiile

Administrația românească în Cadrilater

Constantin TUDOR

pe care le-a adus România pentru puterile aliate. Armata română eroică a sângerat pentru înalte idealuri ale umanității. Poporul român nu trebuie să se îndoiască că aliații săi, potrivit acordului din 4/17 august 1916, mențin în toată plinătatea lor aspirațiile naționale ale României. Nu poate fi vorba de pierderea nici măcar a unei palme de pământ românesc în favoarea Bulgariei. Cine afirmă asemenea lucruri imposibile nu ia în considerare ce importanță are pentru noi imperativul datoriei de onoare. România nu poate decât să câștige și ea va ieși mândră și puternică din tratativele de pace”(11).

Între timp, pe fronturile de luptă europene se produsese evenimente cu consecințe favorabile României. În fața unei înfrângeri catastrofale iminente, Bulgaria semnează la Salonic actul capitulării (29 septembrie 1918). Este scoasă apoi din luptă Turcia, care semnează armistițiul la 17 octombrie 1918, și Austro - Ungaria (armistițiul se semnează la Padova în 3 noiembrie 1918). Rămasă singură, Germania avea să capituleze și ea, armistițiul încheindu-se la Compiègne, pe data de 11 noiembrie 1918(12). În aceste condiții, la 9 noiembrie 1918, România reia luptele împotriva Germaniei, și Guvernul român adresează un ultimatum de 24 de ore trupelor de ocupație germane pentru a părăsi teritoriul românesc. Pe 18 noiembrie/1 decembrie 1918, regele Ferdinand, încadrat de regina Maria și generalul francez Berthelot, intra triumfal în București, chiar în ziua în care la Alba Iulia se semna istoricul act al Unirii Transilvaniei cu România(13).

Prin armistițiul de la Salonic, Bulgaria reușește să obțină acordul trupelor aliate de a menține în Dobrogea două divizii

Administrația românească în Cadrilater

militare în stare de luptă. România a protestat față de această decizie, dar i s-a răspuns că problema urma să fie decisă după încheierea armistițiului general cu Germania. În fața acțiunilor de jaf ale armatei și administrației bulgare, care începuseră să transporte spre nord importante bunuri din Dobrogea, Comandamentul armatelor aliate, cere imperativ trupelor bulgare, la 24 noiembrie 1918, să părăsească provincia transdanubiană, locul acestora fiind luat de contingente italiene, franceze și engleze. În aceeași zi, o delegație a dobrogenilor refugiați, prezintă un memoriu atât primului ministru român, generalul Coandă, cât și reprezentanților Franței, Marii Britanii și SUA, prin care cereau reînălarea administrației românești în întreaga Dobroge și permișiunea refugiaților români de a se întoarce la vetrele lor(14).

Constituirea Guvernului Ion I.C. Brătianu, la 29 noiembrie 1918, va determina o schimbare radicală de atitudine a Comandamentului trupelor aliate față de cerințele românești privind Dobrogea. În aceeași zi, generalul Berthelot făcea cunoscută hotărârea Consiliului interaliat ca “administrația bulgărească în Dobrogea să fie înlocuită prin administrație românească sub protecția controlului trupelor aliate”(15). Autoritățile românești vor lua măsuri imediate, care vor consfinți reînălarea administrației românești în toate cele patru județe transdanubiene: Tulcea - 29 noiembrie/12 decembrie 1918; Constanța - 4/17 decembrie 1918; Durostor - 9/22 decembrie 1918; Caliacra - 14/27 decembrie 1918.(16)

După mai bine de doi ani de ocupație bulgărească, administrația românească se reînălă în Cadrilater. Sunt numiți

Administrația românească în Cadrilater

și prefecții celor două județe: generalul Matei Castris, la Durostor și Grigore Teodorescu, fostul șef al administrației financiare a județului, la Caliacra(17). Ziarul “Ecoul Silistrei”, care a apărut imediat după reinstalarea administrației românești, scria în numărul său din 16 decembrie 1918: “Domnul general Castris a fost numit prefect al județului nostru și a sosit împreună cu funcționarii respectivi în Silistra. Domnia sa e cunoscut silistrenilor din timpul când era colonel, comandant al Regimentului local.” Pentru aproape 21 de ani, Cadrilaterul, împreună cu întreaga Dobroge, avea să fie parte integrantă a statului național unitar român. Această nouă realitate istorică urma să își găsească consfințirea și în tratatele internaționale. Sarcina stabilirii noilor realități politico-diplomatice, militare și teritoriale de după războiul mondial din anii 1914-1918, avea să-i revină *Conferinței de pace de la Paris din anii 1919-1920*, considerată, pe bună dreptate, “un Areopag mondial, un adevărat Parlament al națiunilor, cu menirea sacră de a judeca în mod democratic și cinstit și de a soluționa marele probleme ale umanității, probleme rămase în suspensie de multă vreme, probleme care în acei ani crânceni de război deveniseră acute și care tulburau în mod primejdios starea de lucruri și după încheierea ostilităților”(8). În ceea ce o privea, România aștepta ca documentele ce urmau să fie adoptate de Conferință să consfințească, la nivel internațional, actele de voință îndeplinite de români în cursul anului 1918, care duseseră la întregirea fruntariilor statal-naționale: Unirea Basarabiei cu România; Unirea Bucovinei cu România și Unirea Transilvaniei cu România.

Administrația românească în Cadrilater

Aceste deziderate au fost ferm susținute de primul ministru Ion I.C. Brătianu, șeful delegației României la Conferință. Referitor la Dobrogea, inițial delegația română nu a considerat imperios necesar ca acest teritoriu să facă obiectul unor hotărâri internaționale, întrucât statu-quo-ul său fuse deja stabilit prin tratatele semnate de România la Berlin (în 1878) și București (în 1913), iar la data declanșării primului război mondial aceste teritorii aparțineau de fapt și de drept statului român, așa cum se menționase și în Tratatul semnat la 4/17 august 1916, cu Antanta, atunci când prin articolul 1 se preciza că României i se garanta “integritatea teritorială... în toată întinderea fruntariilor sale actuale”(19) Mai mult, prin articolul XV, al Arămistiului încheiat la 11 noiembrie 1918 între Germania și Puterile Antantei, Tratatul de pace de la București, din 7 mai 1918, impus României de Puterile Centrale, fusese declarat nul și neavenit.(20)

Bulgaria a fost cea care a dorit să aducă în discuția Conferinței de la Paris problema Dobrogei, în speranța că va găsi înțelegere privind pretențiile ei teritoriale asupra acestei provincii. În acest sens, delegații bulgari au făcut dese intervenții pe lângă reprezentanții marilor puteri și îndeosebi pe lângă delegația SUA, a cărei bunăvoință au invocat-o dincolo de orice realitate istorică. Așa numitul *Consiliul Național Central al Dobrogei*, ales de “Congresul Națiunilor dobrogene”, ținut la Babadag, pe 12 septembrie 1918, a trimis pe adresa Conferinței de pace de la Paris un memoriu prin care cereau “reunirea Dobrogei întregi la Bulgaria”.(21)

La aflarea veștilor că Bulgaria pretindea în continuare Dobrogea, pe 29 mai 1919, la Constanța are loc un mare miting,

Administrația românească în Cadrilater

Constantin TUDOR

la care participă peste 20.000 de oameni din întreaga provincie transdanubiană, români, musulmani, greci, armeni ș.a., adoptându-se un document care consfințea hotărârea unanimă a reprezentanților etniilor dobrogene participante de a rămâne pe mai departe în componența statului român, document ce avea să fie remis miniștrilor de la București ai Franței, Angliei, Italiei și Statelor Unite. Lui Geoges Clemenceau, președintele Conferinței de pace de la Paris, i s-a trimis o telegramă în care se preciza că “marea majoritate a populației compusă din turci, tătari nu consimt la nici o trunchiere a acestui ținut stăpânit astăzi de România.”(22)

Aceeași hotărâre avea să fie reiterată de către musulmanii din întreaga Dobroge și cu prilejul Congresului desfășurat la Constanța, la 21 iulie 1919, cu participarea reprezentanților din toate cele patru județe dobrogene. Congresul avea să trimită o telegramă regelui Ferdinand, prin care participanții făceau cunoscută “voința lor nestrămutată de a rămâne pentru vecie nedespărțiți de patria românească”(23) Lucrările Congresului au fost reflectate și în paginile presei locale din Cadrilater. Ziarul “Silistra”, în numărul din 27 iulie 1919 scria: “Luni, 21 iulie 1919, la Constanța, în marea sală a Hotelului “Regal”, a avut loc Congresul musulmanilor din Dobrogea, la care au participat și reprezentanți ai musulmanilor din cele două județe ale Cadrilaterului. Congresul a hotărât că poziția musulmanilor în problema Dobrogei este următoarea: <Vrem ca întreaga Dobroge să rămână României Mari>.” Despre același Congres, ziarul turcesc “Dobrogea”, ce apărea la Bazargic, avea să consemneze, retrospectiv, în numărul său din 24 martie 1920: “Încheindu-se

Administrația românească în Cadrilater

armistițiul general și răspândindu-se vestea că Conferința păcii intenționează retrocedarea Cadrilaterului statului vecin, prima datorie a musulmanilor din cele patru județe ale Dobrogei a fost de a se întruni într-un mare congres de protestare contra pretențiilor nedrepte ale bulgarilor, exprimând și susținând cu tărie dorința lor de a rămâne totdeauna sub steagul României Mari”.

La 28 iunie 1919, primul ministru român, Ion I.C. Brătianu, își punea semnătura pe Tratatul de pace cu Germania, al cărui articol 292 prevedea că Germania recunoștea ca fiind abrogate toate tratatele, convențiile și înțelegerile pe care le încheiase cu România, înainte de 1 august 1914, sau de la această dată, până la intrarea în vigoare a acestui tratat. De asemenea, prin art. 259, alin. 6, Germania renunța explicit la Tratatul de pace de la București din 7 mai 1918.(23)

Înțelegând unele prevederi din Tratatul minorităților, adoptat de Conferință, ca amestec în treburile interne, Brătianu refuză semnarea acestuia și prezintă demisia cabinetului său, la 12 septembrie 1919. După un scurt interimat la guvernare, asigurat de generalul Artur Văitoianu, la 1 decembrie 1919 era instalat un nou guvern, condus de Alexandru Vaida Voevod. Dovedind mai multă maleabilitate, noul guvern român avea să accepte semnarea Tratatului de pace cu Austria și al Tratatului minorităților, condiții prealabile puse României în vederea semnării *Tratatului cu Bulgaria de la Neuilly-sur-Seine*, tratat ce fusese deja semnat la 29 noiembrie 1919 de Puterile Aliate și Asociate, cu excepția României. Din împluternicirea Guvernului român, Victor Antonescu și generalul Constantin

Administrația românească în Cadrilater

Coandă, semnau, la 10 decembrie 1919 Tratatul cu Bulgaria, prin care se reconfirma frontiera româno-bulgară, astfel cum fusese ea stabilită prin Tratatul de pace de la București din 10 august 1913. La 20 septembrie 1920, Parlamentul României adopta Legea de ratificare a tratatului și dispunea publicarea acestuia în “Monitorul Oficial”.(24)

Concomitent cu eforturile diplomatice pentru recunoașterea internațională a apartenenței Cadrilaterului, împreună cu întreaga Dobroge, ca parte integrantă a României întregite, guvernele care s-au aflat la conducere, în perioada 1919-1940, precum și numeroși oameni politici și de stat români s-au arătat preocupați de a introduce și în această provincie legislația generală în vigoare la nivel național, precum și adoptarea unor acte normative specifice realităților economico-sociale și politico-administrative din județele Durostor și Caliacra, mai ales că în momentul ocupării Cadrilaterului de către trupele bulgărești, multe din prevederile *Legii pentru organizarea Dobrogei Noi din 1/14 aprilie 1914*, nu fuseseră aplicate în întregime.

Dacă în ceea ce privește aplicarea reglementărilor legislative democratice privind introducerea votului universal, direct și secret, adoptate încă din timpul războiului, acestea au fost puse în practică imediat în Cadrilater de către noua administrație românească, pe baza cărora în județele Durostor și Caliacra vor fi organizate primele alegeri parlamentare, alte aspecte, îndeosebi cele referitoare la obținerea cetățeniei române și la reglementarea statutului proprietății funciare și imobiliare își așteptau pe mai departe o soluționare legală. Din acest motiv, *Legea pentru*

Administrația românească în Cadrilater

reforma agrară din Oltenia, Muntenia, Moldova și Dobrogea, promulgată la 17 iulie 1921, limita aplicarea reformei agrare în provincia transdanubiană numai la teritoriul Dobrogei de Nord, fără să includă și cele două județe ale Cadrilaterului, aici impunându-se mai întâi o prealabilă verificare și consolidare a proprietății agricole, pe de o parte, și stabilirea exactă a persoanelor îndreptățite să beneficieze de prevederile legii, pe de altă parte.(25)

Tocmai acestor două deziderate își propunea să le răspundă o inițiativă legislativă a Guvernului Averescu, concretizată într-un nou text de lege privitoare la organizarea Dobrogei de Sud. La 26 iulie 1921 se adopta *Legea pentru organizarea Dobrogei Noi*, urmată, la 20 septembrie 1921, de publicarea în "Monitorul Oficial" nr. 136, a *Regulamentului Legii pentru organizarea Dobrogei Noi*, acte normative care, deși reluau și mențineau unele prevederi ale Legii din 1/14 aprilie 1914, modificau fundamental datele problemei referitoare la drepturile de proprietate imobiliară, precum și în ceea ce privește regimul juridic al cetățenilor din Cadrilater.(26)

Articolul 6 al Legii menționa că "sunt cetățeni români toți foștii cetățeni bulgari care la data de 28 iunie 1913 erau domiciliați în Dobrogea Nouă și ca atare au devenit cetățeni români în conformitate cu Legea pentru organizarea Dobrogei Noi din 1 aprilie 1914, toți românii de origină, toți cei domiciliați în Dobrogea Nouă, care vor deveni cetățeni români în baza dispozițiilor legii de față." Articolul 10 al aceleiași legi prevedea că recunoașterea calității de cetățean român "se va face de către o comisiune instituită de Ministerul Justiției și

Administrația românească în Cadrilater

compusă din președintele tribunalului respectiv, prefectul județului sau delegatul Ministerului de Interne și un notabil dintre locuitorii județului cei mai greu impuși”. Pentru cei care domiciliau deja în Cadrilater și nu primiseră încă cetățenia română, la art. 13 Legea prevedea în mod imperativ faptul că în termen de 30 de zile de la promulgare urmau să depună o cerere comisiei județene prin care să ceară recunoașterea calității de cetățean român. Hotărârile comisiei, dacă nu erau atacate cu apel, la Curtea de Apel Constanța, erau definitive și executorii, în sensul acordării cetățeniei române celor care solicitau în scris acest fapt. Conform art. 16 și 17 din lege, cetățenii români din Dobrogea Nouă se bucurau de toate drepturile politice prevăzute de legislația românească, putând dobândi proprietăți în cele două județe.

Prevederile *Legii pentru organizarea Dobrogei Noi din 26 iulie 1921* referitoare la acordarea cetățeniei române locuitorilor din Caliacra și Durostor, aveau să fie întărite de *Legea privitoare la dobândirea și pierderea naționalității române din 24 februarie 1924*, care la art. 56 stipula: “Sunt și rămân cetățeni români, fără a fi obligați să îndeplinească vreo formalitate, locuitorii din județele Caliacra și Durostor, căroră li s-a recunoscut naționalitatea română prin hotărârile definitive ale comisiunilor prevăzute de Legea de la 26 iulie 1921 pentru organizarea Dobrogei Noi.”(27) Legea din 1924 a prevăzut și începutul acțiunii de colonizare a Cadrilaterului cu elemente etnice românești din sudul Balcanilor și la articolul 10 menționa, în mod expres, că românii de origină supuși unui stat străin, indiferent de locul nașterii lor, pot dobândi naționalitatea

Administrația românească în Cadrilater

română pe baza unei simple declarații de renunțare la cetățenia străină. Articolul 66 al Legii privind dobândirea naționalității acorda încă un termen de trei luni de zile locuitorilor din Caliacra și Durostor pentru a depune în fața comisiilor județene cerere de acordare a cetățeniei, dată după care se considera că locuitorii care nu s-au conformat prevederilor legale erau catalogați ca cetățeni străini și obligați să părăsească teritoriul românesc în termen de 12 luni de zile. Dar întrucât cele două comisii județene s-au confruntat cu numeroase cereri din partea locuitorilor Cadrilaterului, prin alte două legi speciale, din 9 februarie 1925 și 12 mai 1926, termenul de depunere a cererilor de acordare a cetățeniei române va fi din nou prelungit, mai ales că după anul 1928, asistăm la intensificarea activității de colonizare în Cadrilater.(28)

În ceea ce privește *regimul juridic al proprietății imobiliare* Legea din 26 iulie 1921 admitea, în cele două județe ale Cadrilaterului, doar un singur fel de proprietate și anume proprietatea absolută, eliminându-se orice referiri la dreptul de posesie de tip “mirie”. În termen de trei luni de la promulgarea legii, judecătoriile de ocol urmau să verifice documentele prin care proprietarii dovedeau că posedă pământul în mod deplin și definitiv, după care, în termen de un an de zile, acestora trebuia să li se acorde titluri de proprietate din partea statului român. În cazul celor care motivau pierderea actelor de proprietate, dar dovedeau cu martori drepturile lor asupra terenurilor, acestora li se eliberau titluri provizorii, urmând ca după 10 ani, dacă nu apăreau elemente care să conteste drepturilor lor, să primească și ei titluri definitive din partea statului român.

Administrația românească în Cadrilater

Constantin TUDOR

În fapt, aceste prevederi nu au putut fi aplicate, întrucât după căderea Guvernului Averescu, liberalii vor impune, la 11 aprilie 1922, abrogarea capitolului VI al Legii din 26 iulie 1921 și reintroducerea vechilor stipulații privind proprietatea rurală din Legea pentru organizarea Dobrogei Noi de la 1/14 aprilie 1914.(29) Un nou act normativ, *Legea pentru modificarea unor dispoziții din Legea pentru organizarea Dobrogei Noi*, adoptat la 22 aprilie 1924, avea să facă un pas decisiv pe calea reglementării dreptului de proprietate în Cadrilater. Conform prevederilor Legii, deținătorii de terenuri rurale erau obligați ca într-un termen de 90 de zile de la promulgarea legii să facă declarații, pe formulare tip, indicând întinderea, localitatea și natura terenului, titlurile de proprietate, starea juridică a bunului respectiv în 1913, 1916 și la promulgarea Legii din 1924, investițiile făcute și beneficiul net. Aceste declarații se depuneau comisiilor care funcționau pe lângă ocoalele agricole și pe baza lor comisiile elaborau hotărâri, ce puteau fi atacate cu apel la comisiile județene și cu recurs la Curtea de Casație.(30)

Prin aplicarea prevederilor acestei legi s-a consfințit dreptul de proprietate individuală celor care posedau cu acte legale bunuri de natura celor imobiliare, iar cei care aveau terenuri în posesie('mirie") au fost împrăștiți doar cu 2/3 din suprafața deținută, dar nu mai puțin de 5 ha. Restul terenurilor intrau în posesia statului. Se mai preciza că după aplicarea Legii din 22 aprilie 1924, proprietatea de orice natură din județele Caliacra și Durostor intra sub regimul legilor în vigoare în Regatul României. În consecință, după verificarea

Administrația românească în Cadrilater

titlurilor de proprietate și separarea treimii cuvenite statului, moșiilor mai mari de 100 ha, urma să li se aplice prevederile Legii de reformă agrară. Se crea astfel un fond funciar important la dispoziția statului, pe care au fost împrăștiți coloniștii români stabiliți în Cadrilater.

Cu mici amendamente, făcute în aprilie 1927 și februarie 1928, prevederile legii din 22 aprilie 1924 au rămas în vigoare până în anul 1930, când, la 7 iulie 1930, se adoptă *Legea pentru completarea Legii pentru organizarea Dobrogei Noi*, care aduce ca element de noutate parcelarea și comasarea terenurilor în vederea efectuării unor exploatare agricole sistematice.⁽³¹⁾ Cu aceasta reglementarea regimului juridic al proprietății imobiliare din Cadrilater putea fi socotită încheiată. După cum se consemna într-un studiu contemporan, după 1930 “s-a procedat la luarea în primire a suprafețelor cuvenite statului, lăsându-se islazurile în folosința comunelor, trecând pădurile pe seama Casei Pădurilor, bălțile Direcțiunii Pescăriilor, iar terenul arabil rezervându-se pentru primirea coloniștilor.”⁽³²⁾

Legea pentru organizarea Dobrogei Noi din 26 iulie 1921 stipula încă din primul articol faptul că “teritoriul de peste Dunăre anexat prin tratatul de la București din 28 iulie 1913, și legea din 11 decembrie 1913, în întinderea și cu limitele acolo prevăzute, cunoscut sub numele de Dobrogea Nouă, face parte din Regatul României, formând cu el un singur Stat indivizibil”, iar la art. 4 preciza: “Constituțiunea, legile, regulamentele și orice dispozițiuni care sunt în vigoare în Regatul României, se aplică și se vor aplica și în Dobrogea Nouă, cu excepțiunile legii de față”, ceea ce îi conferea acestui nou act

Administrația românească în Cadrilater

normativ un profund caracter constituțional. De altfel, constatăm o intrare rapidă în normalitate mai ales în ceea ce privește viața politico-administrativă a noii provincii.

Dacă, așa cum s-a văzut, problemele economice și sociale s-au raportat încă mult timp la reglementări specifice realităților din cele două județe, administrarea acestora s-a făcut în conformitate cu legislația generală în vigoare la nivel național. Astfel, chiar din anul 1919 locuitorii Cadrilaterului vor participa din plin la viața politică națională și vor fi prezenți la toate scrutinele electorale generale organizate la nivel național, iar administrarea celor două județe s-a realizat atât în conformitate cu legile valabile în întreg Regatul cât și cu cele câteva prevederi speciale din Legea pentru organizarea Dobrogei Noi, prevederi ce aveau să devină caduce odată cu adoptarea, la 14 iunie 1925, *a Legii pentru unificarea administrativă*, care stabilea un sistem unic de organizare administrativ-teritorială la nivelul întregii țări, precizând care sunt organele cu atribuții în conducerea județelor, a comunelor urbane și rurale, precum și modalitățile concrete de alegere sau numire a acestora, cum se constituie și se administrează finanțele publice locale, care sunt lucrările edilitare în responsabilitatea colectivităților locale.

Legea avea la bază două principii fundamentale: păstrarea caracterului național al statului român și descentralizarea administrativă. Potrivit legii, teritoriul României se împărțea, din punct de vedere administrativ, în județe și comune urbane sau rurale. Mai multe comune rurale alcătuiau o plasă, iar mai multe sate o comună rurală. Conducerea județelor și comunelor

Administrația românească în Cadrilater

era asigurată de consilii alese prin vot universal, direct și secret la care participau bărbații ce aveau vârsta de cel puțin 21 de ani. În fruntea comunei se afla primarul, ales de consiliul local. Conducerea județului era asigurată de un prefect, numit prin decret regal la propunerea Ministerului de Interne. Pe baza acestei legi, prin Decretul regal nr. 2465 din 25 septembrie 1925, teritoriul României a fost împărțit în 71 de județe, între care erau nominalizate și cele două județe din Cadrilater: Durostor, cu reședința la Silistra; Caliacra, cu reședința la Bazargic.(33)

Această lege a rămas în vigoare până în anul 1929, când guvernul PNȚ, condus de Iuliu Maniu a supus Parlamentului votarea *Legii pentru organizarea administrațiunii locale din 3 august 1929*, care menținea vechea organizare administrativă, dar stabilea înființarea a 7 directorate regionale, cu rolul de a coordona și controla activitatea serviciilor publice din județele arondate, cu excepția celor privind armata și justiția. Se încerca astfel să se acorde o mai largă autonomie locală, directoratele fiind amplasate în orașele de reședință ale provinciilor istorice: București, Cernăuți, Chișinău, Cluj, Craiova, Iași și Timișoara. Județele Durostor și Caliacra, împreună cu celelalte două județe dobrogene și județele Munteniei fuseseră arondate Directoratului de la București.(34)

Deși s-a dorit a fi superioară legii din 1925, în fapt această lege s-a dovedit extrem de greoaie și insuficient racordată cu celelalte legi, suferind numeroase modificări, aduse în anii 1931(*Legea pentru modificarea unor dispozițiuni din Legea pentru organizarea administrațiunii locale* - publicată în "Monitorul Oficial" nr. 161 di 15 iulie 1931), 1932 (*Legea*

Constantin TUDOR

pentru modificarea unor dispozițiuni din Legea administrațiunii publice locale - publicată în “Monitorul Oficial” nr. 221 din 21 septembrie 1932) și 1934(*Legea pentru modificarea unor articole din Legea pentru organizarea administrațiunii locale* - publicată în “Monitorul Oficial” nr. 65 din 18 martie 1934).

Constatând numeroasele imperfecțiuni ale legii din 1929, guvernul liberal condus de Gheorghe Tătărăscu elaborează proiectul unei noi legi administrative, prin care se revenea la legea din anul 1925, cu unele modificări ce se refereau mai ales la consiliile locale(durata consiliului comunal devenea nelimitată, organizându-se alegeri din trei în trei ani pentru înmprospătarea a jumătate din numărul consilierilor). Legea a fost adoptată în martie 1936 și a fost publicată în “Monitorul Oficial” nr. 37 din 27 martie 1936, în literatura de specialitate fiind cunoscută sub numele de *Legea administrativă din 27 martie 1936*.

Odată cu instalarea dictaturii regelui Carol II, se adoptă și un nou act normativ cu referire la organizarea administrativă locală. Este vorba de *Decretul-lege pentru reformă administrativă*, publicat în “Monitorul Oficial” nr. 187 din 14 august 1938, care aducea ca unitate administrativă cu personalitate juridică *ținutul*, în fruntea căruia se afla un rezident regal. Județele Durostor și Caliacra, care-și pierdeau personalitatea juridică, iar atribuțiile prefecților erau substanțial diminuate, aceștia fiind direct subordonați rezidentului regal, sunt incluse în ținutul Marea ce avea reședința la Constanța.

Administrația românească în Cadrilater

NOTE

1. Apud M. Mușat și I. Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, Ed. științifică și enciclopedică, București, 1983, p. 534
2. *Ibidem*, p. 538-539; Despre condițiile impuse României prin Pacea de la București, vezi pe larg *Istoria românilor*, vol VII, tom II, București, 2004, p. 448-451
3. Vezi pe larg, Zorin Zamfir și Jean Banciu, *Primul război mondial*, Ed. didactică și pedagogică, București, 1995, p. 287-289; vezi și *Istoria românilor*, vol. VII, tom II, București, 2004, p. 452-453
4. *Ibidem*, p. 285-286
5. Vezi pe larg, Valentin Ciorbea, *Aspecte ale situației Dobrogei la sfârșitul primului război mondial*, în “Anuarul Institutului de istorie și arheologie A.D. Xenopol Iași”, Anul XXIV, nr. 1/1987, p. 221-236
6. I.N. Roman, *Amintiri și documente privitoare la Dobrogea din anul frământărilor sufletești 1918*, în “Analele Dobrogei”, nr. 1/1922, p. 2-3
7. Valentin Ciorbea, *op. cit*, p. 227
8. Nicolae Iorga, *O viață de om așa cum a fost*, București, 1976, p. 132
9. Apud I.N. Roman, *op. cit*, p. 20
10. Valentin Ciorbea, *op. cit*, p. 228-229
11. Apud M. Mușat și I. Ardeleanu, *op. cit*, p. 552
12. Zorin Zamfir și Jean Băciu, *op. cit*, p. 328-332
13. Ion Mamina Ioan Scurtu, *Guverne și guvernanți 1916-1938*, Ed. Silex, București, 1996, p. 26-27

Administrația românească în Cadrilater

14. “Dobrogea jună”, nr. 2/24.11.1918. Despre acțiunile armatei bulgare de a scoate cât mai multe lucruri din Dobrogea este sugestivă și următoarea telegramă trimisă de Poliția Bazargic, Prefecturii județului Caliacra, la 21.01.1919: “Suntem informați că la retragerea autorităților și armatelor bulgare din Dobrogea, mai mulți locuitori bulgari din Bazargic, fie ca militari, fie ca civili, au luat diferite mărfuri de la comercianții români pe care le-au dus de aici.”(Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Caliacra, dos. 2/1919, f. 5)

15. *Ibidem*, nr. 5/16.12.1918. Este cunoscut faptul că în Dobrogea Comandamentul trupelor aliate a acceptat doar reîntoarcerea administrației civile, trupelor române permițându-li-se pătrunderea în acest teritoriu deabia la sfârșitul anului 1919.

16. Valentin Ciorbea, *op. cit.*, p. 230

17. Arhivele istorice centrale, fond Ministerul de Interne, dos. 22/1918, f. 2(numirea lui Grigore Teodorescu) și dos. 223/1918, f. 1(numirea generalului Matei Castris)

18. Zorin Zamfir și Jean Baci, *op. cit.*, p. 354

19. Valentin Ciorbea, *op. cit.*, p. 234

20. Ioan Scurtu, Constantin Mocanu, Doina Smârcea, *Documente privind istoria României între anii 1918-1944*, Ed. didactică și pedagogică, București, 1995, p. 21

21. Vezi Antonina Kuzmanova, *Ot Nîui do Kraiova. Văprosit za Iujna Dobrudza v mejdunarodite otnoşenia 1919-1940*, Sofia, 1989, p. 18-24. Textul Memoriului adresat Conferinței de pace de la Paris a fost publicat de Oreste Tafrali în “Analele Dobrogei” nr. 1-4/1921, p. 17-24.

22. “Farul”, nr. 31/1.06.1919

Administrația românească în Cadrilater

23. Vezi pe larg, *Tratat de pace între Puterile Aliate și Asociate și Germania și Protocolul, semnate la Versailles la 28 iunie 1919*, Imprimeria statului, București, 1920

24. Textul integral al Tratatului a fost publicat în “Monitorul Oficial” nr. 135 din 20.09.1920. Despre tratatul încheiat la Neuilly-sur-Seine, Antonina Kuzmanova scria în volumul menționat la nota 21 că Dobrogea de Sud a fost un cadou făcut României de marile puteri ale momentului pentru serviciile pe care le-a adus reacțiunii europene în lupta contra Sovietelor și a revoluției din Ungaria!(vezi rezumatul în limba franceză a lucrării respective, p. 1) În lucrarea sa *La Dobroudja et les relations bulgaro-roumaines*, publicată la Liege în anul 1935, istoricul bulgar Joseph Poppov scria, referitor la același subiect: “În zadar Guvernul bulgar și Consiliul Național Central din Dobrogea protestaseră în fața Conferinței de pace. Anexiunea din 1913 constituia un precedent. Ori un precedent are totdeauna o importanță capitală în domeniul diplomatic. Nici Conferința de pace n-a făcut excepție de la această regulă. Anexarea Dobrogei de către România crea o Alsacie-Lorenă bulgară care va fi totdeauna o barieră în calea relațiilor normale dintre Bulgaria și România”! (p. 128-129)

25. Vezi textul integral al legii în C. Hamangiu, *Codul general al României*, vol. IX-X(1919-1921), p. 653-731

26. Textul legii în C. Hamangiu, *op. cit*, p. 896-906, iar textul Regulamentului de aplicare în C. Hamangiu, *op. cit*, p. 908-951

27. Textul legii în C. Hamangiu, *op. cit*, vol. XI-XII (1922-1926), p. 280-288

Administrația românească în Cadrilater

Constantin TUDOR

28. A.N. Pineta, *Cetățenia română în Dobrogea Nouă*, în “Analele Dobrogei”, Anul XIX, nr. II/1938, p. 166

29. Vezi textul legii în C. Hamangiu, *op. cit*, vol. XI-XII (1922-1926), p. 896

30. Vezi textul legii în “Monitorul Oficial”, nr. 89/22.04. 1924

31. Vezi textul legii în C. Hamangiu, *op. cit*, vol. XVIII (1930), p. 596-601

32. C. Filipescu, *Agricultura în Dobrogea Nouă*, în “Analele Dobrogei”, Anul XIX, nr. III/1938, p. 20-21

33. Legea s-a publicat în “Monitorul Oficial” nr. 128 din 14 iunie 1925. Avea un număr de 400 de articole, grupate în șase capitole mari (titluri): I. Împărțirea teritoriului regatului. Autorități administrative și electiv locale. Autorități de control; II. Comuna; III. Județul; I V. Dispoziții comune; V. Reprezentanții autorității centrale, organe de control; VI. Dispoziții finale și tranzitorii.

34. Vezi textul legii în “Monitorul Oficial”, nr. 170 din 3.08.1929.

Administrația românească în Cadrilater

IV. CADRILATERUL - PARTE COMPONENTĂ A ROMÂNIEI MARI (1919-1940)

Sistemul conferințelor de pace ce au urmat primului război mondial și documentele semnate cu acest prilej consfințeau la nivel european o nouă realitate politică, social-economică și teritorial-statală, concretizată în dispariția marilor imperii, constituirea și consolidarea unor noi state naționale independente. În ceea ce o privește, România își dublase atât suprafața teritorială cât și populația țării (suprafața: 295.049 km. p., față de 137.000 km. p. în anul 1914; populația: 18.052.896 locuitori, la recensământul din 1930, față de 7.250.000 locuitori în anul 1914), ceea ce-i va permite să intre într-o nouă etapă a dezvoltării sale economico-sociale caracterizată de o creștere accelerată a forțelor de producție, a industriei îndeosebi, cu consecințe directe asupra creșterii standardului de viață al locuitorilor săi. În anul 1924 producția industrială și agricolă, transporturile și comunicațiile ating nivelul antebelic, după care urmează o perioadă de consolidare și dezvoltare a producției materiale.

Statul român va lua o serie de măsuri financiare, administrative, sociale și politice care vizau normalizarea vieții publice în toate componentele ei și buna funcționare a economiei naționale. Dezvoltarea ascendentă a României avea să fie

Administrația românească în Cadrilater

întreruptă de criza economică din anii 1929-1933 pentru ca să atingă apoi, în anul 1938, cel mai înalt nivel cunoscut în întreaga istorie a statului capitalist român. Datele statistice și indicatorii de sinteză demonstrează faptul că la acea dată România era o țară europeană aflată în plin proces de modernizare, a cărei economie dovedise un ridicat nivel de adaptabilitate la cerințele capitalismului de piață. Astfel, comparativ cu anul 1900, la 31 decembrie 1938 contribuția diferitelor sectoare economice la venitul național se prezenta după cum urmează:(1)

-în procente-

	1900	1938
Agricultură	71	38,1
Industrie	15	30,8
Construcții	3	4,4
Transporturi și comunicații	4	6,5
Comerț, bănci	6	14,9
Altele	1	4,5

În consecință, constatăm și faptul că la nivel național cerealele au pierdut primul loc în exportul de produse românești, fiind înlocuite de produsele petroliere, cu o pondere de 42% la nivelul anului 1938. Totodată mutații importante au loc și în ceea ce privește ramurile industriale, în sensul că industria producătoare de mijloace de producție deținea un procent de 45,5% din totalul producției industriale. De altfel ramurile neagricole(industria, construcțiile, transporturile și sistemul

Administrația românească în Cadrilater

bancar) deveniseră majoritare în aportul atât la formarea venitului național cât și a produsului intern brut.

Toate acestea dovedesc faptul că la sfârșitul perioadei interbelice România încetase să mai fie o țară eminentemente agricolă, transformându-se într-un stat agrar-industrial, în cadrul căruia sectorul serviciilor deținea o pondere de aproape 20%. Faptul că țara noastră atinsese un grad relativ înalt al dezvoltării sale economico-sociale o demonstrează și nivelul înregistrat în anul 1938 de un important indicator sintetic: venitul național pe cap de locuitor. Înregistrând 110 \$/locuitor, România se situa înaintea Greciei - 76\$, Portugaliei - 81\$, Bulgariei - 89\$, Poloniei - 94\$, Iugoslaviei - 106\$ și Ungariei - 108\$.(2)

Dezvoltarea economică accentuată pe care a cunoscut-o România în perioada interbelică va determina importante mutații și în ceea ce privește structura socio-profesională a societății românești, în ansamblul ei. După înfăptuirea marii reforme agrare din anul 1921, clasa marilor proprietari de terenuri agricole, așa numita moșierime, își pierde rolul său tradițional, atât politic, cât și social, orientându-se spre sectorul industrial sau modernizându-și exploatațile agricole. Concomitent asistăm la o consolidare a clasei proprietarilor agricoli mici și mijlocii, care vor constitui categoria socială cea mai numeroasă a României interbelice și în a căror posesie se afla aproape trei sferturi din suprafața agricolă a țării. Pe măsura consolidării relațiilor de producție de tip capitalist, asistăm la creșterea clasei proprietarilor industriali mici și mijlocii, precum și a clasei de mijloc, reprezentată de proprietarii de mici stabilimente comerciale, de funcționarii de stat și intelectuali. În același

Administrația românească în Cadrilater

timp, marea burghezie își întărește pozițiile, în posesia sa afându-se mai mult de 50% din capitalul financiar autohton. Creșteri importante cunoaște acum și muncitorimea, atât în ceea ce privește numărul cât și repartizarea teritorială, mai ales ca urmare a aportului adus de elementul muncitoresc din Ardeal și Banat.(3)

Referitor la structura națională a populației României, conform recensământului general din anul 1930, situația se prezenta după cum urmează: 71,9% - români; 7,9% - maghiari; 4,1% - germani; 4% - evrei; 3,3% - ruteni și ucraineni; 2,3% - ruși; 2% - bulgari; 1,5% - țigani; 0,9% - turci, 0,6% - găgăuzi; 0,3% - sârbi, croați și sloveni; 0,3% - polonezi; 0,1% - tătari; 0,1% - greci; 0,3% - alte naționalități.(4)

Din punct de vedere politic, perioada interbelică este dominată de introducerea votului universal, ca și a unor largi drepturi și libertăți democratice ce aveau să fie consfințite de noua Constituție a României adoptată în martie 1923, care, coroborate cu schimbările petrecute în viața economico-socială a României după Marea Unire, aveau să determine transformări radicale și în eșicherul politic român. De pe scena politică românească vor dispărea conservatorii, locul lor în rotativa guvernamentală fiind luat de național-țărăniști. Se vor constitui partide noi, mai mult sau mai puțin efemere, unele ajungând chiar la guvernare, cum a fost cazul partidelor conduse de mareșalul Averescu (Partidul Poporului) sau de profesorul Nicolae Iorga (Partidul Naționalist Democrat).

Pe drept cuvânt se poate spune că viața politică interbelică a fost dominată de Partidul Național Liberal, aflat

Administrația românească în Cadrilater

la guvernare timp de aproape 10 ani, de numele căruia se leagă și elaborarea cadrului legislativ care a asigurat ascensiunea economico-socială și culturală a României în această perioadă. Din nefericire pentru el, Partidul Național țăranesc, constituit în toamna anului 1926 prin fuziunea Partidului Național din Transilvania și a Partidului țăranesc din vechiul Regat, deși a fost a doua forță politică a țării, care se anunța ca o solidă alternativă la supremația liberală, a guvernat România tocmai în perioada crizei economice din anii 1929-1933, iar măsurile dure pe care a trebuit să le ia a determinat o scădere sensibilă a popularității acestuia.

Social-democrația, puternică în anii imediat după război, când a reușit constant să-și trimită reprezentanți în Parlamentul României, nu va reuși să se impună în viața politică, mai ales după scindarea provocată în mișcarea muncitorească de înființarea Partidului comunist, în mai 1921.

Un real pericol, pentru viața politică românească l-a reprezentat mișcarea de extremă dreaptă și mai ales legionarii Gărzii de fier, care au introdus asasinatul politic ca mijloc de intimidare a adversarilor. Minoritățile naționale și-au creat propriile structuri politice, care, cu excepția partidelor minorității maghiare, n-au ajuns să fie reprezentate în corpurile legiuitoare.

(5)

După 1918 toate guvernele României au acordat o atenție deosebită dezvoltării învățământului, îndeosebi a celui primar, în vederea creșterii numărului știutorilor de carte și lichidării analfabetismului. Legislația adoptată în acest domeniu, precum și interesul sporit al statului pentru crearea bazei didactico-

Administrația românească în Cadrilater

materiale și a personalului calificat necesar unităților școlare au fost de natură să diminueze procentul neștiutorilor de carte de la aproape 65%, în 1919, la mai puțin de 25%, în anul 1938. Învățământul liceal se diversifică, apar unitățile școlare cu profil tehnic, iar școlile de meserii și comerț se înființează în toate orașele reședință de județ, fiind patronate fie de camerele de muncă, fie de camerele de comerț. Statul asigura dreptul pentru copiii minorităților naționale de a învăța atât în limba română cât și în limba maternă, în România funcționând numeroase școli private și confesionale, cu predarea în limbile minorităților respective.

Învățământul superior, cu durata de 3-6 ani, era reprezentat de universități, școli politehnice, academii, ce au funcționat la București, Cluj, Iași, Chișinău, Cernăuți și Timișoara și au fost urmate de un număr tot mai mare de studenți (în anul 1926 România se afla pe locul patru în Europa, în ceea ce privește numărul de studenți, după Austria, Elveția și Franța). Calitatea învățământului superior românesc a fost unanim apreciată în epocă și acest fapt a permis crearea unei puternice categorii de intelectuali care s-au afirmat acum, la nivel național și internațional, în domeniile cercetării științifice, medicinei, culturii și artei.

Creșterea gradului general de cultură și cunoaștere al poporului român poate fi cuantificat și prin numărul mare de ziare și reviste care au apărut în acești ani pe întreg cuprinsul țării. Se poate aprecia că practic nu a existat localitate urbană mai importantă în care să nu fi apărut în perioada interbelică cel

Administrația românească în Cadrilater

puțin un ziar. Activitatea editorială crește și ea apreciabil, acum publicându-se numeroase lucrări de referință atât în domeniul beletristicii, cât și al științelor exacte și umanistice. Sub egida Academiei române și a altor foruri științifice și de cultură se editează tomuri întregi de istorie, geografie, medicină sau matematică.

Reprezentările teatrale și muzicale devin tot mai frecvente și impun la scară europeană autori și artiști de talia lui George Enescu, Ionel Perlea, Elvira Popescu, Maria Filotti sau C. Nottara. Pictori, precum Ștefan Luchian, N. Tonitza, Th. Pallady și Gh. Petrașcu, ridică penelul românesc la nivel european, iar Constantin Brâncuși se impune acum în patrimoniul sculpturii universale. Din anul 1927, radioul a fost o prezență tot mai activă în peisajul cultural românesc, întregind imaginea realizărilor spirituale de excepție înregistrate de România în cea mai fecundă perioadă a existenței sale de până la marea conflagrație mondială din anii 1939-1945.(6)

În contextul fertil al României întregite, județele Cadrilaterului, Durostor și Caliacra, vor cunoaște o accentuată dezvoltare economico-socială și culturală, o accelerată modernizare a structurilor democratice, precum și o dinamică racordare a mentalităților la exigențele civilizației europene. Iată o imagine mai mult decât sugestivă referitor la ceea ce a însemnat administrația românească în Cadrilater: “Din punct de vedere economic, Cadrilaterul înregistrase un avânt pe care niciodată nu l-ar fi cunoscut dacă continua să vegezeze sub administrația bulgară, pentru care Cadrilaterul nu era decât o provincie excentrică. România primise în 1913 o provincie

Administrația românească în Cadrilater

deșertică, fără drumuri de fier și șosele, cu imense întinderi de pământ sterp, cu mizerabile bordeie turcești și tătărăști. În 27 de ani de regim românesc, provincia a devenit înfloritoare. Apăruseră noi localități, satele sărăcăcioase se transformaseră peste noapte și în locul bordeielor din 1913 apăruseră casele impozante ale coloniștilor. Căi ferate și șosele, poduri și lucrări de artă, edificii administrative moderne, biserici și școli apăruseră peste tot. Dezvoltarea orașelor era și mai evidentă. Bazargicul crescuse de la 17.000 de locuitori la 42.000, în timp ce Balcic, dintr-un simplu sat de pescari, devenise un oraș cu sute de vile, care primea, în sezon estival, zeci de mii de turiști, veniți din toate colțurile țării, precum și din străinătate. Portul Balcic se afla în construcție iar cel de la Cavarua se proiectase deja. Stepelile fuseseră defrișate și viața de la sate cunoscuse o prosperitate fără precedent, mai ales după introducerea industriei agricole. „și să nu se creadă că realizările acestui regim erau rezervate doar românilor. Din contră, bulgarii și turcii profitaseră în egală măsură și, în momentul cedării Cadrilaterului, România transmisese Bulgariei o populație rurală cu mult mai bogată și mai robustă decât cea care locuise pe teritoriul bulgăresc.”(7)

Vom încerca, în cele ce urmează, dincolo de orice prejudecăți, pe baza unei îndelungate și deloc ușoare cercetări documentare, să realizăm o imagine cât mai veridică a evoluției economico-sociale, politico-administrative și culturale a județelor Durostor și Caliacra, în perioada interbelică, până la încorporarea acestui teritoriu de către statul bulgar, în urma Tratatului de la Craiova din 7 septembrie 1940.

Administrația românească în Cadrilater

a) Evoluția economico-socială a Cadrilaterului în perioada 1919-1940

Reinstalarea administrației românești în Cadrilater, în decembrie 1918, găsea teritoriul județelor Durostor și Caliacra într-o situație deloc de invidiat. Anii grei de război lăsaseră și aici urme adânci. Populația fusese secătuită de rechizițiile la care era obligată pentru susținerea frontului. În plină iarnă și fără resurse bugetare, prefecii celor două județe au încercat să facă o primă inventariere a situației generale. Primele rapoarte înaintate Ministerului de Interne scoteau în evidență greutatea întâmpinate. Administrația bulgărească se retrăsese împreună cu documentele și banii din casierile județelor, orașelor și comunelor. Pe 20 decembrie 1918, Ministerul de interne comunica prefecților de Durostor și Caliacra faptul că toate măsurile luate în timpul ocupației se anulează, iar fostele bugete se consideră încheiate la 31 octombrie 1918, urmând ca între 1 noiembrie 1918 și 31 martie 1919, să se întocmească bugete provizorii, alcătuite pe baza aceluiași norme de venituri și cheltuieli folosite pentru elaborarea bugetelor exercițiului financiar 1916/1917.(8)

Deplasându-se cu mare greutate în localitățile județelor, uneori împiedicați în îndeplinirea atribuțiilor lor chiar de către reprezentanții trupelor aliate, întâmpinând o rezistență ostilă din partea etnicilor bulgari, sau confruntându-se deschis cu bandele de comitagii care începuseră să cuture Cadrilaterul de la un capăt la altul, autoritățile române vor reuși să se instaleze în toate localitățile județului, până în vara anului 1919, luând măsuri urgente pentru asigurarea hranei necesare

Administrația românească în Cadrilater

locuitorilor, redeschiderea stabilimentelor industriale și comerciale, repararea drumurilor și asigurarea climatului de ordine necesar pentru întreținerea și recoltarea culturilor de vară, și așa destul de restrânse ca suprafață, precum și pentru noi însămânțări. O activitate deosebită, în acest sens, aveau să depună noii administratori de plăși. Iată ce raporta Ministerului de Interne, prefectul de Caliacra, la 14.04.1919, despre I. Păcuraru, administratorul plășii Dobrici: “Prin tact și energie a contribuit la reorganizarea serviciilor din plasa administrată de domnia sa, aducând servicii deosebite atât funcționarilor cât și populației, pe care în limita posibilităților i-a aprovizionat cu diferite alimente de care aveau absolută nevoie. A contribuit la strângerea fondurilor necesare semănăturilor întrucât comunele, din lipsă de încasări nu puteau face față cheltuielilor absolut trebuincioase.”(9)

În această perioadă grea, Cadrilaterul, împreună cu întreaga Dobrogea și județele Munteniei și Olteniei, au beneficiat de sprijinul unei operațiuni de asistare din partea Guvernului SUA pentru țările distruse de război, ajutor care s-a desfășurat pe perioada decembrie 1918-iulie 1919. Acest ajutor a fost deosebit de necesar României până la recolta din vara anului 1919. În decembrie 1918, ministrul Al. Constantinescu declara că rezervele de grâu ale țării, în jur de 10.000 de tone, puteau asigura necesarul de pâine al populației doar pentru încă 20 de zile, iar rezervele de porumb se estimau că ar mai putea ajunge pentru maximum două luni. În fața acestei situații alarmante, oficialitățile americane din cadrul programului de asistență, vor interveni rapid și la 15 februarie 1919, primul

Administrația românească în Cadrilater

cargou cu făină de grâu sosea în portul Constanța, de unde, pe calea ferată era trimis în județe, inclusiv la Silistra și Bazargic. (10)

În perioada imediat următoare în județele Durostor și Caliacra au intrat și alte alimente strict necesare populației, precum zahăr, fasole, carne de porc și untură. Totodată, s-a cerut prefectilor de județe să se acorde o atenție deosebită copiilor orfani și a celor subnutriți, motiv pentru care administratorii de plăși au primit însărcinarea ca la nivelul fiecărei comune urbane și rurale să se constituie comitete locale pentru sprijinirea copiilor orfani. În raportul misiunii americane se preciza că “devastările războiului au afectat cel mai mult copiii din cea mai mare parte a Munteniei, Dobrogei și aproape jumătate din Moldova. În Dobrogea, căpitanul Soucy, pe lângă responsabilitatea depozitului din Constanța, a primit și sarcina conducerii Districtului Dobrogea, cu județele Constanța, Tulcea, Caliacra și Durostor, unde existau 100 de cantine în care erau alimentați zilnic 35.000 de copii.”(11)

Începând din a doua parte a anului 1919 și îndeosebi după 5 decembrie 1919, când, în urma semnării Tratatului de la Neuilly-sur-Seine, trupele aliate, prin ultimul contingent francez, părăsesc Cadrilaterul, locul lor fiind luat de trupe românești, prefectii și autoritățile militare iau măsuri ferme care contribuie la normalizarea situației social-economice și asigurarea stabilității la granița cu Bulgaria. Comisiile de verificare a titlurilor de proprietate și de acordare a cetățeniei își reintră în drepturi, iar din decembrie 1919, în Parlamentul României se va auzi, pentru prima dată și glasul parlamentarilor din Cadrilater aleși în urma scrutinului din noiembrie 1919.

Administrația românească în Cadrilater

Una dintre cele mai importante probleme economico-sociale, care se impunea a fi urgent rezolvată de autoritățile de la București și de reprezentanții lor în cele două județe sud-dunărene o reprezenta **colonizarea Cadrilaterului**, operă de interes național prin care s-a urmărit atât consolidarea etnică a regiunii ca parte integrantă a statului unitar român, umanizarea unor teritorii aproape deșertice prin constituirea de noi așezări, precum și introducerea în circuitul productiv a unor importante suprafețe de teren și intensificarea activității de creștere a animalelor, cunoscută fiind această îndeletnicire mai ales la românii sud-dunăreni.(12)

Printre românii care au venit în Cadrilater imediat după reinstalarea administrației românești s-au aflat și doi aprigi susținători ai ideii de colonizare: profesorul Pericle Papahagi și farmacistul Tașcu Pucerea, care vor proceda și la colectarea unor fonduri financiare necesare susținerii acțiunii de colonizare. La 15 februarie 1919, Pericle Papahagi se adresa prefectului județului Durostor, generalul Matei Castris, cu o scrisoare confidențială, în care se menționa, printre altele: “Din convorbirile pe care le-am avut cu unii din membrii guvernului, căpătând convingerea că dorința generală este atragerea și așezarea a unui element românesc cât mai intens în Cadrilater, în înțelegere cu mai mulți fruntași macedo-români, am hotărât să aducem mai mulți aromâni. În acest scop s-a pus l-a dispoziția subsemnatului suma de 30.000 de lei pentru venirea în ajutorul micilor comercianți aromâni care ar dori să se stabilească în orașul Silistra sau județul Durostor”(13)

Administrația românească în Cadrilater

Nu se cunoaște răspunsul pe care prefectul de Durostor l-a dat acestei intervenții. Cert este că problema colonizării Cadrilaterului va fi reluată, în octombrie 1920, când Tașcu Pucerea, în calitate sa de președinte al organizației PNL din Silistra se va adresa personal lui Ion I.C. Brătianu, aflat în vizită la Silistra, solicitând intervenția directă a acestuia în vederea elaborării unei politici coerente de colonizare cu elemente etnice românești a Cadrilaterului, ca unica soluție a unei bune administrări și propășirii naționale a provinciei.(14)

Ideia unei politici de colonizare în Cadrilater prinde tot mai mult contur, mai ales că în județele Durostor și Caliacra Legea pentru expropriere și împrumut din 1918, devenită Legea pentru reforma agrară din 1921, nu putea să fie aplicată datorită situației cu totul speciale pe care o avea aici regimul juridic al proprietății imobiliare. Tocmai de aceea *Legea privind organizarea Dobrogei Noi*, adoptată la 26 iulie 1921, își propunea o rezolvare rapidă a problemei terenurilor ce urmau să intre în proprietatea statului și pe care să se facă viitoarele colonizări.

Veniți la putere în ianuarie 1922, liberalii vor fi inițiatorii oficiali ai politicii de colonizare în Cadrilater. Pe 3 noiembrie 1922, Guvernul condus de Ion I.C. Brătianu va adopta o hotărâre în baza căreia un prim lot de peste 500 de demobilizați din regimentele care luptaseră pe fronturile din Dobrogea în timpul primului război mondial primea pământ în așa numitele “colonii militare” amplasate de-a lungul frontierei cu Bulgaria, pe o adâncime de 20 km. Conform hotărârii, fiecare colonist primea în proprietate un lot de 25 ha teren arabil, iar ofițerii șefi de colonii puteau arenda de la stat o suprafață de încă 75 ha, în

Administrația românească în Cadrilater

ideea realizării unor exploatații agricole moderne care să însumeze 100 de ha.(15) Ulterior acestei prime colonizări oficiale, vom constata că deși sporadic, cu marele concurs al autorităților locale și cu acordul tacit al Guvernului român, în Cadrilater se vor coloniza, neoficial, și alte familii de români din vechiul Regat, care nu putuseră primi pământ în baza prevederilor Legii de reformă agrară în localitățile de baștină. În consecință, datele statistice de la 31 decembrie 1922, vor consemna noi realități demografice în cele două județe ale Cadrilaterului. Astfel, din cei 155.367 de locuitori ai Durostorului 11.524 erau români, față de numai 5.500 înregistrați la sfârșitul anului 1919, iar în Caliacra, numărul românilor ajunsese la 10.284 dintr-un total de 160.221, față de numai 4.134 etnici români, recenzați în acest județ la 26 iunie 1919.(16)

După cum afirma un studiu contemporan, “aplicată în cadrul reformei agrare și atribuindu-i-se o importanță secundară, colonizarea la noi a fost călăuzită aproape numai de preocupări de ordin social și privită ca un mijloc pentru a potoli nemulțumirea acelei populațiuni, care deși îndreptățită după lege, nu putea găsi totuși pământ în localitățile de origină; cu alte cuvinte, colonizarea a fost socotită inițial ca o anexă a legii de împroprietărire. S-a pierdut cu totul din vedere că în opera de colonizare - cu deosebire în condițiunile din Cadrilater - sunt strâns legate interesul de a strămuta elemente naționale capabile să contribuie la asimilarea elementelor străine, cu interesul economic de a pune în valoare terenuri nemuncite și a le transforma în izvoare de bogăție națională, prin selecționarea coloniștilor, alegându-se elementele harnice, stăruitoare și

Administrația românească în Cadrilater

capabile să înfrângă obstacolele fatal întâlnite în aşezarea într-un mediu nou şi de cele mai de multe ori chiar ostil.”(17)

Elementul etnic românesc care era decis să-şi asume riscurile unei colonizări masive în Cadrilater îl reprezenta macedo-românii(cuţovlahii sau aromânii, cum mai erau denumiţi în epocă) din sudul Balcanilor, mai ales cei stabiliţi în localităţi din nordul Greciei şi din Albania, unde asuprirea naţională se intensifică, odată cu procedarea la schimburile de populaţii dintre Turcia şi Grecia, stabilite de Convenţia de la Lausanne, din ianuarie 1923, în urma căreia peste 1.000.000 de etnici greci se repatriază în Grecia, fiind stabiliţi în Tesalia, Macedonia, Epir şi Tracia, exact acolo unde macedo-românii erau destul de numeroşi. În consecinţă, fruntaşii acestora, împreună cu alţi macedo-români stabiliţi deja în România, vor începe o susţinută campanie epistolară, pentru a determina Guvernul de la Bucureşti să dispună măsuri oficiale pentru colonizarea macedo-românilor în Cadrilater.

Un prim apel, adresat atât unor parlamentari cât şi unor conaţionali din Bucureşti, datează din 31 martie 1923:(18)

Domnule,

Inundaţia refugiaţilor greci în Macedonia ne-a dezorientat în mersul nostru economic.

Ocupaţia de predilecţie a românilor macedoneni este:

- a) Creşterea vitelor şi în special a oilor;*
- b) Industria lânei şi a laptelui;*
- c) Negoţul cu derivatele lânei şi ale laptelui; În câteştrele operaţiuni suntem loviţi ireparabil:*

Administraţia românească în Cadrilater

a) Instalarea refugiaților a adus după sine cultivarea locurilor de pășunat și ca urmare imposibilitatea continuării întreținerii turmelor de oi;

b) Oile lipsind, șomajul celor care se îndeletnicesc cu industria lânei și a laptelui este inevitabil;

c) Printre refugiați fiind prea mulți negustori cu capitaluri mari, privilegiați și toleranți de autorități, inițiativa neguțătorilor noștri este anihilată

Nu vedem ieșirea decât în emigrare. “î dorind a ne arunca în brațele patriei mume, avem onoarea a vă ruga să binevoiți a interveni pe lângă guvernul român:

1. Să ne admită intrarea în România.

2. Să se intervină pe lângă guvernul grec pentru ca să ni se asigure ieșirea.

3. Să ne împrumutească și să ne îlesnească, pe cât îi va sta în putere, transportul și instalarea în țară.

Semnează,

Delegația românilor din Veria

Apelul nu avea să rămână fără ecou. La 24 mai 1923, în Camera Deputaților, deputatul ardelean Gh. Pop interpelează Guvernul cu următoarele cuvinte: “Mă adresez, totodată d-lui ministru al Agriculturii, întrebându-l dacă nu crede că ar trebui să studieze chestiunea colonizării emigranților aromâni în acele părți ale țării în care s-ar găsi terenuri disponibile ca în Ialomița sau în Cadrilater, pentru ca să ofere harnicului și mult încercatului popor aromân un azil pe pământul patriei unite.”(19) Prezent pe banca ministerială, Al. Constantinescu, ministrul Agriculturii

Administrația românească în Cadrilater

și Domeniilor, avea să răspundă: “Dl deputat dorește ca, pământurile care ar fi disponibile, să căutăm să împrăștiăm frații de-ai noștri din Macedonia. Este incontestabil că avem cu toții aceeași solitudine față de frații noștri oriunde s-ar afla. Așa fiind, în prima linie cred că trebuie să umplem locurile libere, rămase prin împrăștiere, cu frați de-ai noștri rămași dincolo, pe pământ unguresc, prin granița nedreaptă care i-a despărțit de noi. Satisfăcând, deci cu preferință pe cei față de care avem o datorie morală, dacă vor mai rămâne locuri disponibile, este evident, cu aceeași inimă largă, ne vom gândi la toți frații noștri, ori de pe ce pământ s-ar afla.”(20)

Aceeași atitudine va fi adoptată și de autoritățile românești din Cadrilater, precum și de mulți dintre românii stabiliți deja acolo, așa cum reiese și dintr-un memoriu adresat Guvernului de un număr de 30 români din Durostor, în martie 1925, prin care se atrăgea atenția asupra pericolului colonizării cu preponderență a românilor macedoneni, despre care se susținea că “au caractere iuți, dușmănoase și răzbunătoare”, solicitându-se să se permită și altor români din Regat stabilirea în Cadrilater, pentru ca macedo-românii să nu “poată mai bine prepondera”. (21) Este de subliniat faptul că acest punct de vedere a fost îmbrățișat atât de guvernul liberal condus de Ion I.C. Brătianu, cât și de guvernele ulterioare, în sensul de a asigura în Cadrilater o colonizare echilibrată atât cu elemente etnice românești din teritoriul național, cât și din rândul românilor din Balcani. De altfel, la nivelul anului 1938, statisticile indică faptul că numărul românilor din Regat stabiliți în Cadrilater a fost sensibil mai mare decât cel al macedo-românilor.(22)

Administrația românească în Cadrilater

Înțelegând exact datele problemei, mai ales că bulgarii din Cadrilater începuseră pe toate căile o luptă susținută împotriva colonizării Cadrilaterului cu elemente etnice române ț ti din Balcani, inclusiv în Parlamentul României, unde deputatii și senatorii etnici bulgari amenințau chiar cu demisia în cazul admiterii colonizării macedo-românilor, Vasile Th. Muși, unul dintre liderii aromânilor stabiliți deja în țară, publica, în numărul din martie 1924 al revistei “Tribuna românilor de peste hotare” un articol intitulat *Aromânii “ i minoritățile Dobrogei Noi*, în care se sublinia, printre altele: Aromânii resimt covârșitoarea influență a mediului social în care au trăit vreme îndelungată, alături de elementele balcanice de origine slavă și turcă, cu care mai totdeauna au avut relații de bună vecinătate. Astfel, românii aceștia, fericiți că pot scutura un jug, revenind la pământul străbun, poartă cu dâșii totuși, mistica țesătură a amintirilor de tot felul, zămislite dintr-o conviețuire de secole și, putem zice, chiar dintr-o suferință cu multe laturi comune. Familiarizați deci cu moravurile acestor popoare pe care le-au părăsit în Macedonia, dar cu care se reîntâlnesc pe pământul Patriei mume, românii-macedoneni sunt singurii care pot înțelege mai bine viața, obiceiurile și sufletul populației minoritare din Cadrilater. Pentru aceste minorități deci, colonizarea Cadrilaterului cu români-macedoneni creează regimul cel mai ușor de suportat și care poate împăca anumite considerațiuni de amor propriu ale lor, cu interesele noastre de stat. Căci, dacă înțelegem să menajăm în modul cel mai larg posibil și să acordăm toate drepturile care să asigure libera dezvoltare etnică a acestor minorități, aceasta nu se poate concepe decât în măsura în care

Administrația românească în Cadrilater

toleranța noastră coincide cu promovarea propriilor noastre interese naționale și de stat. Credem că și minoritățile Cadrilaterului nu pot avea aspirațiuni care să depășească acest cadru de temeinică armonizare a intereselor noastre reciproce.” În condițiile în care se constată o intensificare a atacurilor bandelor de comitagii, îndeosebi în localitățile de graniță din Cadrilater, Guvernul român înclină tot mai mult spre ideea colonizării macedo-românilor în județele Durostor și Caliacra. În acest sens, la 24 aprilie 1924, liberalii *promovează Legea de modificare a Legii pentru organizarea Dobrogei Noi din 26 iulie 1921*, prin care se prevede expres faptul că “statul poate face colonizări și înstrăinări în loturi mici”. Odată cadrul legal creat, macedo-românii își intensifică activitatea pe lângă factorii de decizie din România de a obține aprobarea colonizării și împrăștiării lor în Cadrilater.

După Congresul aromânilor de la Veria, din 30 noiembrie 1924, se constituie un *Comitet de inițiativă*, alcătuit din C. Noe, V. Muși, Dumitru Babuș, P. Marcu, Stere Hagigogu, N. Balamaci și Dionisie Dumitru, care își asumă sarcina de a obține, din partea Guvernului român, o hotărâre privind aprobarea colonizării macedo-românilor în Cadrilater.⁽²³⁾ Cu sprijinul decisiv al unor aromâni din județele Durostor și Caliacra, cum au fost Tașcu Pucerea - prefect al județului Durostor în perioada anilor 1922-1926, Achile Pinetta și Vasile Covată - deputați PNL de Caliacra, membrii Comitetului de inițiativă îl vor determina pe Al. Constantinescu să emită *Decizia Ministerului Agriculturii și Domeniilor nr. 6217 din 23 martie 1925, referitoare la verificarea titlurilor, expropriere și colonizare în Dobrogea Nouă*, care prevedea înființarea unui Birou special în cadrul

Administrația românească în Cadrilater

Constantin TUDOR

Casei Centrale a Împroprietări și a două comisii județene, la Silistra și Bazargic, pentru colonizarea macedo-românilor.

Pe 13 iunie 1925, ministrul Agriculturii și Domeniilor, Al. Constantinescu, înainta Guvernului un referat în care preciza: “Statul posedă actualmente în Dobrogea Nouă suprafața de 41.103 ha, repartizată pe ambele județe. Pentru acoperirea acestei suprafețe aflată disponibilă, avem cereri din partea locuitorilor din Vechiul Regat cu drepturile stabilite la împroprietărire și care nu au putut fi satisfăcuți în comunele lor; de asemenea, avem cereri și din partea românilor macedoneni emigrați în țară. Subsemnatul, având în vedere dispozițiunile Legii agrare, cum și art. 129 din Legea pentru organizarea Dobrogei Noi, propunem: Pe proprietățile statului din Dobrogea Nouă, arătate mai sus, să se facă colonizări, pe jumătate suprafață cu locuitori îndreptățiți la împroprietărire din Vechiul Regat, iar cealaltă jumătate de suprafață, să se dea în folosință românilor-macedoneni emigrați, conform tablourilor ce se vor aproba de noi... Mărimea lotului să fie de 15 ha pentru cei ce se vor așeza în regiunile de frontieră și 10 ha pentru cei din interiorul județului, plus câte 50 arii islaz și 2000 m.p. loc de casă pentru fiecare colonist.” Prin Jurnalul nr. 1698 din 13 iunie 1925, Guvernul României aproba referatul ministrului Al. Constantinescu, fapt ce consfințea legalizarea acțiunii de colonizare a Cadrilaterului.(24)

Pentru românii macedoneni se aprobase la colonizare în Cadrilater un prim lot de 1500 de familii. După cum consemna Ziarul “Dobrogea Nouă”, în numărul său din 3 noiembrie 1925, “Consiliul de Miniștri, întrunit săptămâna trecută, a luat

Administrația românească în Cadrilater

ultimele dispoziții cu privire la colonizarea Cadrilaterului cu români macedoneni. Dl. Al. Constantinescu, ministrul domeniilor, a anunțat Consiliul că au sosit în țară 500 români din Macedonia care au și fost trimiși la Bazargic și Silistra, în curând urmând a sosi o altă serie de o mie”. Pentru primăvara anului 1926, pe baza propunerilor venite din partea consilieratelor agricole din Durostor și Caliacra, în Cadrilater se mai aprobase stabilirea următorilor coloniști: în județul Durostor - 130 familii din județul Ilfov, 95 familii din județul Romanați și 136 familii de macedo-români: în județul Caliacra - 200 familii din județul Vlașca și 185 familii de aromâni.(25)

Ulterior, după venirea la putere a averescanilor, acțiunea de colonizare a Cadrilaterului își încetinește ritmul. În adevăr Consiliul județean Caliacra, din 7 noiembrie 1926 se preciza că de la începutul operațiunii de colonizare și până la acea dată în întreg județul fuseseră colonizate 1547 de familii de români, dintre care 796 din regat, restul fiind români-macedoneni.(26)

Revenirea liberalilor la guvernare, în iunie 1927, avea să repună pe tapet și acțiunea de colonizare în Cadrilater. Începând cu 03.03.1928, la Silistra va apărea ziarul “Românul”, ca organ de propagandă națională care va susține politica de împroprietărire a unor noi categorii de români în întreaga regiune. Chiar din numărul său inaugural, ziarul preciza: “Apărem pentru a susține colonizarea în acest colț de țară și pe coloniștii români de orice origine”. Același ziar, în numărul din 16.03.1928, atunci când făcea un bilanț al colonizării efectuate în județul Durostor, menționa: “Coloniștii din Durostor

Administrația românească în Cadrilater

au venit săraci din Macedonia și prin munca lor, timp de trei ani, au devenit gospodari. Nu există colonist să nu aibă cele necesare. În satul Frășari s-au construit din temelie 70 de case, întemeindu-se un nou sat. În comuna Atmageaua tătarască fiecare colonist, pe lângă casa lui, mai are fiecare între 20 și 40 ha pământ cumpărat.”

Încă din perioada cât s-a aflat în opoziție, Partidul Național țărănesc a susținut ideea colonizării Cadrilaterului. Odată cu venirea lor la guvernare, în noiembrie 1928, vor adopta o serie de măsuri în acest sens. Pe 5 ianuarie 1929, prin decizia Ministerului de Interne nr. 215, se instituie o comisie specială care să constate, la fața locului, situația colonizărilor din Cadrilater. Raportul întocmit în urma controlului, de către Ion Pop, președintele comisiei, constata că “în județul Caliacra s-au așezat efectiv, până în decembrie 1928, un număr de 5.966 coloniști din Regat și 972 coloniști din Macedonia, adică în total 6.938. Deosebit de aceștia, mai sunt aprobați de Casa Centrală un număr de 1638 de români din Regat, care încă nu au sosit la fața locului. În județul Durostor s-au așezat 2.104 coloniști macedoneni și 768 coloniști din Vechiul Regat, în afară de 461 funcționari colonizați și în curs de colonizare. Totalul coloniștilor din ambele județe dau cifra de 11.954 capi de familie care numără 35-40.000 de suflete” Raportul mai scotea în evidență necesitatea sprijinirii financiare a acestora, precum și urgenta înființare a unor organisme speciale care să sprijine operațiunea de colonizare și pe coloniștii români în depășirea greutăților inerente oricărui început.(27)

Administrația românească în Cadrilater

Însușindu-și rezultatele și propunerile raportului, Guvernul Iuliu Maniu va trece la luarea primelor măsuri de sprijinire a coloniștilor din Cadrilater. Ziarul silistean “Democrația”, din 31.03.1929, sublinia, în acest sens: “Ministerul agriculturii va pune la dispoziția atât a coloniștilor din Regat cât și a coloniștilor macedoneni 150 vagoane de cereale, pentru hrană și însămânțare, va acorda unelte agricole în valoare de 50 de milioane lei în județul Durostor și 75 milioane lei în județul Caliacra, va acorda 40 milioane de lei pentru construirea de case coloniștilor în chiar această primăvară, pentru ca fiecare colonist să aibă căminul său.”

În august 1929, printr-o hotărâre a Consiliului de Miniștri, în județele Durostor și Caliacra se înființează *birouri de colonizare*, alcătuite din prefectul județului, președintele Camerei agricole, consilierul agricol județean și șeful Administrației financiare județene, care aveau atribuții în domeniul stabilirii și împrumietării coloniștilor, urmărind și modul de folosire a fondurilor financiare alocate de guvern pentru construirea de case.(28) Pentru a se asigura că măsurile stabilite de guvern erau aplicate în mod corespunzător în Cadrilater, Iuliu Maniu, președintele Consiliului de Miniștri vizitează județul Caliacra, la 1 octombrie 1929, iar Ion Mihalache, ministrul Agriculturii și Domeniilor se va afla în vizită în județul Durostor, la 20 decembrie același an.(29)

Măsurile luate de țărâniști în acest domeniu vor culmina cu adoptarea *Legii asupra colonizării din 17 iulie 1930*. La art. 2 legea stipula în mod expres: “Terenurile care au rămas și care vor rămâne disponibile prin aplicarea legilor de reformă

Administrația românească în Cadrilater

agrară, a Legii pentru organizarea Dobrogei Noi, a operațiunilor de comasare, precum și terenurile statului, proprii pentru cultură agricolă, inclusiv cele aflate în regiunile inundabile, pot fi afectate operațiunii de colonizare.”(30)

Apariția Legii privind colonizarea marca încheierea unei prime etape în derularea acestei operațiuni, etapă care nu a fost lipsită de greutate, de nemulțumiri și chiar incidente. Un prim incident între coloniști și bulgari se înregistrează în aprilie 1926, când bulgarii din satul Calipetrova încearcă să-i împiedice pe coloniștii macedoneni din satul Frășari să are suprafața de teren ce le fusese repartizată de organele agricole județene și doar intervenția prefecturii și a jandarmilor evită un conflict deschis între cele două tabere. Situația scapă de sub control în satul Caraorman, unde, la 20 mai 1926, bulgarii s-au opus vehement punerii în posesie a coloniștilor. După cum afirma un ziar local, “s-a produs o încăierare, trăgându-se peste 20 de focuri de armă încât puțin a lipsit ca scandalul să nu degenereze într-un măcel sângeros.”(31)

Situația tensionată din Cadrilater este întreținută și de intensificarea atacurilor bandelor de comitagii, ce provocau intenționat conflicte deschise cu coloniștii macedoneni, care își apărau cu armele noile lor așezări. Se ajunge, la un moment dat, chiar la un conflict între coloniștii macedoneni și prefectii celor două județe, care, pentru a potoli spiritele, ordonă o verificare severă a coloniștilor și dispun predarea armelor de către aceștia, arme pe care macedonenii le promisera cu aprobarea fostului guvern liberal. Presa locală și centrală va întreține acest conflict, scriind articole întregi despre situația

Administrația românească în Cadrilater

din Cadrilater, unele ziare fiind pro și altele contra coloniștilor. Se ajunge chiar până acolo încât un număr de 120 de familii de coloniști se strâng în portul Silistra, pe 8 noiembrie 1926 și cer să se întoarcă în Macedonia. Numai intervenția energică a Ministerului de Interne potolește spiritele, prefectul de Silistra, I. Ghibănescu fiind atenționat că “dorința guvernului este ca nici un colonist macedonean să nu plece.”(32)

Revenirea liberalilor la guvernare, a căror poziție de sprijinire a coloniștilor era bine cunoscută, va determina o accentuare a diversiunilor puse la cale de comitagii, cu sprijinul unor bulgari din Cadrilater și chiar a unor fruntași ai satelor. În octombrie 1927 în județul Caliacra este ucis colonistul Carataș Eftimie, iar în Durostor cade răpus de gloanțele comitagiiilor fruntașul colonist Tănase Goța din comuna Cocina. Aceste fapte au determinat și radicalizarea acțiunilor coloniștilor. La 3 noiembrie 1927, Consiliul Societății de cultură macedo-română adresează un energic protest, prin care organizațiile iredentiste bulgare erau avertizate că “se înșeală profund în credința că legalitatea autorităților și administrației românești, îi va cruța de răzbunarea justă care nu putea întârzia.” (33) Au loc mai multe conflicte deschise între coloniști și bandele de comitagii, soldate cu victime de ambele părți. Situația devine aproape explozivă. Bulgarii trimit mojiuni Societății Națiunilor prin care se plâng de “atrocitățile” coloniștilor macedo-români comise contra etnicilor bulgari din Cadrilater. În luna decembrie 1928, ziarul “Dimineața” începe o puternică campanie de presă împotriva coloniștilor din Durostor și Caliacra, iar în replică ziarul “Universul” devine

Administrația românească în Cadrilater

apărătorul acestora. Spiritele vor fi și mai mult agitate de informațiile tendențioase din paginile ziarului “Dimineața” care susținea că noul guvern țărănesc intenționa modificarea Legii de organizare a Dobrogei Noi, în urma căreia ar fi urmat ca să se ia pământurile coloni și tilor și aceștia să fie repatriați. Coloniștii vor reacționa imediat pe 14 aprilie 1929 se vor strânge într-un mare Congres la Silistra, trimițând, apoi, o telegramă Guvernului căruia îi cere să sprijine și să apere interesele tuturor românilor din Cadrilater.(34)

Deși la nivel național Guvernul Iuliu Maniu a înțeles nevoile reale de colonizare a Cadrilaterului și de sprijinire efectivă, morală și materială a coloniștilor, numirile prefectilor în cele două județe n-au fost tocmai fericite. În județul Caliacra, noul prefect, col. Gorski, va dezavantaja pe față pe coloniști, în timp ce la Silistra viața politică locală era dominată de deputatul țărănist de origine bulgară, Țepeș Pencof, unul dintre cei mai aprigi susținători ai luptei împotriva colonizării și coloniștilor români. Situația se tensionează din nou în Cadrilater. În primăvara anului 1930, în satul Bogdanova din județul Caliacra, în urma unor ciocniri dintre bulgari și coloniștii macedo-români, un colonist este ucis. Macedo-românii replică și cad victime și din rândul bulgarilor. Conflictul ia amploare și la începutul lunii aprilie 1930, comercianții bulgari din Bazargic intră în grevă, refuzând să mai deschidă magazinele. În afara granițelor, la Varna, Ruse și Țumla au loc mitinguri de protest. Printr-un nou memoriu, cazul de la Bogdanova este adus și la cunoștința Societății Națiunilor.(35)

Conflictele deschise dintre bulgari și coloniști, presiunea internă și externă a unor politicieni bulgari și a organizațiilor

Administrația românească în Cadrilater

iredentiste, vor determina Guvernul PNȚ să introducă în Parlament o inițiativă legislativă de modificare a Legii de organizare a Dobrogei Noi. Adoptată la 7 iulie 1930, legea impunea noi verificări ale terenurilor în vederea comasării lor și excludea de la împroprietărire persoanele care nu domiciliau efectiv în Cadrilater. Intenția legiutorului era de a crea așezări compacte de coloniști, pentru a se evita ciocnirile cu localnicii bulgari. Adoptarea acestei legi, care atenua procesul de colonizare și mai acorda locuitorilor băștinași, bulgari și turci, încă un nou termen de a-și dovedi cu acte dreptul de proprietate, a creiat o profundă nemulțumire în rândul macedo-românilor.

În acest context are loc atentatul comis de tânărul student aromân Gheorghe Beza, care trage 7 focuri de armă, chiar în clădirea Ministerului de Interne, asupra lui Constantin Angelescu, sub-secretar de stat la Interne și deputat PNȚ de Caliacra. Acest incident a determinat practic oprirea pentru aproape un an de zile a colonizărilor în Cadrilater.⁽³⁶⁾ Este de subliniat totuși faptul că recent înființatul Oficiu Național al Colonizărilor, prin cele două birouri de la Silistra și Bazargic, se va preocupa îndeaproape de comasarea terenurilor coloniștilor, constituirea de așezări pentru coloniști și sprijinirea acestora de a-și ridica noi locuințe. Numai în anii 1930-1931, cu sprijinul ONAC, în județul Durostor s-au ridicat 759 de case ale coloniștilor și 1317 de case în Caliacra.⁽³⁷⁾

Instalarea, la 18 aprilie 1931, a guvernului condus de Nicolae Iorga, va determina reluarea procesului de colonizare a Cadrilaterului. În septembrie 1931, vaporul “Constanța” aducea în țară un nou lot de coloniști de la Cavala. La granița cu Bulgaria

Administrația românească în Cadrilater

Constantin TUDOR

încep să sosească grupuri de români din sudul Balcanilor, iar din regiunea Țip din Jugoslavia vin alte numeroase familii de români care vor fi repartizate în centrele de colonizare din Cadrilater, cu sprijinul direct al noilor autorități județene și locale, cărora Nicolae Iorga reușise să le imprime o atitudine de susținere a tot ceea ce însemna element românesc.

Dar și organizațiile iredentiste bulgare și mai ales bandele de comitagii vor reacționa pe măsură, aducând din nou în satele din Caliacra și Durostor asasinatelor. Un alt eveniment nefericit avea să scandalizeze viața publică din Cadrilater, dar și din Capitală. Pe 31 august 1931, plutonierul de jandarmi Petculescu este asasinat în localitatea Serdiment de o bandă de bulgari înarmați. Ca răspuns, chiar în ziua înhumării jandarmului, tânărul macedonean I. Patoni, îl ucide la Bazargic, cu focuri de armă, pe bulgarul Hristu Țefanof, fost deputat în Parlamentul României. Problema agresivității macedo-românilor va fi iarăși pusă pe tapet, publicațiile locale și centrale revenind cu pagini întregi pro și contra colonizării și coloniștilor din Cadrilater.(38)

După o nouă relansare a colonizărilor, în anii 1932-1933, când în Cadrilater mai sosesc câteva sute de familii de coloniști din Regat și din Balcani, un alt asasinat în care sunt implicați macedo-românii avea să ducă la măsuri dure din partea statului român și la sistarea aproape completă a colonizărilor în Cadrilater. Este vorba de asasinarea primului ministru liberal I.G.Duca, pe 30 decembrie 1933, în Gara Sinaia, de către un grup de trei legionari, dintre care doi erau etnici aromâni. Colonizarea era oprită, ceea ce ziarul “Românul” din Silistra avea să eticheteze a fi “o crimă națională.”(39) Practic, după

Administrația românească în Cadrilater

acest tragic incident, în Cadrilater, până în anul 1940, vor mai fi colonizate doar 22 de familii de macedo-români și 556 familii de regăteni.(40)

Odată oprit iureșul sosirilor de noi coloniști, autoritățile județene se vor preocupa de finalizarea operațiunilor de punere în posesie, de stabilire a noilor vetre de sat, precum și de acordare a cetățeniei române noilor veniți din afara granițelor. Pe 24 septembrie 1935, la Silistra are loc ceremonialul acordării diplomelor de cetățeni români, macedo-românilor stabiliți în Cadrilater în perioada 1925-1935. Festivitatea a fost onorată de prezența lui Valer Pop, ministrul justiției și a lui Mircea Căncicov, subsecretar de stat la Agricultură și Domenii, precum și a demnitarilor și parlamentarilor din cele două județe. După cum sublinia o publicație locală, “primiți în portul Silistra de oficialitățile județului, înalții oaspeți au rămas plăcut impresionați de calda manifestație de simpatie ce li s-a făcut de către miile de coloniști, în pitoreștile lor costume.”(41)

În ceea ce privește bilanțul acțiunii de colonizare a Cadrilaterului, Constantin Brătescu inventaria, în anul 1938, 279 centre de colonizare, unde fuseseră înproprietărite 19.796 familii, dintre care circa 6000 erau familii de macedo-români. (42). O situație statistică din 11 martie 1940, înregistra, numai pentru județul Durostor, următoarele cifre, referitoare la coloniști: familii - 7.852, cu 32.850 de suflete, dintre care 544 locuiau în mediul urban și 32.306 în mediul rural. În același an, în Caliacra erau recensate aproape 12.000 familii de coloniști cu 51.284 locuitori, dintre care 867 în mediul urban și restul în mediul rural. (43)

Cedarea Cadrilaterului, prin Tratatul de la Craiova, din 7 septembrie 1940, avea să-i ducă din nou pe coloniștii din

Administrația românească în Cadrilater

Cadrilater pe drumurile băjeniei. Foștii regăteni se vor întoarce în localitățile de unde plecaseră, iar cei mai mulți dintre românii macedoneni vor fi stabiliți în județele Constanța și Tulcea, în locul bulgarilor repatriați, în cadrul schimbului de populații între România și Bulgaria stabilit la Craiova. Pentru toți aceștia, viața pornea de la capăt.

Colonizarea realizată în județele Durostor și Caliacra a avut consecințe dintre cele mai importante în ceea ce privește **evoluția vieții economico-sociale** a regiunii. Un studiu retrospectiv asupra dezvoltării economice a Cadrilaterului, publicat în anul 1939, menționa: “Îndeletnicirea principală a locuitorilor din Cadrilater este agricultura și creșterea vitelor, pe lângă care au căpătat o frumoasă dezvoltare comerțul și industria.”(44) Dar să vedem, sintetic, cum a evoluat economia Cadrilaterului în anii 1919-1940.

Agricultura s-a caracterizat, în această perioadă, prin diversificarea progresivă a cultivării plantelor, concomitent cu intrarea în circuitul agricol a unor noi categorii de terenuri. Totodată, comasarea terenurilor a permis realizarea unor exploatații agricole moderne, cu consecințe directe asupra creșterii producțiilor agricole și diversificarea ocupațiilor locuitorilor din localitățile rurale ale județelor Durostor și Caliacra. În ceea ce privește creșterea suprafețelor cultivate, datele statistice de care dispunem ne înfățișează următorul tablou:(45)

-județul Durostor

Anul	1919	1928	1938
Suprafața cultivată(ha)	69.672	173.876	206.943

Administrația românească în Cadrilater

-județul Caliacra

Anul	1919	1928	1938
Suprafața cultivată(ha)	85.724	262.378	304.310

Creșterea mai accentuată a suprafețelor cultivate în primul deceniu de după război este explicabilă prin aceea că, pe de o parte economia județului intră treptat într-o stare de normalitate după anii de război și ocupație străină, iar pe de altă parte datorită aplicării împrumuturilor, sub forma specifică a colonizării, care va duce la desțelenirea și introducerea în circuitul agricol a unor suprafețe de teren importante. După anul 1935, odată cu terminarea, în linii generale, a colonizării Cadrilaterului, suprafața cultivată a celor două județe rămâne relativ constantă. De altfel, în anii 1935-1940 totalul suprafețelor cultivate cu cereale, plante tehnice, legume și zarzavaturi, exceptând terenurile ocupate de păduri, vii și livezi, a oscilat în jurul valorii de 500.000 ha pentru ambele județe. De remarcat că atât în Durostor cât și în Caliacra pădurile ocupau suprafețe întinse, iar așa numitele “terenuri neproductive” amputau și ele substanțial raportul dintre suprafața totală și suprafața arabilă. Astfel, la nivelul anului 1938, în județul Durostor, dintr-o suprafață totală de 322.600 ha terenurile arabile însumau numai 206.943 ha, ceea ce reprezenta un procent de 64,15%, iar județul Caliacra înregistra o suprafață totală de 450.000 ha, dintre care suprafața arabilă ocupa doar 304.310 ha, ce reprezenta un procent de 67,62%. (46)

Administrația românească în Cadrilater

Constantin TUDOR

Referitor la structura culturilor, predominante au fost tot timpul cerealele, în ordinea: grâu, porumb, orz, ovăz, secară. Spre exemplificare, prezentăm repartitia pe ani a culturilor în județul Durostor, în perioada 1928-1933;(47)

Anii	Cereale	Alte culturi	Fânețe cultivate	Total
1928	134.097	35.354	4.425	173.876
1929	150.654	4.825	20.087	175.566
1930	158.750	19.846	6.269	184.865
1931	159.959	23.914	6.828	190.701
1932	161.963	34.737	12.312	209.012
1933	177.500	28.924	7.685	214.131

Producțiile medii la hectar nu depășeau 1000 de Kg, în cazul cerealelor, depinzând atât de factorii climaterici, cât și de modul de lucrare a terenurilor.

Cu excepția expoatărilor agricole sistematice, unde marii proprietari începuseră să utilizeze tractoare și mașini agricole moderne(marea proprietate reușise să se consolideze în Cadrilater. Exploatațiile agricole care depășeau 100 de ha reprezentau, în anul 1935, aproximativ 25% din suprafața arabilă a celor două județe), micii proprietari, care constituiau marea majoritate a deținătorilor de terenuri, lucrau pământul încă rudimentar, cu ajutorul vitelor de tracțiune, atât pentru cultivat cât și la recoltat. Într-o dare de seamă a Camerei de comerț și industrie Durostor, pe anul 1936, se menționa referitor la acest

Administrația românească în Cadrilater

aspect: “ Mijloacele uzitate în agricultură sunt departe de perfecționare. Nu poate să se vorbească de motorizarea agriculturii. Îndeosebi sunt întrebuințate plugurile cu o brazdă, sistem “Universal” cu tracțiune animală. În puține sate de frontieră populația turcească mai întrebuințează pe alocuri pluguri de lemn, tip absolut rudimentar. Din păcate, în județul nostru, micii agricultori, și aceștia formează marea majoritate, nu practică o agricultură raională, pentru că n-au posibilități și nici nu sunt preocupați de dorința unui câștig. Cei mai mulți cultivă din suprafețele arabile, atât băștinaii cât și coloniștii, numai cât le necesită pentru hrana familiilor lor, iar prisosul îl vând pentru a-și face micile aprovizionări pentru iarnă: petrol și alte obiecte de utilitate casnică.”(48)

Referitor la același aspect, un studiu întocmit în anul 1938 de C. Filipescu, director general în Ministerul Agriculturii, menționa: “Totuși atât în Durostor cât și în Caliacra se practică, din pricini multiple, o agricultură extensivă. Inventarul agricol insuficient, brațele de muncă scumpe și prea puține față de întinderea arabilă, factorii naturali și economici, care țin la un nivel coborât prețurile de cumpărare sau de arendare ale pământului, toate conlucrează spre a îndemna pe cultivator să cultive suprafețe cât mai întinse, cu inventarul și forțele sale lucrătoare reduse, pentru a obține un maxim de producție raportat la unitatea de inventar, nu la aceea de suprafață. Exploatația se face în general în regie, iar la marea proprietate parțial și în dijmă. Despre asolamente fixe și bine conturate nu se poate vorbi. În linii mari se observă predominanța rotațiilor de 3 ani cu cereale de toamnă, prășitoare și păioase de primăvară, leguminoase sau

Administrația românească în Cadrilater

oleaginoase.”(49) Tocmai pentru a stimula practicarea unei agriculturi moderne, de tip intensiv, statul deținea în cele două județe, câte o fermă model, la Bazargic și Silistra. Ferma model de la Bazargic avea o suprafață de 350 de ha, deținând și un important sector zootehnic profilat pe creșterea oilor rasa Karnabat și a porcilor Mangalița. La rândul ei, Ferma model Silistra, avea o suprafață agricolă de 302 ha și se specializase în creșterea unor animale de rasă: armăsari ardenezi, tauri Simmenthal și porci York.(50)

Creșterea animalelor a constituit o preocupare de bază și constantă a unei mari părți a locuitorilor Cadrilaterului, atât a băștinașilor turci și bulgari, care se ocupau prin tradiție cu creșterea bivoliilor, a cailor, asinilor, catârilor și măgarilor, cât, mai ales, a coloniștilor macedo-români, recunoscuți pentru creșterea oilor și caprelor. Că și dezvoltarea acestui sector s-a datorat, în mare parte colonizărilor, rezultă și din tabelul statistic de mai jos;(51)

-datele sunt însumate la nivelul ambelor județe-

Animalele	1924	1928	1935	1940
Bovine	28.575	44.676	68.824	70.014
Cabaline	25.322	38.424	50.208	68.760
Porcine	18.320	32.114	48.712	56.500
Ovine	186.400	354.240	502.360	586.984
Păsări	456.728	832.224	1.098.656	1.202.000
Albine(stupi)	5.500	12.224	17.800	18.160

Administrația românească în Cadrilater

Toate sursele documentare contemporane sunt unanime în aprecierea faptului că județele Cadrilaterului ocupau locuri fruntașe în ceea ce privește numărul de animale și îndeosebi de ovine. O situație aparte o reprezenta și producția de ouă din cele două judee, Caliacra ocupând locul I pe țară din acest punct de vedere și Durostrul locul II. Iată ce se menționa într-un raport privind situația economică a judeșului Caliacra pe anul 1934: “Producția anuală de ouă în judeul nostru este de circa 130 de vagoane a 144.000 de bucăți, din care 30 de vagoane rămân pentru consumul local, 50 de vagoane pentru consumul intern și 50 de vagoane pentru export în Germania, Austria și Italia. Calitativ producția de ouă a regiunii noastre este socotită cea mai bună pe întreaga țară.”(52)

Industria. Despre o dezvoltare industrială propriu-zisă în Cadrilater putem vorbi doar după anul 1924, când se constată o revigorare a inițiativei private susținută și de camerele de comerț și industrie județene înființate în decembrie 1923, în a căror competență se afla înregistrarea firmelor sociale și individuale. În anul 1927, conform evidențelor de specialitate ale Camerei de comerț din Bazargic, în județul Caliacra funcționau următoarele stabilimente industriale: 3 mori sistematice, o fabrică de textile, 2 fabrici de tăbăcărie, o fabrică de ape gazoase, o fabrică de bere rusească, 2 fabrici de rahat, 3 fabrici de covoare, 2 fabrici de ulei și 4 ateliere de dărăcit lână - toate în orașul Bazargic; 3 mori sistematice, o fabrică de cărămidă, o tăbăcărie, o fabrică de apă gazoasă, o fabrică de paste făinoase și un darac de lână - în orașul Balcic; 2 mori cu

Administrația românească în Cadrilater

Constantin TUDOR

motor, o moară sistematică, o fabrică de ulei și 4 ateliere mecanice - în orașul Cavarua.(53)

O situație statistică din anul 1935 evidențiază următoarea stare de fapt a industriei judeșului Caliacra în privința acelor întreprinderi care aveau o foră instalată mai mare de 5 H.P. și cu mai mult de 5 salariați: (54)

Industria	Nr. fabrici	Forța motrică -în H.P.-	Salariați	Val. producției -în mii lei-
Alimentară	5	1.082	110	79.605
Textilă	1	25	28	748
Metalurgică	2	33	15	398

Mai dezvoltat din punct de vedere industrial era județul Durostor, aici orașele dunărene Turtucaia, dar mai ales Silistra, cu o poziție mai avantajoasă decât Bazargicul, aliniindu-se, ca nivel al vieții economice, celorlalte orașe românești de la Dunărea de mijloc. Astfel, în anul 1938 industria județului Durostor dispunea de 6 mori sistematice, o fabrică de pânzeturi de bumbac, o fabrică de pielărie și alte numeroase ateliere manufacturiere. În sate funcționau 87 de mori țărănești, dar și cariere de exploatare a pietrei, precum și fabricuțe de cărămizi. Statistic, la 1.10.1938, situația se prezenta, după cum urmează: industria electrotehnică - 4 unități; hârtie și arte grafice - 5 unități; metalurgie - 16 unități; tăbăcării - 8 unități; ape minerale și gazoase - 16 unități; textile - 2 unități; mori sistematice - 52 unități; diverse - 26. Numărul total de salariați aflați în evidența Camerei de muncă Silistra depășea 1000 de persoane.(55)

Administrația românească în Cadrilater

Comerțul reprezintă, după agricultură, a doua ramură ca importanță economică a Cadrilaterului. La 31 decembrie 1938, la Registrele comerțului din Durostor și Caliacra erau înscrise peste 5000 de firme individuale și colective care se ocupau exclusiv cu vânzarea de mărfuri și servicii.(56) Cele mai numeroase stabilimente comerciale erau cele din domeniul desfacerii produselor alimentare, restaurante, cârciumi și cafenele, manufactură și coloniale, încălțăminte și articole de menaj, depozite de lemne și cherestea. Activitatea comercială cunoscuse o dezvoltare mai accentuată mai ales la orașe, dar se constată că și în localitățile rurale erau înregistrate și funcționau băcăni, prăvălii și cârciumi sătești, precum și ateliere individuale de croitorie, încălțăminte și cojocării.

O categorie specială o reprezenta comerțul cu cereale. Încă din anul 1927, Camera de comerț de la Bazargic scotea în evidență faptul că întrucât Cadrilaterul este “o regiune eminentamente agricolă și una din cele mai fertile din țară, comerțul cu cereale a acestei regiuni reprezintă, prin urmare, o importanță deosebită și pentru punerea în valoare a cerealelor este nevoie imperioasă să se înlesnească exportul lor prin porturile acestei circumscripții.” Numai prin portul Balic se exportase, în anii 1923-1927, următoarele cantități de cereale: 1923 - 9.508.836 kg; 1924 - 9.741.590 kg; 1925 - 5.060.643 kg; 1926 - 6.680.111 kg; 1927(numai până la 15 octombrie) - 5.509.318 kg.(57) și în județul Durostor mișcarea comercială a fost deosebit de activă. O lucrare monografică, realizată în anul 1935, consemna, din acest punct de vedere: “Durostorul, unul din cele mai bogate județe din țara noastră, face, prin bogăția

Administrația românească în Cadrilater

lui, ca să avem și un comerț înfloritor.. În ultimul timp s-a construit cheiul din portul Silistra, lucrat în piatră și beton armat cu pontoane moderne și 4 dane care permit accesul unei intense activități comerciale.”(58) O situație statistică întocmită de Camera de comerț și industrie Durostor, pentru perioada 1933-1938, reliefa că prin Portul Silistra fuseseră exportate următoarele cantități de cereale: 1933 - 1.850 vagoane; 1934 - 1.521 vagoane; 1935 - 6.540 vagoane; 1936 - 6.680 vagoane; 1937 - 3.215 vagoane; 1938 - 5.975 vagoane.(59)

Creditul bancar și cooperatist. După necesara perioadă de acomodare cu realitățile economico-sociale ale noii provincii intrate în componența statului român, sistemul de credit, atât cel bancar cât, mai ales, cel cooperatist din Cadrilater va cunoaște o dezvoltare accentuată. În ceea ce privește **creditul bancar**, vom constata o primă evoluție ascendentă între anii 1923-1928. Astfel, la finele anului 1928, în județul Caliacra funcționau un număr de 7 bănci comerciale locale, cu un capital total subscris și vărsat ce depășea 22.000.000 lei, dintre care cele mai puternice erau Banca de industrie și comerț dobrogean și Banca “Caliacra”, ambele cu sediul social în Bazargic. Județul Durostor era mai bine reprezentat și din punct de vedere al sistemului bancar. În același an aici funcționau un număr de 17 instituții bancare comerciale, dintre care 11 în orașul Silistra și 6 în Turtucaia. Capitalul social total depășea 50.000.000 lei.(60)

După regresul înregistrat în anii crizei economice, accentuat mai ales de aplicarea prevederilor Legii de conversiune a datoriilor, ceea ce a determinat o diminuare a capitalului

Administrația românească în Cadrilater

băncilor comerciale din Cadrilater cu peste 13%, în perioada anilor 1934-1938, sistemul de credit bancar din Caliacra și Durostor se va redresa și va contribui substanțial la susținerea agriculturii, industriei, comerțului și domeniului edilitar-urbanistic din regiune.

Iată care era situația celor mai bune bănci comerciale din Cadrilater la nivelul anului 1938: (61)

în lei				
BANCA	Capital	Fond rezervă	Alte fonduri	TOTAL
Banca "Caliacra"	10.000.000	1.852.872	105.160	11.958.032
Banca "Viitorul"	12.000.000	849.360	416.916	13.266.276
Banca ind si com.	16.000.000		4.242.734	20.242.734
Casa de credit agr.	4.589.567	-	-	4.589.567
Banca "Unirea"	2.000.000	299.647	-	2.299.647
Banca "Durostor"	8.000.000	23.356	2.298.078	10.321.434
Banca de credit	10.000.000	141.633	1.303.789	11.445.422
Banca "Siliștra"	1.320.000	31.641	-	1.351.641
Casa cred. "Siliștra"	1.000.000	-	-	1.000.000
TOTAL	64.909.567	3.198.509	8.366.677	76.474.753

Eforturilor băncilor comerciale locale de a sprijini agenții economice din regiune li se adăugau cele ale unor filiale ce aparțineau unor societăți bancare puternice, cu activitate la nivel național. Astfel, în Cadrilater au funcționat, în această perioadă, și câte două filiale ale băncilor "Banca Românească", Băncii de scont București, Banca Națională și Banca Agricolă, care, alături de băncile locale, au avut un rol deosebit în colonizarea Cadrilaterului, prin acordarea de credite substanțiale românilor din Regat și macedo-românilor care au primit sau și-au cumpărat proprietăți în regiune.(62)

La rândul său, *creditul popular și cooperatist* din Dobrogea Nouă, care avea o veche tradiție în zonă, își dezvoltă

Administrația românească în Cadrilater

neconținut rețeaua și își diversifică activitatea, fiind mult mai aproape de nevoile sătenilor, care constituiau imensa majoritate a populației Cadrilaterului. La începutul anului 1939, în județele Caliacra și Durostor funcționau 105 unități bancare cooperatiste și de credit popular, asociate, la nivel județean, în două bănci federale: Banca Federală “Cadrilaterul”, cu sediul la Bazargic - înființată încă din anul 1925 și Banca Federală “Dobrogea”, cu sediul la Silistra - înființată în anul 1926.(63) Din punct de vedere al specializării unităților de credit popular și cooperatist din regiune, în același an de referință, 1938, situația se prezenta astfel: cooperative de credit - 74(dintre care 17 la orașe și 57 la sate); cooperative de aprovizionare și vânzare - 16(dintre care 5 la orașe și 11 la sate); cooperative de produșie - 6(2 la orașe și 4 la sate); cooperative de consum - 9(3 la orașe și 6 la sate). Repartizate pe județe, în Durostor funcționau 65 bănci populare și cooperative, iar în județul Caliacra numai 40 asemenea unități.(64)

Transporturile și comunicațiile. Dacă primii ani ai administrației românești în Cadrilater au însemnat și începutul unei intense activități de realizare a unei rețele de legături feroviare și terestre între principalele localități urbane ale celor două judee din Dobrogea de Sud, perioada anilor 1920-1940 s-a remarcat, în acest domeniu, prin noi înfăptuiri, concretizate în dezvoltarea și modernizarea rețelei de drumuri și căi ferate, în construirea și darea în exploatare a două aeroporturi (Bazargic și Balcic, inaugurate în anul 1936), precum și prin importante lucrări de amenajare a porturilor maritime de la Balcic și Cavarna.(65)

Administrația românească în Cadrilater

O lucrare contemporană care inventaria realizările din domeniul transporturilor ale administrației românești până la sfârșitul anului 1938, concluziona: “Așadar din 1913 până în 1938, în cele două județe ale Cadrilaterului s-au executat lucrări de drumuri pe o lungime totală de cca. 900 km, investindu-se un capital de aproximativ 170.000.000 lei”.(66) *Enciclopedia României* consemna, pentru județul Caliacra: o reșea totală de drumuri de 667 km(135 km - drumuri de interes naional; 251 km - drumuri de interes județean și 279 km - drumuri comunale); o cale ferată în lungime de 72 km, care lega Bazargicul de Constanța; două linii aeriene legau Bazargicul și Balcicul de Capitala României. Aceeași lucrare menționa pentru județul Durostor: o reșea totală de drumuri care măsura 1.614 km(151 km - drumuri naționale; 408 km - drumuri județene și 1056 km - drumuri comunale); județul nu dispunea de linii de cale ferată, Silistra fiind în schimb un port la Dunăre destul de important, NFR-ul executând curse regulate pe ruta Silistra-Călărași, Silistra-Oltenița-Giurgiu și Silistra-Cernavodă-Brăila-Galai.(67)

Referitor la **sistemul de comunicații** al Cadrilaterului, o altă sursă contemporană preciza: “În ultimii 25 de ani s-au executat în Cadrilater cca 600 km linii telegrafice, investindu-se un capital de aproximativ 10.000.000 lei. De asemenea s-au instalat linii telefonice pe o lungime de 570 km de traseu, ceea ce corespunde la 750 km de circuit”(68)

Activitatea edilitar-urbanistică. Numeroase rapoarte și note de control ale primarilor, administratorilor de plăși și ale

Administrația românească în Cadrilater

prefecților, din anii imediat următori primului război mondial, scoteau în evidență faptul că lipseau aproape cu desăvârșire clădirile necesare desfășurării în bune condițiuni a actului de administrație, iar localitățile urbane, inclusiv orașele de reședință ale celor două județe, erau lipsite de canalizare, alimentare cu energie electrică, în timp ce pentru apa potabilă necesară localnicilor se foloseau încă fântânile individuale sau captările parțiale.(69)

Din aceste motive, în bugetele locale vor fi prevăzute sumele necesare atât pentru edificarea unor sedii administrative, precum și pentru lucrări edilitare cum sunt executarea de pavaje, alimentarea cu energie electrică, rețele de alimentare cu apă și rețele de canalizare. Un raport al Primăriei orașului Silistra înaintat Prefecturii județului Durostor, la data de 24 octombrie 1939, enumera edificiile publice ridicate în orașul Silistra în ultimii 20 de ani(1919-1939).(70) Le vom aminti doar pe cele mai importante: Palatul Prefecturii(inaugurat în anul 1924), Sucursala Silistra a Băncii Naționale(construcție realizată în anul 1926), Localul Serviciului tehnic județean(finalizat în anul 1927), ^acoala primară de fete nr. 2(dată în folosință în anul 1934), Liceul de fete Silistra(dat în folosință în anul 1935), Liceul de băieți Durostor(localul fusese inaugurat la 15 septembrie 1939), Ocolul silvic Silistra(1939). La capitolul *Monumente, piețe și drumuri*, Raportul enumera:

- Monumentul Regelui Ferdinand I, înălțat la 18 iunie 1939, operă a sculptorului Dumitriu Bârlad;

- Mausoleul “Eroii Neamului”, ridicat în anul 1938 din fondurile Ministerului Cultelor și Artelor;

Administrația românească în Cadrilater

-”Piața Păcii”, construită din fondurile Primăriei Silistra și inaugurată în anul 1939;

-Strada principală care traversează orașul Silistra de la vest la est, pavată 2 km..

Același Raport menționa, referitor la alimentarea cu apă și canalizare: “În anul 1933 s-a executat de către Primărie, lucrarea de alimentare a orașului cu apă, captându-se izvoarele din dealurile înconjurătoare ale orașului într-un bazin, continuat cu o rețea de conducte în lungime totală de 18.856 m. În anul 1939 s-au construit în oraș canale de scurgere în lungime totală de 3.649 m. Aceste rețele de conducte și canale continuă. În aceste două decenii s-au construit două cartiere noi: cartierul românesc, care numără peste 1000 de imobile și cartierul ofițeresc, care are circa 1500 de imobile. Imobilele au fost construite pe terenurile parcelate de comună și date prin înproprietărire locuitorilor. Prin aceasta s-a dublat suprafața de construcție a orașului, dându-i un caracter urbanistic, prin construcția modernă și confortabilă a imobilelor respective.”

^ai pentru orașele mai importante din județul Caliacra, Bazargic, Balcic și Caverna avem date contemporane în ceea ce privește lucrările edilitar-urbanistice realizate aici sub administrația românească. Un asemenea material reliefa: “În orașul Bazargic s-au construit, în ultimii 25 de ani, importante edificii publice ale Statului, printre care cităm: palatul administrativ, a cărui construcție este terminată în roșu, palatul Băncii Naționale, Spitalul județean, Depozitul de fermentare CAM, Camera de comerț, Ocolul silvic, Oborul de cereale, Oborul de vite, Ferma agricolă, cazărțile, Liceul de băieți, ^acoala profesională, etc.

Administrația românească în Cadrilater

În acest oraș, în care înainte de 1913 aproape nici nu existau pavaje, s-a executat pavarea străzilor cu piatră cubică de granit și cu piatră spartă și pavarea trotuarelor duble cu plăci de ciment, plăci de piatră și piatră brută. În anul 1937 s-a realizat electrificarea orașului. În orașul Balcic, port la mare și stațiune balneo-climaterică, s-au construit în ultimii 25 de ani însemnate edificii publice, precum: localul primăriei, halele, muzeul, baia, cazinoul, spitalul, cazărmi, aeroport, etc. Deasemeni s-au împietruit străzi, s-au pavat cu plăci de piatră pavaje duble, s-a executat canalul colector, s-a construit șoseaua de legătură cu Teche și s-a electrificat orașul.”(71)

Starea socială și evoluția demografică. Este îndeobște cunoscut faptul că gradul de dezvoltare economico-socială a unei regiuni este influențat atât de condițiile fizico-geografice, cât, mai ales, de starea generală a populației zonei respective, înțelegând prin acest concept totalitatea problemelor de natură economică, socială, etnică sau culturală cu care se confruntă anumite comunități umane. Din acest punct de vedere, Cadrilaterul reprezintă o regiune cu totul deosebită, multe dintre problemele cu care s-a confruntat populația de aici în anii interbelici neregăsindu-se în celelalte provincii revenite la patria mamă după primul război mondial. Când facem această afirmație, avem în vedere faptul că Dobrogea Nouă era singura zonă alipită României în care elementul etnic românesc nu numai că se afla în minoritate, dar s-a confruntat în permanență cu o situație specială de nesiguranță întreținută cu mult zel de autoritățile de la Sofia, care au încurajat și susținut atât acțiunile destabilizatoare ale comitagiilor, cât și pe cele extremiste

Administrația românească în Cadrilater

desfășurate de organizațiile politice și iredentiste “Dobrogea”, D.R.O. și V.D.R.O. Cu toate acestea, în perioada interbelică elementul etnic românesc a crescut simțitor în Cadrilater, mai ales după anul 1925, odată cu oficializarea politicii de colonizare în Durostor și Caliacra, așa cum se poate constata din tabelele statistice de mai jos:(72)

- Anul 1925 -

Naționalitățile	județul CALIACRA	județul DUROSTOR	CADRILATER
Români	16.426	17.489	33.915
Bulgari	59.618	73.449	133.067
Turco-tătari	50.442	91.208	141.650
Diverși	13.216	2.815	16.031
TOTAL	139.702	184.961	324.663

-Anul 1928-

Naționalitățile	județul CALIACRA	județul DUROSTOR	CADRDLATER
Români	25.622	24.361	49.983
Bulgari	60.357	72.720	133.077
Turco-tătari	49.351	88.088	137.439
Diverși	14.946	3.452	18.398
TOTAL	150.276	188.621	338.897

-Anul 1938-

Naționalitățile	județul CALIACRA	județul DUROSTOR	CADRDLATER
Români	54.456	53.948	108.404
Bulgari	73.815	76.948	150.763
Turco-tătari	38.686	58.183	96.869
Diverși	12.590	3.432	16.022
TOTAL	179.547	192.511	372.058

O altă sursă documentară contemporană consemna că în vara anului 1940 Cadrilaterul dispunea de o populație totală de aproximativ 370.000 de locuitori, dintre care 115.000 erau români, 145.000 - bulgari, iar musulmanii și alte naționalități

Administrația românească în Cadrilater

înregistrau 110.000 locuitori. Deci, în anul cedării Cadrilaterului românii, musulmanii și alte etnii dețineau o majoritate absolută în comparație cu etnicii bulgari.(73)

Creșterea semnificativă a populației românești a fost rezultatul firesc al acțiunii de colonizare a Cadrilaterului inițiată de Guvernul României, începând din anul 1925. Concomitent asistăm la scăderea populației musulmane ca urmare a politicii adoptate de statul turc de a primi și coloniza în Anatolia pe etnicii musulmani aflați pe teritoriul altor state balcanice. Între Legația Turciei de la București și Guvernul român se încheiase un protocol în baza căruia autoritățile românești din Cadrilater, precum și din celelalte două județe nord-dobrogene se angajau să sprijine emigrarea pașnică a turcilor și a altor locuitori de religie mahomedană. Depopularea cu elemente etnice musulmane va fi mai accentuată în județul Durostor. Aici, în perioada 1925-1940 numărul musulmanilor care s-au repatriat în Turcia a atins cifra de aproape 40.000 de persoane, în timp ce din județul Caliacra, în aceeași perioadă de timp au plecat spre Turcia numai 15.000 de etnici musulmani. Ziarul “Românul”, ce apărea la Silistra, publica în numărul 95/19.10.1934, un articol sugestiv intitulat *Turcii pleacă*, din care cităm: “Curentul de plecarea turcilor în țara lui Kemal pașa este în continuă creștere. Zilnic sute de familii părăsesc Cadrilaterul și pleacă în țara făgăduinței. Cu toate insistențele depuse de autoritățile române, cum și cu toate lămuririle date de dl. Hamdulah Sufi bei, ministrul Turciei la București, de a rămâne pe loc și nu pleca decât în anumite condițiuni, pentru a nu fi supuși la neplăceri, turcii din Cadrilater, neținând seamă de aceste indicațiuni, își vând averile pe prețuri derizorii, în multe cazuri chiar la bulgari și părăsesc Cadrilaterul.”

Administrația românească în Cadrilater

În ceea ce privește populația de origine bulgară din Cadrilater, se observă că aceasta și-a menținut numărul, creșterea înregistrată datorându-se sporului natural. În consecință, nu se poate vorbi nici pe de parte de presiuni politice și administrative împotriva bulgarilor, așa cum eronat se mai menționează încă în unele lucrări monografice ale istoricilor bulgari. Iată ce sublinia în acest sens, în martie 1936, o publicație care apărea la Silistra: “De 22 de ani, populația minoritară bulgară din Cadrilater se lamentează în plângeri, pe diferite game și varsă lacrimi de crocodil. Motivul? Răul tratament la care sunt supuși; atrocitățile administrației noastre; inchiziția fiscală, etc. Rezultatul? Nici un bulgar nu și-a părăsit gospodăria și pământul, pentru a se duce, cu pașaport în regulă, în Patria-i dragă. Noi nu vorbim de cei certați cu legile țării noastre și care au trecut granița pentru a reveni periodic, înarmați până-n dinți, să terorizeze elementul românesc.” (74)

În ceea ce privește structura populației pe grupe de vârstă, datele oferite de Recensământul general al României din anul 1930, surprind următoarea situație în Cadrilater:(75)

Judetul CALIACRA

Grupe de vârstă	Locuitori	Grupe de vârstă	Locuitori
Toate vârstele	166.588	50 - 69 ani 70 ani	16.010
0- 9 ani 10 -	46.781	și peste vârstă	3.010
29 ani 30 - 49	66.120	nedeclarată	476
ani	34.187		

Judetul DUROSTOR

Grupe de vârstă	Locuitori	Grupe de vârstă	Locuitori
Toate vârstele	211.439	50 - 69 ani 70 ani	22.490
0- 9 ani 10 -	61.806	și peste vârstă	3.880
29 ani 30 - 49	79.744	nedeclarată	529
ani	42.990		

Administrația românească în Cadrilater

Din tabelele prezentate, se poate trage concluzia că populația celor două județe ale Cadrilaterului era relativ tânără, în sensul că cei recenzați până la vârsta de 30 de ani constituiau majoritatea. Datele statistice demonstrează și un alt aspect și anume faptul că creșterea demografică a celor două județe a înregistrat unele sincope, mai ales în județul Durostor, acolo unde plecările masive ale musulmanilor, după anul 1930, nu au putut fi compensate nici prin colonizări cu elemente etnice românești, nici prin sporul natural al populației bulgărești. Așa se explică faptul că în anul 1938 populația totală a judeului era inferioară celei înregistrate oficial la Recensământul general din anul 1930.

Deși colonizările din Cadrilater au determinat o consolidare importantă a populației din mediul rural, în județele Caliacra și Durostor se constată și o accentuată creștere demografică în localitățile urbane din cele două județe, ceea ce dovedește că politica economică adoptată de guvernele de la București a avut rezultate benefice și pentru această regiune. Se produc, astfel, schimbări radicale în structura socio-demografică, în sensul că apar în mediul urban noi categorii de salariați care erau legați direct de activitățile neagricole. Acest fapt va genera o schimbare radicală la nivelul vieții social-politice, știut fiind faptul că societatea civilă este puternic influențată de categoriile socio-profesionale care domiciliază în mediul urban.

Pe de altă parte, structura demografică deosebit de eterogenă a Cadrilaterului a determinat în acest spațiu fizico-geografic și social-politic o specificitate aparte, neîntâlnită niciunde în provinciile alipite statului național unitar român. Este elocventă, în acest sens, următoarea descriere din

Administrația românească în Cadrilater

“*Enciclopedia României*”: “Aspectul acesta atât de variat sub care se prezintă populația Cadrilaterului dă naștere la procese sociale ă. i frământări necunoscute în județele cu populație omogen Satele formate din acest amestec de naționalități iau de multe ori aspectul unui conglomerat, unde fiecare grupă tinde să se individualizeze. Sunt sate în care și astăzi populația macedoneană își ține zestrea casei în lacră, mărturie a vieii sale trecute de pe plaiurile Pindului, de care numai cu încetul se desbară. De aici conflicte și animozități pe care le întâlnim chiar în satele colonizate cu populație românească. ^ai aici găsim pronunțate diferențieri sufletești, care împart satul în mici grupuri sociale. Porniți din atâtea părți ale țării, sau din Bulgaria, Grecia și Iugoslavia, n-au putut să realizeze până acum acea unitate sufletească, caracteristică vechilor așezări cu tradiție și evoluție îndelungată”.(76)

b) Aspecte ale vieții politico-administrative în perioada 1919-1940. Organizații locale ale partidelor politice și activitatea acestora

Din punct de vedere administrativ-teritorial, odată cu reinstalarea administrației românești în Cadrilater se revine la prevederile *Legii privind organizarea Dobrogei Noi din 1/14 aprilie 1914*, conform căreia teritoriul regiunii era împărțit în două județe: *Durostor*, și *Caliacra*. În anul 1919 în componența județului Durostor intrau 42 de comune, dintre care două urbane, Silistra - orașul de reședință al județului și Turtucaia. Județul era împărțit în 5 plăși: Silistra, Accadânlar, Doimușlar, Sarsânlar și Turtucaia.(77) În același an, județul Caliacra avea

Administrația românească în Cadrilater

3 comune urbane, Bazargic - unde se găsea și reședința județului, Balcic și Cavarna, teritoriul fiind împărțit tot în 5 plăși: Balcic, Curt-Bunar, Dobrici, Gargalâc și Ghelengic.(78) În urma aplicării noii Legi de organizare a Dobrogei Noi, de la 26 iulie 1921, plasa Curt-Bunar este trecută de la județul Caliacra la județul Durostor.(79)

Noi modificări în structura administrativ-teritorială a celor două județe avea să se producă după promulgarea *Legii pentru unificarea administrativă din 14 iunie 1925*, atunci când se hotărăște și mutarea capitalei județului Caliacra de la Bazargic la Balcic, unde urma să se construiască un Palat administrativ pentru toate instituțiile publice de interes județean. (80) În fapt, autoritățile județene au funcționat în continuare la Bazargic întrucât Ministerul de Interne nu a disponibilizat suma de bani necesară construirii Palatului administrativ la Balcic. Situația avea să fie reglementată și legal prin Decretul Regal nr. 4479/31.12.1929 care stipula faptul că Bazargic redevine orașul de reședință al județului Caliacra.

Modificările aduse în deceniul 1930-1940 legislației din domeniul administrației au determinat noi reorganizări administrativ-teritoriale și în cazul celor două județe ale Cadrilaterului, situația acestora prezentându-se după cum urmează:

Județul Caliacra, cu o suprafață de 4.500 km. p., avea în anul 1930 trei comune urbane(Bazargic, orașul de reședință al județului, Balcic și Cavarna), patru plăși(Balcic, Ezibei, Casim și Stejarul) și 189 de sate, grupate în 72 de comune(81), pentru ca la începutul anului 1938 să înregistrăm același număr de orașe și plăși, modificări intervenind doar în ceea ce privește numărul localităților rurale: 233 de sate(72 în Plasa Balcic, 63 în plasa

Casim, 58 în plasa Ezibei și 40 în plasa Stejarul).(82) După intrarea în vigoare a *Dectretului-lege pentru reforma administrativă din 14 august 1938*, rezidentul ținutului Marea, de care aparțineau și cele două județe din Cadrilater, prin repetate ordine schimbă numărul plășilor de la 4 la 5(prin ordinul nr. 565/31.03.1939 se înființa plasa Ekrene) și apoi iarăși la 4(prin ordinul 3227 din 9.03.1940 se desființează plasa Ekrene, satele județului fiind redistribuite în plășile cu tradiție: Balcic, Casim, Ezibei și Stejarul).(83)

Județul Durostor, cu o suprafață de 3.226 km. p., avea, conform anexei la *Legea pentru organizarea administrațiunii locale din 3 august 1929*, trei comune urbane(Silistra, Turtucaia și Ostrov), 5 plăși(Acadânlar, Curt-Bunar, Doimușlar, Ostrov și Turtucaia) cu 175 de sate, grupate în 69 de comune.(84) *Enciclopedia României*, folosind date de la sfârșitul anului 1937, consemna pentru județul Durostor: “Capitala județului Durostor este orașul Silistra. Județul are 3 orașe(Silistra, Ostrov și Turtucaia) și 195 de sate împărțite astfel: Plasa Acadânlar - 24 de sate; Plasa Curt-Bunar - 41 sate; Plasa Doimușlar - 33 sate; Plasa Ostrov - 30 sate; Plasa Turtucaia - 43 sate.”(85) Prin Deciziunea rezidențială a ținutului Marea, nr. 566 din 31.03. 1939, județul Durostor este împărțit în 6 plăși: Acadânlar - cu 11 comune; Curt-Bunar - cu 8 comune; Doimular - cu 15 comune; Ostrov - cu 12 comune, Silistra - cu 8 comune și Turtucaia cu 14 comune. Dar această împărțire administrativă nu a durat decât un an, pentru că același rezident al ținutului Marea, la 9 martie 1940, dă un ordin prin care județul Durostor revine la 5 plăși, plasa Silistra desființându-se.(86)

Administrația românească în Cadrilater

Viața politică. Despre o viață politică propriu-zisă în Cadrilater se poate vorbi doar după decretarea votului universal, atunci când se creează condiții și pentru locuitorii celor două județe sud-dobrogene de a-și exercita drepturile lor politice. Acest fapt a determinat <ri o creștere bruscă a intereselor partidelor politice românești față de această zonă, unde sperau să găsească noi aderenți. Vom constata, în consecință, că într-un timp foarte scurt în Durostor și Caliacra se vor constitui organizații ale tuturor partidelor importante care s-au remarcat la nivel național în perioada interbelică. Deja, la începutul anului 1921, în județul Durostor activau organizații ale Partidului Național Liberal, Partidului Conservator Democrat, Partidului Socialist, Partidului Poporului, Partidului Țărănesc și Partidului Conservator - Al. Marghiloman.(87) Aceleași partide, mai puțin Partidul Țărănesc, depuseseră liste în alegerile parlamentare din mai 1920 și în județul Caliacra.(88)

În primii ani de după primul război mondial, lupta politică în Cadrilater a fost acerbă, la Silistra constituindu-se două centre de interese, în jurul a două personalități locale de excepție: Tașcu Pucerea - liderul liberalilor locali și Ion Cărmărașescu, care după ce a trecut pe la Partidul Poporului - pe lista căruia a fost ales deputat în mai 1920, Partidul Conservator Democrat - a fost ministru de Interne în Guvernul Tache Ionescu și a încercat să constituie Filiala județeană a Partidului Naționalist Democrat, va deveni întemeietorul Partidului Național Român și apoi fruntaș național-țărănist, după 1926. Ei vor fi și mentorii spirituali a două publicații politice locale: “Viitorul Silistrei” (liberală) și “Democrația”(național-țărănistă).(89)

Administrația românească în Cadrilater

Dacă anii 1919-1929 au însemnat pentru viața politică din Cadrilater o perioadă de pionierat, perioada 1930-1938 a constituit, cu adevărat, anii deplinei maturități politice atât la nivel de organizații cât și la cel al liderilor de opinie politică, cu toate că acum se înregistrează prima criză politică majoră, concretizată prin apariția a numeroase dizidențe din partidele politice tradiționale, precum și prin consolidarea organizațiilor politice extremiste, ale căror acțiuni se radicalizează. Întrând seama de caracterul demografic și social deosebit de eterogen al Cadrilaterului, aici mișcările extremiste s-au făcut simțite mai acut decât în alte provincii și regiuni ale României. Sfârșitul deceniului al patrulea al secolului al XX-lea, aduce și în viața politică a celor două județe din Dobrogea Nouă schimbări radicale, prin eliminarea partidelor politice din viața publică și înlocuirea acestora cu organizațiile locale ale Frontului Renașterii Naționale și, mai apoi, ale Partidului Națiunii.

Principalul partid politic din Cadrilater, cu organizații județene puternice la Silistra și Bazargic, a fost în toată această perioadă **Partidul Național Liberal**, care a avut o influență deosebită în viața politică și publică locală. În Durostor organizația județeană a PNL s-a constituit la inițiativa farmacistului Tașcu Pucerea, cel care avea să devină liderul ei de necontestat, chiar dacă, oficial Ion I.C. Brătianu trimisese ca șef de organizație pe N. Petrescu Comnen. În primele alegeri parlamentare organizate în Cadrilater, la 4 noiembrie 1919, lista liberală depusă pentru Cameră de Tașcu Pucerea, sub denumirea de “Partidul Cetățenesc din Durostor”, câștiga detașat. Imediat după alegeri se constituia oficial organizația PNL Durostor, cu organul său de presă “Viitorul Silistrei”.(90)

Administrația românească în Cadrilater

Prestigiul PNL a crescut în mod deosebit în perioada guvernărilor liberale din anii 1922-1926 și 1933-1937, când, sub conducerea administrativă a unor prefecți (Tașcu Pucerea - în Durostor și Enric Voinescu - în Caliacra) și primari liberali (Tașcu Statu și Gh. Profiru - la Silistra, Gh. Chirogiu - la Turtucaia), județele Caliacra și Durostor cunosc o deosebită dezvoltare economico-socială și edilitar-urbanistică. Sunt elocvente, în acest sens, rezultatele obținute de liberali atât în alegerile generale cât și în cele locale. Astfel, în alegerile generale din martie 1922 liberalii vor câștiga detașat atât în Caliacra cât și în Durostor, printre cei trimiși în Parlament aflându-se Pinetta Achile, Mustafa Riza Hagi Mehmet, Covată Vasile, Vasile Halevici - deputați de Caliacra, N. Petrescu Comnen (înlocuit în anul 1923 de Richard Franasovici), Șerban Callascu, Chiril Manolof, Suleiman Checheli - deputați de Durostor, Emil Pangrati și Andrei Mușef - senatori de Caliacra, Mehmet Fehmi Mustafa și Gheorghe Teodorescu - senatori de Durostor. (91) Cu prilejul alegerilor generale din 20 decembrie 1933, la nivelul județului Durostor liberalii câștigaseră un mandat de senator (col. Emil Andreevici) și patru mandate de deputați (George Pucerea, fiul lui Tașcu Pucerea - prefectul județului, Gh. Filipescu Dubău, dr. Suleiman Hamdi și bulgarul Ivan Anghelof). (92)

În ceea ce privește alegerile locale, atât cele din martie 1926, cât și cele de la 8 mai 1934, ambele organizate sub guvernare liberală, și acestea au fost câștigate detașat. Exemplificăm cu rezultatele scrutinului din mai 1934 care dovedeau că, în județul Durostor, PNL câștigase 17.000 de voturi, ceea ce îi dădea dreptul la un număr de 769 consilieri comunali, față de PN^o, cu

Administrația românească în Cadrilater

3910 voturi și 75 consilieri comunali și PNL-Brătianu, a treia forță politică din județ, cu 2836 de voturi și numai 50 de consilieri comunali. Liberalii reușiseră să câștige și președenția Consiliului județean, prin persoana lui Mihai Gioga, precum și alegerile de la Silistra, unde este instalat primar Mircea Costopol.(93)

Demersul politic al celor două organizații a fost puternic susținut *ii* de oficioasele de partid, “Viitorul Silistrei” - în Durostor și “Acțiunea” - în Caliacra. În perioadele în care partidul s-a aflat în opoziție, dar mai ales după dispariția lui Ion I.C. Brătianu și a lui I.G. Duca, în interiorul organizațiilor locale ale PNL din Cadrilater apar numeroase disensiuni, generate de lupta pentru ocuparea unor funcții de conducere în partid. În Caliacra, unde fostul prefect liberal Enric Voinescu era considerat răspunzător de pierderea alegerilor parlamentare din decembrie 1928, a fost nevoie de intervenția de la centru a lui I.G. Duca, care suspendă conducerea filialei locale și-l desemnează pe fruntașul liberal Vasile Sassu să reorganizeze viața politică a filialei PNL de la Bazargic. Situația avea să intre pe făgașul normal abia în anul 1932, când la conducerea organizației Caliacra a PNL este impus George Fotino, bun cunosător al politicii liberale în problema Cadrilaterului.(94)

^ai organizația PNL de la Silistra a creat probleme conducerii centrale. Aici, poziția autoritară a lui Tașcu Pucerea, devenit președinte al organizației județene în anul 1923, după retragerea lui N. Petrescu Comnen, în problema neacceptării pe listele electorale ale partidului a unor frunțași ai comunității bulgare dovedește ostili ideii de colonizare cu elemente etnice

Administrația românească în Cadrilater

românești în Cadrilater, a generat puternice tensiuni care puneau sub semnul întrebării chiar existența organizației. Din acest motiv, Tașcu Pucerea este sancționat, nemaifiind numit prefect în perioada guvernării liberale interimare din 21 iunie 1927 - 3 noiembrie 1928.(95) Tocmai din aceste motive PNL-George Brătianu, desprins din Partidul Național Liberal în anul 1930, a găsit un ecou deosebit în Cadrilater, în noul partid intrând politicieni apreciați, precum H. Hențescu de la Silistra și V. Papacostea de la Bazargic, devenind a treia forță politică democratică din județ.(96)

Uzat de anii de guvernare și de luptele interne ce au urmat dispariției lui Ion. I. C. Brătianu, PNL va pierde la scor alegerile parlamentare din decembrie 1928 și în cele două județe din Cadrilater, trecând în opoziție pentru o perioadă de aproape cinci ani(decembrie 1928 - decembrie 1933). Elaborarea unui nou program politic, în mai 1930 și aducerea la conducerea partidului a lui I.G. Duca, în decembrie 1930, au fost de natură să revitalizeze activitatea tuturor organizațiilor locale ale PNL, chiar dacă împotriva acestora național-țărăniștii declanșaseră o intensă campanie de discreditare politică a fruntașilor acestui partid. La Silistra, lui Tașcu Pucerea i se intentează un proces penal, pe motive mai mult sau mai puțin inventate, cu intenția de a fi condamnat. Procesul va fi strămutat la Călărași, Tribunalul de aici achitându-l, în septembrie 1933.(97)

Revenirea la guvernare a liberalilor, în noiembrie 1933 și câștigarea detașată a alegerilor generale din decembrie 1933 avea să determine o puternică revigorare și a organizațiilor județene ale PNL de la Silistra și Bazargic, care-și vor reconfirma

Administrația românească în Cadrilater

renumele de cele mai puternice organizații politice din Cadrilater. Acest fapt avea să fie consfințit chiar și de alegerile din decembrie 1937, când în județul Caliacra liberalii câștigă 71,41% din voturi, în timp ce la nivel național alegerile sunt pierdute.(98)

Partidul poporului, înființat în primăvara anului 1918, sub numele de *Liga Poporului*, a fost primul partid politic care a reușit să se extindă rapid la nivel național, grație popularității de excepție a întemeietorului său, generalul Alexandru Averescu. Aflat la guvernare în două rânduri(13 martie 1920 - 13 decembrie 1921 și 30 martie 1926 - 4 iunie 1927), Partidul Poporului a avut organizații relativ importante și în județele Durostor și Caliacra, ambele înființate în martie 1920, cea de la Silistra avându-l ca prim lider pe avocatul Ervante Melidon (ales senator pe listele partidului în alegerile din mai 1920) și apoi, din aprilie 1923, pe profesorul Ion Ghibănescu (prefect al județului Durostor în timpul celor două guvernări averescane), iar cea de la Bazargic pe Petre Papacostea (deputat în legislaturile 1920-1921 și 1926-1927).(99)

Cu excepția perioadelor când au deținut puterea și în mod deosebit în timpul primei guvernări Averescu, organizațiile locale ale Partidului poporului nu au avut o mare aderență în rândul electoratului local. Nici vizita făcută personal de generalul Averescu, în iunie 1923, la Silistra și Bazargic nu a fost de natură să revitalizeze organizațiile locale ale partidului.(100) Alegerile parlamentare din iulie 1927, când Partidul poporului nu reușea nici să treacă pragul electoral, consfințea falimentul acestei formațiuni politice și în Cadrilater, mulți dintre membrii

Administrația românească în Cadrilater

organizațiilor de la Silistra și Bazargic orientându-se spre recent înființatul Partid Național Țărănesc.

Un alt partid care a reușit să-și facă repede simțită prezența în Cadrilater a fost **Partidul Țărănesc**, care la 7 aprilie 1920 își constituia organizația județeană de la Silistra, în prezența dr. M. Ionescu-Berbecaru, secretarul general al partidului. (101) De altfel, în alegerile generale din mai 1920 în județul Durostor a fost depusă și o listă a Partidului Țărănesc pe care au figurat Atanasie G. Braovanof, Hamdi D. Dascalof și Hafuz Salim Hagi Suleiman - la Camera și Theodor Iordan - la Senat, acesta din urmă fiind și liderul țăriiștilor silistreni. (102) În județul Caliacra Partidul Țărănesc avea să-și constituie organizație proprie deabia în anul 1924, dar influența partidului în regiune se făcuse simțită cu mult înainte. În acest sens, prefectul liberal Enric Voinescu raporta Ministerului de Interne, referitor la rezultatul alegerilor generale din martie 1922: “Țărăniștii dacă ar fi avut organizație puteau fi de temut în alegeri, populația bulgară fiind pregătită de a primi țărănismul care este pentru ea agrianismul lui Stambolinski. Unul dintre cei mai tari agenți ai lor este învățătorul definitiv Răducu din Bazargic.” (103) Aflați în opoziție față de Guvernul liberal care hotărâse începerea acțiunii de colonizare în Cadrilater, țărăniștii din Durostor și Caliacra vor adopta o politică de sprijinire a proprietarilor mici, mai ales a etnicilor bulgari, solicitând urgentarea lucrărilor comisiilor județene de verificare a titlurilor de proprietate. Acest fapt va determina ca până la fuziunea sa cu Partidul Național Român, la 10 octombrie 1926, în organizațiile locale ale Partidului Țărănesc să găsim mulți etnici bulgari. (104)

Administrația românească în Cadrilater

Partidul Național Român și-a constituit organizații județene la Silistra și Bazargic începând din anul 1923. La Silistra, cel care avea să se implice în activitatea de constituire a organizației locale a Partidului Național Român a fost Ion Cămărășescu, după fuziunea realizată la nivel central, în noiembrie 1922, între Partidul Conservator-Democrat, al cărui lider local era, și PNR. Organul de presă al liberalilor silistreni, “Viitorul Silistrei”, condus de Tașcu Pucerea, adversar politic declarat al lui Ion Cămărășescu, scria cu răutate, în numărul său din 10 iunie 1923: “Domnul Cămărășescu, cu intenția de a fi șeful unui partid politic(după ce a fost guvernator și ministru) reușește să strângă 20-30 de persoane cu ajutorul cărora a format, la 28 mai 1923, Comitetul executiv al Partidului Național Român.” În Caliacra, întemeietorul organizației locale a PNR a fost cunoscutul om politic Constantin Angelescu, ales președinte al Comitetului județean în ședința de constituire din 22 aprilie 1923. Peste numai câteva luni de la înființare, organizația PNR Caliacra începea să editeze și propriul oficios de partid, intitulat “Libertatea”, al cărui prim număr apărea la Bazargic pe 11 noiembrie 1923.(105) La alegerile generale din mai 1926, organizațiile locale ale PNR vor depune liste în cartel electoral cu Partidul Țărănesc, fapt ce prevestea fuziunea din toamnă și constituirea Partidului Național Țărănesc.

Partidul Național Țărănesc, constituit în urma fuziunii dintre Partidul Național Român și Partidul Țărănesc, realizate la 10 octombrie 1926, a dispus de la început de filiale solide în Cadrilater, reorganizate în toamna anului 1926 în cadrul congreselor locale ce au avut loc la Silistra și Bazargic, în

Administrația românească în Cadrilater

urma cărora au fost desemnați și președinții locali ai partidului: Ion Cămărășescu, la organizația județului Durostor și Constantin Angelescu, la organizația județului Caliacra.(106)

Cu un program care corespundea aspirațiilor unor largi categorii sociale, Partidul Național Țărănesc va porni o susținută campanie politică împotriva liberalilor. Pe 29 ianuarie 1928, la Silistra are loc Congresul filialei locale a PN^o, la care participă un impresionant număr de membri și simpatizanți. Cu acest prilej, la propunerea lui Ion Cămărășescu, se adoptă o moțiune-protest care marca începutul luptei politice pentru debarcarea de la guvernare a PNL.(107) Înțelegând că are nevoie de noi categorii de simpatizanți în Cadrilater, PN^o îmbrățișează și susține ideea colonizării în această regiune. În consecință, la alegerile generale din decembrie 1928 listele depuse de organizațiile locale obțin un succes răsunător, care propulsează în Parlamentul României 4 senatori și 8 deputați PN^o din Caliacra și Durostor, printre care: Ion Cămărășescu, Constantin Angelescu, Țefan Pencof, dr. Dan Mezincescu și Onoriu Jiteanu.(108).

Dificultățile guvernării, declanșarea și acutizarea crizei economice și nelipsita luptă pentru putere între diferitele cercuri țărăniști locale va determina slăbirea influenței organizațiilor PN^o de la Silistra și Bazargic în rândul electoratului din Cadrilater.

Deosebit de cunoscut în epocă a fost conflictul declanșat între fostul prefect țărănist de Caliacra, avocatul S. Niculescu și col. Gorski, numit prefect în locul acestuia, în ianuarie 1931, ca urmare a unui complot pus la cale împreună cu deputatul

Administrația românească în Cadrilater

PN^o de Caliacra, Matei Stefanof. Împotriva acestora S. Niculescu va începe o campanie necruțătoare, editând un ziar personal, intitulat “Deșteptarea”, în al cărui prim număr, din 15 martie 1931, prefectul Gorski este catalogat drept “scorpia adevărată care ne-a distrus partidul și ne-a împrăștiat ca potârnicele”. Pe 16 mai 1931, la Bazargic este convocat Congresul extraordinar al organizației PN^o de Caliacra care hotărăște excluderea din partid a unui grup format din Matei Stefanof, ōonco Pencof, Vasile ōipărescu și Gică Nicolau, primarul orașului Balcic.(109) Pentru aplanarea conflictului intervine conducerea centrală a partidului care-l impune ca președinte al organizației Caliacra pe cunoscutul politician Grigore Gafencu, în locul lui Constantin Angelescu, numit guvernator al BNR. ^ai organizația de la Silistra cunoscuse un reflux accentuat, determinat de faptul că Ion Cămărășescu, implicat mai mult în treburile parlamentare și guvernamentale din Capitală, venea tot mai rar în județ.(110) În aceste condiții, alegerile parlamentare din iunie 1931 vor fi pierdute și de țărâniștii din Durostor și Caliacra, în fața reprezentanților așa numitei “Uniuni Naționale”, un cartel electoral încropit în grabă la nivel național de Constantin Argetoianu.(111)

Revenit la guvernare, în august 1932, PN^o nu a mai reușit în totalitate să-și refacă și organizațiile județene, mai ales după puternica dizidență a lui Grigore Iunian, care în noiembrie 1932 înființează Partidul ōărănesc Radical, partid ce în scurt timp își constituie filiale în toate județele țării, inclusiv la Silistra și Bazargic. În mai 1933, la Bazargic avea loc chiar un Congres al P^oR, cu participanți și din județul Durostor, care adoptă un

Administrația românească în Cadrilater

program politic reformist și anti PN^o, ce avea să fie publicat în oficiosul filialei locale a partidului intitulat “Plugarul”.(112)

Deși la alegerile generale din decembrie 1933, în Cadrilater vor depune liste trei formațiuni țărăniste(PN^o, Partidul Radical țăranesc și Partidul țăranesc-dr. N. Lupu), în Parlament avea să pătrundă doar Grigore Gafencu, ales senator PN^o la Colegiul restrâns Caliacra.(113) Starea de degingoladă din rândurile organizațiilor județene ale PN^o avea să se accentueze după venirea liberalilor la guvernare, care nu uitaseră șicanele de tot felul pe care le suportaseră din partea țărăniștilor locali în perioada în care aceștia s-au aflat la putere. O ultimă încercare de revitalizare a organizațiilor PN^o din Dobrogea se făcea pe 17 mai 1936, când la Constanța se adunaseră într-un mare congres aproape 20.000 de țărăniști din cele patru județe dobrogene, în prezența lui Ion Mihalache, dr. Nicolae Lupu și Mihail Popovici. Dar toate aceste eforturi vor rămâne fără efectul scontat, organizațiile din Cadrilater ale PN^o nemaireușind să se impună în viața politică locală până la desființarea partidelor politice de către Carol al II-lea.

Partidul socialist a avut o anumită influență în regiune, în mod deosebit în rândul populației bulgărești. După realizarea unificării la nivel național a mișcării socialiste și constituirea Consiliului general al Partidului socialist, care regrupa reprezentanți ai mișcării politice muncitorești atât din vechiul Regat cât și din noile provincii românești, vom înregistra și existența unor organizații județene care activau în Durostor și Caliacra și care vor depune liste complete atât pentru alegerile parlamentare din mai 1920, cât și pentru cele din martie 1922.

Administrația românească în Cadrilater

Astfel, în urma alegerilor din mai 1920, Boris Stefanov este ales deputat de Caliacra, iar Costa I. Stoef deputat de Durostor. (114) După constituirea Partidului comunist din România, în mai 1921, grupările socialiste de la Silistra și Bazargic, conduse de Boris Stefanof și Costa Stoef vor adera la mișcarea comunistă și se vor deda la acțiuni destabilizatoare în Cadrilater, ei găsindu-se printre inițiatorii rezoluției adoptate, în decembrie 1923, de Federația Comunistă Balcanică și care impunea Partidului Comunist din România să lupte pentru despărțirea de statul român a unor provincii, inclusiv a Dobrogei.(1 15)

După constituirea, în mai 1927, a **Partidului Social Democrat**, și în Cadrilater se vor organiza filiale județene ale acestui partid, dar care nu vor avea o aderență prea mare în mase, motiv pentru care nici nu vor reuși să depună liste electorale la nici unul dintre scrutinele generale sau locale. Cu toate acestea, secțiunile locale ale Partidului vor organiza numeroase întruniri publice și serbări muncitorești, pentru a atrage atenția asupra situației în care se găseau “muncitorii intelectuali și manuali”. O asemenea mare întrunire publică a avut loc la Silistra, pe 28 iulie 1935, în cadrul căreia au luat cuvântul fruntași ai PSDR, printre care, Lotar Rădăceanu, secretar general al partidului și Ion Mirescu, secretar general al Confederației Generale a Muncii.(116)

Organizațiile extremist-iredentiste s-au aflat la baza unor numeroase acțiuni care, pe de o parte au capacitat atenția și interesul unor mari categorii sociale, aparținând în majoritate etniei bulgare(în cazul mișcării comuniste și a organizațiilor iredentiste), dar și a coloniștilor macedo-români(în cazul mișcării

Administrația românească în Cadrilater

legionare), iar pe de altă parte au creat mari probleme autorităților locale. Iată, pe scurt, așa cum rezultă din documentele vremii, o trecere în revistă a organizațiilor extremist-iredentiste care au activat în Cadrilater, în perioada interbelică.

Mișcarea legionară. După cum se cunoaște, în aprilie 1930, se înființase Garda de Fier, ca secție politică a Legiunii Arhanghelului Mihail, în al cărei program se făcea o critică virulentă a activității partidelor politice tradiționale și a sistemului parlamentar român. Cu lozinci populiste ca: “Omul și pogonul”, “Sufletul și hectarul”, “România a românilor”, Garda de fier va reuși să atragă repede numeroși membri și simpatizanți, cărora li se inoculase ideea fundamentală a mișcării legionare, aceea de preluare a puterii cu orice preț. Dizolvată în ianuarie 1931, Garda de Fier avea să-și continue activitatea sub numele de “Gruparea Corneliu Zelea Codreanu”, iar la 10 decembrie 1934 avea să-și relegalizeze activitatea sub denumirea de Partidul “Totul pentru țară”.(117)

Încă de la constituire, Garda de Fier s-a bucurat de o simpatie aparte în rândul coloniștilor macedo-români din Cadrilater, mulți din aceștia devenind oameni de bază și chiar fruntași ai mișcării legionare. Mai mult, timp de aproape opt ani, la Bazargic a fost editat un oficios legionar care se numea chiar “Legionarii”(ziarul a apărut în perioada 1929-1936), al cărui director a fost cunoscutul legionar macedo-român Cola D. Ciumetti.(118) Chiar dacă polițiile de siguranță îi aveau pe legionarii din cele două județe ale Cadrilaterului într-o observare continuă, aceștia vor reuși să-și facă simțită prezența în repetate rânduri, acțiunile lor mergând de la răspândire de material

Administrația românească în Cadrilater

propagandistic până la nesupunere și agresarea autorităților, așa cum s-a întâmplat în ziua de 26 septembrie 1937, când în comuna Atmageaua tătarască din județul Durostor, peste 200 de legionari l-au molestat pe prefectul județului și au opus rezistență armată la intervenția jandarmilor.(119) De remarcat și faptul că pentru alegerile generale din decembrie 1937 organizațiile județene Durostor și Caliacra ale Partidului “Totul pentru Țară” reușeau să depună liste complete pentru Seant și Cameră, Constantin Papanace fiind ales deputat de Caliacra.(120)

Semnificativă pentru importanța și influența mișcării legionare din această regiune este o dare de seamă a Prefecturii județului Durostor, făcută în urma unor descinderi ale poliției ce avuseseră loc în nopatea de 16-17 mai 1938: “Numai în comuna Frășari s-au găsit și confiscat un revolver, 30 de cartușe, 47 broșuri cu caracter legionar, 17 tablouri Moța, Marin, Codreanu, Cantacuzino etc, 16 fotografii cu diferiți legionari în tabere de muncă, o circulară legionară, 11 manifeste editate în timpul campaniei electorale, 34 ziare vechi cu caracter legionar, 7 calendare de perete pe 1938 legionare, două diplome de tabără, una centură și două insigne legionare.”(121)

Nici măsurile represive ordonate de regele Carol al II-lea nu vor reuși să lichideze mișcarea legionară din Cadrilater. Iată, spre exemplu, ce se întâmplase la Silistra. Aici, la recomandarea avocatului Ioan Alexandrescu, șeful organizației legionare județene cu grad de comandant legionar, cei mai mulți dintre legionari intră în Frontul Renașterii Naționale, organizație prin care Carol al II-lea dorea să anihileze viața partidelor politice românești. În acest sens, un raport al Legiunii

Administrația românească în Cadrilater

de jandarmi Durostor, din octombrie 1939, menționa: “Indivizi din județul Durostor, ce au activat intens în mișcarea legionară, bănuieți că ar activa și în prezent, s-au înscris în FRN, deși credem că aceasta au făcut-o doar de formă.”(122)

Mișcarea comunistă. Scos în afara legii încă din anul 1921 și dizolvat în anul 1924, Partidul Comunist din România va continua să activeze în ilegalitate, acțiunile sale fiind coordonate din afara granițelor țării, ordinele venind atât de la Internaționala comunistă cu sediul la Moscova, cât și de la Federația partidelor comuniste din Balcani, care avea sediul la Sofia.

Activitatea comunistă din Cadrilater s-a confundat, în multe aspecte, cu activitatea organizațiilor revoluționare iredentiste bulgare coordonate de la Sofia. De altfel, nu întâmplător, în mai toate rapoartele informative ale polițiilor de siguranță de la Silistra și Bazargic, atunci când se vorbește de mișcarea comunistă, numele comuniștilor din zonă sunt aproape în exclusivitate numai bulgărești. Este semnificativ, în acest sens, un raport al Poliției de siguranță Silistra, din 7 martie 1924, prin care se precizează că în seara zilei de 27.02.1924, în casa librarului Costa Stoieff din Silistra a avut loc o întrunire secretă a comuniștilor din oraș, la care au participat: Tudor Bucicoff, Nicola Petroff, Iordan Stoianoff, Ivan Seraloff, Gh. Zavrachieff și N. Miticoff(123)

Cu alt prilej, aceeași Poliție de siguranță de la Silistra, raporta Prefecturii Județului Durostor, că mișcarea comunistă din Dobrogea, la recomandarea Cominternului, întreține o atmosferă favorabilă acțiunilor iredentiștilor bulgari. În seara

Administrația românească în Cadrilater

zilei de 10 septembrie 1932, în orașul Silistra au fost confiscate de poliție mai multe manifeste în limba română, semnate “Comitetul regional Dobrogea al Partidului comunist”, prin care se aduce grave injurii statului român și mai ales administrației românești din Dobrogea.(124)

În presa locală a relatat în numeroase rânduri despre activitățile comuniștilor din Cadrilater. Redăm un fragment din articolul “*Comunitii din Silistra*”, publicat în nr. 52/31.01.1933 al ziarului “Românul” din localitate: “Cu ocazia zilei de 24 ianuarie a.c, comuniștii au arborat pe localul seminarului turc un steag roșu cu inscripția: “Autodeterminarea popoarelor. Uniunea tineretului comunist”. Dl Stoian, șeful poliției locale, împreună cu detectivul Alexandru Apolzan au putut prinde și dovedi pe comuniștii care au arborat steagul: Vasile “apcagief și Nicola Panef”. Dintr-un raport al Poliției de la Bazargic, din data de 3 noiembrie 1930, aflăm că șeful comuniștilor din Caliacra era Jeles D. Grosnef, care pentru activitatea sa “contra țării și în folosul Rusiei Sovietice” fusese arestat și deferit Parchetului local.(125)

Despre modul de acțiune al comuniștilor bulgari și despre interesele pe care aceștia le serveau, credem că este sugestiv următorul extras din ziarul “Țara lui Mircea”(nr. 33 din 1 mai 1936), care apărea la Silistra: “Comuniștii bulgari își fac mendrele cum vor, își recrutează membrii din toate satele bulgărești și pun la cale toate loviturile în perfectă înțelegere cu organele bulgărești de dincolo de frontieră. Cuiburi de astfel de comuniști-iredentiști s-au găsit în mai toate satele județului nostru.” Împotriva acestora organele de poliție și

Administrația românească în Cadrilater

jandarmerie vor duce o luptă susținută de demascare. Astfel, pe 11 ianuarie 1937, în Sala Cinematografului “Modern” din Silistra începea procesul intentat unui număr de 360 de bulgari, acuzați de acțiuni subversive comuniste.(126) Nici măsurile severe introduse de regimul carlist nu vor fi de natură să înăbușe acțiunile comuniștilor bulgari, care începând din toamna anului 1939 se vor radicaliza și vor fi orientate spre un singur obiectiv: cedarea Cadrilaterului către statul bulgar.

Organizații iredentiste. Un raport al Poliției Orașului Silistra către Prefectura județului Durostor, datat 16 iunie 1933, evidențiază organizațiile iredentiste care activau în Cadrilater. Conform raportului, în Caliacra și Durostor existau următoarele organizații iredentist-extremiste: (127)

1. Mișcarea organizației iredente bulgare a Societății culturale și de binefacere “Dobrogea”. Membrii organizației erau recrutați în exclusivitate din rândul elementelor etnice bulgare. Scopul declarat al mișcării, ale cărei baze fuseseră puse în anul 1913, era anexarea Dobrogei la Bulgaria, sediul central fiind la Sofia. În același raport se menționa: “Membrii mișcării - la adăpostul comunității bulgare din Silistra - activează în mijlocul populației bulgare cu succes. În școlile particulare bulgare, primare și licee, prin corpul didactic, sunt focare nestinse de iredentism. Societățile muzicale *Sideanca*, *Gusta*, societățile teatrale, sunt atâtea dovezi că bulgarii, sprijiniți larg, moral și material, de Legația bulgară din București, întrețin viu spiritul de revanșă”.

2. Mișcarea revoluționară internă dobrogeană VDRO. Era o organizație iredentist-revoluționară internă, desprinsă

Administrația românească în Cadrilater

din Societatea “Dobrogea”, de la care preia mai ales acțiunile teroriste. Mișcarea se reorganizează și este adoptat un nou statut în anul 1925. Sediul central era la Sofia, două filiale funcționând la Ruse și Varna. Avea constituite nuclee clandestine și în Cadrilater. Scopul urmărit de organizație: o Dobroge independentă și liberă alipită Bulgariei. În atingerea scopului propus se dorea, într-o primă etapă, crearea unei situații de instabilitate în activitatea administrației românești din Cadrilater, în care scop sunt constituite și antrenate în centrele de la Bei-Bunar și Kemalar bandele de comitații. Despre acțiunile teroriste ale comitațiilor, atât în documentele de arhivă, cât și în presa vremii sunt numeroase informații din care rezultă modul banditesc de acțiune al acestora, precum și faptul că erau dirijați de organizații iredentiste bulgare și sprijiniți de etnicii bulgari din Cadrilater. Împotriva comitațiilor administrația românească a dus o luptă susținută, soldată cu multe victime. Asupra acestui aspect ne vom referi în subcapitolul destinat administrației.

3. Mișcarea organizației revoluționare dobrogene DRO. Este o altă dizidență din Societatea “Dobrogea”, ca urmare a activității desfășurate în zonă de serviciile de informații sovietice. Din anul 1925 președinte al organizației este dr. Viceff Activează în mod deosebit în Dobrogea de Sud, având o ideologie naționalisto-comunistă. Avea ca scop: “Libera și independenta Dobroge în cadrul Federației republicilor muncitorești din Balcani”, iar ca mijloace de acțiune, “organizarea de nuclee, comitete sătești, regionale și județene”. Se va afla într-o luptă permanentă cu celelalte două organizații

Administrația românească în Cadrilater

iredentiste bulgare. Elocvent în acest sens este și următorul manifest confiscat la Silistra, în iulie 1935: “Bulgari dobrogeni, fascismul interesat din Bulgaria și armele lui din Dobrogea, în frunte cu grupul din jurul ziarului “Dobrogeanschi Glas” și regretabilul Comitet al Societății “Dobrogea” și al Bandei VDRO vă induc în eroare că eliberarea voastră va veni numai prin revizuirea tratatelor de pace, sau numai printr-un război. Cu aceasta se căznesc să vă câștige de partea politiciii de jefuire și cucerire a imperialismului bulgar și să vă înlăture din drumul drept, revoluționar, pe care drum singuri veți merge până la eliberarea adevărată, național-economică, drumul luptei în masă revoluționară al frontului unic revoluționar, pe drumul răscoalei înarmate.”(128)

Cât de periculoase au fost mișcările iredentiste din Cadrilater, ce scopuri exprese urmăreau, care erau canalele prin care acționau, reiese și din următorul manifest al Organizației VDRO, răspândit în localitățile urbane și rurale din Dobrogea Nouă, în a doua parte a anului 1933: “Iubiți frați dobrogeni! Tratatete nedrepte ne-au despărșit și aruncat la voia întâmplării. Noi refugiați, iar voi subjugai unui popor incult și cu istoria neagră a bandelor macedonene. Voi veniți astăzi lângă noi ca supuși ai altui stat. Veniți lângă frații voștri cu bucuria cea mare că respirați din nou libertatea și democrația marelui popor bulgar. Veniți între frații voștri, respirați aer curat bulgăresc, bucurați-vă de tot ce este bulgăresc, hrăniți-vă cu libertatea dulce și nu uitați nevoia și grija reîmprospătării puterilor noastre, deslegați-vă limba și căutați liniștiți ȝi cântecele noastre. Rugați-vă Dumnezeuului bulgăresc să grăbească învierea și libertatea Dobrogei jefuită și ocupată.”(129)

Administrația românească în Cadrilater

Comunitatea românilor din Cadrilater a luat o atitudine activă față de asemenea manifestări. Conform unui raport al Poliției orașului Silistra, din 28 mai 1933, “în ziua de 28 mai 1933, în grădina publică “Dunărea” din Silistra, a avut loc o întrunire antirevizionistă, la care au luat parte circa 5000 participanți, toate organizațiile partidelor politice din oraș și județ, toate comunitățile, societățile și coloni și macedoneni și regăteni. Participanții purtau drapele și pancarte cu inscripțiuni: <Traiască România Mare>, <Dobrogea este românească>, <Vrem să trăim în România Mare>, <Nu cedăm nimic din actualele hotare>, <Protestăm contra revizuirii>, <Vrem pace prin respectarea tratatelor>, <Avem hotare naționale pe veci>, etc.”(130)

În viața politică a Cadrilaterului, în perioada 1930-1938, și-au făcut simțită prezența și alte organizații politice, dar care n-au reușit să se impună nici la nivel local și nici la nivel județean. Amintim aici organizațiile județene ale *Uniunii agricole*, *Partidul Național Creștin*, *Frontul Românesc*, *Partidul Naționalist Democrat*. (131)

Odată cu instalarea Guvernului condus de patriarhul Miron Cristea, în noaptea de 10/11 februarie 1938 se introducea starea de asediu pe teritoriul întregii țări, activitatea partidelor politice fiind practic paralizată. Constituția adoptată la 27 februarie 1938 consfințea instaurarea regimului de dictatură regală, iar prin Decretul-lege din 30 martie 1938 erau dizolvate toate asociațiile, grupările sau partidele politice.(132) Mai târziu, la 16 decembrie 1938, Carol al II-lea hotăra, printr-un alt Decret-lege, înființarea Frontului Renașterii Naționale(FRN),

Administrația românească în Cadrilater

despre care se preciza că era “unica organizație politică în stat”.^aeful suprem al FRN era regele, organele de conducere fiind numite pe cale ierarhică, nefăcându-se nici un fel de alegeri. La 22 iunie 1940, atunci când România se vedea tot mai izolată pe plan extern, Carol al II-lea hotărăște transformarea FRN în Partidul Națiunii, declarat “partid unic și totalitar”. (133)

^ai în Cadrilater constatăm, în perioada dictaturii regale, încetarea oricărei forme de activitate politică propriu-zisă, funcționarii publici, indiferent de opțiunile lor doctrinare, fiind obligați să se înregistreze în FRN și mai apoi în Partidul Națiunii. Presa de partid își încetează apariția, iar ziarele independente care mai continuau să apară erau supuse unei cenzuri severe.(134) În afară de ploconirea permanentă față de autorități și rege, singurele acțiuni publice mai importante ale organizațiilor FRN din această perioadă le-au constituit organizarea unor adunări festive sau de cinstire a eroilor neamului. În fruntea organizărilor fuseseră numiți oameni obediți regimului de dictatură regală. La Silistra funcția de secretar al Organizației județene a FRN era deținută de Th. Belu, deputat de Durostor.(135)

Organizarea administrației județene, orășenești și comunale. Ordinea și liniștea publică. *Legea pentru organizarea Dobrogei Noi din 26 iulie 1921* prevedea, la art. 25, dedicat organizării administrației județene, faptul că “în privința administrației și instituțiilor județene și comunale din Dobrogea Nouă se vor aplica toate dispozițiunile legilor și

Administrația românească în Cadrilater

regulamentelor din restul țării.”(136) Pentru perioada pe care o avem în studiu, deosebim în administrația județelor Caliacra și Durostor trei etape: a) decembrie 1918 - iunie 1925 - când administrația județeană și comunală a avut ca temei legal *legile privind organizarea Dobrogei Noi din aprilie 1914 și iulie 1921*, cu modificările ulterioare; b) iunie 1925 - august 1938, perioadă în care administrația județelor și localităților Cadrilaterului s-a efectuat conform legislației în domeniu elaborată la nivel național (*Legea pentru unificarea administrativă din 14 iunie 1925*, și *legile administrative* de la 3 august 1929 și 27 martie 1936); c) august 1938-septembrie 1940 - când administrația comunală și județeană a fost organizată în conformitate cu *Decretul-lege pentru reforma administrativă din 13 august 1938*.

În ceea ce privește perioada decembrie 1918-iunie 1925, este de menționat faptul că prefecții celor două județe aveau puteri deosebit de importante, fiind șefii administrațiilor județene, ordonatori de credite bugetare și cei care puteau influența direct și administrația comunelor urbane și rurale, în funcție de interesele politice ale formațiunilor aflate la guvernare, în sensul că numirea comisiilor interimare și a primarilor se făcea direct de către prefecți, în cazul comunelor rurale, sau la propunerea expresă a prefecților, în cazul comunelor urbane.³¹ Comisia interimară județeană era numită tot la propunerea prefecților, care îndeplineau și funcția de președinți ai delegațiilor permanente. De altfel, până la elaborarea *Legii pentru unificarea administrativă din 14 iunie 1925* în Cadrilater nu s-au organizat alegeri locale.

Administrația românească în Cadrilater

Aflați la guvernare și confrunțați cu problema scăderii popularității, deosebit de evidentă cu prilejul organizării alegerilor pentru camerele agricole județene din vara anului 1925, pierdute de PNL, liberalii se vor grăbi să organizeze *alegerile locale* la începutul anului 1926, înainte de expirarea mandatului Guvernului. Opoziția vedea în hotărârea Guvernului de a organiza și prezida alegerile comunale, încă o încercare a liberalilor de a se crampona de putere și de a-și crea, prin instalarea în fruntea comunelor pe protejații lor, condiții privilegiate la următoarele alegeri parlamentare, iar în caz de eșec, să-și exercite controlul asupra Guvernului cu ajutorul Senatului (unde o parte a membrilor acestuia urmau să fie aleși de consilierii comunali, conform prevederilor noii Legi electorale). Tocmai de aceea conducerea PNR începe o susținută campanie electorală încă din toamna anului 1925. Pe 18 octombrie 1925, la Bazargic, Partidul Național Român organizează o mare întrunire electorală la care participă Iuliu Maniu, Vaida Voevod, Ciceo Pop, Mihail Popovici, Sever Dan și C. Angelescu.(137)

Desfășurate în zilele de 18-20 februarie 1926, primele alegeri locale din Cadrilater vor fi câștigate la limită de PNL. Opoziția unită (PNR și Partidul țăranesc) îi vor acuza pe liberalii din Durostor și Caliacra de numeroase fraude electorale. Ziarul „Democrația”, ce apărea la Silistra ca organ al Partidului Național Român din Durostor, scria în numărul său din 8 martie 1926: „La alegerile comunale din Durostor din 19 și 20 februarie 1926, ticăloșia și mișelia nu au cunoscut nici o limită.” Reclamații împotriva modului de desfășurare a alegerilor locale

Administrația românească în Cadrilater

se vor intensifica mai ales după debarcarea liberalilor de la guvernare și constituirea Guvernului condus de Alexandru Averescu. Pe 31 martie 1926, consilierii comunei Accadânlar din județul Durostor, se adresau noului prefect de la Silistra cu un memoriu prin care contestau modul în care a fost ales primarul comunei și cereau invalidarea alegerii și organizarea unei noi alegeri a primarului de către consilieri. Prefectul aproba memoriul și dispunea organizarea unui nou scrutin pentru data de 2 aprilie 1926.(138)

Calculule liberalilor s-au dovedit a fi greșite, în sensul că în numeroase localități din Cadrilater se va dispune de către prefectii averescani și mai apoi de către cei țărâniști anularea alegerilor locale, pe diverse motive și organizarea de noi alegeri care erau câștigate de reprezentanții partidelor aflate la guvernare. Din acest motiv și primele Consilii județene alese în Durostor și Caliacra, în lunile mai-iunie 1926, nu vor fi majoritar liberale. Când, pe 20 iunie 1926, avea loc ședința de constituire a Consiliului județean Caliacra, în prezența prefectului județului I.D. Georgescu, președinte al Consiliului județean este ales avocatul Constantin Gr. Dumitrescu, din partea Partidului Poporului.(139)

Învățând din greșelile liberalilor, PN^o, odată ajuns la guvernare, acordă prioritate și domeniului administrației publice locale, impunând Parlamentului adoptarea *Legii pentru organizarea administrației locale din 3 august 1929*.(140) Noile reglementări legale prevedeau că la nivelul comunelor urbane și rurale administrația era asigurată de un consiliu comunal ales pe termen de 5 ani, și de un primar care era atât

Administrația românească în Cadrilater

președintele consiliului comunal cât și șeful administrației comunale. La nivelul comunelor urbane primarul era ajutat în îndeplinirea atribuțiilor sale legale de un ajutor de primar și de delegația consiliului orășenesc sau municipal. La nivel de județ, art. 195 din *Legea pentru organizarea administrației locale din 3 august 1929*, prevedea că “administrația județeană este încredințată consiliului județean ca organ deliberativ și delegației consiliului județean și președintelui acesteia ca organe executive”. Întrucât legea scotea din competența prefectului atribuțiile sale de șef al administrației județene pe care le dădea în competența președintelui delegației consiliului județean, fapt ce a generat numeroase controverse la nivel local, la 15 iulie 1931 legea este modificată, prefectul redevenind și șef al administrației județene.

Pe baza Legii de organizare administrativă din august 1929, în lunile februarie-martie 1930 se organizează și în cele două județe ale Cadrilaterului alegeri locale pentru desemnarea consiliilor județene, comunale și a primarilor. În acest sens, la 20.01.1930, Ministerul de Interne trimitea un ordin circular prefectilor de la Bazargic și Silistra prin care cerea să se ia severe măsuri în vederea menținerii ordinii cu prilejul alegerilor pentru consiliile locale și județene ce urmau să aibă loc eşalonat, pe localități, începând cu 9 februarie 1930 și până la 16 martie 1930.⁽¹⁴¹⁾ Dacă la nivelul consiliilor locale și a primarilor alegerile erau câștigate deopotrivă de Partidul Național Țărănesc, aflat la guvernare, reprezentarii acestora din Durostor și Caliacra obținând aproape 70% din voturile exprimate⁽¹⁴²⁾, alegerile pentru Consiliul județean de la Silistra fuseseră câștigate pe

Administrația românească în Cadrilater

muchie de cuțit, PN^o -ul local reușind să-și adjudece doar 52% din voturi, ceea ce-l îndreptățește pe fruntașul liberalilor locali, Tașcu Pucerea, fost prefect al județului, să declare că “alegerile Consiliului județean s-au terminat cu o înfrângere morală pentru Guvern, înfrângere ce nici adversarii cei mai înverșunați nu o tăgăduiesc”.(143)

Consiliul județean Durostor avea un număr de 36 de membri, dintre care 30 aleși, care aveau drept de vot deliberativ și 6 numiți (medicul primar al județului, muftiul judeșului, consilierul agricol județean, administratorul financiar judeean, revizorul școlar județean, medicul veterinar șef al județului), aceștia din urmă doar cu drept de vot consultativ.(144)

Concomitent cu agravarea crizei politice la nivel național vom constata și în Dobrogea Nouă o accentuare a problemelor cu care se confruntau organele administrației locale. Un prim semnal în acest sens îl constituie faptul că începând din iunie 1931 și până în decembrie 1932, adică aproape un an și jumătate, consiliile județene și locale sunt dizolvate, în locul lor fiind numite, pe cale administrativă, comisii interimare care au funcționat din ce în ce mai greoi. În acest sens, un raport al Prefecturii Durostor, din septembrie 1932, scotea în evidență faptul că situația de provizorat a comisiilor interimare a determinat o slăbire în exercitarea actului de autoritate publică în teritoriu. (145)

Guvernul va decide organizarea de noi alegeri locale, între 6-15 decembrie 1932, alegeri câștigate tot de PN^o, revenit între timp la guvernare. Iată, spre exemplu, rezultatele finale ale alegerilor pentru consilieri comunali în județul Durostor:

Administrația românească în Cadrilater

PN^o - 702 consilieri, PNL Duca - 71 consilieri, PNL Brătianu - 49 consilieri, Partidul Național Agrar Goga - 6 consilieri și Independenți - 64 consilieri.(146) Dar chiar dacă au fost organizate noi alegeri locale, problemele pentru administrația celor două județe nu s-au rezolvat de la sine, prefecții de la Silistra și Bazargic fiind obligați să intervină în repetate rânduri pentru a-i determina pe consilierii și primarii aleși să-și facă datoria. Din păcate unele consilii nou alese nu se putuseră întruni în ședință de constituire nici până în iunie 1933, ceea ce determina intervenția energetică a Ministerului de Interne, care, printr-o circulară adresată prefecților de Caliacra și Durostor, cerea ca acolo unde în urma a trei convocări consecutive nu se reușise constituirea consiliilor locale acestea să fie dizolvate și să se organizeze noi alegeri. (147)

Instalarea la conducerea țării a guvernului liberal, în noiembrie 1933, găsea multe consilii locale în stare de dizolvare, acestea fiind înlocuite de comisii interimare numite de noii prefecți liberali ai celor două județe. Prin *Legea de modificare a unor articole din Legea pentru organizarea administrației publice locale*, publicată în "Monitorul Oficial" nr. 65/18.03.1934, conform art. 16, toate consiliile comunale și județene alese sau repuse în funcție pe baza legii din 21 septembrie 1932, erau dizolvate, urmând să fie înlocuite de comisii interimare, până la organizarea unor noi alegeri administrative locale. Pentru județele Caliacra și Durostor, alegerile pentru consiliile județene, comunale și primari vor avea loc la mijlocul lunii mai 1934 și vor fi câștigate detașat de liberalii aflați la guvernare.(148)

Administrația românească în Cadrilater

Constatând multe imperfecțiuni în legislația privind organizarea administrației locale, care a generat neajunsuri în multe județe, dar mai ales în Caliacra și Durostor, unde situația specială de aici impunea o administrație de mână forte, liberalii aflați la guvernare vor impune votarea *Legii administrative din 27 martie 1936*, publicată în “Monitorul Oficial” nr. 37 din 27 martie 1936, hotărând și organizarea de alegeri locale și județene la nivelul întregii țări. Legea impusă de liberali, întărea poziția prefectului, care avea, alături de delegația permanentă, atribuții executive la nivel județean (vezi art. 73), el fiind, pe lângă reprezentantul guvernului în teritoriu și “șeful administrațiunii județene” (art. 84). Consilierii județeni erau aleși pe perioada unui mandat de 5 ani. Pe lângă consilierii aleși, legea din 1936 prevedea și un număr de consilieri numiți care proveneau din rândul președinților camerelor profesionale și al șefilor comunităților etnice sau confesionale. Ca reprezentant al guvernului în teritoriu și șef al administrației județene prefectul județului se bucura de largi prerogative fiind și șeful poliției și jandarmeriei din județ. Legea împărțea județele în plăși, ca structuri administrative fără personalitate juridică, în fruntea cărora se afla un pretor, care exercita la nivel local o parte din atribuțiile prefectului, fiind, ca și notarul la nivelul comunelor, funcționar și reprezentant al statului. Prefectul era numit prin decret regal, la propunerea ministrului de interne, și îndeplinea, de asemenea, atribuții de control și supraveghere a administrației comunelor din județ, în care calitate exercita tutela administrativă asupra actelor acestora și avea dreptul să suspende pe primari și pe membrii delegației permanente, sau să dizolve consiliile comunale.

Administrația românească în Cadrilater

Deși inițial desfășurarea alegerilor locale fusese eșalonată pentru lunile iunie-august 1936, în multe locuri alegerile locale s-au prelungit până în vara anului viitor. Astfel, în județele Durostor și Caliacra, alegerile locale încep în august 1936, dar se termină abia în mai 1937, fiind ultimele alegeri locale câștigate de liberali, fostul prefect al județului Tașcu Pucerea fiind ales acum primar al orașului Silistra.(149)

Precipitarea evenimentelor politice la începutul anului 1938, care aveau să ducă la instalarea dictaturii regale, au generat probleme și administrațiilor locale. Astfel, prin Înaltul Decret Regal nr. 9, publicat în “Monitorul Oficial” nr. 5/6.01.1938, consiliile comunale și județene din întreaga țară erau dizolvate și înlocuite de comisii interimare. La 14.01.1938, prin decizie ministerială, era instalată comisia interimară a județului Caliacra(150), iar la 18 ianuarie 1938 se numea Comisia interimară a județului Durostor, al cărui președinte era prof Pericle Papahagi.(151) Această situație a durat până la 1 martie 1938, când prin Înaltul Decret Regal nr. 867 toate atribuțiile consiliilor județene și ale delegațiilor acestora erau preluate de prefecți.(152) La fel se întâmplă și la nivelul comunelor, unde comisiile interimare sunt dizolvate, întreaga administrație a comunelor fiind asigurată de primari și ajutori de primari numiți de prefecți în baza ordinului telegrafic al Ministerului de Interne nr. 4988 din 15.02.1938, care preciza expres ca “persoana numită să nu fi activat în organizații politice și să nu fi avut calitatea de primar sub regimul de partid.”(153) Cu puteri deosebite erau însărcinați prefecții județelor, numiți din rândul militarilor de carieră. Pe 11.02.1938, sunt numiți și

Administrația românească în Cadrilater

noii prefecți de Caliacra - col. Anton Pârvu(154) și de Durostor - col. Eugen Demetrescu.(155)

Toate aceste modificări vor fi legiferate de *Decretul-lege pentru reforma administrativă din 13 august 1938*, publicat în "Monitorul Oficial" nr. 187/14 august 1938. Conform legii, la Bazargic și Silistra sunt numiți noi primari, pe o perioadă de 6 ani(Ion. D. Georgescu și Ervante Melidon).(156) Deși și pentru prefecți legea stipula că sunt numiți pe o perioadă de 6 ani, aceștia vor fi schimbați în repetate rânduri, după cum dictau interesele de moment. Astfel, în martie 1939 la Caliacra îl găsim ca prefect pe col. Vasile Gorsky, care-l înlocuia pe col. Anton Pârvu,(157) iar la Silistra era instalat ca nou prefect al județului, în octombrie 1939, col. Alexandru Miulescu, în locul col. Eugen Demetrescu, transferat ca prefect al județului Constanța.(158) Ultimii prefecți români din Cadrilater, cei care au semnat actele de predare-primire către administrația bulgărească, după parafarea Tratatului de la Craiova, din 7 septembrie 1940, au fost: col. Radu Munteanu - la Durostor și avocat Diomede Popescu - la Caliacra.(159)

Toate legiferările referitoare la organizarea administrației locale din perioada interbelică, investeau prefecții de județe cu atribuții speciale pe linia ***asigurării ordinei și liniștii publice***. În județele Cadrilaterului aceste atribuții au fost folosite din plin, având în vedere faptul că organizațiile și mișcările extremist-iredentiste au creat mari probleme în ceea ce privește ordinea și liniștea provinciei, mulți dintre ofițerii, subofițerii sau soldații în termen din detașamentele de jandarmi căzând la datorie în luptele cu ***bandele de comitații***.

Administrația românească în Cadrilater

Hotărârea Conferinței de pace de la București, din august 1913, prin care se consfințea intrarea Cadrilaterului în componența statului român, a generat în epocă o reacție virulentă din partea cercurilor politice și naționaliste bulgare, care se va solda cu constituirea organizației iredentiste “Dobrogea”, al cărui scop declarat era lupta pe toate căile pentru alipirea Cadrilaterului, împreună cu întreaga Dobroge, la statul bulgar. Încă de la înființare Organizația “Dobrogea” a avut în atenție și crearea unor nuclee înarmate prin ale căror incursiuni în localitățile amplasate pe linia de frontieră să întrețină o stare de tensiune și să demonstreze că noul teritoriu alipit statului român este greu, dacă nu imposibil de administrat.(160) Acțiunile de această natură se vor intensifica, după decembrie 1918, odată cu reinstalarea administrației românești în Cadrilater, sarcina organizării și antrenării bandelor înarmate de bulgari asumându-și-o acum *Mișcarea revoluționară internă dobrogeană VDRO*. Întrucât membrii acestor bande înarmate purtau mănuși și haine negre, ei au fost denumiți, cu un termen bulgăresc, **comitagii**, intrând în literatura de specialitate sub această denumire.(161)

Despre acțiunile și scopurile comitagiilor, ziarul silistrean “Viitorul Silistrei”, scria în numărul său din 22 noiembrie 1920: “După august 1913 se declanșează ostilitățile în Cadrilater între români și bulgari, înființându-se Societatea “Dobrogea”, care aruncă asupra Dobrogei de Sud două feluri de bande, unele la sate iar aletele la orașe îmbrăcate în mănuși și haine negre și aceasta cu scopul politic, ca prin teroarea de la sate, manifestându-se prin atentate, omoruri, jafuri asupra jandarmilor, a factorilor rurali, pădurari, agenți sanitari, doctori și alți

Administrația românească în Cadrilater

funcționari, prin această teroare urmăreau descurajarea funcționarilor, tulburarea ordinii de stat, ca în urmă să poată spune că administrația română nu este capabilă de a stăpâni și conduce asemenea naționalități.”

Documentele de arhivă pe care le-am consultat, precum și alte izvoare istorice contemporane sunt elocvente în ceea ce privește intensitatea, frecvența și gravitatea atacurilor bandelor de comitagii, ceea ce va crea mari greutăți populației și administrației românești din Cadrilater, în ansamblul ei, și în mod deosebit organelor de ordine, Jandarmeria și Poliția, din rândul cărora mulți ofițeri, subofițeri și soldați vor cădea răpuși în luptele cu comitagii. Numai în judeul Durostor, în perioada anilor 1919-1935 căzuseră la datorie 16 jandarmi, dintre care 6 subofițeri și restul militari în termen.(162)

Pentru a stăvili atacurile comitagiilor, la 15 aprilie 1919 s-a introdus starea de asediu în toate județele dobrogene, Curtea marțială a Corpului V armată fiind abilitată să judece toate procesele din raza sa de competență conform reglementărilor legilor excepționale. Regimul stării de asediu a determinat, în prima fază, reducerea atacurilor bandelor de comitagii, motiv pentru care la începutul anului 1920, autoritățile militare din Dobrogea revocă ordinul din aprilie 1919.(163) De această măsură bandele de comitagii vor profita din plin și își vor relua atacurile împotriva autorităților și civililor români din Cadrilater. Mai mult, ținta comitagiilor vor deveni chiar etnici bulgari și turci, acuzați de colaboraționism cu administrația românească. Rapoartele organelor de siguranță de la Silistra și Bazargic surprind tocmai aceste aspecte. Iată ce se menționa într-un

Administrația românească în Cadrilater

asemenea raport: “În Cadrilater este o massă care trebuie, după programul lor, suscitată și provocată la revoltă; în Bulgaria, în apropierea frontierei, este o altă massă organizată care așteaptă ridicarea celei din Cadrilater spre a o ajuta; între aceste două masse sunt agenți de provocațiune care trec frontiera în bande înarmate și organizate.”(164)

Pentru apărarea ordinei și liniștei locuitorilor pașnici din județele Caliacra și Durostor, prin ordin al comandantului Corpului V armată, la 15 martie 1921 se reintroduce starea de asediu în Cadrilater. Cu toate acestea atacurile banditești ale comitagiiilor nu încetează. La 3 noiembrie 1921 șeful Sec iei de jandarmi din Lipnița raporta că “pe drumul comunal Dobromir-Oltina 6 bandiți au ieșit înaintea a doi locuitori ce veneau cu căruța, pe care i-au jefuit de 7 mii lei și au luat caii de la căruță.” Cu alt prilej, la 22 decembrie 1922, “o bandă de 70-80 comitagii a atacat satul Caraorman, omorând pe locuitorii Ion Răduță și Sali Muri prin arme de foc; au schingiuit și jefuit pe bogătașul Memet Emim și alte două case.”(165)

Că bandele de comitagii erau sprijinite direct de autoritățile bulgărești nu încapă nici o îndoială. O notă informativă a Inspectoratului general de siguranță Constanța, trimisă Prefecturii Durostor, la 6 aprilie 1923, menționa în acest sens: “Colonelul Covacef, prefectul județului Rusciuk a inspectat în cursul săptămânii trecute toate comunele situate la granița română a Cadrilaterului. Cu această ocazie col. Covacef a inspectat și satul Kemanlar, sediul principal unde se organizează bandele de comitagii ce fac incursiuni în Cadrilater. La Kemanlar, col. Covacef a avut o întrevedere cu Petre Encef, unul din

Administrația românească în Cadrilater

organizatorii principali ai bandelor de comitagii ce fac incursiuni în Cadrilater. Este cert că col. Covacef nu a luat nici o măsură pentru împiedicarea bandelor de a mai trece în Cadrilater, cu toate că cunoaște personal cum se organizează și pe conducătorii acestor bande.”(166)

Încurajați din exterior, comitagii vor continua atacurile lor în satele Cadrilaterului. În noaptea de 25 iulie 1924, în pădurea ³ipcana a avut loc un puternic schimb de focuri între jandarmii români și comitagii, care au deschis împotriva organelor de ordine un foc intens de grenade și de arme cu repetiție, după care s-au retras, dincolo de graniță, în Bulgaria. (167) Cât de multe probleme au creat comitagii administrației românești din Cadrilater, mai ales după începutul acțiunii de colonizare, reiese și din următorul raport al Prefecturii de Durostor: “Pe 25 august 1925, orele 21,00, la 500-800 m de șoseaua Alfatar-Accadânlar, în dreptul km. 26, un număr mare de bandiți au atacat cu focuri de armă pe soldații din Regimentul 36 Infanterie, ce se aflau la cosit în pădurea Caracuz. Urmăriți, bandiții au fost surprinși de o patrulă de jandarmi aflată la pândă, care a deschis focul asupra lor. A fost rănit mortal banditul Enciu Nicolof.”(168)

Odată cu întemeierea unor noi așezări ale coloniștilor români în apropierea graniței cu Bulgaria, atacurile bandelor de comitagii se vor orienta cu precădere spre aceste locuri. Este motivul pentru care, la 19 septembrie 1929, printr-o ordonanță a comandantului Diviziei IX infanterie se reintroduce starea de asediu, abrogată în vara anului 1925, numai în localitățile de frontieră din Durostor și Caliacra.(169) Cu toate

Administrația românească în Cadrilater

acestea, atacurile comitagiiilor vor continua. Un raport al Preturii plășii Silistra menționa că în noaptea de 6-7 aprilie 1932, un grup de comitagi au atacat gospodăria colonistului Tudor D. Stoiciu, din Gârlița, și numai intervenția armată a jandarmilor și guarzilor comunali i-au salvat viaa.(170) În alte cazuri însă victimele din rândul coloniștilor erau numeroase. Astfel, la 13 octombrie 1933, nr. 71 al ziarului "Românul", din Silistra, apărea în doliu, pentru că în localitățile Sarânebi și Carageat 6 coloniști fuseseră măcelăriți de bandele de comitagi în seara zilei de 9 octombrie 1933.

Constituirea unor comitete de autoapărare ale coloniștilor, precum și intensificarea acțiunilor de patrulare ale jandarmilor, coroborate cu măsuri mai eficiente din partea organelor de poliție și de siguranță, va determina o scădere treptată a acțiunilor banditești în satele coloniștilor. O ultimă răbufnire a acțiunilor ostile ale comitagiiilor va avea loc începând cu toamna anului 1939, după izbucnirea celui de al doilea război mondial, când vom înregistra ultimile victime atât în rândul populației civile, cât și a organelor de poliție și jandarmerie, atât de greu încercate în această provincie.

În perioada interbelică, în județele Caliacra și Durostor au funcționat următoarele instituții cu atribuții în păstrarea ordinii și liniștii publice: câte o *legiune județeană de jandarmi* cu sediile la Bazargic și Silistra, care aveau în frunte câte un comandant subordonat direct prefecților de județ. În structura legiunilor funcționau secții orășenești și posturi comunale de jandarmi. *Poliția* era organizată numai la nivelul localităților urbane. O notă aparte se cuvine a fi făcută pentru

Administrația românească în Cadrilater

polițiile de reședință de la Silistra și Bazargic, în structura cărora intrau și câte un birou de siguranță .(171) Fără să intrăm în amănunte, reproducem doar câteva pasaje contemporane referitoare la obiectul de activitate al organelor de ordine din Cadrilater. Despre rolul și misiunile jandarmeriei se preciza: “Județul Durostor, un județ în care liniștea și ordinea publică aveau nevoie să fie bine păzite, firește că trebuia să aibă un serviciu al jandarmeriei special organizat. Atacurile bandelor de comitagii, a căror organizare și apariție stă încă în domeniul misterului, au silit astfel statul la o legitimă apărare. Jandarmeria, la datorie, și-a dat un prețios tribut de sânge prin jertfele căzute din rândurile ei.” Referitor la organele de poliție și siguranță, același document menționa: “Într-un jude de graniță ca Durostor era nevoie ca aceste servicii să fie conduse de elemente special pregătite și capabile. Aici aceste servicii aveau nu numai rolul de păstrare a ordinii în interior și a lua măsurile de urmărire contra infractorilor, ci un rol mai important, acela de informații și legătură cu caracter internațional”(172)

Organizarea judecătorească.^{ai} în acest domeniu, Dobrogea Nouă are particularitățile ei, motiv pentru care atât legislația în materie cât și organizarea propriu-zisă este diferită de cea de pe restul teritoriului Regatului României. Astfel, *Legea pentru organizarea Dobrogei Noi din 26 iulie 1921*, publicată în “Monitorul Oficial” nr. 89 din 26 iulie 1921, dedica un capitol întreg(cap. V) organizării instanțelor de judecată în cele două județe ale Cadrilaterului. Art. 45 al legii menționa că pe lângă prevederile legilor și regulamentelor valabile la nivel național, în organizarea judecătorească a celor două

Administrația românească în Cadrilater

județe din Dobrogea Nouă se aplicau și mențiunile speciale din legea de față. Conform acestor reglementări, în perioada interbelică, în Cadrilater au funcționat următoarele instanțe de judecată:(173)

- două tribunale județene, cu sediile la Silistra și Bazargic;
- șapte judecătoria de ocol, patru în județul Caliacra - cu sediile la Bazargic, Balcic, Cavarna și I.G.Duca și trei în județul Durostor - cu sediile la Silistra, Turtucaia și Accadânlar.

De precizat că atât în cadrul judecătoriilor de ocol cât și a celor două tribunale județene funcționau câte un judecător musulman, cunoscut sub numele de cadiu, care avea competențe speciale în cauzele civile apărute între cetățenii români de religie musulmană în ceea ce privește puterea părintească, căsătorie, divorț și succesiunile ab-intestat. *Legea specială privind cadiatul*, din anul 1936, preciza că pentru Cadrilater în cauzele civile dintre musulmani în primă instanță era competent cadiul de pe lângă judecătoriile de ocoale, recursurile se judecau de cadii de pe lângă tribunalele județene, iar apelurile erau în competența Cadiatului din cadrul Curții de apel de la Constanța. Cadiii de pe lângă judecătoriile de ocol, tribunalele județene și Curtea de apel Constanța, erau numiți de Ministerul Justiției, la recomandarea președintelui Curții de apel sau a tribunalelor județene, din rândul celor care cunoșteau atât limba turcă, cât și limbile română și bulgară, precum și legile și cutumele musulmane în materiile în care erau chemați să judece.(174)

Tot ca o problemă de organizare judiciară, specifică Dobrogei Noi și prevăzută în acte normative speciale, este și cea referitoare la înființarea și funcționarea comisiilor pentru

Administrația românească în Cadrilater

verificarea titlurilor de proprietate imobiliară , care au funcționat pe lângă judecătorile de ocol, fiind alcătuite dintr-un judecător, ca președinte, un delegat al Statului și un delegat dintre cetățeni. Ca instanțe de apel au funcționat comisiile de pe lângă tribunalele județene. (175)

Ministerul public era reprezentat în cele două județe de către parchetele de pe lângă tribunalele județene de la Bazargic și Silistra și aveau în componență un procuror, un substitut de procuror și un judecător de instrucție.(176) Legea introducea, în mod excepțional, pedepse deosebite pentru anumite infracțiuni specifice Cadrilaterului. Astfel, conform art. 65 al Legii din 26 iulie 1921, “se vor pedepsi cu muncă silnică pe viață toți aceia care, ori ca să comită atentate contra persoanelor, ori ca să jefuiască, ori ca să atace sau să reziste în contra puterii publice, se vor constitui sau se vor fi constituit în cete armate”. Textul legii era orientat direct spre pedepsirea comitațiilor, cărora li se intentează și instrumentează numeroase procese în acești ani, mulți fiind condamnați în contumacie cu ani grei de temniță. Deși statul român a făcut numeroase cereri de extrădare, autoritățile bulgare au evitat totdeauna, sub diverse motive, să dea curs acestor solicitări.(177)

Conform prevederilor *Legii privind organizarea corpului de avocați*, precum și ale celor cuprinse în *Legea privind organizarea Dobrogei Noi din 26 iulie 1921*, la Silistra și Bazargic au fost organizate și au funcționat *două barouri ale avocaților*, care grupau adevărate personalități ale vieții publice și politice locale.(178)

Administrația românească în Cadrilater

Organizarea economico-socială. Legislația adoptată de Parlamentul României în perioada interbelică a creat și consolidat un sistem de instituții publice, de stat și autonome, menite să supravegheze sau să sprijine dezvoltarea economico-socială în profil teritorial. ³¹ În județele Caliacra și Durostor s-au constituit și au funcționat asemenea instituții. Prezentăm, mai jos, sistemul instituțional privind organizarea economico-socială a Cadrilaterului în ultimul deceniu al secolului al XX-lea: (179)

- în domeniul financiar-bancar . În cele două reședințe de județ, Bazargic și Silistra au funcționat servicii publice, în subordinea Ministerului de finanțe, intitulate *administrații financiare județene*, ale căror atribuții principale constau în supravegherea respectării legislației în domeniu și realizarea încasărilor cuvenite bugetului statului și bugetelor locale. Pentru această din urmă însărcinare, la fiecare reședință de plasă, precum și în localitățile urbane, funcționau circumscripții fiscale încadrate cu percepatori. Pentru respectarea disciplinei bancare de către băncile comerciale și cele cooperatiste din Cadrilater, Banca Națională a României avea două sucursale județene la Bazargic și Silistra.

- în domeniul agricol. Ministerul Agriculturii avea organizat, la Bazargic și Silistra, câte un *Serviciu agricol județean*, care avea în subordine regiuni sau ocoale agricole, organizate, de regulă, la sediile plășilor din cele două județe. Despre rolul și atribuțiile acestor instituții, o sursă contemporană remarcă: “În afară de rolul său în opera de colonizare, serviciul agricol a mai contribuit și cu silințe vădite de a se afirma pe

Administrația românească în Cadrilater

terenul producției agricole și a valorificării produselor”(180). Fondul forestier al celor două județe se afla în grija *ocoalelor silvice Bazargic și Silistra*. *Camerele agricole*, înființate la Bazargic și Silistra încă din anul 1925, erau instituții autonome create pentru a îndruma agricultorii atât în ceea ce privește tehnica cultivării plantelor, cât și în domeniul organizării agricole generale. O activitate deosebită au desfășurat, începând din anul 1930, după intrarea în vigoare a *Legii asupra colonizării din 17 iulie 1930*, publicată în “Monitorul Oficial” nr. 157 din 17 iulie 1930, cele *două suboficii ONAC de la Silistra și Durostor*, în ceea ce privește organizarea activității și colonizarea propriu-zisă a unui număr important de oameni veniți fie din Regat, fie din comunitățile macedo-române din Balcani.

- în domeniul industrial și comercial. Din inițiativa comercianților și industriașilor locali, în cele două orașe reședință de jude se înființaseră *camere de comerț și industrie*, care aveau ca structuri economice și comerciale oboarele de cereale din cele două județe, precum și școli de învățământ profesional și liceal în domeniul industriei și comerțului. Asemenea școli au funcționat la Bazargic și Silistra. Despre Camera de comerț și industrie a județului Durostor documentele vremii afirmă că avea cel mai frumos imobil din Silistra, construit integral din fonduri proprii. Ca instituții autonome, camerele de comerț și industrie erau conduse de consilii de administrație, votate cu prilejul organizării unor alegeri generale la care participau toți comercianții și industriașii înscrși la Registrul comerțului. În activitatea de supraveghere

Administrația românească în Cadrilater

a activității comerciale din cele două județe aveau atribuții speciale și *serviciile județene de măsură și greutate* de la Silistra și Bazargic. Despre utilitatea acestor instituții ale statului se preciza: “În vremea de azi, într-o lume avid pornită spre îmbogățire, un serviciu de măsură e chiar indispensabil. Printr-un asemenea serviciu negustorul va păstra, desigur, măsura iar cumpărătorul are asigurată greutatea la cântar”.(181)

- în domeniul edilitar-urbanistic. Ca județe în care problemele edilitar-urbanistice și de proiectare, execuție și întreținere a drumurilor naționale și județene se puneau cu mai multă acuitate decât oriunde în altă parte, Durostorul și Caliacra și-au organizat *servicii tehnice județene* serioase, încadrate cu personal de excepție, după cum se reliefa în epocă: “Cum județul Durostor a avut nevoie de mari construcții de șosele și localuri publice - școli, primării, etc. - inginerii care s-au perindat în fruntea acestui serviciu au avut mult de lucru. Activitatea desfășurată este demnă de toată lauda, căci șoselele județului Durostor sunt mai bune ca oriunde, iar construcțiile refăcute înfățișează județul ca și când n-ar fi suportat ororile distrugătoare ale războiului. “(182) În aceeași categorie de instituții credem că trebuiesc amintite și *oficiile județene de poștă și de telefonie* ce funcționau în orașele de reședință ale celor două județe.

- în domeniul sănătății și asistenței sociale. Sănătatea publică se afla în grija a două servicii de specialitate județene, ce funcționau la Silistra și Bazargic și aveau unități direct subordonate în localitățile urbane și reședințele de plasă. Este vorba de *Serviciul sanitar județean* și de *Serviciul sanitar-*

Administrația românească în Cadrilater

veterinar județean. La acest capitol trebuie amintite și spitalele finanțate de stat, de la Silistra, Turtucaia, Bazargic și Balcic. La Bazargic funcționa și Sanatoriul particular “Dr. Stere”, iar Silistra se putea mândri în epocă cu activitatea *Societății de studii psihice și metapsihice din România*. Din categoria de instituții de asistență și protecție socială care au funcționat în această perioadă în capitalele celor două județe, amintim: *Oficiul de asigurări sociale Silistra, Oficiul de asigurări sociale Bazargic, Oficiul IOVR Silistra, Oficiul IOVR Bazargic, Camera de muncă Silistra și Camera de muncă Bazargic*. (183)

c) **Învățământul, cultura și cultele**

Învățământul. La data reînălării administrației românești în Cadrilater, era încă în vigoare *Legea învățământului primar și normal primar*, adoptată în 1896 și modificată ulterior (în anii 1901, 1903, 1908 și 1909) de Spiru Haret. Stipulând obligativitatea și egalitatea învățământului primar pentru toți copii între 7-14 ani, legea reprezenta un pas înainte și prin faptul că introducea o programă unitară pentru școlile de la orașe și sate.(184) Din punct de vedere organizatoric, reintroducerea învățământului românesc în Cadrilater a întâmpinat greutăți deosebite, în sensul că puținele școli care își redeschiseseră porțile în toamna anului 1918 funcționau după legislația bulgărească. Din acest motiv, se impunea reorganizarea din mers a școlii primare și secundare din județele Caliacra și Durostor. La începutul lunii ianuarie 1919 sunt numiți revizorii școlari ai celor două județe, care elaborează urgent

Administrația românească în Cadrilater

programe școlare românești, atât pentru școlile primare cât și pentru cele secundare, urmând ca acest prim an școlar să fie structurat pe perioada ianuarie-iulie 1919.

În aceste condiții este firesc ca numărul școlilor primare care vor fi frecventate de elevi să fie mic în acest prim an școlar. Pentru județul Durostor, datele statistice dovedesc că în anul școlar 1918/1919 au funcționat 29 școli primare rurale, cu 55 de învățători și 14 grădini de copii cu 21 educatoare. Din 5508 copii de vârstă școlară, au fost înscriși 2718, dar au frecventat cursurile doar 1752. Dintre aceștia au promovat 1163. În orașul Silistra au funcționat patru școli primare de stat, cu 16 institutori și învățători și patru grădini de copii, cu 7 educatoare.(185)

Începând cu anul școlar 1919/1920, învățământul primar și secundar din Cadrilater va intra treptat în normalitate, în sensul că autoritățile locale, prefecturile și revizoratele școlare, precum și recent reînființatele comitete școlare comunale vor depune eforturi importante pentru amenajarea corespunzătoare a școlilor și determinarea unui număr tot mai mare de cetățeni de etnie bulgară și turcă de a-și lăsa copii să frecventeze școlile de stat. Din ianuarie 1920, Ministerul Instrucțiunii aprobă predarea în școlile primare de stat a limbilor bulgară și turcă, ceea ce a determinat creșterea substanțială a elevilor care vor frecventa școlile primare de stat. Astfel, în anul școlar 1923/1924, în județul Caliacra funcționau deja 122 de coli primare în mediul rural și 7 în orașele județului, cu 88 de institutori și învățători titulari și 129 suplinitori.

În ceea ce privește starea localurilor de școli, un studiu contemporan reliefa: “Localurile de școli la orae sunt proprii,

Administrația românească în Cadrilater

în stare bună; la sate 57 bune, 37 mulțumitoare și 3 rele. Comitetetele școlare rurale au înscris la cheltuieli suma de 3.753.602 lei, din care 498.995 lei pentru reparații și 1.802.574 pentru construcții noi. Suflul binefăcător al propășirii pe acest teren a făcut să se construiască până acum, o jumătate din localul liceului, școala profesională din Bazargic, mai multe școli rurale și locuințe pentru diriginji.”(186)

O dezvoltare accentuată avea să cunoască școala primară din Cadrialter, începând cu anul școlar 1924/1925, odată cu adoptarea *Legii învățământului primar de stat și a învățământului primar normal*, act normativ care asigura atât modernizarea procesului instructiv-educativ, cât și creșterea gradului de interes al populației față de școală în general. În intenția de a asigura copiilor, de la sate în special, o oarecare instrucție și după absolvirea școlii primare, legea prevedea înființarea cursului complementar de 3 ani, conceput ca un al doilea ciclu al școlii primare, care să-i cuprindă pe elevii în vârstă de până la 16 ani, care nu urmau o școală de grad secundar. Menirea acestor clase complementare era, așa cum stipula art. 55 al legii, “să întărească și să completeze cultura generală obținută în primele 4 clase primare, dându-se în același timp o deosebită dezvoltare învățământului practic utilitar.” (187)

Legea învățământului primar de stat și a învățământului primar normal din 26 iulie 1924 întărea rolul statului de organizator și de control asupra întregului sistem de instituții școlare de nivel primar din România, precum și a unităților de învățământ preșcolar. Acest rol era exercitat la nivelul județelor

Administrația românească în Cadrilater

de către *revizoratele școlare județene*, instituții ce au funcționat și la Bazargic și la Silistra, fiind încadrate cu cadre didactice de mare prestigiu profesional, dintre care amintim pe Dumitru Radu Petrescu, Gh. Dinescu, Carp Sandu, V. Stroescu și V. Neagu.(188) Principalele atribuții ale revizorilor școlari și ale subrevizorilor de control erau legate de îndrumarea și controlul periodic, al tuturor cadrelor didactice din învățământul primar. În fondurile arhivistice ale revizoratelor de la Silistra și Bazargic, se găsesc multe rapoarte de teren și procese-verbale de inspecții, întocmite de revizorii școlari, care se interesau de starea localurilor de școală, dotarea cu material didactic, modul de predare a lecțiilor, gradul de pregătire a elevilor, precum și alte aspecte legate de viața școlii și rolul și locul învățătorului în lumea satelor. Multe asemenea procese-verbale de inspecție sunt adevărate îndrumări ale activității școlare, dovedind pregătirea profesională și pedagogică a celor ce le întocmeau. (189)

În anul școlar 1928/1929, în județul Caliacra funcționau 169 școli primare românești, cu 329 învățători. Populaia de vârstă școlară număra 32.496 persoane, dintre care numai 14.023 frecventau școlile de stat, restul frecventând școlile primare particulare și confesionale cu predare în limbile bulgară și turcă. Creșterea populației românești din Cadrilater, consecință a politicii de colonizare a celor două județe, va determina și creșterea accentuată a elevilor care frecventau școlile de stat cu predare în limba română. În județul Durostor, în anul școlar 1934/1935, datele statistice înregistrau 29.825 elevi care frecventau cursurile celor 205 școli primare, încadrate cu 645

Administrația românească în Cadrilater

de institutori și învățători, pentru ca în anul școlar 1939/1940, ultimul an de învățământ românesc în Cadrilater, la nivelul celor două județe, Caliacra și Durostor, învățământul primar de stat să înregistreze un număr de 412 unități școlare, frecventate de aproape 55.000 elevi, instruiți de un corp didactic care număra 1205 institutori și învățători.(190)

De menționat că în afara școlilor primare de stat cu predare în limba română au funcționat <u> <ă coli primare particulare și confesionale, organizate de comunitățile de bulgari, musulmani, armeni și greci, unități școlare care chiar dacă erau susținute din fonduri private, primeau o importantă subvenție și din partea statului român, cu condiția obligatorie a predării limbii române.

Învățământul secundar. Sistemul de învățământ din perioada interbelică prevedea că după absolvirea cursurilor primare se putea frecventa învățământul secundar, care trebuia să asigure celor ce îl absolveau, elementele esențiale ale unei culturi generale, pregătindu-i, în același timp, pentru a putea urma învățământul superior. Legislația adoptată de Parlamentul român în acest domeniu, permitea ca în cadrul învățământului secundar să funcționeze gimnazii și licee teoretice, precum și gimnazii și licee de specialitate (comerciale și industriale), în funcție de specificul și nevoile fiecărei regiuni sau județ în parte.(191)

În cele două județe ale Cadrilaterului, în anii 1919-1940, au funcționat următoarele instituții școlare gimnaziale și liceale: (192)

Județul Caliacra.

· *Liceul de băieți “N.Filipescu” din Bazargic*, înființat încă din septembrie 1914, își va redeschide cursurile în toamna anului 1919 și își completează ciclul de 8 clase în anul școlar

Administrația românească în Cadrilater

1924/1925, dând acum și prima serie de absolvenți. A funcționat cu predare în limba română până în vara anului 1940.

· *Coala secundară de fete gradul II Bazargic* se înființează în septembrie 1919, iar din anul școlar 1922/1923 devine *Liceul de fete Bazargic*. Ultima promoție a liceului va fi cea din iulie 1940.

· *Gimnaziul mixt de stat din Cavarva* își deschide porțile în toamna anului 1919 și avea să fie recunoscut ca gimnaziu de stat prin ordinul Ministerului Instrucțiunii nr. 14878/1920. Începând cu anul școlar 1922/1923, gimnaziul își completează cele patru clase bugetare, cu care va funcționa până în vara anului 1940.

· *Gimnaziul mixt din Balcic* a fost înființat începând cu anul școlar 1923/1924, iar din septembrie 1927 se va muta într-un local propriu amenajat cu sprijinul financiar al Camerei de comerț și industrie a județului Caliacra.

Județul Durostor

· *Liceul "Durostor" din Silistra* fusese înființat încă din anul 1914 și își redeschide porțile la 1 septembrie 1919. A fost cea mai reprezentativă unitate școlară liceală din Cadrilater și până la închiderea sa, în vara anului 1940, s-a aflat sub conducerea profesorului Pericle Papahagi, membru corespondent al Academiei Române.

· *Coala secundară de fete din Silistra* avea ca dată de înființare 1 ianuarie 1914. Își va redeschide cursurile începând cu anul școlar 1919/1920, iar din septembrie 1930 va fi transformată în *Liceul de fete Silistra*. A funcționat în această structură până în iulie 1940.

Administrația românească în Cadrilater

· *Gimnaziul mixt "Regele Carol" din Turtucaia* a fost inaugurat în octombrie 1920, în prezența lui Ion I.C. Brătianu. Completându-și întreg ciclul de patru clase, începând din anul școlar 1923/1924 este subvenționat integral de stat. Își încetează activitatea în septembrie 1940.

· *"coala secundară de fete Turtucaia*, se înființează în septembrie 1919, pe scheletul fostei școli profesionale de menaj care data din toamna anului 1913. Având ca anexă un *Atelier practic de croitorie și rufărie* școala a funcționat până în iulie 1940.

În ceea ce privește învățământul secundar tehnic și profesional în Cadrilater au funcționat, în perioada interbelică, următoarele unități școlare: *"coala profesională de ucenici comerciali și industriali Silistra(1921-1940); "coala profesională de fete Balcic(1927-1940); Liceul comercial de băieți Silistra(înființat de Camera de comerț Silistra în septembrie 1925 ca școală elementară de comerț și transformat în liceu comercial la 1 septembrie 1930. A funcționat până în iulie 1940); Gimnaziul comercial de băieți Bazargic (1927-1940); Gimnaziul industrial de fete Bazargic (1923-1940); Gimnaziul industrial de băieți Bazargic (1924-1940); Gimnaziul industrial de băieți Silistra (1921-1940).(193)*

De remarcat faptul că în toată această perioadă în care Cadrilaterul a fost parte componentă a României Mari, în județele Durostor și Caliacra au funcționat și instituții școlare secundare particulare și confesionale cu limba de predare bulgară și turcă, dintre care amintim: câte două licee bulgărești,

Administrația românească în Cadrilater

de băieți și fete, la Silistra și Bazargic, două gimnazii bulgărești, la Balcic și Cavarna, și un Seminar musulman la Silistra. Toate aceste unități școlare s-au bucurat de sprijinul statului român care le-a acordat regulat subvenții financiare și a asigurat manualele școlare necesare.(194)

Nu putem încheia considerațiile noastre referitoare la învățământul din Cadrilater, fără să scoatem în evidență rolul deosebit pe care l-au avut cadrele didactice în această provincie, mai ales în ceea ce privește răspândirea limbii și culturii românești. Organizatori ai cercurilor culturale, întemeietori și directori de cămine culturale, lideri de opinie politică, patroni de ziare și gazetari talentați, autori de lucrări și manuale școlare, profesorii și învățătorii români din Cadrilater și-au făcut cu prisosință datoria. Iată cum se autodefinia, într-un document din 1935, învățătorul Dan Simion din satul Frășari: “Pe scurt, am fost și sunt: inițiator la construcția a două localuri de școală, ce se văd astăzi în sat, fost conducător de bancă populară, actual conducător de bibliotecă școlară, președinte de cămin cultural, dirijor de cor, vânzător la depozitul de cărți, casierul casei de economie școlară, organizator de teatru școlar, președinte de cerc cultural, secretar la comitet și director de școală primară.”(195) Numele unor cadre didactice, precum Pericle Papahagi, Carp Sandu, Mhail Daneț, Vasile Bujilă, N.D. Mazilu, Ion Stănescu, D. Boboc, Gh. Petrescu, au fost deosebit de apreciate în epocă, pe mulți dintre aceștia regăsindu-i printre animatorii activităților culturale din localitățile urbane și rurale ale Cadrilaterului.(196)

Administrația românească în Cadrilater

Pentru a-și putea îndeplini mai bine misiunea lor de apostoli ai neamului, învățătorii din cele două județe ale Cadrilaterului își vor constitui asociații profesionale puternice, încă din toamna anului 1919, care se întruneau anual în congrese judejene, unde discutau principalele probleme ale dezvoltării învățământului românesc în această provincie. Cele două *asociații ale învățătorilor* vor edita și publicații proprii: “Tribuna - Gazetă culturală a Asociației învățătorilor din Durostor”, al cărui prim număr ieșea de sub tipar la 1 decembrie 1924; “Buletinul Asociației învățătorilor din județul Caliacra”, nr. 1 datând din mai 1923. În paginile acestor gazete au fost publicate articole de specialitate, în care se prezentau și se dezbăteau problemele legate de bunul mers al școlii românești din Cadrilater, se popularizau metodele și procedeele pedagogice avansate, precum și creații literare ale profesorilor, învățătorilor și elevilor.(197)

La rândul lor, elevii se vor asocia, creând diferite organizații. Astfel, pe data de 3 aprilie 1921, Prefectura județului Caliacra era încunoștiințată de direcțiunea Gimnaziului din Bazargic că elevii gimnaziului se constituiseră în Societatea “Înfrățirea”, care avea ca scop ajutorarea elevilor de alte etnii de a cunoaște și învăța mai ușor limba română, în care sens săptămânal societatea organiza șezători literare, dispunând și de o bibliotecă proprie. (198) Tot la Bazargic, elevii cursului superior de la Liceul “N. Filipescu” se constituiau, pe 14 decembrie 1924, în Societatea culturală “Junimea”, cu scopul de a organiza manifestări literar-artistice cu participarea exclusivă a elevilor de liceu.(199) Organizațiile elevilor se

Administrația românească în Cadrilater

vor afla printre inițiatorii serbărilor și spectacolelor școlare, multe dintre manifestările acestora constituind adevărate reușite cultural-artistice. Demnă de remarcat este și activitatea studenților originari din Cadrilater, care-și vor constitui ei organizații judejane. Iată ce scria, în acest sens, ziarul “oara lui Mircea”, ce apărea la Silistra, în nr. 2/25.02.1935: “Studențimea română din județul Durostor, demnă de menirea ei, a început o intensă activitate culturală prin satele de coloniști. În acest scop, studenții au luat frumoasa inițiativă de a înființa, în centrele principale, biblioteci populare pentru cultura și propășirea poporului român.”

În concluzie, deși s-a desfășurat în condiții mult mai grele decât în alte provincii ale Regatului român, învățământul din Cadrilater a înregistrat succese reale în perioada interbelică, atât pe linia asigurării bazei materiale necesare, multe din localurile de școli fiind ridicate sau modernizate acum, cât și în ceea ce privește calitatea procesului instructiv educativ. Același ziar “oara lui Mircea”, nr. 44-46/25.12.1936, reliefa tocmai aceste realizări, atunci când scria: “Durostorul este un județ cu 771 învățători, dintre care 80% tineri sub 30 de ani. Un județ cu școli unde auzi vorbindu-se 3-4 limbi deosebite, atunci când copii vin pentru prima oară și de unde ieșind la sfârșitul celor 7 clase primare constați că poți sta de vorbă cu un adult luminat și cu simțăminte românești.”

Cultura. Dacă în domeniul învățământului găsim atât instituții ale statului cât și private, cultura celor două județe este reprezentată numai de asociații și fundații culturale, constituite din inițiativă particulară. “Enciclopedia României”

Administrația românească în Cadrilater

înregistra, pentru județul Caliacra, la capitolul *instituții culturale*, următoarele: Fundația culturală regală “Principele Carol”, cu 27 de cămine culturale; filiala Bazargic a Ligii culturale; 29 de cămine culturale și 3 biblioteci comunale ce funcționau sub egida “Casei școalelor și culturii poporului”; două muzee și două asociații culturale ale comunității bulgare și turce; două cinematografe. În județul Durostor, aceeași sursă documentară contemporană inventaria ca *instituții culturale*: Fundația culturală regală “Principele Carol” cu 14 cămine culturale comunale; 8 cămine culturale comunale și o societate muzicală aparținătoare “Casei școalelor și a culturii poporului”; filiala Silistra a Ligii culturale; Ateneul popular Silistra; Muzeul “Pericle Papahagi” din Silistra; două cinematografe. (200)

Dincolo de datele statistice, *viața culturală a Cadrilaterului* a pulsat în jurul intelectualilor români, a învățătorilor și profesorilor îndeosebi, și s-a bucurat de sprijinul direct al prefecților și primarilor de la Bazargic și Silistra, Turtucaia sau Balcic. Cu atât mai mult rămân demne de prețuit eforturile, pasiunea și entuziasmul unora ca Pericle Papahagi, Tașcu Pucerea, Ervante Melidon, P Dimitriu, Enric Voinescu, Carp Sandu, Ahile Pinetta și mulți alții, cu cât misiunea lor nu a fost deloc ușoară în acele vremi.

În mod deosebit orașul Silistra, aflat în imediata apropiere a Călărașului, și prin intermediul acestuia de Capitala României, va deveni în acești ani localitatea în care manifestările cultural-artistice își vor găsi locul firesc în viața de fiecare zi. Că așa s-a întâmplat, stau mărturie izvoarele documentare

Administrația românească în Cadrilater

contemporane care dovedesc că Sala Cinematografului “Orient” și mai apoi Sala Cercului subofițerilor, ridicată în anul 1930, prin subscripție publică, au fost neîncăpătoare la conferințele unor intelectuali români de prestigiu, sau la spectacolele susținute de artiști consacrați ai scenei românești. În organizarea Filialei locale a *Ligii culturale*, ale cărei baze fuseseră puse la 21 iunie 1919, și care l-a avut ca principal animator pe Pericle Papahagi, sau a *Ateneului popular Silistra*, înființat la 10 decembrie 1930 și aflat sub conducerea magistratului N. Oprișanu și a avocatului George Pucerea, la Silistra au avut loc ezători și festivaluri literare, serii de conferințe pe teme de istorie națională, spectacole de teatru și operetă. (201)

Cea mai grandioasă manifestare culturală a constituit-o *Congresul național al Ligii culturale din 4-5 iunie 1933*, organizat în comun de orașele Călărași (în ziua de 4 iunie 1933) și Silistra (5 iunie 1933), prilej pentru locuitorii Cadrilaterului de a-l avea ca oaspete pe savantul Nicolae Iorga. Despre acest eveniment, ziarul “Pământul”, ce apărea la Călărași, avea să consemneze, în numărul său din 2 iulie 1933: “A doua zi, la ora 7, congresiștii, însoțiți de un mare număr de călărășeni, s-au îmbarcat pe frumosul vapor de excursie, anume angajat de Comitetul călărășean al Ligii. După o oră de plăcută călătorie între malurile verzi ale Borcii, vaporul a ajuns la Silistra. Aici, aceeași animație, aceeași primire entuziastă, în sunetele muzicii militare. Aș teptau la debarcader d. dr. Petre Țopa, venit direct din București, și reprezentanții autorităților și tuturor instituțiilor locale. În sala festivă a Prefecturii au vorbit: d. Oprișan, magistrat,

Administrația românească în Cadrilater

în numele Ateneului popular, apoi d. col. Stănescu, prefectul județului, d. E. Melidon, primarul Silistrei, și delegați ai comunităților bulgare, turce și armene. Toți au salutat în cuvinte de respect și de admirație Liga, pe ilustrul ei președinte și pe vrednicii săi colaboratori. D. prof. Iorga, mulțumind, a dezvoltat o conferință, care a stârnit aplauzele și ovațiile nesfârșite ale auditoriului compus din toate națiunile conlocuitoare în Dobrogea... De la Silistra, d. prof. Iorga, împreună cu d. dr. Petre Țopa, cu o parte din congresiști și cu delegații macedonenilor, au plecat spre casele coloniștilor macedoneni din satele model Frășari și Aidemir, unde oaspeții au fost primiți cu un entuziasm nespus de către coloniști. La ora 12,00, toată lumea s-a înapoiat pe vapor. Excursia a continuat spre Oltenița, apoi până la Turtucaia și înapoi, ajungându-se apoi seara la Călărași.”

N-au lipsit, din viața culturală locală, nici spectacolele artistice de calitate. Pe 27 martie 1926 pe scena Cinematografului “Capitol” din Silistra susținea un spectacol extraordinar trupa artistului I. Popescu-Zamorra, pentru ca la 15 aprilie 1931, documentele de arhivă să consemneze spectacolul susținut la Sala Cercului subofițerilor de către marele artist Ion Iancovescu. De asemenea, Iancu Brezeanu s-a aflat în repetate rânduri pe scenele din Silistra, prestațiile sale excepționale fiind răsplătite cu titlul de cetățean de onoare al orașului, acordat la 19 martie 1935.(202)

La invitația prefectului Tașcu Pucerea și a institutorului P Dimitriu, editorul ziarului local “Țara lui Mircea”, în aprilie și septembrie 1935, la Silistra au fost organizate două mari festivaluri literare, care au reunit un mare număr de scriitori

Administrația românească în Cadrilater

români: Octav Dessila, Radu Boureanu, Victor Eftimiu, Teodor Scarlat, GM. Vlădescu, Radu Gyr, Silviu Cernea, Octav Suluțiu, Elena Farago și Eugen Cialâc - animatorul vieții culturale și director-proprietar al ziarului "Pământul" din Călărași, una dintre cele mai apreciate gazete de provincie românești din perioada interbelică.(203) Despre Festivalul literar din septembrie 1935, în paginile ziarului "Pământul" scriitorul Silviu Cernea consemna: "aici apoi călătoria aceea minunată spre Silistra. Călătoria aceea pe care fiecare din noi am închis-o în cutiuța inimii și pe care n-o vom uita... Pe urmă Silistra, cu prefectul care ne așteaptă în port, cu oamenii care țin să ne însoțească până în inima orașului, cu o atmosferă aparte, cu ulițele ei... Trebuie să închin aici câteva rânduri despre publicul din Silistra. Acelui public care a știut să ne primească atât de cald, să umple sala până la ultimul loc și să asculte cu sfîntenia cu care ascultă o slujbă religioasă. Acelui public care ne-a luat cu asalt pentru bucuria unei semnături puse pe un carnețel sau pe o bucată de hârtie și care a știut să răsplătească munca noastră cu bucuria lor." (204)

Deși mai puțin numeroase, documentele vremii amintesc existența unei bogate vieți culturale și în județul Caliacra, cu centre de importanță la Bazargic și Balcic, acesta din urmă beneficiind și de faptul că Regina Maria își stabilește aici reședința de vară și construiește un Palat, adevărat monument de arhitectură. Redăm câteva fragmente, dintr-o evocare a poetului Emanoil Bucuța, care sunt sugestive pentru actul adevărat de cultură realizat la Balcic de Regina Maria, cu sprijinul pictorului Szatmary: "Balcicul s-a deșteptat după

Administrația românească în Cadrilater

această descoperire, altul. Pânzele de uitare pe care le lăseseră peste el secolele au căzut. Locul îngust ca o firidă de femeie clasică a Mării, a început să fie săpat după planurile unui pictor, făcut pentru acest rost arhitect... Ziduri puternice de cetate s-au înălțat și, peste ele, odăile cu tavan jos, pline de aerul sărat și de lumina verde-albastră, turnul visat întâi altfel și apoi ascușit în glugă de minaret, ca să se potrivească parcă dorin ei musulmanilor de aici, care-i zic Reginei Maria, Sultana, și mai ales prispelile cu troițe bizantine, scaune de piatră venețiene, stâlpi dalmatini și ulcioare și vase mari de flori, clasice. Întreg peretele malului înalt de 30 și de 40 de metri a fost căptușit cu piatra roșie a locului, cu scări și ganguri, pridvoare și colțuri de privire, având cerul orizontului înaintea, schimbat cu fiecare pas mai sus. De pe ele cad în perdele colorate curmeiele și agățătoarele, menite să facă din tot acest deal o singură grădină atârnată.”(205)

Despre înfăptuirile sale de la Balcic, însăși regina Maria avea să consemneze în paginile revistei “Analele Dobrogei”, Anul IX, vol. II/1928: “Acest colț era fermecător. ^a i avusei senzația stranie de a-l fi căutat toată viața și de a-l fi găsit în sfârșit. Un loc de vis... ^ai într-adevăr acest loc de vis deveni al meu... Pe el am construit o casă albă, modestă, cu acoperișul plat, în armonie cu atmosfera orientală dimprejur. ^a i am numit-o “Tenha Juvah”, ceea ce înseamnă pe turcește: “Cuibul singuratic”. Una peste alta, am construit grădini mici, în terasă, fiecare purtând numele unei ființe iubite: Mrcea, Ferdinand, Carol, Elisabeta, Mgnon, Nicolae, Ileana, Sandro, Mhai, Petru-Dușan, Helena, George; fiecare din grădinile acestea pietruite,

Administrația românească în Cadrilater

sunt pline de flori, grădini de amintiri, în care am semănat dragoste, visuri, nădejdi și chiar lacrimi... Aici vin când sunt obosită, ca să mă împrespătez cu vlagă când viașa mi se pare grea... Poarta mea este întotdeauna deschisă ca bra e pentru bună venire. Aici toți oaspeții căutători de frumusețe sunt primiți bucuros.”

Aici, la Balcic, Regina Maria avea să primească numeroși oameni politici și de cultură, sălile Palatului său fiind împodobite cu lucrări de artă, semnate de marii pictori români din perioada interbelică. Totodată, Balcicul devine locul de unde Regina Maria, împreună cu scriitori și artiști se va deplasa în localitățile Cadrilaterului, unde întâlnirile sale cu locuitorii satelor sau orașelor se vor transforma în adevărate momente de spirit și cultură. Documentele de arhivă menționează prezența Reginei Maria, în repetate rânduri, la Bazargic și Silistra, precum și în satele recent colonizate. Pe 30 mai 1926, împreună cu Regele Ferdinand și însoțiți de o impresionantă suită, Familia regală efectuează o vizită la Bazargic și Silistra, oprindu-se și în câteva localități rurale, peste tot fiind întâmpinați cu entuziasm de populația locală, “țărani români, bulgari și turci, îmbrăcați în frumoase costume naționale, dansând sârbe, hore și dansuri turcești”. De asemenea, Regina Maria s-a aflat împreună cu fiul său, Regele Carol II și Regele Alexandru al Iugoslaviei, când aceștia au vizitat Bazargicul și Balcicul, pe 2 octombrie 1933, regele iugoslav rămânând profund impresionat de frumusețea arhitecturală a Palatului de la Balcic.(206)

Atât de mult a iubit Regina Maria aceste locuri ale Cadrilaterului, încât în testamentul său avea să treacă, ca ultima

Administrația românească în Cadrilater

sa dorință, următoarele: “ Am cerut fiului meu, Regele Carol II, ca inima mea să fie adusă și așezată în “Stella Maris”, biserica ce am clădit-o la marginea mării... Cu trupul voi odihni la Curtea de Argeș, lângă iubitul meu soț, Regele Ferdinand, dar doresc ca inima Mea să fie așezată sub lespezile bisericii ce am clădit-o pe malul Mării Negre, în Cadrilater.”(207)

Nu putem încheia considerațiile noastre despre viața culturală a Cadrilaterului în perioada interbelică fără să facem câteva referiri și *la presa locală*, deosebit de elocventă în ceea ce privește gradul înalt de spiritualitate pe care l-a cunoscut acest teritoriu sub administrația românească. Astfel, din cercetările noastre, rezultă că în cele două județe sud-Dunărene, între anii 1918-1940 au fost editate peste 125 de publicații: ziare, reviste, anuare, buletine ale unor instituții și organizații. (În Lista bibliografică vom prezenta toate aceste publicații care se păstrează în depozitele Bibliotecii Academiei Române din București). Numai în orașul Silistra, Prefectura județului Durostor, inventaria, la 15 ianuarie 1938, următoarele ziare și reviste:(208)

1. “Viitorul Silistrei” - ziar liberal
2. “Avântul” - ziar liberal
3. “Țara lui Mircea” - social-cultural
4. “Deliormanul” - publicație culturală în limba turcă
5. “Hacsioz” - publicație culturală în limba turcă
6. “Semănătorul român” - ziar de informajii
7. “Zorile democrației” - ziar național țărănesc
8. “Românul” - ziar naționalist
9. “Vremea Nouă” - ziar al “Frontului românesc”

Administrația românească în Cadrilater

10. “oara noastră” - ziar al Partidului Național Creștin
11. “Rod Nou” - revistă culturală
12. “Graiul neamului” - ziar de informații
13. “Talpa țării” - ziar de informații
14. “Ceardac” - ziar de informații în limba turcă
15. “Păstor și turmă” - ziar cultural-religios
16. “Dunărea albastră” - ziar de informații
17. “Idei încrucișate” - revistă culturală în limba greacă.

În ceea ce privește localitățile din Cadrilater în care s-au editat și tipărit ziare și reviste în acești ani, amintim: Balcic, Bazargic, Cavarua, Silistra și Turtucaia. Tematica publicațiilor a fost deosebit de variată, de la oficioasele de partid, la reviste culturale și profesionale, nelipsind, bineînțeles, ziarele și revistele independente, de informații și opinie. Fără să ne propunem aici o investigație exhaustivă a acestui domeniu, căruia i s-ar cuveni chiar o monografie specială, vom trece succint în revistă câteva din cele mai importante gazete ce au apărut în județele Durostor și Caliacra.

Dintre publicațiile de partid s-au impus ziarele: “Viitorul Silistrei” - organ al PNL Durostor; “Acțiunea” - organ al PNL Caliacra; “Democrația” - organ al PNR și apoi, după 1926, al PN^o Durostor; “Libertatea” - organ al PNR și apoi al PN^o Caliacra. ³i alte organizații județene ale partidelor politice au editat oficioase de partid, mai mult sau mai puțin efemere. Se cuvine a fi amintit aici cel mai longeviv ziar din Cadrilater, “Dobrogea Nouă”, al cărui prim număr a văzut lumina tiparului la Bazargic, pe 1 noiembrie 1920, ca organ al Partidului Poporului din Cadrilater. Începând din anul 1928, ziarul devine inde-

Administrația românească în Cadrilater

pendent. Ultimul număr al publicației datează din 8 august 1940.(209)

În categoria publicațiilor editate de societăți culturale, asociații ale elevilor și cadrelor didactice, se cuvine a fi amintite, pe lângă cele două buletine ale asociațiilor învățătorilor din Durostor și Caliacra, la care am făcut deja referire, următoarele ziare și reviste mai importante: “Rod nou”, editată la Silistra de către elevii Liceului de băieți din localitate și subintitulată “revistă literară, artistică și c tiințifică”. Revista avea o apariție lunară, iar colectivul de redacție era îndrumat de poetul Dimitrie Batova. A apărut, cu mici întreruperi, în perioada 1934-1938;(210) “Lumina”, a apărut tot la Silistra, în perioada februarie 1934-februarie 1936, fiind editată de “Societatea culturală a elevilor Liceului comercial”, în paginile sale publicându-se articole și studii de estetică, sociologie a culturii, precum și lucrări cu caracter economic;(211) “Cuget dobrogean”, a văzut lumina tiparului tot la Silistra, în perioada martie 1935-martie 1936, și s-a impus în peisajul cultural local grație ținutei sale literare de excepție. Aici au publicat, pe lângă localnicii Ionel Dumitrescu, Laurențiu Ulm, Mircea Papadopol, și bucovineanul E. Ar. Zaharia, precum și poetul călărășean George Dan.(212) Dintre publicațiile culturale ce au apărut la Bazargic, se cuvine a fi amintită revista “Semănătorul”, editată de Asociația învățătorilor din județul Caliacra și având ca redactor șef pe Ilie Nedelcu, revizorul școlar al județului.(213)

Așa zisele “gazete independente”, în fapt publicații care au făcut politica patronilor care le finanțau și redactau, au constituit marea majoritate a ziarelor și revistelor ce au apărut

Administrația românească în Cadrilater

în Cadrilater în această perioadă. De departe, cea mai valoroasă gazetă din această categorie a constituit-o ziarul silistean “ora lui Mircea”, editat de învățătorii P. Dimitriu și N. Grigorescu. Timp de peste 5 ani de zile (primul număr a apărut la 15 februarie 1935, iar ultimul în iunie 1940) ziarul a constituit un adevărat magazin politic-cultural-literar, în paginile sale regăsindu-se semnăturile multora din corifeii culturii și literaturii românești ai momentului.(214)

Numeroase publicații care au apărut în Cadrilater în perioada interbelică au fost editate și de către reprezentanți ai comunităților bulgare și musulmane. Iar multe din publicațiile românești conțineau și pagini redactate în bulgară sau turcă. Frecvent întâlnim asemenea cazuri la ziarele de partid, în preajma și în timpul campaniilor electorale. De asemenea, am constatat că publicații ale etnicilor bulgari și turci, conțineau și pagini sau articole redactate în limba română. Cu mici excepții, în paginile unor asemenea publicații, la care am avut acces, am constatat o poziție de loialitate față de administrația românească și statul român, mai evidentă în ziarele și revistele turcești din Cadrilater. Iată ce scria în numărul său, din 7 ianuarie 1920, ziarul turcesc “Dobrogea”, ce apărea la Bazargic: “Musulmanii din Dobrogea veche, familiarizați cu administrația română, și-au cam dat de mult seama de foloasele ce decurg de pe urma acestei administrații: garantarea onoarei și avutului, construirea monumentalei Geamii-catedrală, situată în cea mai frumoasă parte a orașului Constanța, Seminarul musulman din Medgidia. Tocmai de aceea avem încredere în statul român și în reprezentanții săi din Cadrilater.” La rândul său, cotidianul

Administrația românească în Cadrilater

bulgăresc “Poșta”, ce a apărut la Bazargic în perioada anilor 1924-1940, făcea un patetic apel, în numărul 174/3.11.1924, la liniștirea spiritelor bulgarilor din Cadrilater, menționând: “Cine vrea ca dreptatea și buna înțelegere să domnească în scurt timp în Cadrilater, cine iubește țara noastră, făurită cu atâtea sacrificii și pentru care trebuie să muncim, să vie alături de noi, departe de scopuri și gânduri mărunte și să contribuie pe cât le va fi cu putință. La luminarea maselor, la îndreptarea lor pe drumul cel bun și la ridicarea numelui și prestigiului de român.”

Editorii și redactorii de publicații din Cadrilater, indiferent de naționalitate, se vor constitui în asociații profesionale județene. Astfel, la Silistra, pe 29 august 1933 se înființa ‘Cercul ziariștilor din Durostor’, afiliat, ca și organizația similară din Caliacra, “Uniunii ziariștilor din Dobrogea” și “Federației naționale a presei de provincie”. Pe 29 decembrie 1934, la Silistra se întruneau, în Congres anual, toși ziariștii din Dobrogea, iar pe 6 iunie 1937, ziariștii din judeul Durostor primeau vizita reprezentanților presei de provincie din România, care-și ținuseră Congresul anual la Călărași.(215)

Ca o concluzie a ceea ce a însemnat presa din Cadrilater, redăm câteva pasaje dintr-o lucrare monografică contemporană, ai cărei autori sunt doi dintre cei mai cunoscuți gazetari din Silistra, Aurel Al Negoescu, președintele “Cercului ziariștilor din Durostor” și P Dimitriu, secretarul general al aceleași organizații profesionale: “Totuși s-au găsit oameni, care, sacrificându-și banul muncii lor trudite - adesea dintr-un imbold lăuntric de demnitate și mândrie românească -, au făcut ca mulți ani să apară ziare din care, dacă unii ziceau că degajă

Administrația românească în Cadrilater

ură sau calomnie, a rămas însă ceva ce nu se poate uita. Întâi: a rămas ideea pasionantă a unei lupte de a înlătura răul și de a întrona dreptul adevărului și al onestității, acolo unde se cuvine. ²i al doilea: a rămas jertfa sângерândă a unor silințe morale, dar mai greu materiale, ce prea mulți sunt aceia ce nu le înțeleg și deci nu pot aprecia nici de la ce înălțime morală au pornit.” (216)

Culte. Poate că cea mai sugestivă situație în ceea ce privește diversitatea spirituală a Cadrilaterului o întâlnim în cazul *vieții religioase*, în sensul că în localitățile județelor Durostor și Caliacra întâlnim creștini ortodocși, catolici și protestanți, musulmani, adepți ai credinței mozaice și ai bisericii armeno-gregoriene. Dar iată situația statistică, a populației celor două județe pe religii, așa cum a fost ea consemnată de Recensământul general de la 29 decembrie 1930 (217)

Județul Caliacra. Din totalul populației de 166.911 locuitori, 117.556 erau ortodocși, 47.067 - mahomedani, 333 - romano-catolici, 61 - greco-catolici, 441 - protestanți, 761 - armeno-gregorieni, 445 - mozaici.

Județul Durostor. La o populație totală de 211.433 locuitori, ortodoxii întregistrau un număr de 114.254 persoane, mahomedanii - 95.289, romano-catolicii - 124, greco-catolicii - 95, protestanții - 159, armeno-gregorienii - 479, mozaicii - 401.

După cum se constată din datele statistice, majoritatea credincioșilor din Cadrilater o constituia creștinii ortodocși, reprezentați, în cea mai mare parte, de populația românească și bulgărească. Era firesc deci, ca statul român și administrația

Administrația românească în Cadrilater

locală să acorde un sprijin mai substanțial bisericii orodoxe și clerului acesteia. Aflate sub jurisdicția Episcopiei Tomisului, de la Constanța, bisericile ortodoxe din cele două județe ale Cadrilaterului erau organizate în câte un protopopiat județean, conduse de câte un părinte protoiereu. Asemenea protopopiate au funcționat în întreaga perioadă interbelică la Silistra și Bazargic.(218)

Imediat după reînstalarea administrației românești, în toate bisericile ortodoxe din Cadrilater se reintroduce limba română, concomitent cu aducerea unor noi preoți și implicarea directă a statului pentru sprijinirea colectivităților locale de a ridica noi lăcașuri de cult. Această politică se va intensifica odată cu apariția unor noi sate ale coloniștilor. Se ajunge astfel ca în anul 1938 în cele două județe sud Dunărene numărul bisericilor și al preoților să se dubleze față de anul 1918.(58 de biserici ortodoxe în Durostor și 43 biserici ortodoxe în Caliacra).(219) Numărul acestora era însă insuficient față de numărul tot mai mare al credincioșilor, motiv pentru care Episcopia Tomisului de la Constanța autorizează, cu titlul de funcționare provizorie, *casele de rugăciuni sătești*, pe care le întâlnim în aproape toate noile sate din Cadrilater. Despre utilitatea acestora episcopul Gherontie avea să afirme: “Acestea, deși improprii, au fost îngăduite, pentru a nu se lipsi credincioșii în întregime de bucuria duhovnicească de a se închina, în ceasurile libere sau de sărbătoare, în lăcașuri afierosite Domnului.”(220)

Pentru a depăși greutățile materiale, preoții ortodoci din Cadrilater au desfășurat o susținută activitate ecumenică și pastorală, prin intermediul *cercurilor preoțești și căminelor*

Administrația românească în Cadrilater

culturale. Despre această activitate, episcopul Tomisului, Gherontie, avea numai cuvinte de apreciere: “Scopul lor inițial, care în parte s-a atins, a fost de a ține trează conștiința religioasă în popor, prin cuvântări, conferințe, serbări în spirit curat creștinesc, slujbe în sobor, etc. Tot în scop de popularizare a înaltelor principii creștine de viață, s-au întemeiat și activează în Durostor și Caliacra, sub conducerea directă a preoților, cămine culturale sătești. Acestea din urmă activează nu numai prin personalul bisericesc local, ci mai ales prin contribuția directă a celor mai distinși fii ai satelor. Căminele culturale , conduse de preoți, urmăresc înfrățirea în duh creștinesc a tuturor ortodoxilor creștini din Dobrogea Nouă.”(221)

Al doilea cult ca importanță din Cadrilater a fost cel mahomedan, care dispunea de o importantă bază materială, în sensul că în județele Durostor și Caliacra au funcționat, în toată această perioadă, aproape 300 de geamii, cu două muhtiate, la Silistra și Bazargic, pentru pregătirea personalului de cult existând un Seminar musulman de stat la Silistra și altul la Medgidia, în județul Constanța. Muhtiul, care era șeful religios musulman la nivel județean, numea la fiecare geamie câte un hatib. Muhtiul aviza și numirea învățătorilor care predau la școlile primare particulare și confesionale turcești.(222)

Se impune a fi făcută precizarea că statul român și reprezentanții administrației românești din Cadrilater au asigurat o deplină libertate a exercitării dreptului la credință și confesiune pentru toți locuitorii din această provincie, indiferent de etnie, mai mult, acordându-se subvenții pentru construirea lăcașurilor de cult și creându-se toate condițiile pentru desfășu-

Administrația românească în Cadrilater

rarea nestingherită a manifestărilor cultural-religioase. În acest sens, este elocventă următoarea scrisoare, adresată prefectului de Durostor, de către Hagi Hafuz Hasan Bekir, muftiul de Silistra, la 20 octombrie 1938, cu prilejul numirii sale în funcție: “Domnule prefect, În numele comunității musulmane din Durostor, care numără aproape 70.000 de suflete, țin să adresez mulțumirile noastre pentru că ați fost în permanență alături de noi și de nevoile noastre. Credem că numai sub administrația românească ne-am putut dezvolta nestingherit și ne-am educat copii în credința noastră.”(223)

NOTE

1. N.N. Constantinescu(coordonator), *Istoria economică a României*, Ed. economică, București, 1997, p. 443
2. Ioan Scurtu, *Istoria României în anii 1918-1940. Evoluția regimului politic de la democrație la dictatură*, Ed. didactică și pedagogică, București, 1996, p. 14-15
3. Ioan Scurtu, *Viața politică din România 1918-1944*, Ed. Albatros, București, 1982, p. 18-21
4. *Enciclopedia României*, vol I, București, 1938, p. 148
5. Vezi pe larg, Ioan Scurtu, *Istoria României în anii 1918-1940...*, p. 31 și urm.
6. Titu Georgescu, *Istoria românilor*, Ed. Fundației “România de mâine”, București, 1997, p. 158-161
7. *Memoire sur la Dobrudja du Sud*, p. 12-13(în mss. la Biblioteca Academiei Române, Cota III 465807)
8. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 1/1918, f 1-2

Administrația românească în Cadrilater

9. Arhivele istorice centrale, fond Ministerul de Interne, dos. 558/1919, f. 3

10. I. Ciupercă, *România în fața recunoașterii unității naționale. Repere*, Ed. Universității “Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 1996, p. 19-20

11. Apud I. Ciupercă, *op. cit*, p. 132

12. Despre colonizarea Cadrilaterului s-a scris relativ mult în literatura românească de specialitate: V. Th. Muși, *Un deceniu de colonizare în Dobrogea Nouă. 1925-1935*, București, 1935; I. Vlădescu, *Cadrilaterul. Ce este și ce trebuie să fie. Colonizarea și naționalizarea lui*, Constanța, 1927; Const. Noe, *Colonizarea Cadrilaterului*, în “Sociologie românească”, T. III, nr. 4-6/1938, p. 119-158; St. T. Hagigogu, *Emigrarea aromânilor și colonizarea Cadrilaterului*, București, 1927; St. Lascu, *Aromânii - catalizatori ai revigorării naționale, străjeri ai Statului român la granița dobrogeană*, în “Picuraru de la Pind”, nr. 1/1994, p. 11-15; I. Dobrogeanu, *Statul nostru și politica de întărire a românismului în Dobrogea de Sud*, în “România de la Mare”, nr. 3-4/1994, p. 19-29. Spre deosebire de istoricii români care apreciază că problema colonizării Cadrilaterului a fost o necesitate stringentă pentru statul român, cu rezultate benefice în plan social-economic, istoricii bulgari din perioada interbelică, precum și “coala de istorie a Dobrogei” de la Varna, care începând din 1984 editează revista “Dobrogea”, publicând și alte volume cu referire directă la Dobrogea de Sud, amintite deja de noi, susțin, forțând realitatea, că aducerea coloniștilor români în Cadrilater a fost un abuz din partea statului român, care, pentru a împroprietări noii veniți, a

Administrația românească în Cadrilater

adoptat o legislație nedemocratică ce i-a permis să-i deposeze de pământuri pe vechii locuitori ai Cadrilaterului și îndeosebi pe bulgari!

13. Apud I. Dobrogeanu, *op. cit.*, p. 22
14. “Viitorul Silistrei”, nr. 9/4.10.1920
15. V. Th. Muși, *op. cit.*, p. 9-10
16. Vezi Arhivele istorice centrale, fond Ministerul de Interne, dos. 814/1919, f. 54-55; Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 5/1922, f. 73
17. A. Negoescu și P. Dimitriu, *Durostor. Cuvinte-Fapte-Icoane*, Călărași, 1936, p. 58
18. Apelul a fost publicat în revista “Peninsula Balcanică” nr. 1/ianuarie 1925
19. Apud I. Dobrogeanu, *op. cit.*, p. 24
20. *Ibidem*
21. V. Th. Muși, *op. cit.*, p. 37-38
22. Vezi C. Brătescu, *Populația Cadrilaterului între anii 1878 și 1938*, în “Analele Dobrogei” nr. II/1938, p. 199
23. I. Dobrogeanu, *op. cit.*, p. 24-25
24. Vezi V. Th. Muși, *op. cit.*, p. 34-36
25. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Consilieratul agricol Durostor, dos. 1/1926, f. 5-7; vezi și V. Th. Muși, *op. cit.*, p. 58
26. *Ibidem*, fond Prefectura jud. Caliacra, dos. 3/1926, f. 16
27. Vezi textul raportului în V. Th. Muși, *op. cit.*, p. 87-93
28. “Libertatea”, nr. 396/25.08.1929

Administrația românească în Cadrilater

29. "Libertatea", nr. 404/8.10.1929; "Românul", nr. 32/20.12.1929
30. Vezi textul legii în C. Hamangiu, *Codul general al României*, vol. XVIII(1930), p. 768-778
31. V. Th. Muși, *op. cit.*, p. 65-66
32. *Ibidem*, p. 72
33. *Ibidem*, p. 78
34. "Românul", nr. 28/30.04.1929
35. "Românul", nr. 34/13.04.1930
36. V. Th. Muși, *op. cit.*, p. 119
37. *Ibidem*, p. 146
38. *Ibidem*, p. 138-140
39. "Românul", nr. 84/22.04.1934
40. I. Dobrogeanu, *op. cit.*, p. 29
41. "ora lui Mircea", nr. 17-18/20.10.1935
42. C. Brătescu, *Dobrogea regelui Carol I și colonizările dobrogene*, în "Analele Dobrogei", Anul XIX, nr. III/1938, p. 99
43. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 15/1940, f 87; fond Prefectura jud. Caliacra, dos. 1/1940, f 26
44. C. Budeanu și A. Petrescu, *Realizări tehnice și economice în Cadrilaterul dobrogean*, Cernăuți, 1939, p. 7
45. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 12/1928, f 55; fond Camera de comerț și industrie Durostor, dos. 3/1928, f 27; "Buletinul Camerei de comerț și industrie Bazargic", An III, nr. 1-3/1929; C. Filipescu, *Agricultura în Dobrogea Nouă*, în "Analele Dobrogei", Anul XIX, nr. III/1938, p. 3
46. C. Filipescu, *op. cit.*, p. 4-6

47. A. Negoescu și P. Dimitriu, *op. cit.*, p. 94
48. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Camera de comerț și industrie Durostor, dos. 2/1936, f. 18; vezi și *Dare de seamă a Camerei de comerț și industrie Silistra*, Silistra, 1937, p. 1,3
49. C. Filipescu, *op. cit.*, p. 3-4
50. *Ibidem*, p. 9
51. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Camera agricolă Durostor, dos. 1/1926, f. 3-5, dos. 1/1940, f. 7-9; "Buletinul Camerei de comerț și industrie Bazargic", nr. 7/1937; *Dare de seamă a Camerei de comerț și industrie Silistra pe anii 1937/1938*, Silistra, 1938, p. 50-51
52. "Buletinul Camerei de comerț și industrie Bazargic", nr. 7/1935, p. 3
53. *Ibidem*, nr. 1-3/1927, p. 2-4
54. *Enciclopedia României*, vol. II, București, 1939, p. 107
55. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Camera de comerț și industrie Durostor, dos. 3/1938, f. 52
56. *Idem*, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 3/1938, f. 107; "Buletinul Camerei de comerț și industrie Bazargic", nr. 9/1938, p. 10-11
57. "Buletinul Camerei de comerț și industrie Bazargic", nr. 9-10/1927, p. 8
58. A. Negoescu și P. Dimitriu, *op. cit.*, p. 152
59. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Camera de comerț și industrie Durostor, dos. 5/1938, f. 9-12
60. "Buletinul Camerei de comerț și industrie Bazargic", nr. 1-3/1929, p. 4-5

Administrația românească în Cadrilater

61. Victor Morfei, *Organizația de credit a Dobrogei sudice*, în “Analele Dobrogei”, Anul XIX, nr. III/1938, p. 35
62. Marian Moise, *Aportul finanțelor la modernizarea Dobrogei de sud*, în “România de la Mare”, nr. 3-4/1994, p. 43
63. *Ibidem*
64. Victor Morfei, *op. cit*, p. 31
65. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 7/1939, f 19-21; fond Prefectura jud. Caliacra, dos. 2/1939, f 6-8
66. C. Budeanu și A. Petrescu, *op. cit*, p. 4
67. *Enciclopedia României*, vol. II, p. 107 și 185
68. C. Budeanu și A. Petrescu, *op. cit*, p. 8-9
69. Arhivele istorice centrale, fond Ministerul de Interne, dos. 44-45/1921; 151/1921; 369/1924; 337/1926; 463/1928
70. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Primăria orașului Silistra, dos. 1/1939, f 2
71. C. Budeanu și A. Petrescu, *op. cit*, p. 8-9
72. C. Brătescu, *Populația Cadrilaterului între...*, p. 198-199; Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor. Dos. 9/1926, f 58-77
73. *Memoire sur la Dobroudja du Sud...*, p. 11
74. “Țara lui Mircea”, nr. 28-29/23.03.1936
75. *Enciclopedia României*, vol. II, p. 103 și 184
76. *Ibidem*, p. 104
77. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 12/1920, f 55
78. Arhivele istorice centrale, fond Ministerul de Interne, dos. 814/1919, f 54-55

Administrația românească în Cadrilater

79. Menelas Germani, *Situația județului Caliacra pe anul 1921*, Bazargic, 1922, p. 2
80. "Dobrogea Nouă", nr. 156/25.08.1925
81. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Caliacra, dos. 1/1930, f 21-25
82. *Enciclopedia României*, vol. II, p. 112
83. Arhivele naționale - Prefectura jud. Caliacra, dos. 2/1940, f 37-39
84. *Idem*, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 44/1934, f 39-42
85. *Enciclopedia României*, vol. II, p. 186
86. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 23/1940, f 37
87. "Viitorul Silistrei", nr. 22/20.02.1921
88. Arhivele istorice centrale, fond Ministerul de Interne, dos. 20/1920, f 2
89. Colecțiile ziarelor respective se păstrează la Biblioteca Academiei române, fiind înregistrate sub cotele PIV 5468 ("Viitorul Silistrei") și PIV 7848("Democrația")
90. Valentin Ciorbea, *Organizații din Dobrogea de Sud ale partidelor politice(1918-1938)*, în "România de la Mare", nr. 3-4/1994, p. 40
91. Arhivele istorice centrale, fond Ministerul de Interne, dos. 16/1922, f 14; dos. 30/1922, f 27
92. "Viitorul Silistrei", nr. 124/6.08.1934
93. *Ibidem*, nr. 120/17.05.1934
94. "Dobrogea Nouă", nr. 7/21.05.1935
95. Valentin Ciorbea, *op. cit.*, p. 41
96. *Ibidem*

Constantin TUDOR

97. "Viitorul Silistrei", nr. 100/26.11.1933
98. Valentin Ciorbea, *op. cit.*, p. 41
99. Arhivele istorice centrale, fond Ministerul de Interne, dos. 20/1920, f. 3; dos. 27/1920, f. 5; vezi și A. Negoescu și P. Dimitriu, *op. cit.*, p. 97-98
100. "Viitorul Silistrei", nr. 21/30.06.1923
101. Valentin Ciorbea, *op. cit.*, p. 41
102. Arhivele istorice centrale, fond Ministerul de Interne, dos. 27/1920, f. 3-5
103. *Ibidem*, dos. 16/1922, f. 20
104. Valentin Ciorbea, *op. cit.*, p. 41
105. "Libertatea", nr. 1/18.11.1923
106. Valentin Ciorbea, *op. cit.*, p. 42
107. "Democrația", nr. 2/18.02.1928
108. "Democrația", nr. 5/7.12.1928
109. "Deșteptarea", nr. 2/24.05.1931
110. Valentin Ciorbea, *op. cit.*, p. 42
111. Ion Mamina și Ioan Scurtu, *Guverne și guvernanți 1916-1938*, Ed. Silex, București, 1996, p. 87
112. "Plugarul", nr. 2/28.05.1933
113. "Libertatea", nr. 475/15.12.1933
114. Arhivele istorice centrale, fond Ministerul de Interne, dos. 20/1920, f. 12; dos. 27/1920, f. 14
115. Ioan Scurtu, *Istoria României în anii 1918-1940...*, p. 66-67
116. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 6/1935, f. 137
117. Ioan Scurtu, *Istoria României în anii 1918-1940...*, p. 119

Administrația românească în Cadrilater

118. Vezi colecția ziarului la Biblioteca Academiei Române, cota P.III 9404
119. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 39/1939, f 3-4
120. "Dobrogea Nouă", nr. 90/14.12.1937
121. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 4/1938, f 184-185
122. *Ibidem*, dos. 39/1939, f 93
123. *Ibidem*, dos. 1/1924, f 121
124. *Ibidem*, dos. 3/1932, f.244
125. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Caliacra, dos. 3/1930, f 100
126. "Țara lui Mircea", nr. 47/15.01.1937
127. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 9/1933, f 165-168
128. *Idem*, fond Prefectura jud. Caliacra, dos. 6/1935, f 217-218
129. "Românul", nr. 68/17.08.1933
130. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Poliția orașului Siliștră, dos. 2/1933, f 95
131. Valentin Ciorbea, *op. cit.*, p. 42
132. Vezi Decretul-lege în "Monitorul Oficial" nr. 75/31.03.1938
133. "Monitorul Oficial" nr. 142/22.06.1940
134. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 4/1938, f 120
135. *Ibidem*, dos. 39/1939, f 148
136. Vezi textul legii în "Monitorul Oficial" nr. 89/26.07.1921

Administrația românească în Cadrilater

Constantin TUDOR

- 137. "Libertatea", nr. 61/20.10.1925
- 138. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 1/1926, f. 34
- 139. *Idem*, fond Prefectura jud. Caliacra, dos. 3/1926, f. 2-4
- 140. Vezi textul legii în "Monitorul Oficial" nr. 170/3.08.1929
- 141. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 5/1930, f. 47
- 142. *Ibidem*, f. 100-132
- 143. "Viitorul Silistrei", nr. 94/23.02.1930
- 144. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 29/1931, f. 72
- 145. *Ibidem*, dos. 10/1932, f. 246-250
- 146. *Ibidem*, f. 314
- 147. *Ibidem*, dos. 22/1933, f. 148
- 148. *Ibidem*, dos. 22/1934, f. 240-245
- 149. "Țara lui Mircea", nr. 57/1.06.1937
- 150. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Caliacra, dos. 5/1938, f. 4
- 151. *Idem*, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 16/1938, f. 17
- 152. *Idem*, fond Prefectura jud. Caliacra, dos. 5/1938, f. 100
- 153. *Idem*, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 16/1938, f. 101
- 154. *Idem*, fond Prefectura jud. Caliacra, dos. 5/1938, f. 122
- 155. *Idem*, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 4/1938, f. 33

Administrația românească în Cadrilater

156. “ara lui Mircea”, nr. 73/30.09.1938
157. “Dobrogea Nouă”, nr. 143/31.03.1939
158. “ara lui Mircea”, nr. 81/30.10.1939
159. *Ibidem*, nr. 87/iulie 1940
160. Vezi pe larg, M. Roman, *Iredenta bulgară în Dobrogea*, Cernăuți, 1935, p. 12-15
161. “Viitorul Silistrei”, nr. 15-16/22.11.1920
162. A. Negoescu și P. Dimitriu, *op. cit.*, p. 160-161
163. Gheorghe Bola, *Documente arhivistice privind atacurile comitațiilor în părțile de sud ale Dobrogei (1919-1925)*, în “România de la Mare”, nr. 3-4/1994, p. 31
164. Apud Gheorghe Bola, *op. cit.*, p. 31
165. *Ibidem*
166. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 6/1923, f. 2
167. *Ibidem*, dos. 1/1924, f. 285
168. *Ibidem*, dos. 5/1925, f. 44
169. *Ibidem*, dos. 6/1929, f. 374
170. *Ibidem*, dos. 7/1932, f. 55
171. A. Negoescu și P. Dimitriu, *op. cit.*, p. 159 și 176
172. *Ibidem*
173. *Enciclopedia României*, vol. II, p. 112 și 186
174. Vezi Legea din 26 iulie 1921, art. 52
175. A. Negoescu și P. Dimitriu, *op. cit.*, p. 183
176. *Ibidem*
177. Gheorghe Bola, *op. cit.*, p. 30-34
178. A. Negoescu și P. Dimitriu, *op. cit.*, p. 184

Administrația românească în Cadrilater

179. Datele și informațiile au fost extrase atât din lucrări contemporane (*Enciclopedia României*, vol II; A. Negoescu și P. Dimitriu, *Durostor. Cuvinte-Fapte-Icoane*), din publicațiile vremii, cât și din fondurile arhivistice păstrate la Direcția județeană Vâlcea a Arhivelor naționale.

180. A. Negoescu și P. Dimitriu, *op. cit.*, p. 85

181. *Ibidem*, p. 153

182. *Ibidem*, p. 146

183. Fondurile arhivistice ale acestor instituții se păstrează la Direcția județeană Vâlcea a Arhivelor naționale.

184. V. Filipescu și O. Oprea, *Învățământul obligatoriu în România și în alte țări*, Ed. didactică și pedagogică, București, 1972, p. 20

185. "Siliștra", nr. 17/20.07.1919

186. V. Stroescu și N. Pantely Stanciu, *Dobrogea Nouă pe căile străbunilor*, vol. 1, Bazargic, 1924, p. 84-85

187. Vezi textul legii în "Monitorul Oficial", nr. 161/26.07.1924

188. A. Negoescu și P. Dimitriu, *op. cit.*, p. 212-213

189. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Inspectoratul școlar Caliacra, dos. 1/1924; 2/1936; 1/1938; fond Inspectoratul școlar Durostor, dos. 2/1925; 2/1933; 1/1935; 5/1936; 8/1938

190. Nistor Bardu, *Preocupările statului român, ale slujitorilor școlii privind dezvoltarea învățământului în județele Durostor și Caliacra*, în "România de la Mare", nr. 3-4/1994, p. 44; Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Inspectoratul școlar Caliacra, dos 1/1939, f 12; fond Inspectoratul școlar Durostor, dos. 1/1940, f 27

Administrația românească în Cadrilater

191. Vezi pe larg *Istoria învățământului din România - Compendiu*, Ed. didactică și pedagogică, București, 1971, p. 260-265
192. Apud Nistor Bardu, *op. cit*, p. 45
193. *Ibidem*; vezi și anexa cuprinznd fondurile arhivistice școlare, ce se păstrează la Direcția județeană Vâlcea a Arhivelor naționale
194. *Enciclopedia României*, vol. II, p. 530 și 673
195. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Coleția școli primare, dos. 3/1935, f 18
196. A. Negoescu și P. Dimitriu, *op. cit*, p. 203-205
197. Vezi colecțiile celor două publicații la Biblioteca Academiei Române (“Tribuna”, sub cota PIII 9731; “Buletinul Asociației învățătorilor din județul Caliacra”, sub cota P.I 7752)
198. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Caliacra, dos. 2/1921, f 6
199. “Poșta”, nr. 215/25.12.1924
200. *Enciclopedia României*, vol. II, p. 111 și 186
201. “Siliștra”, nr. 14/29.06.1919; A. Negoescu și P. Dimitriu, *op. cit*, p. 181
202. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 12/1926, f 66; dos. 47/1931, f 3; “ora lui Mircea”, nr. 4/20.03.1935
203. “ora lui Mircea”, nr. 7-8/28.04.1935 și nr. 16/15.09.1935
204. “Pământul”, nr. 111/5.10.1935
205. Apud *Enciclopedia României*, vol. II, p. 108

Administrația românească în Cadrilater

206. “Dobrogea Nouă”, nr. 177/4.06.1926; Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 1/1928, f 17; “Libertatea”, nr. 472/8.11.1933
207. Apud *Ultima dorință*, în “România de la Mare”, nr. 3-4/1994, p. 51
208. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond Prefectura jud. Durostor, dos. 4/1938, f 22
209. Vezi colecția ziarului la Biblioteca Academiei Române, sub cota PIV 6627
210. Vezi colecția revistei la Biblioteca Academiei Române, sub cota P.II 14459
211. Vezi colecția revistei la Biblioteca Academiei Române, sub cota PI 14854
212. Vezi colecția revistei la Biblioteca Academiei Române, sub cota PI 1520
213. “ora lui Mircea”, nr. 6/14.04.1935
214. Vezi colecția ziarului la Biblioteca Academiei Române, sub cota PIII 15099
215. A. Negoescu și P Dimitriu, *op. cit*, p. 198; “ora lui Mircea”, nr. 58/6.06.1937
216. A. Negoescu și P Dimitriu, *op. cit*, p. 195-196
217. *Recensământul general al României din 29 decembrie 1930*, vol. IX, București, 1940, p. 440-441
218. I.P.S.S. Gherontie, *Înfăptuiri și nevoi bisericești în Dobrogea Nouă*, în “Analele Dobrogei”, Anul XIX, nr. III/1938, p. 59
219. *Enciclopedia României*, vol. II, p. 112 și 186
220. I.P.S.S. Gherontie, *op. cit*, p. 60

Administrația românească în Cadrilater

221. *Ibidem*, p. 61

222. Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea, fond
Prefectura jud. Durostor, dos. 37/1938, f 65

223. *Ibidem*, f 67

Administrația românească în Cadrilater

V.
TRATATUL DE LA CRAIOVA
“I CEDAREA CADRILATERULUI

Tot mai izolată pe plan internațional, România va fi supusă, în vara anului 1940, unor puternice presiuni politice și militare, ai căror promotori au fost Uniunea Sovietică, Germania nazistă și aliații acesteia din urmă, Ungaria și Bulgaria, presiuni la care Carol al II-lea și Guvernul României au fost obligați să cedeze. A urmat o cruntă amputare teritorială a României Mari. Semnalul l-a dat Uniunea Sovietică, care, în urma celor două ultimatumuri adresate Guvernului român la 26 și 28 iunie 1940, ocupa, în mod abuziv, cu complicitatea Germaniei, nu numai Basarabia ci și nordul Bucovinei și ținutul Herța.⁽¹⁾

În aceste împrejurări, România renunță la garanțiile anglo-franceze și începe o campanie politico-diplomatică disperată de apropiere de Germania, în care vedea singura forță politică și militară europeană în stare să tempereze tendințele revizioniste ale Ungariei și Bulgariei, prima revendicând Ardealul și a doua Cadrilaterul. O telegramă a Ministerului Afacerilor Externe al Germaniei către Ambasada sa de la Sofia, din 1 iulie 1940, referitor la poziția pe care o are Guvernul Reichului față de pretențiile revizioniste ale Bulgariei, menționa: “Noi manifestăm o înțelegere deplină față de dorințele

Administrația românească în Cadrilater

revizioniste ale Bulgariei față de România. Noi considerăm însă că ceasul realizării acestor dorințe nu a sosit încă și suntem convinși că o soluționare satisfăcătoare a problemei Dobrogei, în favoarea Bulgariei, poate fi realizată.”(2)

În aceeași zi, la audiența pe care o solicitase regelui Carol al II, Gheorghe Brătianu îl informa pe suveran că el vede, ținând cont de presiunile Bulgariei în ceea ce privește revizuirea graniței de sud a României, o “posibilitate de a ceda ceva din Cadrilater”. (3) În fața unei situații ce devenea tot mai nesigure pentru România, regele Carol al II-lea încearcă încă de pe 1 iulie 1940 să-l contacteze personal la telefon pe Hitler pentru a-i expune noua poziție a României, dar negăsindu-l se vede nevoit să-l cheme în audiență, a doua zi, 2 iulie 1940, pe ministrul Fabricius, căruia îi era transmis un mesaj personal pentru Furher, în care era sintetizată noua poziție a României. (4)

La 3 iulie 1940, Hitler răspundea propunerilor din nota regelui Carol al II-lea, în care privitor la problemele divergente dintre Bulgaria și România se menționa textual: “Având în vedere dorința sa de a vedea că pacea și liniștea sunt păstrate în Balcani, Fuhrerul ar dori, la rândul său, să afle părerile regelui României asupra modului cum vede el pacificarea finală a regiunii, după ce problema revizuirii româno-ruse a fost rezolvată.”(5)

Convins fiind că mai poate încă conta pe ajutorul lui Hitler, Carol al II-lea hotărăște să efectueze o nouă remaniere guvernamentală, pe 4 iulie 1940, în sensul acordării de portofolii unor personalități politice și tehnocrați agreați de Germania nazistă. Se ajunge astfel la instalarea Guvernului

Administrația românească în Cadrilater

Constantin TUDOR

condus de Ion Gigurtu, care avea la Afacerile Externe, ca ministru, pe Mihai Manoilescu.(6) În aceeași zi, regele Carol al II-lea primea în audiență pe Fabricius, care-i aducea mesajul de răspuns al Reichului german. Cu acest prilej Fabricius i-a spus regelui Carol al II-lea, că după părerea lui și deci implicit a Germaniei, “chestiunea bulgară nu i se pare grea..., dar că și noi avem interesul de a avea liniște în acele părți”(7)

În urma acestui mesaj, Carol al II-lea avea să-i răspundă lui Hitler printr-o scrisoare personală în care, referitor la problema pretențiilor revizioniste ale Bulgariei, preciza: “Pentru mine discuția este foarte dureroasă asupra fondului chestiunii. Îmi vine foarte greu de a zice că accept să inițiez cu ungurii și cu bulgarii discuții asupra unor chestiuni teritoriale.”(8)

Concomitent cu demersul regal făcut pe lângă Hitler personal, diplomația românească încerca să capaciteze interesul Uniunii Sovietice, cunoscute fiind afinitățile acesteia pentru sora slavă de la sud de Dunăre, Bulgaria. Pe 8 iulie 1940 este primit la rege ambasadorul Sovietelor, Lavrentiev, iar la Moscova este trimis, ca ambasador al României, unul dintre cei mai capabili diplomați ai momentului, Grigore Gafencu. Aceste demersuri își aveau o dublă motivație. Pe de o parte, Hitler refuza sistematic să se întâlnească cu regele Carol, în timp ce contele Teleki și contele Csaki erau primiți atât de cancelarul german cât și de ministrul de externe al Italiei, contele Ciano, iar pe de altă parte faptul că bulgarii se simțeau tot mai mult încurajați de sovietici în revendicările lor revizioniste. Astfel, după ultimatumul sovietic din iunie 1940, presa bulgară

Administrația românească în Cadrilater

aprecia că “acțiunile Uniunii Sovietice creează condiții obiective pentru încheierea favorabilă a acțiunii bulgare cu privire la problema dobrogeană. Diplomații bulgari vorbesc deja despre posibilitatea ca Bulgaria să primească Dobrogea de Sud ca un cadou din mâinile Uniunii Sovietice”(9)

Mai mult ca sigur că și Hitler era la curent cu intențiile sovieticilor de a sprijini exclusiv Bulgaria în diferendul teritorial cu România, ceea ce-l face să se hotărască să răspundă mesajului trimis de regele Carol al II-lea. Astfel, pe 17 iulie 1940, Fabricius cere o nouă audiență suveranului român, cu care prilej îi remite scrisoarea Fuhrerului.(10) Pe un ton imperativ, Hitler îl atenționează pe Carol al II-lea că “Dacă România, Ungaria și Bulgaria consideră că nu pot ajunge la o înțelegere, convingerea mea este că această atitudine nu va aduce beneficii nici uneia dintre aceste țări.” Înțelegând exact sensul cuvintelor folosite de Fuhrer, Carol al II-lea se va sfătui cu sfetnicii săi apropiați și-i va cere lui Mihai Manoilescu să redacteze un mesaj de răspuns, datat 25 iulie 1940, în care regele se vede nevoit să accepte soluția sugerată încă de la început de Germania, aceea de a începe negocieri cu Bulgaria și Ungaria în vederea rezolvării diferendelor teritoriale dintre ele.(11)

Chiar dacă primul ministru Gigurtu și ministrul de externe Manoilescu vor încerca să susțină personal punctul de vedere al Guvernului român în fața lui Hitler și a lui Mussolini, cu prilejul întâlnirilor de la Berchtesgaden(26 iulie 1940) și Roma(27 iulie 1940)(12), poziția celor două puteri fasciste devine tot mai favorabilă presiunilor revizioniste ale Bulgariei și Ungariei. De altfel, în discuțiile pe care le-a avut cu delegația

Administrația românească în Cadrilater

română, Hitler a fost cât se poate de categoric. El precizează că acceptă soluția propusă de Guvernul României de a se proceda la schimbul de populație, dar accentuează faptul că acest lucru trebuie să fie adițional cedărilor teritoriale.(13)

În fața acestor poziții ferme, Guvernul român se vedea nevoit să accepte ca în cel mai scurt timp să înceapă tratative cu Ungaria și Bulgaria pe baza schimbului de populație și a unor cedări teritoriale, ce urmau a fi negociate.(14)

Deși în discuțiile de la Berchtesgaden, delegația română sperase că reușise să-l convingă pe Hitler că, în cazul unor cedări teritoriale în Cadrilater, România urma să păstreze regiunile Silistrei și Balcicului(15), la 31 iulie 1940, într-o Notă a Guvernului Reichului, prezentată lui Gigurtu și Manoilescu de către ministrul german Fabricius, se menționa că Fuhrerul socotește că România trebuie să cedeze Bulgariei Cadrilaterul așa cum fusese el preluat de români la 1913, inclusiv Silistra și Balcicul.(16)

În fața acestei situații, Guvernul român îl trimite la Sofia, a doua zi, pe ambasadorul Cădere pentru a avea o rundă de discuții cu partea bulgară în vederea începerii tratativelor oficiale dintre cele două țări în privința pretențiilor teritoriale ale Bulgariei.(17) Despre mersul discuțiilor de la Sofia, Carol al II-lea avea să consemneze: “Lucrurile merg greu, căci, din cauza nenorocitelor intervenții ale lui Hitler, bulgarii sunt intransigenți asupra Silistrei și Balcicului. Manoilescu a întocmit un memoriu pe care-l va trimite lui Hitler, Mussolini și Ribbentrop, în această chestiune.”(18)

Din păcate, faptul că în aceeași perioadă au loc primele contacte și cu Ungaria în ceea ce privește pretențiile acesteia

Administrația românească în Cadrilater

în Ardeal, care erau mai mult decât exagerate, discuțiile în problema Cadrilaterului rămân în plan secundar, partea română înțelegând că nu mai are nici măcar șansa minimă de a salva Silistra și Balcicul. În acest sens, în însemnările sale zilnice, Carol al II-lea consemna, pe 15 august 1940: “Pentru chestiunea Silistra-Balcic am făcut un ultim efort, însărcinând pe Filotti să facă, în numele meu, un demers pe lângă Regele Boris. Nu cred că va da rezultatul voit, dar în orice caz trebuie făcut.”(19)

În aceste condiții, pe 19 august 1940, la Craiova se deschideau lucrările Conferinței româno-bulgare în privința Cadrilaterului. Delegația română a fost alcătuită din Al. Cretzianu, ministru plenipotențiar, șeful delegației, Horia Grigorescu, primarul municipiului Constanța, g-ral Gh. Potopeanu și Henri G Meitani, iar cea bulgară cuprindea pe Svetoslav Pommenov, ministru plenipotențiar și șef al delegației, g-ral Popov, comandantul Garnizoanei Varna, Anghelov, secretar general la Ministerul de Interne și Molov, director general al Datoriei Publice. Lucrările Conferinței s-au desfășurat sub semnul recomandărilor imperioase ale Germaniei naziste, pe 24 august ajungându-se deja la o înțelegere de principiu ca România să cedeze Bulgariei întreg Cadrilaterul, în granițele sale din anul 1913. În acest sens se pronunțase și Consiliul de coroană în ședință din 23 august 1940, în care se analizase mersul tratativelor cu Bulgaria și Ungaria. Rămânea doar ca după informarea oficială a Guvernelor celor două țări să se treacă practic la elaborarea Tratatului și a documentelor auxiliare.(20)

Cele două delegații vor reuși să finalizeze elaborarea documentelor oficiale până pe 7 septembrie 1940, când se dă

Administrația românească în Cadrilater

publicității următorul Comunicat oficial: “În dorința de a rezolva pe cale pașnică problemele pendinte între Bulgaria și România în spiritul unei înțelegeri reciproce, a fost semnat, la 7 septembrie la Craiova, acordul prin care se înregistrează cesiunea teritorială consimțită prin nota din 16 august 1940, notă care reprezintă concluzia unor îndelungate tratative între cele două guverne. Acordul încheiat este bazat pe schimbul obligator de populație bulgară din județele Tulcea și Constanța cu cea românească din Caliacra și Durostor, precum și pe un schimb facultativ al românilor și bulgarilor din celelalte regiuni ale celor două țări. Cele două state se angajează în urma realizării acestui principiu să nu ridice niciodată vreo pretenție teritorială unul contra altuia. Se prevede prin același acord că guvernul român obține de la cel bulgar o despăgubire de un miliard lei pentru investițiunile făcute în teritoriul cedat și pentru cheltuielile pe care statul român le va suporta la executarea schimbului de populație. Evacuarea teritoriului cedat a început încă din luna august, predarea oficială însă se va face de la 20 septembrie la 1 octombrie.”(21)

Tratatul de la Craiova are șapte articole, un protocol referitor la aplicarea articolului I privind stabilirea granițelor dintre cele două state semnatare(*Anexa A*), un acord privind transpunerea în practică a prevederilor articolului III referitor la modalitățile de evacuare și transferare a teritoriului cedat(*Anexa B*), o declarație ce aducea lămuriri suplimentare la articolul 4 al *Anexei B*, un acord privind schimbul de populație (*Anexa C*) un acord financiar(*Anexa D*) și trei înțelegeri relative la unele obligații ce și le asumă guvernul bulgar.(22)

Administrația românească în Cadrilater

Articolul I al Tratatului și *Anexa A* stabileau noua frontieră dintre România și Bulgaria, care începea de la Dunăre, imediat în aval de Silistra și ajungea la Marea Neagră, la aproximativ 8 km sud de Mangalia. Articolul II menționa în mod expres că “înaltele părți contractante declară în mod solemn frontiera stabilită între ele ca fiind definitivă și perpetuă. Fiecare din înaltele părți contractante declară în mod solemn să nu mai formuleze niciodată vreo pretențiune de ordin teritorial împotriva celeilalte părți contractante.” Conform articolului III al Tratatului, în termen de 90 de zile de la schimbul instrumentelor de ratificare, să se procedeze “la schimbul obligatoriu dintre supușii români de origine etnică bulgară din județele Tulcea și Constanța și supușii români de origine etnică română din județele Durostor și Caliacra.” Detaliile erau stipulate în cele 15 articole ale *Anexei C*. În urma aplicării acestor prevederi, situația se prezintă după cum urmează:(23)

- au părăsit județele Caliacra și Durostor aproximativ 100.000 locuitori(23.173 familii, dintre care 18.760 deținuseră gospodării în mediul rural);

- 11.124 familii au fost evacuate în județul Constanța,
- 7.017 familii au fost evacuate în județul Tulcea,
- 641 familii au fost evacuate în Capitală,
- 632 familii au fost evacuate în județul Suceava,
- 576 familii au fost evacuate în județul Ilfov
- 363 familii au fost evacuate în județul Rădăuți,
- 188 familii au fost evacuate în județul Romanai,
- au mai fost evacuate familii din Cadrilater în județele

Ialomița și Olt.

Administrația românească în Cadrilater

- din județele Tulcea și Constanța au fost evacuate circa 15.000 familii de etnici bulgari, însumând aproximativ 61.000 de persoane.

Articolul IV al Tratatului și *Anexa D* reglementau problemele de ordin financiar ce decurgeau din cedarea Cadrilaterului. Astfel, conform celor convenite, cele două țări “renunțau definitiv la toate pretențiunile de ordin financiar de la stat...în schimbul plății de guvernul bulgar a unei sume forfetare de 1 miliard lei”, sumă ce urma a fi plătită în două tranșe, la 15 ianuarie 1941 și 15 ianuarie 1942.

Modalitățile concrete de retragere a administrației românești din Cadrilater și instalarea noilor autorități bulgare, cu toate aspectele practice ce decurgeau de aici, fuseseră explicitate în *Anexa B*. Astfel, evacuarea Dobrogei de Sud și ocuparea ei de către trupele bulgare urma să se facă în etape, între 20 septembrie și 1 octombrie 1940, fiind prevăzute chiar datele și orele pentru fiecare zonă în parte, în așa fel încât să nu se ajungă la contact direct între trupele române, care se retrăgeau și cele bulgare, care le înlocuiau. Toate aceste operațiuni urmau să fie supravegheate de o comisie mixtă, alcătuită din 10 militari și civili, alte două subcomisii funcționând în județele Caliacra și Durostor. Același document făcea referiri și la recoltele de porumb, bumbac, floarea-soarelui din teritoriul cedat ce nu puteau fi strânse de proprietarii lor până la evacuare. În acest caz, cele două guverne se obligau să regleze ulterior sumele forfetare ce și le-ar fi datorat una alteia pe baza producțiilor medii la hectar.

Articolul VI al Tratatului stabilea modalitățile concrete de supraveghere a transpunerii în practică a tuturor documentelor

Administrația românească în Cadrilater

semnate la Craiova. În acest sens se constituia o Comisie mixtă româno-bulgară, alcătuită din câte trei reprezentanți ai fiecăreia dintre părți, sediul acesteia stabilindu-se la Giurgiu. În cazul când comisia nu putea soluționa unele probleme, acestea trebuiau aduse în discuția guvernelor și dacă nici acestea nu le rezolvau în termen de două luni, diferendele puteau fi supuse arbitrajului internațional.

Ultimul articol al Tratatului (art. VII) preciza: “Prezentul Tratat va fi ratificat. Schimbul instrumentelor de ratificare va avea loc în București cel mai târziu până la 15 septembrie 1940”. Ratificarea Tratatului din partea Guvernului României i-a revenit generalului Ion Antonescu, care semnează decretul la 10 septembrie 1940. Se sfârșea astfel o perioadă de 25 de ani de administrație românească în Cadrilater, ale cărei rezultate benefice pentru această regiune sud Dunăreană au fost recunoscute, implicit, de cei care o reluau în stăpânire prin aplicarea prevederilor Tratatului de la Craiova. Era ultimul act al cedărilor teritoriale impuse României în vara anului 1940. Prin aplicarea Tratatului de la Craiova, România pierdea un teritoriu în suprafață de 6.921 km.p. cu o populație de aproximativ 425.000 de locuitori (24).

N O T E

1. Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Ed. univers enciclopedic, București, 1997, p. 374-375

2. Vezi textul telegrammei la M. Mușat și I. Ardeleanu, *România după Marea Unire*, vol. II, partea a II-a, Ed. științifică și enciclopedică, București, 1988, p. 1138

Administrația românească în Cadrilater

3. Carol al II-lea, *Între datorie și pasiune. Însemnări zilnice*, vol. II, Casa de editură și presă “ansa” SRL, București, 1996, p. 208
4. *Ibidem*, p. 210
5. M. Mușat și I. Ardeleanu, *op. cit.*, p. 1139-1140
6. Carol al II-lea, *op. cit.*, p. 213
7. *Ibidem*, p. 212
8. M. Mușat și I. Ardeleanu, *op. cit.*, p. 1148
9. Stoica Lascu, *Din istoria Dobrogei de Sud în cadrul României întregite(1913-1940)*, în “Revista istorică”, nr. 11-12/ 1995, p. 973-974
10. Vezi textul integral al scrisorii la I. Scurtu, C. Mocanu și D. Smârcea, *Documente privind istoria României între anii 1918-1944*, Ed. didactică și pedagogică, București, 1995, p. 531-533
11. Vezi textul integral al scrisorii la M. Mușat și I. Ardeleanu, *op. cit.*, p. 1167-1171
12. *Ibidem*, p. 1175-1176
13. *Ibidem*, p. 1178
14. *Ibidem*, p. 1182
15. Carol al II-lea, *op. cit.*, p. 228
16. *Ibidem*, p.229; vezi *i Istoria românilor*, vol. VIII, București, 2003, p. 577
17. M. Mușat și I. Ardeleanu, *op. cit.*, p. 1190
18. Carol al II-lea, *op. cit.*, p. 233
19. *Ibidem*, p. 240
20. M. Mușat și I. Ardeleanu, *op. cit.*,
21. I. Scurtu, C. Mocanu și D. Smârcea, *op. cit.*, p. 537

Administrația românească în Cadrilater

22. Vezi *Tratatul între România și Bulgaria semnat la Craiova, 7 septembrie 1940*, Imprimeria centrală, București, 1940. Textul integral al Tratatului și la M. Mușat și I. Ardeleanu, *op. cit.*, p. 1289-1290; O prezentare sintetică face și C. Valentin, *Tratatul de la Craiova(7 septembrie 1940)*, în “România de la Mare” nr. 3-4/1994, p. 55-56

23. M. Mușat, *Drama României Mari*, Ed. Fundației România Mare, București, 1992, p. 219

24. *Istoria românilor*, vol. VIII, București, 2003, p. 589

CONCLUZII

La 29 iulie 1946, în capitala Franței, la Paris, se deschideau lucrările Conferinței de pace, care-și propunea să statueze realitățile politico-economice, militare și teritoriale după cel de al doilea război mondial. România era reprezentată de o delegație oficială alcătuită din 13 persoane, condusă de Gheorghe Tătărăscu, ministru de externe în Guvernul Petru Groza. Tratatul de pace, încheiat la 10 februarie 1947, atunci când delimita granițele României cu vecinii săi, preciza că ele vor fi cele existente la 1 ianuarie 1941, cu excepția frontierei româno-ungare, pentru care se revenea la situația existentă la 1 ianuarie 1938, Dictatul de la Viena, din 30 august 1940 fiind declarat nul și neavenit. În ceea ce privește granița româno-bulgară erau reconfirmate prevederile articolului I și ale Protocolului din Anexa A ale Tratatului de la Craiova din 7 septembrie 1940, nefiind nici măcar invocat în discuții *Memoriul* înaintat Conferinței, în august 1946, de către *Asociația evacuaților din Cadrilater*, prin care se pleda pentru revenirea la România a Dobrogei de Sud. (Documentul, încă inedit, redactat în limba franceză, se află în fondul documentar al Bibliotecii Academiei Române din București).

Adunarea Deputaților, în ședința sa din 23 august 1947, vota în unanimitate *Legea privind ratificarea Tratatului de*

pace dintre România și Puterile Aliate și Asociate. Pe cale de consecință, Tratatul de la Craiova, din 7 septembrie 1940, era reconfirmat.

Instaurarea regimului comunist în România, consecință a “Acordului de procentaj”, cum l-a botezat istoricul Florin Constantiniu, convenit între Churchill și Stalin cu ocazia întrevederilor de la Moscova dintre cei doi (9-17 octombrie 1944), acord însoțit de Conferința de la Ialta din 4-11 februarie 1945, elimina din istoriografia națională orice referire la Cadrilater și la perioada în care acest teritoriu s-a aflat sub administrație românească.

În ceea ce ne privește, am încercat în lucrarea noastră să prezentăm faptele istorice așa cum s-au petrecut, fără nici cea mai mică intenție de a repune în discuție un subiect “fierbinte” sau de a oferi, pe această cale, un motiv suplimentar celor care caută și astăzi să destabilizeze relațiile din zona Balcanilor, inclusiv cele româno-bulgare. Credem cu tărie în rațiune și responsabilitate.

După 65 de ani de evoluție în cadrul statului bulgar a fostelor județe Durostor și Caliacra, în această regiune au fost edificate noi realități economico-sociale, demografice și etnice care nu pot fi și nu trebuie să fie puse în discuție. Avem convingerea că prevederile articolului II al Tratatului de la Craiova trebuie respectate cu sfințenie de cele două părți, care declaraseră **“în mod solemn frontiera stabilită între ele ca fiind definitivă și perpetuă”**.⁴¹ Și nu trebuie să uităm că Tratatul de la Craiova nu a fost dezavuat oficial de nici una dintre părți!

În același timp, credem că istoriografia românească și bulgărească au datoria să se respecte reciproc și să elimine

Administrația românească în Cadrilater

Constantin TUDOR

exagerările și interpretările voit tendențioase, care nu servesc adevărului istoric. Din această perspectivă, lucrarea noastră reliefează câteva aspecte, pe care le sintetizăm în cele ce urmează.

1. În dezvoltarea lor istorică, după constituirea ca popoare, românii și bulgarii și-au intersectat de multe ori interesele în zona Dobrogei, teritoriu spre care încă din antichitate s-au orientat grecii, sciții, și romanii. Este un adevăr de necontestat faptul că Dobrogea, a făcut parte din statul dac al lui Burebista, cum la fel de adevărat este că Mircea cel Bătrân a stăpânit și el aceste teritorii. Începând de la jumătatea secolului al XV-lea, Imperiul Otoman a încorporat această regiune, pe care a stăpânit-o până la 1878, determinând importante modificări în structura economică și etno-culturală a Dobrogei, aici musulmanii fiind colonizați masiv, astfel încât datele statistice de la începutul secolului al XIX-lea îi indică majoritari în comparație cu românii și bulgarii.

2. Atât românii, cât și bulgarii, au avut mult de suferit de pe urma extinderii Imperiului otoman până la gurile Dunării. Întreaga istorie a evului mediu este elocventă în ceea ce privește eforturile întreprinse și luptele purtate de cele două popoare pentru salvagardarea ființei național-statale. Nu de puține ori bulgarii asupriți și conducătorii revoltei lor și-au găsit adăpost și sprijin dincolo de Dunăre, în Principatele Române.

3. Teritoriul carpato-danubiano-pontic, Balcanii și regiunea Strâmtorilor au constituit o zonă de mare interes pentru Puterile europene, începând din a doua jumătate a secolului al XVIII-

Administrația românească în Cadrilater

lea aici purtându-se numeroase războaie, cu consecințe directe asupra popoarelor român și bulgar, atât în ceea ce privește nivelul lor de dezvoltare economico-socială, cât și în domeniul evoluției statal-teritoriale. După un asemenea război, cel din anii 1853-1856, se reușea ca să se constituie statul național român, prin Unirea Principatelor de la 24 ianuarie 1859, pentru ca după războiul ruso-turc din 1877-1878 România să își obțină independența de stat, iar Bulgaria să devină principat autonom, așa cum aveau să consfințească Marile Puteri europene în cadrul Congresului de la Berlin din vara anului 1878.

4. Dar la Berlin, Marile Puteri europene, la insistențele Rusiei țariste, care inițial oferise Dobrogea întreagă României, în schimbul acceptării încorporării celor trei județe românești din sudul Basarabiei(Cahul, Bolgrad și Ismail), ofertă refuzată cu demnitate de Guvernul român, aveau să decidă și divizarea Dobrogei în două provincii: *Dobrogea de Nord*, care revenea României și *Dobrogea de Sud*, care era încorporată Principatului autonom bulgar. La acea dată, cifrele statistice consfințeau că în cele două provincii elementul etnic majoritar era cel musulman(turci, tătari, cerchezi și ȝigani mahomedani). Având în vedere importanța strategică a celor două provincii, atât pentru statul român cât și pentru cel bulgar, guvernele de la București - pentru Dobrogea de Nord și cel de la Sofia - pentru Dobrogea de Sud, vor iniția programe speciale de dezvoltare economico-socială, concomitent cu politici de întărire a elementelor etnice naționale. Astfel, în Dobrogea de Nord, în anul 1913, dintr-o populație totală de 380.000 de locuitori,

Administrația românească în Cadrilater

Constantin TUDOR

216.000 erau români, în timp ce în Dobrogea de Sud, pentru numai cele două județe, Durostor și Caliacra, care intrau în componența statului român în anul 1913, populația bulgărească să înregistreze în jur de 125.000 de etnici bulgari, dintr-un total de aproximativ 280.000 de locuitori.

5. Acutizarea problemelor teritorial-statale în zona Balcanilor, tot mai evidentă la începutul secolului al XX-lea, precum și interesul Marilor Puteri de a elimina Turcia din viața politică europeană, va genera noi conflicte în această regiune, care vor culmina cu războaiele balcanice din anii 1912-1913. România, consecventă politicii sale de menținere a unui echilibru teritorial cât mai just în regiune, după o deplină neutralitate, în timpul primului război balcanic, se vede nevoită să intervină în desfășurarea celui de al doilea război, în vara anului 1913, după repetate încercări diplomatice de a convinge Bulgaria să facă în favoarea sa mici rectificări a frontierei sudice. Urmează Conferința de pace de la București, în care statele aflate în conflict hotărăsc, fără intervenția Marilor puteri, reglementarea diferendelor teritoriale din zona Balcanilor. România primește acum Cadrilaterul, cu cele două județe Durostor și Caliacra, care reprezenta numai o parte a Dobrogei de Sud, încorporată de Bulgaria în urma Congresului de la Berlin din 1878.

6. Cu o populație majoritar musulmană și cu un grad de dezvoltare economico-socială inferior Dobrogei de Nord, Cadrilaterul va fi parte componentă a statului român pentru un

Administrația românească în Cadrilater

sfert de veac(iulie 1913-septembrie 1940, cu o întrerupere de 2 ani, din septembrie 1916 până în decembrie 1918, când a fost reîncorporat statului bulgar).

Am demonstrat, în lucrarea noastră, pe baza cercetării unor surse documentare contemporane, că statul român a acordat o atenție specială organizării administrativ-teritoriale și dezvoltării economico-sociale, edilitar-urbanistice și culturale a celor două județe sud dunărene, în mod deosebit după anul 1919, când Cadrilaterul a fost parte componentă a României Mari, fapt consacrat pe plan internațional de Conferința de pace de la Paris din anul 1919, precum și de Tratatul de la Neuilly sur Seine. Totodată, situația concretă din Cadrilater, tensionată și de anumite cercuri iredentiste bulgărești, a impus măsuri severe din partea statului român, care a fost nevoit, în repetate rânduri, să introducă starea de asediu în cele două județe, pentru a limita victimele provocate de atacurile banditești ale comitagiilor, o realitate pe care nu avem dreptul să o minimalizăm. Pe de altă parte, la fel de adevărat este că și din partea coloniștilor români, a macedoromânilor, în mod deosebit, s-au înregistrat excese soldate cu victime din rândul etnicilor bulgari. Cu certitudine, însă putem să afirmăm că politica statului român în Cadrilater a fost profund democratică, cetățenii de etnie bulgară, turcă, armeană, greacă și evreiască s-au bucurat de aceleași drepturi și libertăți cu românii, având permanent reprezentanți în Parlament, putându-se exprima nestingerit în limba maternă, organizându-și școli proprii, asociații culturale și instituții confesionale.

Administrația românească în Cadrilater

7. Spre deosebire de Conferința de pace de la București, care a hotărât anexarea Cadrilaterului de către România, prin Tratatul semnat între părțile beligerante, la 10 august 1913, fără nici un amestec al Puterilor europene, Tratatul de la Craiova, din 7 septembrie 1940, prin care România a acceptat cedarea către Bulgaria a județelor Durostor și Caliacra, a fost semnat în condițiile unei puternice presiuni internaționale, atât din partea Uniunii Sovietice, cât mai ales a Germaniei hitleriste și a Italiei fasciste, fiind ultimul dintr-o serie de evenimente care au amputat teritorial statul național român în vara anului 1940.

8. Predarea Cadrilaterului, conform Tratatului de la Craiova, precum și schimbul de populații convenit, s-a desfășurat fără incidente majore. Bulgaria prelua o regiune prosperă, pe care anii de administrație românească o ridicaseră la o viață nouă. ³În astăzi, la Silistra și Dobrici, Turtucaia sau Balcic sunt urme vizibile ale prezenței românești. Clădirea fostei Prefecturi de la Silistra domină piața centrală a orașului, iar Palatul Reginei Maria de la Balcic este inclus în circuitul turistic al Coastei de Argint. Pe străzi, oamenii de vârstă a treia, își vorbesc și astăzi în românește și își aduc aminte cu plăcere de numele învățătorilor lor, ale unor oameni politici, sau de frumusețea costumelor și vigoarea dansurilor armânești.

Administrația românească în Cadrilater

BIBLIOGRAFIE

I. Lucrări generale

1. *** *Afirmarea statelor naționale independente unitare din centrul și sud-estul Europei(1821-1923)*, București, 1979
2. *** *Codul general al României. Legi uzuale*(sub îngrijirea lui C. Hamangiu), vol. XII-XXX, București, 1919-1940
3. *** *Documente străine despre români*, ediția a II-a, București, 1992
4. *** *Documente privind istoria României între anii 1918-1944*(volum întocmit de I. Scurtu, C. Mocanu și D. Smârcea), București, 1995
5. *** *Enciclopedia României*, vol. II, București, 1938
6. *** *Istoria economică a României*(coordonator acad. N.N. Constantinescu), București, 1997
7. *** *Istoria românilor*, vol. VII, tom. II și vol. VIII, București, 2003
8. *** *Probleme de politică externă a României*, vol. I-II, București, 1971,1977

Administrația românească în Cadrilater

9. *** *Recensământul general al populației României*, vol. IX, București, 1940
10. *** *Relații internaționale în acte și documente. Vol I (1917-1939)* (volum întocmit de C. Bușe, Al. Vianu, Z. Zamfir și Gh. Bădescu), București, 1974
11. *** *România în primul război mondial*, București, 1979
12. *** *România în anii primului război mondial*, vol I-II, București, 1987
13. *** *România în sud-estul Europei. Culegere de studii*, București, 1979
14. *** *Românii de la sud de Dunăre. Documente*, București, 1997
15. *** *Unitatea națională a românilor în epoca modernă 1821-1918*(studii elaborate de N. Adăniloaie, A. Iordache, P. Oprescu, A. Porțeanu și A. Stan), București, 1985
16. Bitoleanu Ion, *Din istoria României moderne*, București, 1981
17. Bitoleanu I. și Rădulescu A., *Istoria Dobrogei*, Constanța, 1998
18. Berindei Dan, *Românii și Europa în perioadele premodernă și modernă* , București, 1997
19. Berindei Dan, *Diplomația românească modernă*, București, 1995
20. Botoran C. și Zaharia Gh., *Politica de apărare națională a României în contextul european interbelic.1919-1939*, București, 1981

Administrația românească în Cadrilater

21. Brătianu I.I.C., *România și Peninsula Balcanică*, București, 1913
22. Bulei Ion, *Atunci când veacul se năștea*, București, 1990
23. Campus Eliza, *Înțelegerea balcanică*, București, 1972
24. Campus Eliza, *Din politica externă a României 1913-1947*, București, 1980
25. Carol al II-lea, *Între datorie și pasiune. Însemnări zilnice*, vol. I-III, București, 1995-1996
26. Ciachir Nicolae, *Istoria popoarelor din sud-estul Europei în epoca modernă*, București, 1987
27. Ciachir Nicolae, *Marile Puteri și România*, București, 1996
28. Ciachir N. și Bercan Gh. *Diplomația europeană în epoca modernă*, București, 1984
29. Ciupercă I., *România în fața recunoașterii unității naționale. Repere*, Iași, 1996
30. Cârțână I. și Seftiuc I., *România și problema strâmtorilor*, București, 1974
31. Cârțână I. Seftiuc I., *Dunărea în istoria poporului român*, București, 1972
32. Constantiniu Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, București, 1997
33. Dabija CA., *Amintirile unui atașat militar în Bulgaria 1910-1913*, București, 1936
34. Diaconescu Emil, *România și marile puteri după Congresul de la Berlin până în 1914*, Iași, 1937

Administrația românească în Cadrilater

35. Georgescu Titu, *Istoria românilor*, București, 1997
36. Georgescu Titu, *România în istoria Europei*, București, 1997
37. Georgescu Vlad, *Istoria românilor de la origini până în zilele noastre*, București, 1992
38. Iordache Anastasie, *Viața politică în România 1910-1914*, București, 1973
39. Iorga N., *Istoria statelor balcanice în epoca modernă*, Văleni de Munte, 1913
40. Iorga N. *Istoria războiului balcanic*, București, 1915
41. Iorga N., *Istoria românilor*, vol. X, București, 1938
42. Iorga N., *Supt trei regi*, Văleni de Munte, 1932
43. Kirițescu Constantin, *Istoria războiului pentru întregirea României, 1916-1919*, vol. I-III, ediția a II-a, București, f.a.
44. Lascu Stoica, *Mărturii de epocă privind istoria Dobrogei*, Constanța, 1999
45. Maiorescu Titu, *România, războaiele balcanice și Cadrilaterul*, București, 1995
46. Madgearu Virgil, *Evoluția economiei românești după războiul mondial*, București, 1995
47. Magiru M și Lascu St., *Dobrogea*, Constanța, 2001
48. Marghiloman Al., *Note politice*, vol. I-III, București, 1993-1995
49. Mușat M. și Ardeleanu I., *De la statul dac centralizat la statul național unitar român*, București, 1983
50. Mușat M. și Ardeleanu I., *România după marea Unire*, partea I-II, București, 1986-1988

Administrația românească în Cadrilater

51. Netea Vasile, *Spre unitatea statală a poporului român*, București, 1979
52. Nuțu Constantin, *România în anii neutralității 1914-1916*, București, 1972
53. Platon Gheorghe, *Istoria modernă a României*, București, 1985
54. Popa N. Mircea, *Primul război mondial*, București, 1979
55. Popișteanu Cristian, *România și Antanta balcanică*, București, 1970
56. Răcilă Emil, *Contribuții privind lupta românilor pentru apărarea patriei în primul război mondial*, București, 1981
57. Seișanu Romulus, *Principiul naționalităților*, București, 1996
58. Scurtu Ioan, *Istoria României în anii 1918-1940. Evoluția regimului politic de la democrație la dictatură*, București, 1996
59. Scurtu Ioan, *Viața politică din România 1918-1944*, București, 1982
60. Scurtu I. și Mamina I., *Guverne și guvernanți 1916-1938*, București, 1996
61. Sonea E. și Sonea G, *Viața economică și politică a României 1933-1938*, București, 1978
62. Stan Apostol, *Putere politică și democrație în România 1859-1918*, București, 1995
63. Titulescu Nicolae, *România și revizuirea tratatelor*, București, 1934

Administrația românească în Cadrilater

64. Zaharia Gh. și Botoran C. *Politica de apărare națională a României în contextul european interbelic 1919-1939*, București, 1981

65. Zamfir Z. și Banciu J., *Primul război mondial*, București, 1995

II. Lucrări speciale

1. *** *Cartea Verde. Documente diplomatice. Evenimentele din Peninsula Balcanică. Acțiunea României, septembrie 1912-august 1913. Textul tratatului de pace de la București*, 1913, București, 1913

2. *** *Dobrogea, cincizeci de ani de viață românească*, București, 1928

3. *** *Dobrogea. Patru conferințe*, București, 1928

4. *** *Dobrogea de Sud în contextul istoriei românești* (lucrarea reprezintă nr. 3-4/1994 al revistei "România de la Mare"), Constanța, 1994

5. *** *Dobroudza. Etudes ethno-culturelles*, Sofia, 1978

6. *** *Istorija na Dobrudza*, Sofia, 1984

7. *** *Izvori za istorijata na Dobrudza*, T.1(1878-1919) și T.2(1919-1941), Sofia, 1992-1993

8. *** *La Dobroudja. Coup d'oeil sur son histoire et son caractere ethnique*, București, 1939

9. *** *La Dodroudja meridionale(Le Quadrilatere)*, Paris, 1919

10. *** *La Dodroudja*, București, 1938

11. *** *La verite sur l'ethnographie de la nouvelle Dobroudja*, București, 1940

Administrația românească în Cadrilater

12. *** *Memoire sur la Dobroudja du Sud(Quadrilatere) presente a la Conference de la Paix de Paris*, București, 1946(în manuscris la Biblioteca Academiei române din București)
13. *** *Migracionni divizenia na bălgarite 1878-1941*, T. 1, 1878-1912, Sofia, 1993
14. *** *Silistra - letopiseș al orașului nebiruit*, Sofia, 1989
15. *** *Tratat între România și Bulgaria semnat la Craiova la 7 septembrie 1940*, București, 1940
16. *** *Valori ale civilizației românești în Dobrogea*, Constanța, 1993
17. Alimănișteanu Pia, *Dobrogea. File trăite*, Craiova, f.a.
18. Arbore Al., *La culture roumaine en Dobroudja*, București, 1938
19. Arbore Al. *O încercare de reconstituire a trecutului românilor din Dobrogea*, Constanța, 1922
20. Assan B.G, *Quadrilaterul dobrogean*, București, 1912
21. Bănescu Nicolae, *La romanite de la Dobroudja a travers les siecles*, București, 1928
22. Bitoleanu I. și Rădulescu A., *Istoria românilor dintre Dunăre și Mare. Dobrogea*, București, 1979
23. Brancovici Emil, *“Dobrogea”. Un răspuns “Uniunii Scriitorilor, savanților și artiștilor bulgari”*, București, 1920
24. Bucuța Emanoil, *Balcic*, Craiova, 1931
25. Budeanu C. și Petrescu A., *Realizări tehnice și economice în Cadrilaterul dobrogean*, Cernăuți, 1939
26. Busuiocanu Alex., *La Dobroudja*, București, 1928

Administrația românească în Cadrilater

27. Carp Sandu, *Promovarea culturii românești în Dobrogea Nouă*, Silistra, 1926
28. Cămărășescu Ion, *Durostorul. Expunerea situației județului la 1 decembrie 1914*, București, 1915
29. Cioranescu Al., *Une restitution historique. La Dobroudja - terre roumaine*, Paris, 1939
30. Culea Apostol, *Cât trebuie să știe oricine despre Dobrogea. Trecutul-prezentul-viitorul*, București, 1928
31. Dumitriu Ana, *Descrierea Cadrilaterului*, Călărași, 1914
32. Georgescu George, *Județul Caliacra din punct de vedere administrativ, financiar, economic, social și cultural*, București, 1915
33. Gheorghiev Velicko și Trifonov Stojko, *Istoriya va na băgăite 1878-1944 v dokumenti*, T.1, partea a II-a, 1878-1912, *Bălgărite v Makedonia, Trakia i Dobrudza*, Sofia, 1996
34. Gheorghiev Ivan, *Dobrudza v horbata za svoboda 1913-1940*, Sofia, 1962
35. Ghica I.T., *Luarea Silistrei*, București, 1915
36. Giurescu CC, *Din istoria nouă a Dobrogei*, București, 1928
37. Hagigogu T. St., *Emigrarea aromânilor și colonizarea Cadrilaterului*, București, 1927
38. Iorga N., *Drepturile naționale și politice ale românilor în Dobrogea*, Constanța, 1923
39. Kuzmanova Antonina, *Ot Nîui do Kraiova. Văprosit za Iujna Dobrudza v mejdunarodite otnoşenia 1919-1940*, Sofia, 1989

Administrația românească în Cadrilater

40. Martonne E. de, *La Dobroudja*, Paris, 1918
41. Mihăilescu V, *Progresele economice și culturale realizate în Dobrogea sub stăpânirea românească*, București, 1940
42. Madenov Maxim, Zecev Nikolai, Njagulov Blagovest, *Bălgărite v Rumunija. XVIII-XX v. Dokumenti i materialii*, Sofia, 1994
43. Murgoci G, *Țara nouă. Dobrogea sudică și Delior-manul*, București, 1913
44. Muși Th. V, *Un deceniu de colonizare în Dobrogea Nouă 1925-1935*, București, 1935
45. Negoescu A. și Dimitriu P, *Durostor. Cuvinte-Fapte-Icoane*, Călărași, 1936
46. Noe Const, *Colonizarea Cadrilaterului*, București, 1938
47. Panaitescu P.P., *Originea populației în Dobrogea Nouă*, București, 1940
48. Petrescu Comnen, *La Dobroudja*, Paris, 1918
49. Poppov Joseph, *La Dobroudja et les relations bulgaro-roumaines*, Liege, 1935
50. Roman Ioan, *Drepturile, sacrificiile și munca noastră în Dobrogea față de pretențiile bulgarilor asupra ei*, Iași, 1918
51. Roman Ioan, *Proiecte, cuvinte și gesturi bulgărești din timpul marelui război*, Constanța, 1920
52. Roman M., *Iredenta bulgară în Dobrogea*, Cernăuți, 1935
53. Sarry Const. N., *Regele Carol I, Dobrogea și dobrogenii*, București, 1915

Administrația românească în Cadrilater

Constantin TUDOR

- 54. Simionescu I., *Dobrogea*, București, 1928
- 55. Seișanu Romulus, *Dobrogea, Gurile Dunării și Insula Țerpilor*, București, 1928
- 56. Stroescu V. și Pantely Stanciu N., *Dobrogea Nouă pe urmele străbunilor*, vol. I-VI, Bazargic, 1924-1930
- 57. Tafrali O., *La Roumanie transdanubienne*, Paris, 1918
- 58. Tocheff V.T., *Propriete fonciere rurale dans la Doboudja du sud*, Sofia, 1928
- 59. Todorov Petăr, *Agrarnite otnoșenia v Iujna Dobrudza 1878-1944*, Veliko Târnovo, 1982
- 60. Velizar Velkov, *Kratka istorija na Dobrudza*, Varna, 1984

III. Periodice

- “Acțiunea”, Bazargic, 1931-1935, 1937
- “Acțiunea românească”, Silistra, 1926-1931
- “Agrarul”, Bazargic, 1932-1933
- “Analele Dobrogei”, Constanța, 1920-1938
- “Buciumul”, Bazargic, 1930-1933
- “Buletinul Asociației învățătorilor din județul Caliacra”, Bazargic, 1923-1927
- “Buletinul Camerei de comerț și industrie”, Balcic, Bazargic, 1927-1940
- “Cadrilaterul”, Bazargic, 1935
- “Cadrilaterul”, Silistra, 1929
- “Caliacra”, Bazargic, 1924-1926
- “Căminul nostru”, Bazargic, 1934-1940
- “Coasta de Argint”, Balcic, 1928-1929

Administrația românească în Cadrilater

“Colonistul”, Bazargic, 1931 “Cooperatorul Caliacrei”, Bazargic, 1931 “Crainicul”, Balcic, 1931 “Cuget dobrogean”, Silistra, 1935 “Curentul Silistrei”, Silistra, 1929 “Curier”, Bazargic, 1927-1929 “Curierul”, Silistra, 1936 “Curierul Caliacrei”, Bazargic, 1923-1926 “Curierul dobrogean”, Bazargic, 1930-1933 “Curierul Silistrei”, Silistra, 1926 “Cuvântul Dobrogei”, Bazargic, 1928-1930 “Cuvântul Dobrogei Noi”, Bazargic, 1937-1938 “Cuvântul Durostorului”, Silistra, 1929 “Cuvântul muncitoresc”, Silistra, 1932 “Cuvântul nostru”, Bazargic, 1928-1930 “Cuvântul țăranilor”, Silistra, 1923 “Deliorman”, Silistra, 1937-1938 “Democrația”, Silistra, 1923-1934 “Democrația Unită”, Silistra, 1921 “Deșteptarea”, Bazargic, 1931-1938 “Dobrogea”, Bazargic, 1914-1924 “Dobrogea de Aur”, Bazargic, 1929-1934 “Dobrogea culturală”, Silistra, 1930 “Dobrogea Nouă”, Bazargic, 1920-1940 “Dreptatea”, Bazargic, 1920-1921, 1925 “Dunărea”, Silistra, 1923-1925, 1931-1933 “Durostorul”, Silistra, 1919, 1925-1928 “Ecol”, Balcic, Bazargic, 1914-1916

Administrația românească în Cadrilater

Constantin TUDOR

“Ecoul Caliacrei”, Bazargic, 1923-1924
“Ecoul Silistrei”, Silistra, 1918-1919, 1932
“Eroii Neamului”, Bazargic, București, 1928-1943
“Farul Caliacrei”, Balcic, 1927
“Festival”, Silistra, 1936
“Frontiera”, Bazargic, 1934-1936
“Frontul Caliacra”, Bazargic, 1940
“Gazeta de Sud”, Bazargic, 1933
“Glasul agronomilor”, Bazargic, 1926-1927
“Glasul nostru”, Bazargic, 1935-1937
“Graiul neamului”, Silistra, 1937
“Glasul țăranilor”, Silistra, 1922-1933
“Hok-Soz”, Silistra, 1929-1940
“Idei încrucișate”, Silistra, 1934-1938
“Îndreptarea Silistrei”, Silistra, 1923
“Înfrățirea”, Bazargic, 1920
“Învățătorul durostorean”, Silistra, 1931-1932
“Junimea dobrogeană”, Silistra, 1936
“Liberarea”, Bazargic, 1926-1931
“Libertatea”, Bazargic, 1923-1936
“Licăriri”, Silistra, 1935
“Lira dobrogeană”, Silistra, 1933
“Lumina”, Silistra, 1934-1935
“Național-Țărănismul”, Bazargic, 1936-1937
“Novini”, Bazargic, 1934-1937
“Oglinda”, Bazargic, 1936
“Patria”, Bazargic, 1930
“Pavăza Dobrogei”, Bazargic, 1931

Administrația românească în Cadrilater

“Paza Dunării”, Turtucaia, 1937
“Păstor și turmă”, Silistra, 1937
“Plaja Cavarnei”, Cavarna, 1937
“Plugarul”, Bazargic, 1932-1935
“Poporul”, Balcic, 1929-1933
“Poporul”, Silistra, Constanța, 1936-1939
“Poșta”, Bazargic, 1924-1940
“Renașterea”, Bazargic, 1930-1931
“Renașterea”, Silistra, 1919
“Rod Nou”, Silistra, 1934-1938
“România”, Bazargic, 1921-1936
“România Mare”, Constanța, 1913-1916
“Semănătorul”, Silistra, 1932
“Sentinela Română”, Bazargic, București, 1926-1942
“Solia”, Silistra, 1935
“Solia Dobrogei”, Silistra, 1920-1922
“Steagul țărănesc”, Bazargic, 1926
“Steaua”, Bazargic, 1927
“Steaua Caliacrei”, Bazargic, 1924
“Steaua poporului”, Bazargic, 1929-1931
“Straja Cadrilaterului”, Bazargic, 1936-1938
“Straja Dobrogeană”, Bazargic, 1929
“Talpa țării”, Silistra, 1933
“Tribuna”, Silistra, 1928-1932
“Tribuna Dunării”, Turtucaia, 1927
“Tribuna Durostorului”, Silistra, 1932-1935
“Tribuna liberă”, Silistra, 1930
“Tună Dunărea”, Silistra, 1925-1931

Administrația românească în Cadrilater

“ora lui Mircea”, Silistra, 1935-1939 “ora noastră”, Silistra, 1932, 1937 “Valuri dunărene”, Silistra, 1936 “Viața nouă”, Bazargic, 1923-1924 “Viitorul Silistrei”, Silistra, 1920-1930 “Voinșa”, Bazargic, 1929-1930 “Voinșa coloniștilor”, Bazargic, 1930 “Voința Durostorului”, Silistra, 1930-1933 “Voința noastră”, Silistra, 1928-1931 “Vremea nouă”, Silistra, 1936-1937 “Zorile”, Silistra, 1927-1928 “Zorile Democrației”, Silistra, 1935-1936

IV. Fonduri arhivistice

A) Arhivele naționale - Direcția Arhivelor istorice centrale

1. Ministerul de Interne(1913-1940)
2. Casa Regală(1914-1940)
3. Oficiul Național al Colonizării(1930-1940)
4. Ministerul Instrucțiunii(1913-1940) 5. Ministerul Agriculturii și Domeniilor(1913-1940)

B) Arhivele naționale - Direcția județeană Vâlcea

a) Fonduri administrative

1. Prefectura judeșului Durostor(1914-1940)
2. Prefectura judeului Caliacra(1913-1914)
3. Primăria orașului Turtucaia(1924-1940)
4. Primăria orașului Bazargic(1914-1940)
5. Pretura plășii Curt-Bunar(1932-1940)
6. Pretura plășii Accadânlar(1929-1940)

Administrația românească în Cadrilater

7. Poliția orașului Silistra(1914-1940)
8. Primăria orașului Silistra(1914-1940)
9. Colecția “Primăriei rurale din județul Durostor”(1913-1940)
10. Colecția “Primăriei rurale din județul Caliacra”(1913-1940)

b) *Fonduri economice*

1. Camera de comerț și industrie Silistra(1923-1940)
2. Camera agricolă Durostor(1926-1940)
3. C.A.M. Silistra(1919-1940)
4. Banca federală “Înfrățirea” Silistra(1916-1927)
5. Banca federală “Dobrogea” Silistra(1916-1940)
6. Banca federală “Cadrilaterul” Bazargic(1925-1940)
7. Serviciul județean de drumuri naționale Durostor (1915-1940)
8. Consilieratul agricol Durostor(1919-1931)
9. Colecția “Bănci populare din județul Durostor”(1913-1940)

c) *Fonduri școlare*

1. Inspectoratul școlar Caliacra(1916-1940)
2. Inspectoratul școlar Durostor(1918-1940)
3. Liceul “N. Filipescu” Bazargic(1919-1940)
4. Gimnaziul industrial de fete Bazargic(1923-1940)
5. Școala profesională de fete Balcic(1927-1940)
6. Liceul teoretic de fete Silistra(1914-1940)
7. Liceul teoretic de băieți Silistra(1914-1940)
8. Liceul comercial de băieți Silistra(1925-1940)
9. Școala profesională de ucenici comerciali Silistra (1921-1940)

Administrația românească în Cadrilater

10. ^acoala profesională de fete Balcic(1927-1940)
11. Gimnaziul mixt Turtucaia(1919-1940)
12. Gimnaziul particular bulgar din Balcic(1924-1938)
13. Gimnaziul particular bulgar din Cavarua(1924-1926)
14. Gimnaziul teoretic mixt din Cavarua(1919-1940)
15. Colecția “^acoli primare din județul Durostor”(1913-1940)

d) *Fonduri sociale și sanitare*

1. Oficiul de asigurări sociale Silistra(1920-1940)
2. Oficiul de asigurări sociale Bazargic(1920-1940)
3. Camera de muncă Silistra(1933-1940)
4. Camera de muncă Bazargic(1933-1940)
5. Serviciul sanitar al județului Durostor(1916-1940)
6. Serviciul sanitar al orașului Bazargic(1922-1935)
7. Spitalul Silistra(1918-1940)

e) *Fonduri judecătorești*

1. Tribunalul județului Caliacra(1919-1940)
2. Tribunalul județului Durostor(1916-1940)
3. Judecătoria mixtă Bazargic(1922-1940)
4. Judecătoria mixtă Cavarua(1930-1940)
5. Judecătoria rurală Accadânlar(1925-1940)
6. Judecătoria mixtă Balcic(1930-1940)
7. Judecătoria rurală I.G. Duca(1934-1940)
8. Judecătoria mixtă Silistra(1913-1940)
9. Judecătoria mixtă Turtucaia(1913-1940)

Administrația românească în Cadrilater

ANEXE

LISTA ANEXELOR

1. Tratatul de pace de la București din 10 august 1913
2. Delegații statelor balcanice la Conferința de pace de la București(1913)
3. Harta teritoriului care a intrat în componența statului român conform Tratatului din 10 august 1913
4. Afiș al Comunității bulgare din Silistra, Secțiunea teatrală, prin care anunță spectacolul cu piesa “Bibliotecarul” ce urma să aibă loc pe 13 aprilie 1929 în Sala “Orient” din Silistra
5. Apel al Organizației DRO, din decembrie 1931, publicat în Revista “La Federation Balcanique” nr. 146/decembrie 1931
6. Notă informativă a Poliției de siguranță Silistra, din 18 februarie 1932, privind acțiunile ostile desfășurate de Organizația iredentist-comunistă DRO
7. Afiș al Secțiunii Silistra a PSDR prin care anunță organizarea unei mari întruniri publice în Sala Cinema “Orient” din Silistra pe data de 13 noiembrie 1932
8. Raport al Poliției orașului Silistra, înaintat Prefecturii județului Durostor, prin care informa asupra modului de desfășurare a întrunirii antirevizioniste ce avusese loc, pe 28 mai 1933, în Grădina publică “Dunărea” din Silistra

Administrația românească în Cadrilater 335

Constantin TUDOR

9. Raport al Prefecturii județului Durostor, din 21 septembrie 1933, înaintat Ministerului de Interne, referitor la modul în care au fost organizate alegerile locale din martie 1930 în orașul Turtucaia

10. Afiș al Secțiunii Silistra a PSDR, prin care era anunțată organizarea unei mari adunări populare în ziua de 28 iulie 1935

11. Programul lucrărilor edilitar-urbanistice ce urmau să se execute în județul Durostor în exercițiul financiar 1938/1939

12. Memoriul Primăriei orașului Silistra privind lucrările edilitar-gospodărești realizate în oraș în perioada 1919-1939

13. Textul scrisorii adresată de Hitler regelui Carol al II-lea, la 15 iulie 1940, prin care îi cerea să cedeze Bulgariei Cadrilaterul

14. Tratatul de la Craiova, din 7 septembrie 1940

15. Pagina de titlu a Memoriului adresat Conferinței de pace de la Paris, în anul 1946, de către Asociația evacuaților din Dobrogea de Sud (Cadrilater)

16. Repatriați din Cadrilater, în portul Călărași (septembrie 1940)

Administrația românească în Cadrilater

Constantin TUDOR

ANEXA Nr. 1

TRATAT DE PACE

MAIESTĂȚILOR LOR REGELE ROMÂNIEI, REGELE GRECILOR, REGELE MUNTENEGRULUI și REGELE SERBIEI, de o parte, și MAIESTATEA SA REGELE BULGARILOR, de altă parte, însuflețiți de dorința de a pune capăt stării de război care există în prezent între țările lor respective, voind, dintr-un sentiment de ordine să stabilească pacea între poparele lor atât demult încercate, au hotărât să încheie un tratat de pace definitiv. MAIESTĂȚILE LOR pomenite mai sus, au numit, în acest scop, următorii plenipotențieri:

MAIESTATEA SA REGELE ROMÂNIEI:

Excelența Sa domnul Tmi MAIORESCU, președintele Consiliului său de Miniștri, ministru al afacerilor străine;

Excelența Sa domnul ALEXENDRU MARGHILOMAN, ministrul său de finanțe;.

Excelența Sa domnul TAXE IONESCU, ministrul său de interne;

Excelența Sa domnul C. G. DISSESCU, ministrul său al cultelor și al instrucțiunii publice;

Generalul de divizie adjutant C. COANDĂ, inspector general al artileriei,

Colonelul C. CHRISTESCU, subșef al Marelui Stat-Major al armatei sale.

MAIESTATEA SA REGELE GRECILOR: Excelența Sa domnul ELEFTERIOS VENIZELOS, președintele Consiliului său de Miniștri, ministru de război;

Excelența Sa domnul DUMITRU PANAS, ministru plenipotențiar; Domnul NICOLAE POLITIS, profesor de drept internațional la Universitatea

din Paris; Căpitanul Am
EXADACTYLOS, și Căpitanul C.

PALL.

MAIESTATEA SA REGELE MUNTENEGRULUI: Excelența Sa generaful-serdar IANKO VUKOTICI, președintele Consiliului său de Miniștri, ministru de război, și

*Administrația românească în Cadrilater*³³⁷

Constantin TUDOR

Domnul IAN MATANOVICI, fost Însărcinat cu afaceri al Muntenegnilut la Constant inopol.

MAJESTATEA SA REGELE SERBIEI:

Excelența Sa domnul NIKOLA PASICI, președintele Consiliului său de Miniștri, ministru al afacerilor străine;

Excelența Sa domnul MIHAIL G. RISTICI, trimisul său extraordinar și ministru plenipotențiar la București;

Excelența Sa domnul doctor MIROSLAV SPALAICOVICI, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar;

Colonelul K. SMIUANICI, și

Locotenentul colonel D. CALAFATOVICI.

MAJESTATEA SA REGELE BULGARIEI: Excelența Sa domnul DIMITRI TONCEV, ministru său de finanțe; Generata l-maior IVAN FITCEV, șef de Stat-Major al armatei sale; Damunul SA VA IVANCIOV, doctor în drept, fost vicepreședinte al Sobraniei; Domnul SIMION RADEV, și Locotetentul-colonel de stat-major CONSTANTIN STANCIOV.

Care, după propunerea Guvernului Regal al României, s-au întrunit în conferință la București, întăriți cu depline puteri, găsite în regulă. Din fericire s-au înțeles și au convenit, cele ce urmează:

ARTICOLUL I

Cu începere din ziua schimbului ratificărilor acestui tratat, pace și prietenie vor domni între MAJESTATEA SA REGELE ROMÂNIEI, MAJESTATEA SA REGELE GRECILOR, MAJESTATEA SA REGELE MUNTENEGRULUL MAJESTATEA SA REGELE SERBIEI și MAJESTATEA SA REGELE BULGARILOR, între moștenitorii și urmașii lor, Statele lor și supușii respectivi.

ARTICOLUL n

Intre Regatul Bulgariei și Regatul României, vechea graniță între Dunăre și Marea Neagră este, ta conformitate cu procesui-verbal încheiat

338 *Administrația românească în Cadrilater*

de delegații militari respectivi și anexat la Protocolul nr. 5 din 22 iulie (4 august) 1913 al Conferinței din București, rectificată în modul următor:

Noua graniță va pomi de la Dunăre, din sus de Turtucaia ca să ajungă în Marea Neagră la miazăzi de Ekrene.

Între aceste două puncte externe, linia de graniței va urma traseul indicat pe hărțile V100.000 și V200.000 ale Statului Lui-Major român și după descrierea anexată acestui articol.

E hotărât înțeles că Bulgaria va dărâma, cel mai târziu într-un răstimp de doi ani, lucrările fortificațiilor existente și nu va construi altele la Rus-ciuk, Șumla, în părțile intermediare, și într-o zonă de douăzeci kilometri împrejurul Bâlcuiului.

O comisie mixtă, compusă din reprezentanții celor două părți contractante, în număr egal din ambele părți va fi însărcinată ca, în 15 zile care vor urma după semnarea acestui tratat, să execute la fața locului traseul noii granițe, conform stipulațiilor precedente. Această comisie va prezida la împărțirea proprietății imobiliare și capi taluri 1er care până acum au aparținut în comun județelor, comunelor, sau comunităților de locuitori despărțiți prin noua linie de graniță. În caz de neînțelegere asupra traseului și asupra măsurilor de execuție, cele două părți contractante se obligă a se adresa unui al treilea Guvern amic pentru a-1 ruga să desemneze un arbitru, a cărui decizie asupra punctelor în litigiu va fi considerată ca definitivă.

ARTICOLUL 10

Între Regatul Bulgariei și Regatul Serbiei, granița va urma, conform procesului-verbal încheiat de către delegații militari respectivi și anexat la Protocolul nr. 9 din 25 iulie (7 august) 1913 al Conferinței din București, următorul traseu:

Linia de graniță va pleca de la vechea graniță, din culmea Patarica, va urma vechea graniță turco-bulgară și linia de despărțire între Vardar și Struma, cu excepția că adâncă vale a Strumiței să rămână pe teritoriul sârb; ea va merge până la muntele Belasica, unde se va împreuna cu granița bulgaro-greacă. O descriere detaliată a acestei granițe și traseul pe harta 1:209.000 a Statului-Major austriac, sunt anexate articolului de față.

O comisie mixtă, compusă din reprezentanții celor două părți contractante, în număr egal din ambele părți, va fi însărcinată, în cele 15 zile care vor urma de la semnarea acestui tratat, să execute pe teren traseul noii granițe Conform stipulațiilor precedente.

Constantin TUDOR

Această comisie va prezida la împărțirea proprietății imobiliare și capitalurilor care până acum au aparținut în comun județelor, comunelor sau comunităților locuitorilor despărțiți de noua graniță. În caz de neînțelegere asupra traseului și măsurilor de execuție, cele două părți contractante se obligă a se adresa unui al treilea Guvern amic pentru a-l ruga să desemneze un arbitru a cărui decizie asupra punctelor în litigiu, să fie considerată ca definitivă.

ARTICOLUL IV

Chestiunile relative la vechea graniță sârbo-bulgară vor fi reglementate după înțelegerea stabilită între cele două părți contractante, constatată în Protocolul anexat articolului de față.

ARTICOLUL V

Între Regatul Greciei și Regatul Bulgariei, granița va urma conform procesului verbal încheiat de către delegații militari respectivi și anexat la Protocolul nr. 9 din 25 iulie (7 august) 1913 al Conferinței din București, următorul traseu:

Linia de graniță va pleca de la noua graniță bulgaro-sârbă pe creasta Belasica pianina pentru a ajunge la vărsarea Mestei în Marea Egee.

Între aceste două puncte extreme, linia de graniță va urma traseul arătat pe hartă 1:00.000 a Statului-Major austriac și după descrierea anexată articolului de față.

O comisie mixtă, compusă din reprezentanții celor două părți contractante, în număr egal din ambele părți, va fi însărcinată, în cele 15 zile care vor urma de la semnarea acestui tratat, să execute pe teren traseul graniței, conform stipulațiilor precedente.

Această comisie va prezida la împărțirea proprietății imobiliare și capitalurilor care până acum au aparținut în comun județelor, comunelor sau comunităților locuitorilor despărțiți de noua graniță. În caz de neînțelegere asupra traseului și măsurilor de execuție, cele două părți contractante se obligă a se adresa unui al treilea Guvern amic pentru a-l ruga să desemneze un arbitru a cărui decizie asupra punctelor în litigiu, să fie considerată ca definitivă.

Rămâne bine înțeles că Bulgaria chiar de acum renunța la orice pretenție asupra insulei Creta.

ARTICOLUL VI

Cartierele generale ale armatelor respective vor fi îndată înştiinţate de semnarea prezentului tratat. Guvernul bulgar se obligă a-l pune arriata sa, chiar a doua zi după această semnare, pe picior de pace. El va trimite trupele în gemizoanele lor, unde se va proceda, în cel mai scurt timp, la trimiterea rezervelor la vatră.

Trupele a căror garnizoană se găseşte situată în zona de ocupaţie a uneia din părţile contractante, vor fi trimise în alt loc pe teritoriul bulgar şi nu vor putea să-şi ia garnizoanele obişnuite, decât după ce se va evacua zona de ocupaţie sus-pomenită.

ARTICOLUL VII

Evacuarea teritoriului bulgar, atât cel vechi cât şi cel nou va începe îndată după demobilizarea armatei bulgare, şi se va sfârşi în cel mult 15 zile.

În acest răstimp, pentru armata română de operaţii, zona de demarcaţie va fi indicată prin linia Ş istov-Lovcea-Turski-Is vor-Glozene-Zlatiţa-Mir-covo- Araba-Konak-Orchknia-Mezdra-Vrata-Berc o viţa- Lom-Dunăre.

ARTICOLUL VIU

În timpul ocupaţiei teritoriilor bulgare, diferitele armate vor avea dreptul să rechiziţioneze, plătind în numerar.

Vor avea dreptul să întrebuinţeze căile ferate la transportul trupelor şi aprovizionărilor de orice natură, fără nici o indemnizaţie pentru autoritatea locală.

Bolnavii şi răniţii vor fi sub îngrijirea ziselor armate.

ARTICOLUL IX

Îndată după schimbul ratificărilor prezentului tratat, toţi prizonierii de război vor fi în mod reciproc predaţi.

Guvernele Înaltelor Părţi contractante vor desemna fiecare comisari speciali însărcinaţi să primească prizonierii.

Toţi prizonierii aflaţi în puterea unui Guvern vor fi eliberaţi comisarului Guvernului căruia aparţin sau reprezentantului său autorizat, la locul care va fi fixat de părţile interesate.

*Administraţia românească în Cadrilater*³⁴¹

Guvernele înaltelor Părți contractante vor prezenta reciproc unul altuia, cât mai curând după remiterea prizonierilor, o socoteală de cheltuielile ce le-a făcut pentru îngrijirea și întreținerea prizonierilor, de la data prinderii sau a predării până la aceea a morții sau a remiterii. Se va face o compensație între sumele datorate de Bulgaria fiecăreia din Înaltele Părți contractante și de acelea datorate de acestea Bulgariei, iar diferența va fi plătită Guvernului creditor imediat după facerea socotelilor de mai sus.

ARTICOLUL X

Acest Tratat va fi ratificat și ratificările se vor schimba la București în termen de 15 zile sau mai curând dacă se poate.

Pentru care, plenipotențiarii respectivi l-au semnat și au pus pecheile lor.

Făcut la București, în a douăzeci și opta zi a lunii iulie (a zecea zi a lunii august) în anul o mie nouă sute treisprezece.

Semnați

Pentru România: (L. S.) T. MAIORESCU AL. MARGHILOMAN TAKE IONESCU C. G. DISSESCO Generalul adjutant C. COANDA Colonelul C. CHRISTESCU Pentru Grecia: fJL S.) E. K. VENIZELOS D. PANAS N. Pouns Căpitanul A. EXADACTYLOS Căpitanul C. PALI Pentru Muntelegru: ,L. S.) Generalul- serdar L. VUKOTIC I. MATANO via	Pentru Bulgaria: (L' S.) D. TONCEV Generalul FIGEV Dr. S. IVANCIOV S. RADEV Lt.- colonei STANCIOV Pentru Serbia: NUL P. PASIC1 M. G. RISTICI M. SPALACOVICI Colonelul SMILANICI Lt.-colonel D. CALAFATOVICI Pentru conformitate cu originalul A. Pisoaki I.'C. Filitti
--	--

PROTOCOL

ANEXAT LA ARTICOLUL II AL TRATATULUI DIN BUCUREȘTI DIN
DOUĂZECI ȘI OPT IULIE (ZECE AUGUST) UNA MIE
NOUĂ SUTE TREISPREZECE

DESCRIȚIUNEA ȘI ALINIAREA TRASEULUI NOII FRUNTARII BULGARO-ROMÂNE

Traseul fruntariei așa cum este însemnat pe harta 1/200.000 urmează liniile sau punctele caracteristice pământului ca: văi, vâlcele, culmi, povârnișuri, etc. Între sate urmează mijlocul spațiului ținând pe cât este posibil liniile naturale.

I. TRASEUL GENERAL

Traseul general pleacă de la Dunăre la înălțimea intervalului care desparte cele două insule așezate la nord-estul iezelui Kalimok.

⁴ (CONSULTAȚI HARTA 1/200.000)

RĂMÂNE BULGARIEI	RĂMÂNE ROMÂNIEI
SATELE:	

Breslen	Tiurk Smil
Kiutiucli	Sianovo
Giuedze	Hadsifaclar
Nastradin	Kovandsilar
Kascilar	Mezim Mahle
Kaslakoi	Kara Mehmetler
Zeferler	Salihler
Kara Kozalar	Kioze Abdi
Iunuslar	Kanipe
Seremetkoi	Al Serman
Ieni Balabanlar	Ova Serman

*Administrația românească în Cadrilater*³⁴³

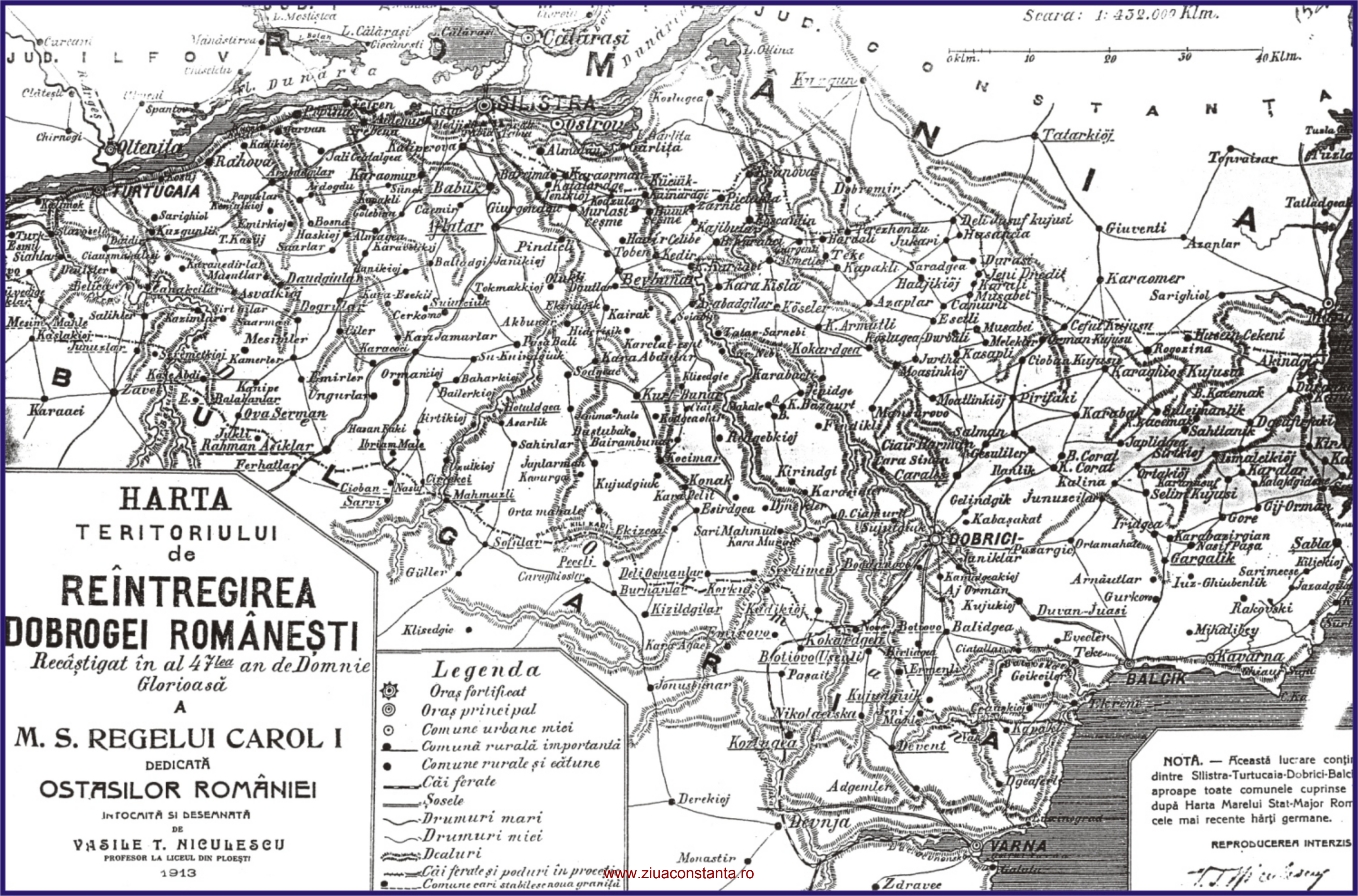
Constantin TUDOR

Salladin	Omurdsa
Kadir	Taslimah
lucii	Rahman Asiklar
Ferhatlar	Ibriam'MahJa
Saltiklar	Clrekci
Coban Nasuf	Kara Kadilar
Sarvi	Kili Kadi
Mahmusli	Trubcuiai
Kuciuk Ahmed	Ehisce
Bestepe	Viadlmirovo (Deli Osraanlar)
Psceli	Serdimen
Burhanlar	Kadiievo
Kisildzilar	Novo Botiovo
Giokce Diolliuk	Saridsa
Kaputsi Mahle	Balidsa
Korkut	Kuiudsuc
CarJar	Mustafa Beiler
Emirovo	Causkioi
Semat	Ekrene
Botiove (Iusenli)	
Kara Bunar	
Ermenli	
Krumovo	
(Kumludsa gm)	
Ieni Mahle	
Vlahlar	
Klimentovo (Kapakli)	
Dis Budac	
Bel Monastir (Mon Aiadzaj	

Delegații statelor balcanice
la Conferința de pace, de la București (1913)

*Administrația românească în Cadrilater*³⁴⁵

Scara: 1:452.000 Klm.

0 10 20 30 40 Klm.

HARTA
TERITORIULUI
de
REÎNTREGIREA
DOBROGEI ROMÂNEȘTI

Recâștigat în al 47^{lea} an de Domnie
Glorioasă

M. S. REGELUI CAROL I
DEDICATĂ
OSTĂȘILOR ROMÂNIEI

INTOCMITĂ ȘI DESEMNATĂ
DE
VASILE T. NICULESCU
PROFESOR LA LICEUL DIN PLOEȘTI
1913

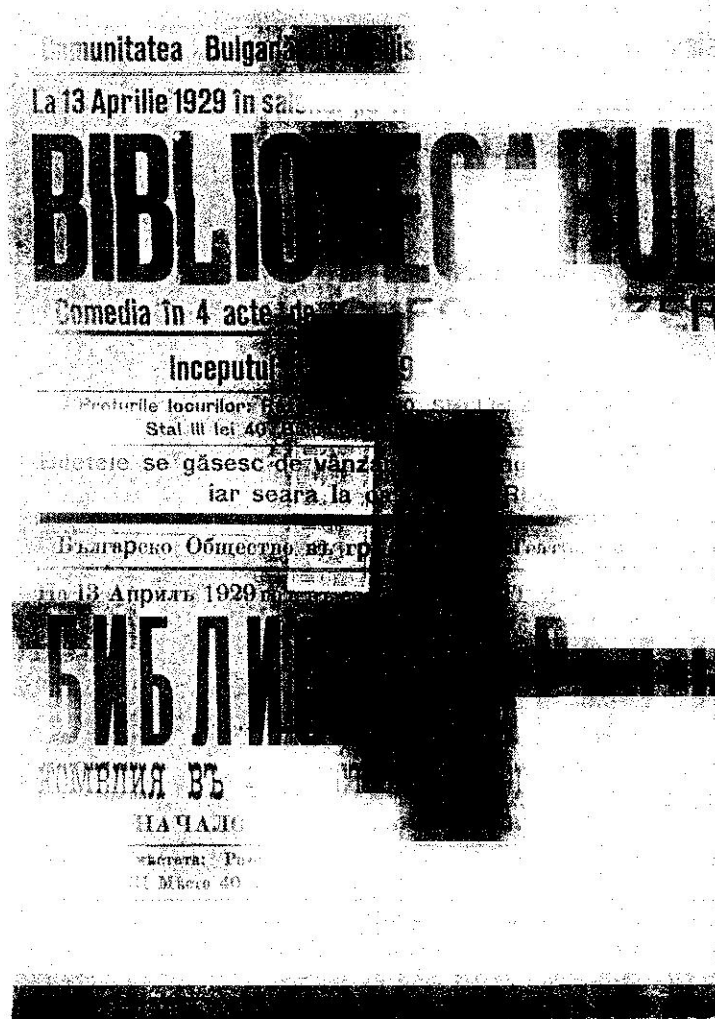
- Legenda**
- ⊙ Oraș fortificat
 - ⊙ Oraș principal
 - ⊙ Comune urbane mici
 - Comună rurală importantă
 - Comune rurale și cătune
 - Căi ferate
 - Șosele
 - Drumuri mari
 - Drumuri mici
 - Dealuri
 - Căi ferate și poduri în construcție
 - Comune cari stabilesc noua graniță

NOTA. — Această lucrare conține
dintre Silistra-Turtucaia-Dobrici-Balc
aproape toate comunele cuprinse
după Harta Marelui Stat-Major Român
cele mai recente hărți germane.

REPRODUCEREA INTERZIS

Constantin TUDOR

ANEXA Nr. 4

Administrația românească în Cadrilater 347

Appel du Comité des organisations national-révolutionnaires des Balkans contre l'oppression nationale en Dobroudja (Roumanie).

Vu la politique accentuée de dénationalisation, de colonisation et de terreur sanglante, le Comité des organisations national-révolutionnaires des Balkans a lancé un appel dirigé contre l'oppression nationale en Dobroudja. Nous avons reçu une copie de cet appel. Nous considérons comme notre devoir de reproduire ci-dessous cet appel émouvant.

Le Comité des organisations national-révolutionnaires des Balkans se fait un devoir d'attirer l'attention de l'opinion publique avancée, sur l'intensification nouvelle de l'oppression nationale en Dobroudja.

Des bandes de colons armés parcourent en tous sens la Dobroudja sévissant brutalement, et perpétrant des pillages et des assassinats en masse. Rien qu'au cours de ces dernières semaines plusieurs paysans bulgares et turcs ont été massacrés. Le 4 septembre dernier l'ancien sénateur, Christo Stefanov, fut assassiné. Cet acte scélérat fut suivi par le lâche assassinat de *Dimitar Dontchev* militant bien connu pour la libération de la Dobroudja, qui après avoir été soumis pendant 50 journées aux tortures les plus atroces dans les casernes de la fameuse Siguranza, fut percé par les balles meurtrières de la police. En même temps il fut procédé à une série d'arrestations en masses. Un grand nombre de villages, dont Bogdanovo, Tchair Haman, Suitchouk, Enimachlé et d'autres situés dans les districts de Siistra et Dobritch, furent déclarés en état de siège et la population soumise à une terreur inhumaine.

Le déplacement violent de la population indigène bulgare et turque par les colons roumains (Koutsovalachs) continue avec une brutalité sans précédent. Ces derniers temps des centaines de familles koutsovalachs sont arrivées dans le district de Dobritch et ont été logées de force dans les demeures de la population paysanne indigène ce qui donne lieu à des collisions et de nombreux conflits dégénérant souvent en bagarres sanglantes. Le renforcement de la colonisation par des colons roumains est envisagé.

Parallèlement à la colonisation forcée de la Dobroudja se poursuit le dépeuplement économique brutal de la population indigène. Par voie « légale » toutes les anciennes familles paysannes furent dépossédées du tiers de leurs terres en faveur de l'Etat, qui le distribue aux colons nouveaux-venus. La population paysanne indigène est forcée de mettre son outillage à la disposition des colons — les autorités appelant cette mesure « préceptes à l'emploi commun des instruments de travail », les impôts sont fait payés pour une année d'avance. L'usure sur les prix et les intérêts, un système de rente raffiné — voilà quelques-unes des méthodes employées par les impérialistes roumains parallèlement à la terreur politique et à l'extermination physique de tous les éléments militants en Dobroudja, pour arriver plus vite à achever leur oeuvre de dénationalisation et de coloni-

sation, et pour faire de la Dobroudja et de son littoral de la Mer Noire la base sûre de leur domination. La population indigène est privée de ses écoles. A l'heure actuelle il ne reste pas plus de 4 écoles sur 500 anciennes écoles bulgares et turques.

Par suite de ces mesures rigoureuses a commencé une nouvelle vague d'émigration des indigènes. Des centaines de fils du peuple dobroudjanais viennent s'ajouter aux 40 mille réfugiés dobroudjanais, qui furent forcés de quitter leur pays au cours de ces dix années dernières. Dans les districts de Dobritch et Silistra, un grand nombre de familles paysannes indigènes ont vendu leurs biens ces dernières semaines et sont en train de quitter la Dobroudja.

A ces tentatives d'asservissement national et économique, le peuple dobroudjanais répond par l'organisation puissante de sa lutte contre le régime roumain d'oppression. Cette lutte est dirigée uniquement par l'organisation révolutionnaire dobroudjanaise, «ORD». Vers la fin novembre le régime roumain avait tenté de porter un rude coup à la population dobroudjanaise et son organisation de lutte. Dans les villages de Chabla, Michaileny, Gargalak, Giour-Suitchouk, etc. on procéda à des arrestations en masses de paysans, qui étaient inculpés d'avoir hissé, le 7 novembre, des drapeaux rouges, portant les inscriptions: «Nous revendiquons la libération de la Dobroudja», «Pour la Fédération des Libres Républiques Balkaniques», etc. Tous les arrêtés, en tout 60 paysans, professeurs et médecins, furent torturés cruellement. Vu l'excitation profonde soulevée parmi les larges masses du peuple, le conseil municipal de Cavarna réclama du ministère de la guerre roumain d'envoyer des forces militaires pour «maintenir la paix et l'ordre»!

Le Comité des organisations national-révolutionnaires des Balkans envoie au peuple dobroudjanais et à son organisation de lutte «ORD» ses salutations ardentes de solidarité fraternelle et fait appel en même temps à tous les amis des peuples opprimés, au prolétariat révolutionnaire et à la paysannerie, à toutes les masses des peuples opprimés nationalement, d'élever leur voix de protestation contre la politique de dénationalisation et de colonisation de la classe dominante roumaine, contre l'asservissement de la Dobroudja, et contre le système d'assassinats et de tortures infligées aux militants dobroudjanais! Que les vastes masses du peuple dobroudjanais sachent qu'elles ne sont pas isolées dans leur lutte pour leur libération nationale.

Bas les mains de l'ORD et des militants dobroudjanais!

Le Comité des organisations national-révolutionnaires des Balkans.

Décembre 1931.

Part. Social Democrat
din România
—SECȚIUNEA SILISTRA—

CONVOCARE

Aducem la cunoștință tuturor muncitorilor și funcț. particulari că în ziua de Duminică 3.12^{ea} dim. 9. 1932 va avea loc la sediul Partidului Social-Democrat din România Secția Silistra Str. 10 Februarie No. 7 vis-a-vis de Cinema „Orient” o mare întrunire publică având la ordinea de zi întocmirea unei moțiuni cu scopul de a susține proiectul de lege, depus în Parlament de deputații partidului Social democrat pentru ajutorarea șomerilor, manuali și intelectuali — care moțiune după ce va fi semnată de noi se va trimite la Președintele Cons. de Miniștri — în această zi memorabilă toți tovarășii noștri din Part. Soc.-Dem. se vor întruni în toate orașele din întreaga țară precum și toate organizațiile sindicale afiliate Confederației Generale a Muncii având ca scop votarea acestui proiect de lege.

Tovarăși: gândiți-vă pentru ziua de mâine, când și voi nu veți mai avea de lucru expuși la soarta tovarășilor șomeri, suferind în cele mai grozave mizerii.

Veniți cu toții, să ne unim cu toții un trup și suflet, pentru salvarea vieții șomerilor și a noastră de mâine.

Comitetul al
Part Social-Democrat
din România
—Secția Silistra—

Partidul Social-Democrat din România
Secțiunea Siliștra

Cetățeni,

muncitori, țărani, meseriași și pescari,

Teroarea, șomajul, foamea și nedreptatea
ne sugrumă pe toți muncitorii intelectuali
și cianuși, dela orașe și dela sate.
Viața a devenit insuportabilă.
Toți acei, care v-ați săturat de greutate;
toți acei asupra cărora apasă starea de
lucruri de acum, VENIȚI LA

Marea Intruire Publică

ce va avea loc în ziua de **28 Iulie 1935**
ora 10 dimineața, în orașul **Siliștra**,
strada Regina Elisabeta Nr. 18, în localul
Stoian Cambur (fost Drăgănescu)

Ver tua cuvântul:

Dr. Lotar Rădăceanu

fost deputat, secretar general al Partidului
Social-Democrat.

Ion Mirescu

fost deputat, secretar general al Confede-
rației Generale a Muncii.

Anlim Boghca

fost președinte al coloniștilor bulgari și
români din Bazarabia, secretar general al
Federației Țăranilor

Lazar Măglașu

secretar general al Unii muncitorilor din
porturi și transporturi.

Ivan Păstăceli, Alexandru Marinceli și alții

Comitetul

c. 1761, Din. Coop., „LITERA”

PROGRAMUL

Lucrărilor ce urmează a se executa din bugetul județului pe
exercițiul 1938/1939.-

	Valoarea lei
1. Executarea terasamentelor, aprovizionare de piatră și nisip, scarificarea, așternerea și cilindrarea, pe drumul Galița-Gârlița-Ghiurghengio-Alfatar Km. 0-30.-	1.000.000
2. Aprovizionare de piatră spartă necesară întreținerii drumului județean Sarighiol-Mesemler-Doccolar-Rahman Așiclar Km. 18-30 m.c. 1200.-	250.000
3. Lărgirea terasamentelor existente până la 7 m. lărgime pe drumul Sarighiol-Asfatchioi, la intrarea în comuna Asfatchioi Km. 13 și completarea împietruirii.-	50.000
4. Aprovizionare de piatră spartă pe drumul Turtucaia Belica Km. 0-20, pe drumul Turtucaia-Turcșmil Km. 0-17 m.c. 800 și Turtucaia Hagifaclar Km. 0-17 m.c. 800.-	500.000
5. Așterneri de piatră spartă pe drumul Biliștra-Alfatar-Accadânlar; Alfatar-Curtbunar-Stojaru; Curtbunar-Aydula-Baibunar; Turtucaia-Belica; Sarighiol-Mesemler-Doccolar-Rahman-Așiclar; Turtucaia-Turcșmil; Turtucaia Hagifaclar; Popina Dommușlar-Accadânlar.-	100.000
6. Aprovizionare de piatră spartă pe drumul Popina Dommușlar-Accadânlar Km. 0-20 m.c. 1000.-	150.000
7. Facerea podetelor de scurgere în comuna Asfatchioi Km. 14+500 și înlocuirea celor vechi Km. 25+571; 27+102; 37+677; 41+775; 25+004; 33+721; 37+836 și 38+003 pe drumul Sarighiol-Asfatchioi-Doccolar-Rahman și înlocuirea tablăului la pod Km. 25+968 pe drumul Alfatar-Accadânlar.-	450.000
De reportat la...	2.500.000

Constantin TUDOR

	Valoarea lei.
Report lei.....	2.500.000
8. Facerea unui pod- $\bar{a}$ pe drumul dala șoseaua națională Nr.11 spre Cusuiul din Val. de 4 metri și înlocuirea podului de 20 m. dala drumul Turtucaia-Turceni dala Km.6+500.-	450.000
9. Executarea terasamentelor, aprovizionare de piatră și nisip, scarificarea, așternerea și cilindarea drumului Curtbunar-Beibunar.-	500.000
Total general....	3.450.000

ȘEFUL SERVICIULUI

INGINER ȘEF,

(sg) N.Stefanov

P.conformitate,

11.- Depozitul de fermentare C.A.I., din Calea Ostrovului, este clădire masivă, cu trei etaje, lucrare executată în anul 1925.-Fotografia No.11.- 12.- Secția Pompieri Militari, din Str. Transilvaniei No.3, s'a construit de către Primărie, în anul 1938, clădire masivă, cu etaj, cari casează un efectiv de 30 de inși.

Toate aceste localuri publice, enumerate până aci, sunt construite din cărămidă arsă, pe fundație de beton. Au instalații de lumină și apă, iar cele din centru au și canal de scurgere.-

IV. CANALE DE SCURGERE ȘI CONDUITE DE APĂ.-

În anul 1933, s'a executat de către Primărie, lucrare de alimentare orașului cu apă, captându-se izvoarele din dealurile înconjurătoare ale Orașului într'un basin, continuat cu o rețea de conducte în lungimea totală de 10.956 m.

În anul 1930, s'au construit în oraș canale de scurgere în lungime totală de 3.460 m.

Aceste rețele de conducte și canale continuă.-

S'au construit agenșiminte militare în valoare de circa 500 milioane lei, Silozuri în valoare de 100 milioane lei, Dispensar, plantații și amenajări de plantații.

În această două decenii s'au construit două cartiere noi: Cartierul "Românesc" care numără peste 1000 imobile și cartierul "Ofițeresc", care are circa 1500 imobile.

Imobilele au fost construite pe terenurile parcelate, de comandă, și date prin improprietărire locuitorilor, prin aceasta s'a dublat suprafața de construcție a Orașului, dându-i un caracter urbanistic, prin construcția modernă și confortabilă a imobilelor respective.-

SECRET
Lucas

quelles qu'elles puissent être- doit échouer et échouer. La fin serait, tôt ou tard , - peut-être même à très bref délai- l'anéantissement de la Roumanie.

A mes yeux la deuxième voie reste seule possible . Je ne me cache pas les difficultés, d'ordre extérieur et intérieur , qui sont à surmonter . J'imagine, toutefois , que du moins pour l'avenir , on pourrait obtenir ainsi premièrement une paix durable , deuxièmement une prospérité croissante de tous les partenaires.

La seconde voie , la seule que je puis proposer à Votre Majesté , c'est l'entente loyale avec la Hongrie et la Bulgarie. Je mentionne les deux Etats car je considérerais comme un raisonnement fatal si l'on croyait qu'en accordant des concessions à un seul d'entre eux on pourrait les séparer et ainsi résister mieux à l'autre . Par cela, Sire, on pourrait tout au plus gagner un court répit. Mais, il est tout à fait clair qu'il en résulterait une nouvelle tension et , qu'à la première occasion , une nouvelle crise se produirait immédiatement. Cette occasion ne manquera pas de se présenter ; elle se présentera forcément dans le plus bref délai , justement à cause d'un tel ajournement de solution .

En ce qui concerne le côté purement juridique je ne veux pas me prononcer . Ce qui me paraît décisif c'est de considérer le problème sous son aspect de politique de force. Favorisée par une chance exceptionnelle la Roumanie a acquis , après la guerre mondiale , des territoires provenant de trois Etats , territoires qu'elle n'est pas capable de garder à la longue par une politique de force . Il aurait fallu soit que ces territoires fussent unifiés sur le plan intérieur national et politique soit que la létargie militaire des pays voisins subsistât. La première condition n'a pas été remplie , la seconde n'est pas à attendre pour quiconque connaît tant soit peu les lois du développement des peuples .

Si la Roumanie se trouve obligée aujourd'hui de rétrocéder, par voie de concessions, les territoires qui lui avaient été attribués, il ne s'accomplit là que ce qui devait arriver d'après toute prévision humaine. Il me semble, même, un gain important si -comme je crois pouvoir le constater- la Hongrie n'insiste pas sur une définition purement juridique de ses prétentions, mais paraît prête à négocier un juste compromis.

Je me permets de communiquer brièvement à Votre Majesté, la position de l'Allemagne :

Le Reich Allemand n'a pas d'intérêts territoriaux à l'Est de la ligne-frontière des intérêts germano-russes ainsi qu'à l'Est de la Slovaquie et des frontières germano-hongroises, respectivement germano-yougoslaves et germano-italiennes. Ses intérêts politiques en dehors de ces frontières trouvent, d'une manière générale, leur réalisation dans l'établissement d'une collaboration amicale dans tous les domaines possibles avec les peuples qui y vivent. Ceci répond également aux intérêts économiques de l'Allemagne. L'Allemagne n'a donc ni en Hongrie, ni en Roumanie ou en Bulgarie des intérêts territoriaux. Elle a des amitiés parmi lesquelles l'amitié envers la Hongrie et la Bulgarie est de longue date et a été cultivée avec soin.

L'offre d'une attitude amicale de la Roumanie envers l'Allemagne, pour l'avenir, sera certainement agréée par l'Allemagne, d'autant plus que, malheureusement, dans le passé et jusqu'à ces derniers temps -comme il résulte clairement des documents trouvés récemment- l'attitude, tout au moins celle de la politique officielle roumaine envers le Reich a été non seulement peu amicale, mais même franchement hostile. Les raisons d'une telle attitude me sont, de toute manière, incompréhensibles, pour autant qu'il s'agit de moments visiblement politiques. Les conséquences de cette atti-

tude ont été pour la Roumanie pires que pour l'Allemagne. Si, toutefois, et pour toutes ces régions, l'Allemagne nourrit le désir sincère de contribuer pour sa part au maintien de la paix, cela est dû aussi à des intérêts compréhensibles d'ordre économique.

Mais, j'ai déclaré également et de la façon la plus claire au Gouvernement hongrois que :

Si la possibilité d'une entente pacifique entre la Roumanie, la Hongrie et la Bulgarie s'avèrerait irréalisable, on comprendra aisément que l'Allemagne, de sa part, déclarât son entier désintéressement à tout développement ultérieur en Europe Sud-Orientale.

Le Reich est assez puissant pour pouvoir défendre immédiatement et par ses propres moyens ses intérêts contre toute attaque venant à le menacer. Mais, je n'admettrais pas que l'armée allemande soit jamais employée pour des questions n'ayant aucun rapport avec les sacrifices d'une guerre. Si la Roumanie, la Hongrie et la Bulgarie estiment ne pas pouvoir s'accorder, alors, à mon avis, une telle attitude ne récompensera aucun de ces Etats mais les punira tous. Je ne me sens pas appelé dans ce cas, à me trouver impliqué dans un pareil développement. La situation militaire du Reich a évolué d'une manière tellement favorable que nous sommes en mesure malgré tout de renoncer, en cas de besoin, même aux livraisons de pétrole et même si cela comporterait pour nous, nécessairement, des sacrifices. Comme je viens de le dire, nous devrions prendre ces sacrifices à notre charge, mais ce serait sans doute un sacrifice moindre que de mêler le Reich à des conflits nés uniquement du fait que les autres intéressés ne parviennent pas à faire parler la saine raison à la place des passions et des sentiments. Tout raisonnement sain doit cependant conduire à l'idée que, à la longue, une révision est

Constantin TUDOR

inévitabile et que plus vite elle sera entreprise, plus elle sera utile. Ce n'est qu'après qu'un règlement raisonnable des questions pendantes sera intervenu entre la Roumanie, la Hongrie et la Bulgarie, que l'Allemagne trouvera une raison pour envisager les possibilités d'une collaboration plus étroite et à cette fin assumer, le cas échéant, des obligations plus étendues.

Si Votre Majesté croyait se trouver en ce moment dans la situation de procéder, dans cet esprit, à une révision du point de vue roumain, et était disposée à me la faire savoir, j'en informerais immédiatement Mussolini et le porterais, sans délai, à la connaissance du gouvernement hongrois, respectivement bulgare.

Mais si Votre Majesté croyait ne pas pouvoir s'arrêter à mon raisonnement, je n'en ferais plus usage désormais, mais me bornerai à faire savoir au gouvernement hongrois, respectivement bulgare, que le gouvernement allemand ne voit, en ce qui le concerne, aucune voie pour se consacrer à la solution des problèmes en cause.

S'il était, toutefois, possible d'aboutir par une pareille action préliminaire à un arrangement satisfaisant entre les trois Etats, cela signifierait pour le bonheur et l'avenir des trois participants plus que n'importe quel succès éventuel tactique de moment, lequel tôt ou tard, conduirait quand même à de nouvelles crises.

DE VOTRE MAJESTÉ
Le dévoué

A: HITLER.

TRAITE
ENTRE LA ROUMANIE ET LA BULGARIE

SA MAJESTÉ LE ROI DE ROUMANIE d'une part, et
SA MAJESTÉ LE ROI DES BULGARES d'autre part,
animés du désir de régler dans un esprit de compréhension
mutuelle toutes les questions ayant trait aux rapports entre
les deux États et de créer les bases positives en vue d'une
collaboration amicale entre leurs peuples, en contribuant ainsi
au raffermissement de la paix en Europe sud-orientale
Ont résolu de conclure un Traité à ces fins et ont désigné
pour leurs Plénipotentiaires, savoir :

Sa Majesté le Roi de Roumanie :

Monsieur ALEXANDRE CRETZIANU, Ministre Plénipo-
tentiaire ;

Monsieur HENRI GEORGES MEITANI, Conseiller Juri-
dique auprès du Ministère Royal des Affaires Étrangères de
Roumanie ;

Sa Majesté le Roi des Bulgares :

Monsieur SVETOSLAV POMENOV, Ministre Plénipo-
tentiaire ;

Monsieur THEOKHAR PAPAZOFF, Juge ad-hoc à la
Cour Permanente de Justice Internationale ;

Lesquels après avoir échangé leurs pleins-pouvoirs trouvés
en bonne et due forme, sont convenus des dispositions sui-
vantes :

Article I.

Dans la section comprise entre le Danube et la Mer Noire,
la frontière entre la Bulgarie et la Roumanie sera déterminée
d'après le tracé indiqué dans le Protocole
annexé au présent article (Annexe A.). Ce Protocole fait
partie intégrante du présent Traité.

Les modalités de mise en application du présent article font
l'objet d'un accord spécial entre les Hautes Parties Con-
tractantes (Annexe B.).

Article II.

Sur base du Présent Traité, les Hautes Parties Contractantes
déclarent solennellement la frontière établie entre elles comme
étant définitive et perpétuelle.

TRATAT
INTRE ROMÂNIA ȘI BULGARIA

MAJESTATEA SA REGELE ROMÂNIEI, pe de o parte,
și MAJESTATEA SA REGELE BULGARILOR pe de altă
parte, înștiințați de dorința de a reglementa într-un spirit de
înțelegere reciprocă toate chestiunile privitoare la raporturile
dintre cele două State și de a crea bazele pozitive în vederea
unei colaborări amicale între popoarele lor, contribuind astfel
la întărirea păcii în Europa Sud-Orientală ;
Au hotărât să încheie un Tratat în acest scop și au desemnat
ca plenipotențari ai lor, anume :

Majestatea Sa Regele României :

D-1 ALEXANDRU CRETZIANU, Ministru Plenipo-
tențiar ;

D-2 HENRI GEORGES MEITANI, Consilier Juridic pe
 lângă Ministerul Regal al Afacerilor Străine al României.

Majestatea Sa Regele Bulgarilor :

D-3 SVETOSLAV POMENOV, Ministru Plenipotențiar ;

D-4 THEOKHAR PAPAZOFF, judecător ad-hoc la Curtea
Permanentă de Justiție Internațională ;

Care, după ce au schimbat Deplilele lor Puteri aflate în
bună și convenită formă, au convenit asupra celor ce urmează :

Articolul I

În sectorul cuprins între Dunăre și Marea Neagră, frontiera
între Bulgaria și România va fi pe viitor stabilită astfel în câ-
 să urmeze traseul arătat în Protocolul anexat articolului de
 față (Anexa A.). Acest protocol face parte integrantă din pre-
 zentul Tratat.

Modalitățile de punere în aplicare ale acestui articol for-
 mează obiectul unui Acord special între Înaltele Părți Con-
 tractante. (Anexa B.).

Articolul II

Pe baza Tratatului de față, Înaltele Părți Contractante de-
 clară în mod solemn frontiera stabilită între ele ca fiind defi-
 nitivă și perpetuă.

Chaque des Hautes Parties Contractantes s'engage par conséquent à ne jamais formuler de prétention d'ordre territorial contre l'autre Haute Partie Contractante.

Fiecare din Inaltele Părți Contractante se angajează în consecință să nu mai formuleze niciodată vreo pretențiune de ordin teritorial împotriva celeilalte Inalte Părți Contractante.

Article III.

Les Hautes Parties Contractantes sont d'accord pour procéder dans un délai de trois mois à partir de l'échange des instruments de ratification du présent Traité, à l'échange obligatoire entre les ressortissants roumains d'origine ethnique bulgare des départements de Tulcea et de Constantza (ce dernier dans sa délimitation antérieure au 14 juin 1925) et les ressortissants roumains d'origine ethnique roumaine des départements de Durostor et de Calimera.

Ic se qui concerne les ressortissants roumains d'origine ethnique bulgare et les ressortissants bulgares d'origine ethnique roumaine des autres régions de la Roumanie et de la Bulgarie, l'immigration dans leur pays d'affinité ethnique reste facultative, dans un délai d'un an à partir de l'échange des instruments de ratification du présent Traité.

Toutefois il est entendu que le Gouvernement Roumain pourra décrire l'immigration obligatoire en Bulgarie d'un nombre de ressortissants roumains d'origine ethnique bulgare égal à celui des ressortissants bulgares d'origine ethnique roumaine, qui auraient exercé leur faculté d'émigrer conformément à l'alinéa précédent. — Le Gouvernement Bulgare s'engageant à recevoir sur son territoire les dits ressortissants roumains d'origine ethnique bulgare.

Réciproquement, le Gouvernement Bulgare pourra décrire l'immigration obligatoire en Roumanie d'un nombre de ressortissants bulgares d'origine ethnique roumaine égal à celui des ressortissants roumains d'origine ethnique bulgare qui auraient exercé leur faculté d'émigrer conformément à l'alinéa deux du présent article. — Le Gouvernement Roumain s'engageant à les recevoir sur son territoire.

Les questions techniques relatives au transfert de populations font l'objet d'un Accord spécial entre les Hautes Parties Contractantes (Annexe C.).

Article IV.

Les questions d'ordre financier découlant du présent Traité font l'objet d'un Accord spécial entre les Hautes Parties Contractantes (Annexe D.).

Article V.

Les biens ruraux — propriétés bâties et non-bâties — situés dans les Départements de Durostor et de Calimera (dans leur délimitation antérieure au 14 juin 1925), acquis selon les lois roumaines et appartenant à tous les Roumains qui ne sont pas compris dans le transfert de populations, pourront être volontairement et librement liquidés par leurs propriétaires, sans entrave résultant des dispositions législatives ou administratives bulgares, dans un délai de 15 mois à partir de l'échange des instruments de ratification du présent Traité.

Après ce délai, les autorités bulgares pourront exproprier ces propriétés, contre une juste et préalable indemnité, établie d'après les évaluations faites par la Commission Mixte pour l'échange des populations.

Article III

Inaltele Părți Contractante sunt de acord pentru a proceda într'un termen de trei luni cu începere de la schimbul instrumentelor de ratificare ale prezentului Tratat, la schimbul obligatoriu dintre supușii români de origine etnică bulgară din județele Tulcea și Constanța (acesta din urmă în delimitarea dinaintea de 14 Iunie 1925) și supușii români de origine etnică română din județele Durostor și Calimera.

Într-un câșt privește supușii români de origine etnică bulgară și supușii bulgari de origine etnică română din alte regiuni ale României și Bulgariei, imigrarea acestora în țara lor de afiliație etnică, rămâne facultativă, într'un termen de un an cu începere de la schimbul instrumentelor de ratificare ale Tratatului de față.

S'a convenit totuși să fixăm un număr de supușii bulgari de origine etnică bulgară egal cu acela al supușilor români de origine etnică română, ce și-ar fi exercitat facultatea de a emigra potrivit alineatului precedent. — Guvernul bulgar angajându-se a primi pe teritoriul său pe zigi supușii români de origine etnică bulgară.

În mod reciproc, Guvernul bulgar va putea decreta emigrarea obligatorie în România a unui număr de supușii bulgari de origine etnică română egal cu acela al supușilor români de origine etnică bulgară care și-ar fi exercitat facultatea de a emigra în conformitate cu alineatul al doilea al articolului de față. Guvernul român angajându-se a-i primi pe teritoriul său.

Chestiunile tehnice referitoare la transferul de populații fac obiectul unui Acord special între Inaltele Părți Contractante (Anexa C.).

Article IV

Chestiunile de ordin financiar decurgând din Tratatul de față formează obiectul unui acord special între Inaltele Părți Contractante (Anexa D.).

Article V

Bunurile rurale — proprietăți clădite și neclădite — situate în județele Durostor și Calimera (în delimitarea lor dinaintea de 14 Iunie 1925), dobândite potrivit legilor române și aparținând tuturor românilor ce nu sunt cuprinși în transferul de populații, vor putea fi lichidate liber și neclădit de către proprietarii lor, fără piedică ce ar rezulta din dispozițiuni legislative sau administrative bulgare, într'un termen de 15 luni, cu începere de la schimbul instrumentelor de ratificare ale Tratatului de față.

După expirarea acestui termen, autoritățile bulgare vor putea expropria aceste proprietăți, în schimbul unei juste și préalable despăgubiri, stabilită după evaluările făcute de Comisia Mixtă pentru schimbul de populații.

Article VI.

Il est créé une Commission Mixte composée de trois membres roumains et trois membres bulgares à laquelle seront déléguées toutes les questions relatives à l'application du présent Traité pour la solution desquelles n'aurait pas été prévue une procédure spéciale.

La dite Commission aura son siège à Giurgiu et se réunira dans un délai de trois jours après l'échange des instruments de ratification du présent Traité.

Si la Commission Mixte n'arrive pas à trouver la solution d'une question dans un délai de 10 jours à partir du moment où elle en aurait été saisie, ladite question sera soumise, à la demande de l'une des Délégations à la Commission Mixte, aux deux Gouvernements, pour être résolue par la voie diplomatique.

Si dans un nouveau délai de deux mois à partir du moment où l'un des deux Gouvernements aura été saisi par sa Délégation à la Commission Mixte, les pourparlers par la voie diplomatique n'aboutissent pas à un Accord, le différend sera soumis à l'arbitrage.

Chaque des Hautes Parties Contractantes désignera un arbitre. Les deux arbitres se mettront d'accord pour la désignation d'un sur-arbitre.

En cas de désaccord, le choix du sur-arbitre sera confié à une Puissance tierce désignée de commun accord par les Hautes Parties Contractantes.

Articolul VI

Se creează o Comisiune Mixtă compusă din trei membri români și trei membri bulgari cărora vor fi supuse toate chestiunile relative la aplicarea Tratatului de față, chestiuni pentru a căror soluționare nu s'ar fi prevăzut o procedură specială.

Zisa Comisiune își va avea sediul la Giurgiu și se va întruni într'un termen de trei zile după schimbul instrumentelor de ratificare ale Tratatului de față.

Dacă Comisiunea mixtă nu ar ajunge să găsească soluțiunea unei chestiuni într'un termen de 10 zile, cu începere din momentul în care ea ar fi fost sesizată, zisa chestiune va fi supusă la cererea uneia dintre delegațiunile la Comisiunea Mixtă, celor două Guverne, pentru a fi rezolvată pe calea diplomatică.

Dacă într'un nou termen de două luni, cu începere din momentul când Guvernul respectiv ar fi fost sesizat de delegațiunea sa în Comisiunea Mixtă, tratativele pe calea diplomatică nu ar fi ajuns la un Acord, diferendul va fi supus arbitrajului.

Fiecare din Inaltele Părți Contractante va desemna un arbitru. Cei doi arbitri se vor pune de acord pentru desemnarea unui supra-arbitru.

În caz de disacord, alegerea supra-arbitrului va fi încredințată unei terțe Puteri, desemnată de comun acord de către Inaltele Părți Contractante.

Article VII.

Le présent Traité sera ratifié. L'échange des instruments de ratification aura lieu à Bucarest jusqu'au 15 septembre 1940 au plus tard.

Fait à Craiova le sept Septembre 1940 en double exemplaire.

Pour la Roumanie:

AL. CRETZIANU

HENRI GEORGES MEITANI

Pour la Bulgarie:

S. POMENOV

TH. PAPAHOFF

Articolul VII

Prezentul Tratat va fi ratificat. Schimbul instrumentelor de ratificare va avea loc în București, cel mai târziu până la 15 Septembrie 1940.

Făcut în Craiova, la 7 Septembrie 1940, în dublu exemplar.

Pentru România:

AL. CRETZIANU

HENRI GEORGES MEITANI

Pentru Bulgaria:

S. POMENOV

TH. PAPAHOFF

ANEXE A

PROTOCOLE

À L'ART. I-ER DU TRAITÉ SIGNÉ À CRAIOVA
LE SEPT SEPTEMBRE 1940

1. La nouvelle frontière partira du Danube immédiatement en aval de Siliștra pour aboutir à la Mer Noire à environ 8 km. au Sud de Mangalia.

Entre ces deux points extrêmes, elle suivra une ligne conventionnelle laisçant (carte 1/200.000-ème) :

— d'une part, à la Bulgarie, les villages de: Kalipetrovo, Kara-Orman, Kravova, Kadi-Keni (Cadiul), Terz-Kundu (Ters-Cindul), Ketchi-Dérsi (Pârâul Caprei), Delyanuf Kuyusu (Pâduvent), Hassautchi (Asănești), Dourasy, Enidjé (Buiea-Haidar), Hissarlik, Tchifut-Kuyusu, Murfatché (Predel), Hassintché (Viceva) et Akandji (Vâltoarea) ;

— d'autre part, à la Roumanie, les villages de: Almaly, Essekou, Karvan Mia, Karvan Mare, Velikeu, Kalaidji (Pâurei), Redjokuyusu (Todor Vladimirescu), Téké Dérési (Vaiea Tapulul), Dobrinic (Dobromir din Deal), Hissarlik (Cetatea), Hissarkeu (Dumbrăveni), Dokusegatch (Măgura), Déré-keu (Cerechezul), Doulikou (Dorabani), Valaly (Vâlcelele), Kadikou (Coroua) et Hassik (Vama Vechi).

2. Une Commission Mixte, composée de représentants des deux Hautes Parties Contractantes, en nombre égal des deux côtés, commencera à fixer sur le terrain, dès les lendemains de l'échange des instruments de ratification du présent Traité, le tracé de la nouvelle frontière conformément aux textes et aux croquis (échelle 1/250.000-ème et 1/30.000-ème) établis et signés le 5 septembre 1932 par la Commission Mixte bulgaro-roumaine réunie à Mangalia.

Fait à Craiova, en double exemplaire, le sept septembre 1940.

Pour la Roumanie :

AL. CRETZIANU
HENRI GEORGES MEITANI

Pour la Bulgarie :

S. POMENOV
TIL. PAPAZOFF

ANEXA A

PROTOCOL

LA ARTICOLUL I AL TRATATULUI SEMNAT LA
CRAIOVA LA 7 SEPTEMBRIE 1940

1. Noua frontieră va începe de la Dunăre, imediat în aval de Siliștra, pentru a ajunge la Marea Neagră la aproximativ 8 km. Sud de Mangalia.

Între aceste două puncte extreme, ea va urma o linie convențională laisând (carta 1/200.000) :

— de o parte, Bulgariei, satele: Kalipetrovo, Kara-Orman, Kravova, Kadi-Keni (Cadiul), Terz-Kundu (Ters-Cindul), Ketchi-Dérsi (Pârâul Caprei), Delyanuf Kuyusu (Pâduvent), Hassautchi (Asănești), Dourasy, Enidjé (Buiea-Haidar), Hissarlik, Tchifut-Kuyusu, Murfatché (Predel), Hassintché (Viceva) și Akandji (Vâltoarea) ;

— de altă parte, României, satele: Almaly, Essekou, Karvan Mia, Karvan Mare, Velikeu, Kalaidji (Pâurei), Redjokuyusu (Todor Vladimirescu), Téké Dérési (Vaiea Tapulul), Dobrinic (Dobromir din Deal), Hissarlik (Cetatea), Hissarkeu (Dumbrăveni), Dokusegatch (Măgura), Déré-keu (Cerechezul), Doulikou (Dorabani), Valaly (Vâlcelele), Kadikou (Coroua) și Hassik (Vama Vechi).

2. O comisie mixtă, compusă din reprezentanți ai celor două înalte Părți Contractante, în număr egal din amândouă părțile, va începe să fixeze pe teren, chiar a doua zi după schimbul instrumentelor de ratificare ale Tratatului de față, traseul noii frontiere, conform textelor și crochișurilor (la scară 1/250.000 și 1/30.000) întocmite și semnate la 5 Septembrie 1932 de către Comisia Mixtă româno-bulgară, întrunită la Mangalia.

Făcută la Craiova, în dublu exemplar, la 7 Septembrie 1940.

Pentru România :

AL. CRETZIANU
HENRI GEORGES MEITANI

Pentru Bulgaria :

S. POMENOV
TIL. PAPAZOFF

ANEXE B

ACCORD

SUR LES MODALITÉS D'ÉVACUATION ET DE
TRANSFERT DU TERRITOIRE

La partie du territoire de la Dobroudja comprise entre la frontière actuelle roumaino-bulgare et la nouvelle ligne de frontière telle qu'elle est définie à l'art. I du présent Traité et à son Protocole (Annexe A.), sera évacuée par la Roumanie et transférée à la Bulgarie dans les conditions ci-après:

1. Transfert des biens immobiliers publics.

Le transfert des biens immobiliers publics existant dans le territoire ci-dessus se fera en quatre tranches, sur base de procès-verbaux dressés et signés par les délégués autorisés des deux Hautes Parties Contractantes.

A cet effet le territoire en question sera divisé en quatre zones séparées respectivement par les lignes L1, L2, L3, marquées sur la carte au 1:200.000-ème ci-jointe.

Le Gouvernement Roumain enverra au Gouvernement Bulgare, dès le lendemain de l'échange des instruments de ratification du présent Traité, une liste des biens immobiliers publics existant dans chacune de ces quatre zones.

A son tour le Gouvernement Bulgare fera connaître en temps utile au Gouvernement Roumain les noms des personnes destinées à faire la réception des dits biens immobiliers, ces personnes étant réparties en quatre groupes correspondant aux quatre zones ci-dessus.

Les délégués bulgares destinés à faire la réception des biens immobiliers publics situés dans la première zone, se présenteront non-armés le 15 septembre 1940 à 18 heures à la station frontalière Botet (Botievo) et à Tureanli, où ils seront reçus par un représentant des deux sous-Commissions roumaines mentionnées au point I de la Déclaration faisant suite au présent Accord.

Les trois autres groupes de délégués bulgares se présenteront et seront reçus par les mêmes représentants roumains aux mêmes points, respectivement les 19, 22 et 25 septembre 1940 à 9 heures.

2. Archives

Les archives des Communes et des Départements, ainsi que les archives des Tribunaux et autres autorités publiques existant dans le territoire transféré à la Bulgarie, seront remises aux autorités bulgares. De même il leur sera remis les plans cadastraux qui sont déposés dans le territoire transféré. En ce qui concerne les plans, régleurs et autres documents cadastraux déposés à Bucarest, copies certifiées en seront remises au Gouvernement Bulgare.

ANEXA B

ACORD

PRIVITOR LA MODALITĂȚILE DE EVACUARE
ȘI DE TRANSFERARE A TERITORIULUI

Partea din teritoriul Dobrogei cuprinsă între frontiera actuală româno-bulgară și noua linie de frontieră, astfel cum este definită la art. I din prezentul Tratat și în Protocolul său Anexă (Anexa A.), va fi evacuată de către România și transferată Bulgariei, în condițiile care urmează:

1. Transferul bunurilor imobiliare publice

Transferul bunurilor imobiliare publice existând în teritoriul mai sus indicat, se va face în patru etape, pe bază de procese-verbale încheiate și semnate de către delegații autorizați ai celor două înalte Părți Contractante.

În acest scop teritoriul în chestiune va fi împărțit în patru zone, separate respectiv prin liniile L 1, L 2, L 3, marcate pe harta 1:200.000-aei alăturată.

Guvernul român va trimite Guvernului bulgar chiar de a doua zi după schimbul instrumentelor de ratificare ale prezentului Tratat, o listă de bunurile imobiliare publice, existând în fiecare din aceste patru zone.

La rândul său, Guvernul bulgar va face cunoscut în timp util, Guvernului român, numele persoanelor destinate să facă recepția ziselor bunuri imobiliare, aceste persoane fiind împărțite în patru grupe corespunzând celor patru zone mai sus indicate.

Delegații bulgari destinați a face recepția bunurilor imobiliare publice situate în prima zonă, se vor prezenta neînarmuți la 15 Septembrie 1940, orele 18, la stațiunea de frontieră Botet (Botievo) și la Tureanli, unde vor fi primiți de un reprezentant al celor două subcomisii române menționate la punctul I al declarațiunii care urmează prezentului Acord.

Celelalte trei grupe de delegați bulgari se vor prezenta și vor fi primiți de către aceiași reprezentanți români la același puncte, respective la 19, 22 și 25 Septembrie 1940, orele 9.

2. Arhivele

Arhivele Comunei și Județelor, cu și arhivele Tribunalului și celelalte Autorități publice de Stat existând în teritoriul transferat Bulgariei, vor fi remise autorităților bulgare. De asemenea li se vor remite planurile cadastrale care sunt depuse în teritoriul transferat. În ceea ce privește planurile și registrele cadastrale depuse la București și alte documente, se vor remite Guvernului bulgar copii certificate.

3. Evacuation du territoire.

Le territoire faisant l'objet du présent Accord sera évacué par la Roumanie et occupé par l'armée bulgare en quatre étapes, entre le 20 septembre et le 1-er octobre 1940.

a) Les unités militaires roumaines y compris les gardes-frontières se trouvant entre la frontière actuelle et la ligne L1 se mettront en marche le 20 septembre à 9 heures et devront se trouver le même jour, au plus tard à 18 heures, sur la ligne L1. Elles seront précédées par les gendarmes, la police et les autorités administratives roumaines qui se trouvaient dans la dite zone.

b) Les unités militaires, les gardes-frontières, les gendarmes et la police que le Gouvernement Bulgare aurait l'intention d'envoyer dans la première zone ne franchiront la frontière actuelle que le 21 septembre à 9 heures et ne pourront pas atteindre la ligne L1 avant le 22 septembre à 18 heures.

c) La procédure décrite aux points a et b ci-dessus sera répétée exactement pour chacune des autres trois zones du territoire à transférer.

Les lignes L1, L2 et L3 seront, donc :
— quittées par l'armée roumaine les 24, 27 et 30 septembre 1940 à 9 heures ;

— franchies par l'armée bulgare les 25, 28 septembre et 1-er octobre 1940, à 9 heures.

L'armée roumaine ainsi que la gendarmerie, la police et les autorités administratives roumaines devront par conséquent avoir complètement évacué la dernière zone, comprise entre la ligne L3 et la nouvelle frontière, au plus tard le 30 septembre 1940 à 18 heures.

4. Les mesures pratiques à prendre.

pour que les opérations d'évacuation et de transfert se déroulent en bon ordre et sans incidents, sont prévues dans la Déclaration faisant suite au présent Accord.

Toutes contestations résultant des opérations de transfert—y compris celles relatives à d'éventuelles détériorations d'immobiliers publics ou aux manques qui auraient été constatés—seront soumises à la Commission Mixte prévue à l'article VI du Traité.

5. Récolte de maïs, de coton et de tournesol.

Etant donné que les personnes comprises dans l'échange de population ne pourront pas cueillir et transporter leur récolte de maïs, de coton et de tournesol, les Hautes Parties Contractantes conviennent ce qui suit :

Dès sa première réunion, la Commission Mixte prévient à l'art. VI du présent Traité chargés le nombre de Sous-Commissions Mixtes nécessaires de constater sur place, dans les Départements de Tulcea, Constantza, Durostor et Caliacra :

d'une part, le total des surfaces ensemencées de maïs, de coton et de tournesol n'ayant pas encore été cueillies et appartenant aux personnes sujettes à l'échange de population ; et d'autre part, la production moyenne approximative par hectare.

Sur base des rapports présentés par les Sous-Commissions, la Commission Mixte prévient à l'art. VI du présent Traité établit les chiffres forfaitaires correspondant à la production par hectare de maïs, coton et tournesol non récolté au moment de l'évacuation.

La Commission Mixte établit la quantité résultant comme suite en faveur de l'un des Gouvernements. Elle tiendra compte

3. Evacuarea teritoriului.

Teritoriul făcând obiectul prezentului Acord va fi evacuat de către România și ocupat de armata bulgară în patru etape, între 20 Septembrie și 1 Octombrie 1940 :

a) Unitățile militare române, inclusiv grănicerii, aflate între frontiera actuală și linia L 1 vor porni la 20 Septembrie, orele 9 și vor trebui să se găsească în seceșii și cel mai târziu la orele 18, pe linia L 1. Ele vor fi precedate de către jandarmii, poliția și autoritățile administrative române, care se găseau în din zonă ;

b) Unitățile militare, grănicerii, jandarmii și poliția, pe care Guvernul Bulgar ar avea intenținea să le trimită în prima zonă, nu vor trece frontiera actuală decât la 21 Septembrie, orele 9 și nu vor putea atinge linia L 1, înainte de 22 Septembrie, orele 18 ;

c) Procedura descrisă la punctele a și b de mai sus, va fi repetată în mod identic pentru fiecare din celelalte trei zone ale teritoriului ce urmează a fi transferat.

Linia L 1, L 2 și L 3 vor fi deci :
— părăsite de armata română la 24, 27 și 30 Septembrie 1940, orele 9 ;

— trecute de armata bulgară la 25, 28 Septembrie și 1 Octombrie 1940, orele 9.

Armata română ca și jandarmaria, poliția și autoritățile administrative române vor trebui deci să fi evacuat complet ultima zonă cuprinsă între linia L 3 și noua frontieră cel mai târziu la 30 Septembrie, orele 18.

4. Măsurile practice de luat

pentru ca operațiunile de evacuare și de transfer să deurgă în bună ordine și fără incidente, sunt prevăzute în Declarațiunea care urmează prezentului acord.

Toate contestațiunile rezultând din operațiunile de transfer—incluziv cele relative la eventualele deteriorări ale imobilelor publice sau la lipsurile care ar fi fost constatate—vor fi supuse Comisiunii Mixte prevăzute la art. 6 din Tratat.

5. Recoltile de porumb, bumbac și floarea soarelui

Dat fiindcă persoanele cuprinse în schimbul de populații nu vor putea să culegă și să transporte recolta de porumb, de bumbac și de floarea soarelui, înaltele Partii Contractante convins că urmează :

Unul de la prima sa reuniune, Comisiunea Mixtă prevăzută la art. VI din prezentul Tratat, va înființa numărul necesar de subcomisiuni mixte pentru a constata la fața locului în județele Tulcea, Constantza, Durostor și Caliacra :

pe de o parte, totalul suprafețelor însemănțate cu porumb, bumbac și floarea soarelui, care nu au fost încă culese și aparținând persoanelor supuse schimbului de populațiune ; și pe de altă parte, producțiunea medie aproximativă pe hectar.

Pe baza rapoartelor prezentate de subcomisiuni, Comisiunea Mixtă prevăzută la art. VI din prezentul Tratat va stabili cifrele forfaitare corespunzând populațiunii pe hectar de porumb, bumbac și floarea soarelui nerecoltate până în momentul evacuării.

Comisiunea Mixtă va stabili cantitatea rezultând ca sold în favoarea unuia dintre Guverne. Ea va ține seama de rapoartele

4. Chacune des deux Hautes Parties Contractantes donnea des ordres formels à ses troupes de s'abstenir de tout pillage et réprimera avec énergie toute action de ce genre.
Un échange réciproque d'informations aura lieu à cet égard dans le sein de la Commission Mixte mentionnée au point 1 ci-dessus.

Fait à Craiova en double exemplaire le sept septembre 1940.

Pour la Roumanie:

AL. CRETZIANU
HENRI GEORGES MEITANI

Pour la Bulgarie:

S. POMENOV
TIL. PAPAZOFF

4. Fiecare din Inaltele Partii Contractante va da ordine formale trupelor sale, de a se abține de la orice jaf și va reprimă cu energie orice acțiune de acest fel.

Un schimb reciproc de informații va avea loc în această privință în cadrul Comisiunii mixte menționate la punctul 1 de mai sus.

Făcut la Craiova, în dublu exemplar, la 7 Septembrie 1940.

Pentru România:

AL. CRETZIANU
HENRI GEORGES MEITANI

Pentru Bulgaria:

S. POMENOV
TIL. PAPAZOFF

DECLARAȚIUNE

Pur l'article 4 de l'Accord ci-dessus (Annexe B), les deux Hautes Parties Contractantes se sont engagées à prendre toutes les mesures pratiques pour que les opérations d'évacuation et de transfert se déroulent en bon ordre et sans incidents.

Les Hautes Parties Contractantes déclarent en premier lieu qu'il est absolument nécessaire que les opérations d'évacuation par l'armée roumaine et respectivement d'occupation par l'armée bulgare soient strictement exécutées dans les conditions spécifiées à l'article 3 de l'Accord, Annexe B.

Les dites Hautes Parties Contractantes conviennent d'insérer, dès maintenant, dans la présente déclaration les mesures pratiques essentielles ci-dessus, en accentuant toutefois qu'elles ne doivent point être considérées comme limitatives. Les Hautes Parties Contractantes ont la faculté de les compléter ultérieurement de commun accord et chacune d'entre elles donnera à ses organes d'exécution tous les ordres propres à assurer le but poursuivi.

1. La surveillance des opérations du transfert des pouvoirs, ainsi que le contrôle des opérations d'occupation et d'occupation du territoire, seront assurés par une Commission Mixte roumaino-bulgare composée de dix membres (civils et militaires), en nombre égal des deux côtés.

Cette Commission sera aidée par deux Sous-Commissions similaires, l'une pour le Département de Călărași, l'autre pour le Département de Durostare.

Les délégués bulgares à la Commission seront reçus par les délégués roumains à la station frontière Boteni (Botivo) le 15 septembre 1940 à 18 heures et seront conduits à Bazarjic (Dobrich) où la Commission Mixte aura son siège permanent.

Les délégués bulgares aux deux Sous-Commissions seront reçus à la même date et à la même heure par les délégués roumains respectifs, à Boteni (Botivo) et à Turtucaia, d'où ils seront conduits à Bazarjic (Dobrich) et à Turtucaia (Toutrahan). Le 25 septembre 1940 à 5 heures, les deux Sous-Commissions se rendront respectivement à Casim (I. H. Duce) et à Silistra.

Les délégués roumains à la Commission et aux Sous-Commissions quitteront le territoire transilé à la Bulgarie, le 1er octobre 1940 à 5 heures, étant romains jusqu'à la nouvelle frontière par les délégués bulgares.

2. Les forces aériennes, blindées et mécanisées des deux Hautes Parties Contractantes n'auront à aucun moment le droit de dépasser la ligne établie par leurs propres forces terrestres.

3. Les troupes qui partent ne pourront laisser en arrière et les troupes qui occupent ne pourront sous aucun prétexte être précédées par des formations paramilitaires ou des individus armés d'armes à feu.

4. Aucune des deux Hautes Parties Contractantes n'aura le droit de former des troupes de sabotage de tout pillage et réprimer avec énergie toute action de ce genre.

Un échange réciproque d'informations aura lieu à cet égard dans le sein de la Commission Mixte mentionnée au point 1 ci-dessus.

Fait à Craiova en double exemplaire le sept septembre 1940.

Pour la Roumanie:

AL. CRETZIANU
HENRI GEORGES MEITANI

Pour la Bulgarie:

S. POMENOV
TH. PAPAZOFF

DECLARAȚIUNE

Pur l'article 4 de l'Accord ci-dessus (Annexe B), les deux Hautes Parties Contractantes se sont engagées à prendre toutes les mesures pratiques pour que les opérations d'évacuation et de transfert se déroulent en bon ordre et sans incidents.

Les Hautes Parties Contractantes déclarent en premier lieu qu'il est absolument nécessaire que les opérations d'évacuation par l'armée roumaine et respectivement d'occupation par l'armée bulgare soient strictement exécutées dans les conditions spécifiées à l'article 3 de l'Accord, Annexe B.

Les dites Hautes Parties Contractantes conviennent d'insérer, dès maintenant, dans la présente déclaration les mesures pratiques essentielles ci-dessus, en accentuant toutefois qu'elles ne doivent point être considérées comme limitatives. Les Hautes Parties Contractantes ont la faculté de les compléter ultérieurement de commun accord et chacune d'entre elles donnera à ses organes d'exécution tous les ordres propres à assurer le but poursuivi.

1. La surveillance des opérations du transfert des pouvoirs, ainsi que le contrôle des opérations d'occupation et d'occupation du territoire, seront assurés par une Commission Mixte roumaino-bulgare composée de dix membres (civils et militaires), en nombre égal des deux côtés.

Cette Commission sera aidée par deux Sous-Commissions similaires, l'une pour le Département de Călărași, l'autre pour le Département de Durostare.

Les délégués bulgares à la Commission seront reçus par les délégués roumains à la station frontière Boteni (Botivo) le 15 septembre 1940 à 18 heures et seront conduits à Bazarjic (Dobrich) où la Commission Mixte aura son siège permanent.

Les délégués bulgares aux deux Sous-Commissions seront reçus à la même date et à la même heure par les délégués roumains respectifs, à Boteni (Botivo) et à Turtucaia, d'où ils seront conduits à Bazarjic (Dobrich) et à Turtucaia (Toutrahan). Le 25 septembre 1940, vers 5 heures, les deux Sous-Commissions se rendront respectivement à Casim (I. H. Duce) et à Silistra.

Les délégués roumains à la Commission et à la Sous-Commission Mixte, vor părăsi teritoriul transilă Bulgariei la 1 octombrie 1940, vers 5, fiind conduși până la noua frontieră de către delegații bulgari.

2. Forțele aeriene, blindate și mecanizate ale celor două Înalte Părți Contractante, nu vor avea niciun moment dreptul să depășească linia stabilită de către forțele lor terestre.

3. Trupele care pleacă, nu vor putea lăsa în urmă și trupele care ocupă, nu vor putea sub niciun motiv să fie precedate de formațiuni paramilitare, sau de indivizi având asupra lor arme de foc.

4. Niciuna din Înaltele Părți Contractante nu va forma forțe speciale de sabotej, de a se abține de la orice acțiune de acest fel.

Un schimb reciproc de informații va avea loc în această privință în cadrul Comisiunii mixte menționate la punctul 1 de mai sus.

Făcut la Craiova, în dublu exemplar, la 7 Septembrie 1940.

Pentru România:

AL. CRETZIANU
HENRI GEORGES MEITANI

Pentru Bulgaria:

S. POMENOV
TH. PAPAZOFF

ANEXE C

ACCORD
CONCERNANT L'ÉCHANGE DE POPULATIONS
ROUMAINE ET BULGARE

Article Ier.

Conformément à l'art. III du Traité entre la Roumanie et la Bulgarie conclu à Craiova le sept septembre 1940, les Hautes Parties Contractantes sont d'accord pour procéder dans un délai de trois mois à partir de l'échange des instruments de ratification du présent Traité, à l'échange obligatoire entre les ressortissants roumains d'origine ethnique bulgare des départements de Tulcea et de Constanța (ce dernier dans sa délimitation antérieure au 14 juin 1926) et les ressortissants bulgares d'origine ethnique roumaine des départements de Dobroudja et de Caliacra.

En ce qui concerne les ressortissants roumains d'origine ethnique bulgare et les ressortissants bulgares d'origine ethnique roumaine des autres régions de la Roumanie et de la Bulgarie, l'immigration dans leur pays d'origine ethnique reste facultative, dans un délai d'un an à partir de l'échange des instruments de ratification du présent Traité.

Toutefois il est entendu que le Gouvernement Roumain pourra décréter l'immigration obligatoire en Bulgarie d'un nombre de ressortissants roumains d'origine ethnique bulgare égal à celui des ressortissants bulgares d'origine ethnique roumaine, qui auraient exercé leur faculté d'émigrer conformément à l'article précédent, — le Gouvernement Bulgare s'engageant à recevoir sur son territoire les dits ressortissants roumains d'origine ethnique bulgare.

Réciproquement, le Gouvernement Bulgare pourra décréter l'immigration obligatoire en Roumanie d'un nombre de ressortissants bulgares d'origine ethnique roumaine, égal à celui des ressortissants roumains d'origine ethnique bulgare qui auraient exercé leur faculté d'émigrer conformément à l'article deux du présent article, — le Gouvernement Roumain s'engageant à les recevoir sur son territoire.

Article II.

Les personnes quittant la Roumanie, respectivement la Bulgarie, au titre du présent accord, devront de plein droit leur quitter le citoyen roumain ou bulgare au moment de leur départ des territoires des deux Royaumes.

Article III.

Les ressortissants roumains d'origine ethnique roumaine ou bulgare (non 45) qui ont quitté depuis le 15 juin 1940, les départe-

ANEXA C

ACORD
PRIVITOR LA SCHIMBUL DE POPULAȚIUNE
ROMÂNĂ ȘI BULGARĂ

Articolul I

I. În conformitate cu articolul III al Tratatului încheiat la Craiova între România și Bulgaria, la 7 Septembrie 1940, înaltele Părți Contractante sunt de acord pentru a procedea, într-un termen de trei luni, scutit cu începere de la data schimbului instrumentelor de ratificare ale Tratatului de față, la un schimb obligatoriu între supușii români de origine etnică bulgară din județele Tulcea și Constanța (aceasta din urmă în delimitarea anterioară datei de 14 Iunie 1926) și supușii români de origine etnică română din județele Durostor și Caliacra.

În ce privește supușii români de origine etnică bulgară și supușii bulgari de origine etnică română din celelalte regiuni ale României și ale Bulgariei, imigrarea în țara lor de afiliație etnică rămâne facultativă, într-un termen de un an, cu începere de la data schimbului instrumentelor de ratificare ale Tratatului de față.

Totuși, s'a convenit că Guvernul Român a putea decreta emigrarea obligatorie în Bulgaria a unui număr de supuși români de origine etnică bulgară, egal cu acel al supușilor bulgari de origine etnică română, care și vor fi exercitat facultatea de a emigra, conform alineatului precedent, — Guvernul Bulgar angajându-se să primească pe teritoriul său pe zisii supuși români de origine etnică bulgară.

În mod reciproc, Guvernul Bulgar a putea decreta emigrarea obligatorie în România a unui număr de supuși bulgari de origine etnică română, egal cu acel al supușilor români de origine etnică bulgară, care și vor fi exercitat facultatea de emigra, conform alineatului al 2-lea al prezentului articol, — Guvernul Român angajându-se să primească pe teritoriul său.

Articolul II

Personele care părăsesc România, respectiv Bulgaria, în virtutea Acordului de față, vor pierde de plin drept calitatea lor de cetățeni români sau bulgari, în momentul plecării lor de pe teritoriul celor două Regate.

Articolul III

Supușii români de origine etnică română sau bulgară, care au părăsit deja, de la 15 Iunie 1940, județele menționate în

ments mentionnés à l'art. I-er, seront considérés comme compris de plein droit dans l'échange de populations prévu par le Traité.

Article IV.

Les propriétés immobilières rurales appartenant aux ressortissants roumains d'origine ethnique bulgare qui seront obligés de quitter le territoire roumain, seront considérées comme biens abandonnés et deviendront en vertu du présent Accord et des l'échange des instruments de ratification, la propriété de l'Etat Roumain.

Les propriétés immobilières rurales appartenant aux Roumains obligés de quitter en vertu du présent Accord les territoires transférés à la Bulgarie, deviendront la propriété de l'Etat Bulgare, dans les conditions prévues dans l'alinéa précédent.

Les Hautes Parties Contractantes conviennent que les personnes soumises aux dispositions du présent Accord, conserveront la possession des dites propriétés jusqu'à leur départ définitif, qui devra être effectué jusqu'à l'expiration du délai prévu à l'art. I-er du présent Accord au plus tard.

En cas d'échange facultatif des populations prévu par l'alinéa 2 de l'article I-er du présent Accord, les propriétés rurales délaissées par les ressortissants roumains et bulgares, deviendront la propriété des Etats respectifs, au moment de leur départ définitif du territoire de chacune des Hautes Parties Contractantes.

La propriété immobilière urbaine appartenant aux populations faisant l'objet du présent Accord, reste la propriété privée de leurs actuels propriétaires et dès lors, soumise aux lois du pays où elle est située.

Article V.

L'Etat Roumain prend à sa charge le dédommagement des Roumains délaissant leurs biens ruraux situés dans les territoires transférés à la Bulgarie.

L'Etat Bulgare dédommagera les sujets roumains d'origine bulgare délaissant leurs biens ruraux situés dans les départements de Constantza et de Tulcea.

Article VI.

Les personnes faisant l'objet du présent échange conserveront la propriété de tous leurs biens meubles corporels et incorporels.

Ces personnes seront libres d'emporter avec elles ou de faire transporter leurs biens meubles de toute nature, bétail, inventaire agricole, etc., sans qu'il leur soit imposé de ce chef aucun droit ou restriction, soit de sortie, soit d'entrée. L'exportation de l'or et des monnaies, ou pièces métalliques ou en papier, sera réglée de commun accord entre les deux Campagnes d'Union.

Les autorités des deux Hautes Parties Contractantes faciliteront le transport des personnes formant l'objet de l'échange de populations et de leurs biens meubles.

Article VII.

Il ne pourra être apporté aucun obstacle, pour quelle que cause que ce soit, au départ d'une personne appartenant aux populations à échanger.

art. I, vor fi considerate ca fiind de plin drept cuprinsi în schimbul de populație prevăzut de Tratat.

Articolul IV

Proprietățile imobiliare rurale aparținând supșilor români de origine etnică bulgară, care vor fi obligați să părăsească teritoriul român, vor fi considerate ca bunuri abandonate și vor deveni, în virtutea Acordului de față și din momentul semnării instrumentelor de ratificare, proprietatea Statului Român.

Proprietățile imobiliare rurale aparținând românilor obligați să părăsească, în virtutea prezentului Acord, teritoriul transferat Bulgariei, devin proprietatea Statului Bulgar, condițiile prevăzute în alineatul precedent.

Înaltale Părți Contractante convin ca persoanele supuse de prezentul Acordului de față să păstreze posesiunea vîrșă proprietății pînă la plecarea lor definitivă, care va trebui să aibă loc cel mai tîrziu pînă la expirarea termenului prevăzut de art. I al prezentului Acord.

În cazul schimbului facultativ de populație, prevăzut de alineatul 2 al art. I al Acordului de față, proprietățile rurale părăsite de supșii români și bulgari, vor deveni proprietatea Statelor respective, în momentul plecării lor definitive pe teritoriul fiecarei din Înaltele Părți Contractante.

Proprietatea imobiliară urbană, aparținând populațiilor făcînd obiectul prezentului Acord, rămîne proprietatea privată a actualilor proprietari și, în consecință, supusă legii țării unde se află situată.

Articolul V

Statul Român ia în sarcină sa despăgubirea românilor părăsesc bunurile lor rurale situate în teritoriile transferate Bulgariei.

Statul Bulgar va despăgubi pe supșii români de origine etnică bulgară care părăsesc bunurile lor rurale situate în județele Constantza și Tulcea.

Articolul VI

Personele care fac obiectul prezentului schimb păstrează proprietatea tuturor bunurilor lor mobile, corporale și incorporeale.

Avînd persoane care fi libere de a lua cu ele sau de a face transporta bunurile lor mobile de orice natură, cîr, inventar agricol, etc., fără ca, pentru aceasta, să fie obligate la plata unei taxe sau supuse vreunei restricții, fie la ieșire fie la intrare. Exportul aurului și a monedelor, în pieș de metal sau în bănci, va fi reglementat, de comun acord, de cele două Bîluri Contractante.

Avîndu-șle celor două Înalte Părți Contractante vor facilita transportul persoanelor care fac obiectul schimbului de populație cît și cel al bunurilor lor mobile.

Articolul VII

Niciu împiedicare, sub orice motiv, nu va putea fi adusă ieșirii vreunei persoane aparținînd populațiilor de schimbat.

Articol VIII.

Le Gouvernement Roumain établira les listes des personnes faisant l'objet de l'échange obligatoire de populations dont il est question à l'art. I-er, premier alinéa.

Les intéressés dresseront en double, un inventaire complet de leurs immeubles qui sera présenté à la Commission Mixte prévue à l'art. IX ci-après, par l'intermédiaire des autorités locales roumaines ou bulgares, qui rendront à l'autorité l'un des doubles dûment certifié. Les autorités locales, à défaut de présentation par les intéressés, dresseront elles-mêmes les dits inventaires.

Le Gouvernement Bulgare signatera après l'expiration du délai fixé pour l'évacuation par les autorités roumaines des départements de Caliacra et de Durator, les Roumains remplissant les conditions prévues à l'art. I-er, premier alinéa, et ne figurant pas encore dans les listes établies selon le premier alinéa du présent article.

Article IX.

Une Commission Mixte composée de quatre membres, chacun des Hautes Parties Contractantes désignant deux membres, sera créée dans un délai de cinq jours, à partir de l'échange des instruments de ratification du Traité.

En cas de partage des voix, le désaccord sera porté par l'intermédiaire des deux Parties, dans un délai de 15 jours à partir de la constatation du dit désaccord, devant la Commission prévue à l'art. VI du Traité.

La Commission Mixte instituée par cet article aura le droit de constituer, chaque fois qu'il lui paraîtra nécessaire, des Sous-Commissions paritaires travaillant sous ses ordres.

La Commission Mixte déterminera les pouvoirs à déléguer aux Sous-Commissions.

Article X.

La Commission Mixte aura pour mission de surveiller le transfert des populations dont il s'agit, d'après les listes établies conformément à l'art. VIII ci-dessus et les opérations de l'échange facultatif prévu aux alinéas 2 et 3 du premier article du présent Accord.

La Commission Mixte aura également pour attribution:

1. De vérifier l'inventaire de chaque intéressé, dressé conformément à l'art. VIII, deuxième alinéa, en vue de l'établissement de l'état prévu à l'art. XII ci-après.

2. De déterminer la consistance des propriétés immobilières bâties et non-bâties des émigrants dont les droits sont dûment reconnus selon les lois roumaines, en vigueur à la date de l'échange des instruments de ratification du Traité.

Pour les cas de l'échange facultatif prévu par les alinéas 2, 3 et 4 du I-er article du présent Accord, l'établissement des droits de propriété immobilière des émigrants se fera par la Commission Mixte, d'après la loi ou lieu où se trouve situé l'immeuble.

3. De constater le montant des dettes, arriérées, et droits des personnes soustraites au transfert de populations.
4. De procéder à l'évaluation des biens et droits des émigrants.

La valeur des propriétés bâties et non-bâties sera fixée par la Commission Mixte au moment de toutes séries d'évaluations d'habitations.

Article XI.

La Commission Mixte aura pour mission de surveiller et contrôler les intérêts et régler toutes contestations liées

Articolul VIII

Gouvernul Român va stabili listele persoanelor făcând obiectul schimbului obligatoriu de populație, despre care este vorba în art. I, primul alineat.

Interesații vor dreza, în dublu exemplar, un inventar, complet al imobilelor lor, ce va fi prezentat Comisiunii Mixte prevăzută în art. IX următor, prin intermediul autorităților locale române, respective bulgare, care vor însoții inventarul unul din exemplare legal certificate. Autoritățile locale, în lipsa prezentării de către interesați, vor întocmi ele înșele aceste inventare.

Gouvernul Bulgar va semna, după expirarea termenului fixat pentru evacuarea de către autoritățile române a județelor Caliacra și Durator, pe românii care intră în condițiile prevăzute de art. I, primul alineat, și care nu au figura încă pe listele alcătuite conform primului alineat al prezentului articol.

Articolul IX

O Comisiune Mixtă compusă din patru membri, fiecare din Inaltele Partii Contractante desemnând 2 membri, va fi creată într'un termen de cinci zile, cu începere de la data schimbului instrumentelor de ratificare ale Tratatului.

În cazul împărțirii voturilor, dezacordul va fi adus de către oricare din cele două Partii, într'un termen de 15 zile, cu începere de la constatarea acestui dezacord, în fața Comisiunii prevăzute de art. VI al Tratatului.

Comisiunea Mixtă instituită prin acest articol va avea dreptul de a constitui, de fiecare dată când va socoti necesar, Subcomisiuni paritare, lucrând sub ordinele sale.

Comisiunea Mixtă va determina puterile ce urmează a fi delegate Subcomisiunilor.

Articolul X

Comisiunea Mixtă va avea drept misiune de a supraveghea transferul populațiilor despre care este vorba, după listele stabilite în conformitate cu art. VIII precedent și operațiunile de schimb facultativ, prevăzute la alinatele 2 și 3 ale primului articol al Acordului de față.

Comisiunea Mixtă va avea de asemenea atribuțiunile:

1. De a verifica inventarul fiecărui interesat, alcătuit conform art. VIII, alinatul al 2-lea, în vederea stabilirii stărușii prevăzute de art. XII următor;

2. De a determina în ce constau proprietățile imobiliare edificate și needificate ale emigranților, ale căror drepturi sunt legal recunoscute de legile române în vigoare la data schimbului instrumentelor de ratificare ale Tratatului.

Pentru cazurile de schimb facultativ, prevăzute de alinatele 2, 3 și 4, ale primului articol al Acordului de față, stabilirea drepturilor de proprietate imobiliară ale emigranților se va face prin Comisiunea Mixtă, după legea locului unde se află situat imobilul;

3. De a constata toată datorită, creanțelor și drepturilor persoanelor supuse schimbului de populație;
4. De a procedea la evaluarea bunurilor și drepturilor emigranților.

Valoarea proprietăților edificate și needificate va fi fixată de Comisiunea Mixtă pe baza oricărui element de informare.

Articolul XI

Comisiunea Mixtă va avea drept misiune de a supraveghea și controla interesele și de a rezolva toate contestatiunile

par eux concernant l'inscription dans les listes des émigrants ou relatives à leurs biens et droits visés par le présent Accord.

En général la Commission Mixte aura tout pouvoir d'établir la procédure à suivre et de prendre les mesures nécessaires, afin de résoudre toutes les questions soulevées par l'exécution du présent Accord, exception faite des litiges qui sont de la compétence des instances judiciaires ordinaires.

Article XII.

La Commission Mixte dressera un état des biens spécifiés à l'art. X points 2 et 3, appartenant à l'intéressé, l'évaluation de ses biens et des charges les gravant, actif et passif du patrimoine entrant dans le cadre du présent Accord.

Les états susmentionnés seront dressés en quatre exemplaires, dont l'un sera conservé aux archives de la Commission Mixte, deux exemplaires seront remis à chacune des Hautes Parties Contractantes qui établiront l'indemnisation individuelle due par elles à chaque intéressé conformément à l'art. V ci-dessus et pourront, le cas échéant, procéder à la liquidation de ses obligations personnelles et au dégrèvement des charges affectant les immeubles ruraux; le quatrième exemplaire sera remis à l'intéressé.

La Commission Mixte établira le solde général résultant des états individuels, concernant les propriétés immobilières rurales. Ce solde sera considéré comme une créance d'Etat à l'Etat et il sera réglé conformément aux dispositions comprises dans l'Accord Financier annexé au Traité (Annexe D.).

Pour l'échange facultatif, le solde sera établi à l'expiration de l'année prévue comme terme de cet échange, à l'article 2 de l'article 1-er du présent Accord et sera considéré comme créance d'Etat à l'Etat.

Article XIII.

La Commission Mixte aura recours pour toutes les notifications, convocations, etc., à faire, aux autorités administratives du pays respectif.

Article XIV.

Les frais nécessaires par le fonctionnement de la Commission Mixte et de ses organes seront supportés en partie égale par chacune des deux Hautes Parties Contractantes.

Article XV.

Le présent Accord entrera en vigueur au même temps que le Traité conclu à Craiova, le sept septembre 1940, dont il fait partie intégrante.

Fait à Craiova, le sept septembre 1940, en double exemplaire.

Pour la Roumanie:

M. CRETZIANU

HENRI GEORGES METTAN

Pour la Bulgarie:

S. POMENOV

TH. PAPAZOFF

ont de et en privée la inscrierea in listele de emigranti sau relative la bunurile si drepturile lor, prevazute in Acordul de faza.

In general, Comisiunea Mixta, va avea toata puterea de a stabili procedura de urmat si de a lua masurile necesare pentru a rezolva toate chestiunile ridicate de executarea Acordului de faza, cu exceptiunea litigiilor ce sunt de competinta instintelor judecatoresti ordinare.

Articolul XII

Comisiunea Mixta va intocmi o situatie a bunurilor specificate la art. X, punctele 2 si 3, aparinand interesatului, evaluarea bunurilor sale si a sarcinilor ce-i preveaza, activul si pasivul patrimoniului intrand in cadrul Acordului de faza.

Situatiile susmentionate vor fi intocmite in patru exemplare, din care unul va fi pastrat in arhivele Comisiunii Mixte, doua exemplare vor fi remise fiecarei din Inaltile Partii Contractante, care vor stabili despagubirea individuala, datorita de odo fazei interesat, conform art. V de mai sus si vor putea, daca va fi cazul, sa procedeze la lichidarea obligatiunilor sale personale si la deservirea sarcinilor ce afecteaza imobilele rurale; al patrulea exemplar va fi remis interesatului.

Comisiunea Mixta va stabili solul general rezultat din situatiile individuale relative la proprietatile imobiliare rurale. Acest sold ca fi considerat ca o creanta dela Stat la Stat si va fi achitat in conformitate cu dispozitiunile Acordului Financiar anexat Tratatului (Anexa D.).

Pentru schimbul facultativ, solul va fi stabilit la expirarea anului prevazut ca termen pentru acest schimb, de alinaul 2, art. I al Acordului de faza, et fiind considerat ca o creanta dela Stat la Stat.

Articolul XIII

Comisiunea Mixta va recurge pentru toate notificările, convocările etc., ce va avea de făcut, la autoritățile administrative ale Statului respectiv.

Articolul XIV

Cheltuielile de intretinere si de functionare ale Comisiunii Mixte si ale organelor sale vor fi fixate, de comun acord, de catre cele doua Partii Contractante si vor fi suportate, in mod egal, de fiecare din ele.

Articolul XV

Acordul de faza va intra in vigoare la acelasi timp cu Tratatul incheiat la Craiova, la 7 Septembrie 1940, din care face parte integrala.

Facut la Craiova, la septembrie Septembrie 1940, in dublu exemplar.

Pentru România:

M. CRETZIANU

HENRI GEORGES METTAN

Pentru Bulgaria:

S. POMENOV

TH. PAPAZOFF

ANEXE D

ACCORD FINANCIER

La Roumanie et la Bulgarie sont d'accord pour renoncer définitivement à toute prétention d'ordre financier d'Etat à Etat, résultant du transfert de territoire prévu à l'art. 1 du Traité signé à Craiova, le sept septembre 1940 et de l'échange de populations prévu à l'art. III de ce même Traité (completé par l'Accord Annexe relatif à l'échange de populations), moyennant paiement par le Gouvernement Bulgare au Gouvernement Roumain d'une somme forfaitaire de un milliard lei, qui sera mise à la disposition du Ministère des Finances de Roumanie en deux tranches égales, à la date du 15 janvier 1941 et du 15 janvier 1942.

Par l'effet du dit Accord forfaitaire, l'Etat Roumain renonce irrévocablement à toutes prétentions d'ordre financier envers l'Etat Bulgare, résultant du Traité conclu à Craiova le sept septembre 1940, notamment:

Toutes prétentions relatives à la quote-part de la dette publique roumaine, proportionnelle aux territoires cédés; aux investitions et à la plus-value en résultant, aux constructions de l'Etat, autorités roumaines et institutions publiques et d'ordre public (Provinces, Départements, Communes, Régies autonomes, Banque Nationale de Roumanie, Crédit Départemental, Caisse des Dépôts et Consignations, Caisse d'Epargne et Chèques, Coopératives), faites, bâties ou acquises depuis 1913 dans ces mêmes territoires—aux créances de l'Etat Roumain envers les deux départements transférés, leurs Sous-Préfets, maires et Communes—aux créances résultant de crédits accordés par des institutions publiques roumaines (Crédit Départemental, Crédit Communal, Caisse des dépôts et Consignations, Caisse d'Epargne et Chèques, Coopératives) aux Départements de Durostor et de Calimera et aux Communes dépendant de ces deux Départements—aux créances fiscales de toute nature mais encore payées de l'Etat Roumain contre les personnes nées dans la territoire transféré et les ressortissants roumains d'origine ethnique bulgare utilisant la Roumanie en vertu de l'Accord réglant l'échange de populations—à la quote-part supportée par l'Etat Roumain des réductions des dettes bénéficiant de la loi sur la conversion des dettes agricoles et urbaines en vigueur en Roumanie—aux créances résultant de la Loi des Assurances Sociales—aux créances de l'Etat, autorités roumaines, institutions publiques et d'ordre public représentant des loyers, fermages, etc.—au solde éventuel en faveur de la Roumanie, résultant de l'échange de populations prévu par l'art. 3 du Traité signé à Craiova le sept septembre 1940 et l'Accord Annexe au dit article.

En vertu du même Accord forfaitaire, l'Etat Bulgare renonce irrévocablement à toutes prétentions d'ordre financier envers l'Etat Roumain résultant du Traité de Bucarest du 28 juillet 1913 ou du Traité conclu à Craiova le sept septembre 1940, notamment:

Prétentions de l'Etat Bulgare relatives aux impositions ou à tout autre acte appartenant à cet Etat et passés en vertu

ANEXA D

ACORD FINANCIAR

Roumania și Bulgaria sunt de acord a renunța definitiv la toate pretențiunile de ordin financiar dela Stat la Stat, rezultând din transferul de teritoriu prevăzut la art. 1 al Tratatului semnat la Craiova, la 7 Septembrie 1940 și din schimbul de populații, prevăzut la art. III al aceluși Tratat (completat prin Acordul Anexă relativ la schimbul de populații) în schimbul plății de către Guvernul Bulgar Guvernului Român a unei sume forfetare de un miliard lei, care va fi pusă la dispoziția Ministerului de Finanțe al României în două trupe egale, la data de 15 Ianuarie 1941 și 15 Ianuarie 1942.

Prin efectul acestui Acord forfetar Statul Român renunță irevocabil la toate pretențiunile de ordin financiar față de Statul Bulgar, rezultând din Tratatul încheiat la Craiova, la 7 Septembrie 1940, în deosebi:

Toate pretențiunile relative la cota-parte a datoriei publice române, proporțională teritoriilor cedate; — la investițiunile și la plus-valoarea rezultată, la construcțiile de Stat, autorități române și instituții publice și de ordine publică (provincia, județe, comune, regi autonome, Banca Națională a României, Credit Județean, Casa de Depuneri și Consumațiuni, Casa de Economii și Căuturi, Cooperative), făcute, construite sau dobândite după 1913 în acest teritoriu; — la creanțele Statului Român față de cele două județe transferate, sub-prefecturile și comunele lor; — la creanțele rezultând din credite acordate de instituțiile publice române (Creditul Județean, Creditul Comunal, Casa de Depuneri și Consumațiuni, Casa de Economii și Căuturi, Cooperative), Județelor Durostor și Calimera și Comunei depinzând de aceste două județe; — la creanțele fiscale de orice natură neplătite încă de Statul Român în contra persoanelor rămânând în teritoriile transferate și ale reședințelor române de origine etnică bulgară părăsind România în virtutea Acordului pentru reglementarea schimbului de populație; — la cota-parte suportată de Statul Român din reducerea datoriei, beneficiind de legea asupra conversiunii datoriei agricole și urbane în vigoare în România; — la creanțele rezultând din legea asigurărilor sociale; — la creanțele scadente ale Statului, autorităților române, instituțiilor publice și de ordine publică reprezentând chirii, aranjate etc.; — la solul eventual în favoarea României, rezultând din schimbul de populație prevăzut de art. III al Tratatului încheiat la Craiova, la 7 Sept. 1940 (și de Acordul Anexă la zisul articol).

În virtutea aceluși Acord forfetar, Statul Bulgar renunță irevocabil la toate pretențiunile de ordin financiar în contra Statului Român, rezultând din Tratatul dela Bucaresti din 28 Iulie (10 August) 1913 sau din Tratatul încheiat la Craiova, la 7 Septembrie 1940, în deosebi:

Pretențiunile Statului Bulgar relative la imobilele sau la valoarea lor care au aparținut acestui Stat și reușite în virtutea

REPATRIAȚI DIN CADRILATER
- Portul Călărași, septembrie 1940 -

CUPRINS

Cuvânt înainte 3

Introducere 5

Capitolul I

CADRILATERUL PÂNĂ LA ÎNCORPORAREA
SA DE CĂTRE STATUL ROMÂN 17

Capitolul II

INSTALAREA ADMINISTRAȚIEI ROMÂNEȘTI
ÎN CADRILATER ȘI ACTIVITATEA ACESTEIA
ÎN PERIOADA 1913 - 1916 50

Capitolul III

REINSTALAREA ADMINISTRAȚIEI
ROMÂNEȘTI ÎN CADRILATER. CREAREA
CADRLUI LEGISLATIV PRIVIND
ORGANIZAREA ADMINISTRATIVĂ ȘI
ECONOMICO-SOCIALĂ A JUDEȚELOR
DUROSTOR ȘI SILISTRA 143

Constantin TUDOR

Capitolul IV

CADRILATERUL - PARTE COMPONENTĂ A
ROMÂNIEI MARI (1919-1940) 169

Capitolul V

TRATATUL DE LA CRAIOVA ŞI CEDAREA
CADRILATERULUI 300

Concluzii 312

Bibliografie 319

Anexe 335